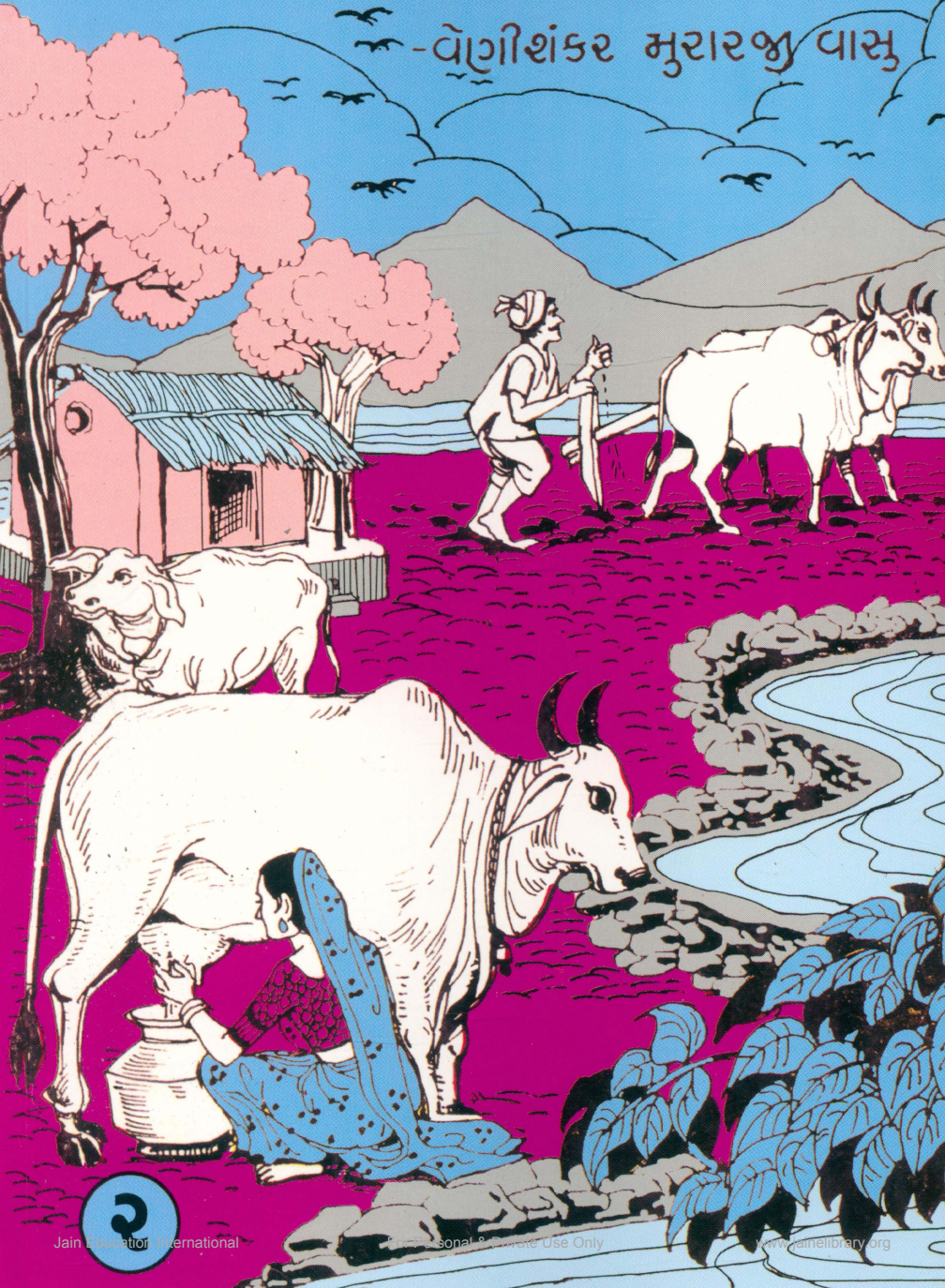


પ્રિશ્વમંગલ ગ્રંથમાળા

-વૅાગીશંકર મુરારજી વાસુ



વિશ્વમંગલ ગ્રન્થમાલા

ભાગ-૨



વેણીશંકર મુરારજી વાસુ



૨૪૪

કમલ પ્રકાશન ટ્રસ્ટ

પ્રકાશક :

કમલ પ્રક્ષશન ટ્રસ્ટ

જીવતલાલ પ્રતાપશી

સંસ્કૃતિભવન, નિશ્ચાપોળ

સ્ત્રીકે રોડ, અમદાવાદ

ફોન : ૩૩૫૭૨૩

C/o ૩૮૦૧૪૩

લેખક

વેણીશંકર મુરારજી વાસુ

પ્રથમ સંસ્કરણ : નકલ ૧૦૦૦

દ્વિતીય સંસ્કરણ : નકલ ૨૦૦૦

તૃતીય સંસ્કરણ : નકલ ૨૦૦૦

તા. ૧૫-૨-૧૯૮૬

વિ. સં. ૨૦૪૫

મૂલ્ય : રૂ. ૧૫-૦૦

મુદ્રક :

બી.આ.બાર્થ એસ. પટેલ

ભગવતી મુદ્રણાલય, દુર્ભેશ્વર રોડ

અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૪

પોતાના હાથે પોતાનો નાશ

અંગ્રેજો તો આ દેશમાંથી ઉઘાળો ભરી ગયા પણ તે પહેલાં યુનિવર્સિટીના શિક્ષણ દ્વારા હજારો દેશી અંગ્રેજો તેમણે તૈયાર કરી દીધા હતા. આ દેશની ધરતીનો કાચમી કપળો કરવા આ એક જ ઉપાય હતો કે “દેશની પ્રજાને બધી રીતે બરબાદ કરી નાંખવી. આ માટે તેની સંસ્કૃતિનો સર્વનાશ કરવો.”

આ કાર્ય પરદેશીઓ કરવા જાય તો પ્રજા વીકરે અને બળવો કરી બેસે એટલે દેશના જ લોકોના હાથે આ સર્વનાશનો કાર્યક્રમ અમલી બનાવવાનું અનિવાર્ય હતું. એ માટે જ દેશી અંગ્રેજોને તૈયાર કરવામાં આવ્યા. આજે તો એ ડીગ્રીધારી, પશ્ચિમપરસ્ત દેશી અંગ્રેજોની સંખ્યા લાખો સુધી પહોંચી ગઈ છે.

આ દેશી અંગ્રેજોએ જાણે કે અજાણે એમને મળેલા શૈક્ષણિક પશ્ચિમી વારસાને કારણે સંસ્કૃતિનાં તમામ ક્ષેત્રોના મૂળમાં ધા મારી દીધા છે. મોક્ષલક્ષી સંસ્કૃતિના વૃક્ષનાં તમામ અંગોને હચમચાવી નાંખ્યાં છે. આ શિક્ષિતોને શિક્ષિત કહેવા કે કેમ ? એ પણ એક સવાલ થઈ પડે તેવી તેમની પશ્ચિમ-પરસ્ત નીતિરીતિએ જોવા મળે છે. શ્રી વેણીશંકર મુરારજી વાસુ આ વિષયમાં સારી એવી જાણકારી ધરાવે છે. તેમનો પ્રત્યેક વિચાર જુદા જુદા વિષયો ઉપર વેધક પ્રકાશ ફેંકે છે દાખલા, દલીલો અને આંકડાઓ એ દરેક લેખ પાછળનું એમનું બળ છે. બેશક, આ લેખો સર્વથા આધ્યાત્મિક ભૂમિકા પર નથી પરંતુ આધ્યાત્મિક જીવન જીવવાનો જન્મ-સિદ્ધ હક્ક ધરાવતી આર્યાવર્તની મહાપ્રજ્ઞના સર્વનાશનાં ધાતકી અને બેદી શસ્ત્રો તે ખુલ્લાં પાડે છે. અને એ રીતે આર્ય મહાપ્રજ્ઞની મહાસંતો-દીધી ધર્મપ્રધાન ચાર પુરુષાર્થની સંસ્કૃતિની પુનઃસ્થાપના કરીને મહાપ્રજ્ઞના આધ્યાત્મિક સ્તરોને અજાણ્ય કરવાના પ્રયત્નમાં આ લેખો પોતાનો વિશિષ્ટ ફાળો નોંધાવે છે.

શ્રી વાસુ જણાવે છે કે સાંસ્કૃતિક તત્ત્વોને પશ્ચિમ-પરસ્ત બેદી અને અણધર નીતિરીતિના હાલના વેગથી પણ નષ્ટ કરવાનું ચાલુ રાખવાનું આવશે તો ભારતીય પ્રજાનું આયુષ્ય કદાચ સો-બસો વર્ષથી ઝાઝું નહિ હોય !

શ્રી વાસુની વિચારધારા ભારતીય પ્રજા સુધી પહોંચે તો તેમના મગજમાં પરદેશી એજન્ડાએ જે ખોટા ખ્યાલો ભરી દીધા છે-જેના દ્વારા પ્રજાના તમામ જીવન સ્તરો હચમચી ઉઠ્યા છે-તે બધા જળમૂળથી ઉખડી જાય. અંગ્રેજો રા.તો વ્યય, અધોર હિંસા અને વ્યાપક દુરાચારને પોષતી તમામ પ્રગતિવાદી વિચારસંસ્થાઓને જોરદાર લપડાકો ભારતી શ્રી વાસુની વિચારણા અદ્યતન ધનવ્યય, અહિંસક પ્રજાલિ અને વિશુદ્ધ સદાચારોના નિર્માણની બહુમુખી ચોજનાથી ખીચીખીચી ભરેલી હોય તેમ દેખાય છે. જેના દ્વારા આત્મા મોક્ષભાવ તરફ ચેક્કસપણે આગળ વધે તે વિચાર : તે પ્રચાર કે તે આચારને જ માડું અનુમોદન હોય તે સહજ છે.

શ્રી શ્રીપાળનગર વાલકેશ્વર, મુંબઈ - ૬

વિ. સં. ૨૦૩૩ દશરા.

શુરુપાદપદ્મજી

પં. શ્રીચન્દ્રશેખરવિજય

કમલ પ્રકાશન ટ્રસ્ટનું નિવેદન

ભારતીય પ્રાચીન પરંપરાઓને પુનર્જીવિત કરતી શ્રી વેણીશંકર મુરારજી વાસુની ચિંતનધારાને અમે પ્રકાશિત કરી રહ્યા છીએ. લેખકશ્રીએ આર્યાવર્તની મોક્ષલક્ષી સંસ્કૃતિના એક અંગ-અર્થવ્યવસ્થાને પ્રધાનપણે આત્મસાત ક્યું છે. આ વિષયમાં તેમણે આશ્ચર્યજનક ખેડાણ ક્યું છે એમ તેમના વિચારો ઉપરથી સહજ રીતે કહી શકાય તેમ છે. ભારતની અર્થવ્યવસ્થામાં ગાયપ્રધાન તમામ પશુની અહિંસા પ્રધાનપણે લાગ લગવે છે એમ લેખક મક્કમપણે માને છે.

જો વિશિષ્ટ કોટિનો પ્રતિભાવ આ પુસ્તક દ્વારા પ્રભમાં પ્રગટ થાય તો લેખકના વિચારોને વ્યવસ્થિત આકાર આપીને પ્રગટ કરતા રહેવાની અમારી ભાવના છે. વધુ પ્રમાણમાં પ્રચાર થાય તે હેતુથી જ ખોટા ખર્ચને પણ આ ટ્રસ્ટ આ પુસ્તકનું પ્રકાશન કરે છે. પોતાના વિચારોનું પ્રકાશન કરવા બદલ શ્રી વાસુનો અમે અંતઃકરણથી આભાર વ્યક્ત કરીએ છીએ.

લિ. ટ્રસ્ટીમંડળ, કમલ પ્રકાશન ટ્રસ્ટ

અનુક્રમ

અ.નં.	પુસ્તકનું નામ	પા.નં.
૧૧.	યંત્ર-આધારિત શોષક અર્થવ્યવસ્થા	૧
૧૨.	ભારતની સંરક્ષણ છત્રી : યંત્રો કે પશુઓ ?	૨૫
૧૩.	અંગ્રેજોએ પ્રચારેલો ભારતનો જુઠો ઇતિહાસ	૪૭
૧૪.	દૂધ	૭૫
૧૫.	હરિજન	૧૧૧
૧૬.	ભારતમાં માંસાહાર-પ્રચારની બેદી ચાલ	૧૩૮
૧૭.	માતા અન્નશુદ્ધિ; તો બાળક સત્ત્વશુદ્ધિ	૧૬૯
૧૮.	શબ્દછળથી સંસ્કૃતિનાશ	૨૦૧
૧૯.	ફિટિલાર્ધઝર : મોતનો વરસાદ	૨૩૦

ચન્ન-આધારિત શોષક અર્થવ્યવસ્થા

- ૦ ભારતમાં મકાન બાંધવાની કળા
- ૦ સિમેન્ટ અને સ્ટીલનાં મકાનો કેટલાં વર્ષ ટકશે?
- ૦ મકાનોની તંગી પૂરી થશે ખરી?

ભારતમાં મકાન બાંધવાની કળા

ભારતમાં છેક વેદકાળથી મકાનો બાંધવાની કળા વિકસી છે. આર્યો પાંચ પ્રકારનાં મકાનો બાંધતા એવો ઉલ્લેખ મળે છે. તેઓ : (૧) પથ્થરનાં (૨) ઇંટોનાં (૩) લાંકડાનાં (૪) ગારમાટીનાં અને (૫) પર્ણકુટી-ગ્રાહનાં પાનનાં મકાનો બાંધતા. આ મકાનોનો કોઈ પણ પ્રકાર એવો નથી, જે આપણાં દેશમાં બાંધી ન શકાય, અથવા તો એ બાંધવાનાં સાધનો ઉપલબ્ધ ન હોય. કઈ સ્થિતિના માણસોએ કયા પ્રકારનાં મકાનો બાંધવાં, મકાનો બાંધવા માટેના સ્થળની પસંદગી અને શિલ્પકળા વિષે અનેક પુસ્તકો લખાયાં હતાં.

દરેક માણસ પોતાના જીવનકાળ દરમિયાન નવું મકાન બાંધી શકતો નથી. નવાં મકાનો બાંધે એવા ભાગ્યશાળી બહુ ઓછા હોય છે. દક્ષિણ ભારતમાં લગ્ન કરતાં પણ મકાનના વાસ્તુનું મહત્ત્વ વધારે છે, કારણ કે દરેક મનુષ્યના જીવન દરમિયાન ઘરમાં લગ્ન-પ્રસંગો તો ઘણા આવે છે, પણ નવું મકાન બાંધવાનો પ્રસંગ તો ત્રણ-ચાર કે તેથી પણ વધારે પેઢી સુધી આવતો નથી. કોઈક જ ભાગ્યશાળી પોતાનું નવું મકાન બાંધે છે અને પછી તેના વંશજો ચાર-પાંચ કે છ પેઢી સુધી તેનો ઉપયોગ કરે છે. મકાન ૧૦૦ થી ૩૦૦ વરસ કે તેથી પણ વધુ સમય સુધી ચાલે તેવું મજબૂત હોવું જોઈએ.

આપણા દેશમાં મકાનો બાંધવાની પ્રથા ગામડાઓમાં અને,

શહેરોમાં એકબીજાથી જુદી છે, કારણ કે બન્ને સ્થળોએ લોકોની રહેણી-કરણીમાં તફાવત છે.

રહેઠાણો ખાંધવાં, ખેતી કરવી, જીવનજરૂરિયાતની ચીજોનું ઉત્પાદન તેમજ બીજા ઉદ્યોગો, કેળવણી વગેરે આર્થિક અને સામાજિક વ્યવસ્થાનાં અંગો છે અને જે પ્રકારની આર્થિક વ્યવસ્થા આપણે અપનાવીએ તે પ્રકારનાં ઉપર મુજબનાં તમામ અંગોના અને સામાજિક ઘાટ ઘટાય છે.

દુનિયામાં બે પ્રકારની અર્થવ્યવસ્થા

(૧) ભારતીય અર્થવ્યવસ્થા અને (૨) પશ્ચિમની શોષણખોર જીવશત્રુ અર્થવ્યવસ્થા.

ભારતીય અર્થવ્યવસ્થાના પાયામાં ગૌરક્ષા, વનરક્ષા, ભૂરક્ષા અને જલરક્ષા કરવાનો સિદ્ધાંત રહેલો છે.

રાષ્ટ્રના અને સંસ્કૃતિના પાયા રૂપ એ ચારે બાબતો અતિ મહત્વની છે, એકબીજાના આશ્રયે રહેલી છે, અને એકબીજાથી સંકલિત છે આ ચારમાંથી એક પણ પાથે નાશ પામે કે નબળો પડે તો બાકીના ત્રણ પાયા પણ નાશ પામે.

એક રક્ષક

ભારતીય અર્થવ્યવસ્થા જીવસૃષ્ટિનું રક્ષણ અને પોષણ કરવામાં માને છે. કયાંય કોઈનું શોષણ કરવાની ભાવના તેમાં દેખાતી નથી. શોષણ થઈ શકે તેવી શક્યતા સામે પણ તેમાં સ્વાધ્યાની રાખવામાં આવી છે.

એટલે તો જીવનજરૂરિયાતની ચીજવસ્તુઓનું ઉત્પાદન કોઈ શ્રીમંત કે લાગવગવાળી વ્યક્તિઓ કે સંસ્થાઓના હાથમાં અથવા તો ખુદ રાજસત્તાના પણ હાથમાં રહેવા દેવાને બદલે તેનું વિકેન્દ્રીકરણ કરી ગામડાં-ઓના કારીગરોને સોંપ્યું અને ચૂલો, ચરખો, ઘંટી, વલોણું અને ખાંડણિયું એ પાંચેયને ધરધરનો ઉદ્યોગ બનાવી દૈનિક યજ્ઞ રૂપે સ્વીકાર્યા. આ પાંચેય દૈનિક ગૃહ-યજ્ઞોની સાથે મોટા આર્થિક સિદ્ધાંતો સંકળા-એલા છે.

બીજો ભક્ષક

પશ્ચિમની શોષણખોર અર્થવ્યવસ્થા યંત્ર, શોષણ, હિંસા અને દંભ કે છેતરપિંડી વડે ચાલે છે, આ દ્વષણો આચર્યા વિના તેની હસ્તી રહી શકે નહિ. દુનિયામાં સંસ્થાનેની સ્થાપના, ૨૦૦ વરસ સુધી સંસ્થાનેનું શોષણ, બે વિશ્વવિગ્રહો, વિશ્વયુદ્ધોને પગલે પગલે એશીઆ-આફ્રિકાના દેશોમાં યુદ્ધો, બળવા, રાજદ્વારી હિંસાઓ, અછતની સ્થિતિ, ડુબકાળો, ભૂખમરો, કુળાવો અને નવોદિત રાષ્ટ્રોનું પશ્ચિમની સત્તાઓ દ્વારા સહાયના નામે થતું કલ્પનાતીત શોષણ એ તમામ પશ્ચિમની શોષક જીવશત્રુ અર્થવ્યવસ્થાનાં પરિણામો છે, એ અર્થવ્યવસ્થા માત્ર માનવીઓનું નહિ, માનવતા અને સંસ્કૃતિનું પણ પતન કરનારી છે.

ભારતમાં લાગુ કરાએલી પશ્ચિમી અર્થવ્યવસ્થા : તેનાં પરિણામો આપણે ત્યાં એ અર્થવ્યવસ્થા અંગ્રેજોએ શરૂ કરી, અને આપણને એ વારસામાં આપતા ગયા. પરિણામે આપણા સમાજજીવનમાંથી જીવ-સૃષ્ટિનું રક્ષણ અને યોષણ કરવાની ભાવના નષ્ટ પામી છે અને જીવ-સૃષ્ટિનો એક યા બીજા બહાના નીચે સંહાર કરવાની આસુરી વૃત્તિ વિકસી રહી છે.

ઉપરાંત, આ અર્થવ્યવસ્થા શોષણ વિના ટકી શકતી નથી અને આપણી પાસે શોષણ કરવા માટે સંસ્થાનો નથી. પરિણામે એ અર્થ-વ્યવસ્થાને જીવતી રાખવા સમગ્ર પ્રજાનું એક યા બીજી રીતે શોષણ થઈ રહ્યું છે. આ સ્થિતિ આપણને વર્ગ-વિગ્રહમાં કે પડોશી સાથેના સુદ્ધમાં હોમી દે.

કુદરતે આપેલી અણુમોલ સંપત્તિઓ

સમૃદ્ધ પશુધન, ગીચ વિસ્તૃત જંગલો, જમીનની શ્રેષ્ઠ ફળદ્રુપતા અને વિશાળ જળરાશિઓ એ આપણને કુદરતે આપેલી અણુમોલ સંપત્તિ છે. શોષક અર્થવ્યવસ્થાનો વારસો બળવી રાખીને આપણે એ ચારે પ્રકારની સંપત્તિનો નાશ કરી નાખ્યો છે.

એ અર્થવ્યવસ્થા વડે માલેતુમ્મર થએલી વ્યક્તિઓ કે સંસ્થાઓ દ્વારા દરેક ક્ષેત્રમાં શોષણનો ભોગ બન્યા છીએ. રહેઠાણ ક્ષેત્રે તો

શોષણખોરીએ ભયંકર સ્થિતિ સર્જી છે અને, શહેરોની ફૂટપાથો ઉપર માનવભંગારોના ગંજ ખડકયા છે, જ્યાં માનવતા અને સંસ્કૃતિ એ ભંગારોના ગંજ નીચે છુદાઈ રહી છે.

બન્ને વચ્ચેનો તફાવત

તમે આપણાં જૂનાં શહેરો અને અંગ્રેજોએ બાંધેલા મુંબઈ શહેરને જુઓ તો બન્ને વચ્ચે બહુ મોટો તફાવત જણાશે. જૂનાં શહેરોનાં મકાનો સદીઓ સુધી સારી હાલતમાં રહી શકે તેવાં મજબૂત અને આપણા ધાર્મિક, સામાજિક અને પ્રણાલિકાગત રીતરિવાજો પાળવાની દરેક સગવડવાળાં છે. મોટા ભાગનાં મકાનો પોતાની માલિકીનાં અને પોતાને રહેવા માટે જ બંધાતાં. દરેક કુટુંબને રહેવા માટે તેની પોતાની માલિકીનું મકાન હોવું જોઈએ, એવું લોકમાનસ હતું. પછી ભલે તે એક મોટું મકાન હોય કે નાનું ઝુંપડું.

મુંબઈમાં જે મકાનો બંધાયાં તે લોકોની ગરજનો લાભ લઈને તેમનું શોષણ કરવાના ઇરાદાથી આપણા ધાર્મિક કે સામાજિક રીત-રિવાજો પાળવાની કોઈ જાતની સગવડ વિનાનાં માનવજીવનની તાંદુરસ્તી કે સલામતીની વ્યવસ્થા વિનાનાં બંધાયાં.

શોષક અર્થવ્યવસ્થાનો વિકાસ થતાં જે નવાં શહેરો બંધાયાં તેમાં શોષક અર્થવ્યવસ્થાના અંગરૂપ બનેલા રહેઠાણ ક્ષેત્રે લોકોનું શોષણ શરૂ થયું. લોકોની કમાણીનો મોટો ભાગ ભાડાં અને તાંદુરસ્તી જોખમાવે એવાં અંધારીઆ, ગંધ મારતાં રહેઠાણોમાં રહેવાથી થતા રોગો માટેની સારવારના ખર્ચમાં તણાઈ જવા લાગ્યો. મુંબઈમાં જે બને છે તેના પ્રત્યાઘાત આખા દેશમાં પડે છે. ધીમે ધીમે સમગ્ર દેશમાં મોંઘવારી અને શોષણખોરી શરૂ થઈ. ગરીબીના પંજમાં પ્રજા ભીંસાવા લાગી.

અંગ્રેજોની ભારત-વિરોધી નીતિને લીધે પ્રજાની આવક ઓછી થતી જતી હતી અને ખર્ચ વધતો જતો હતો. લોકોની પોતાની માલિકીનાં પોતાને રહેવા માટે મકાનો બાંધવાની સ્થિતિ નબળી પડતી જતી હતી. જેમની પાસે સમૃદ્ધિ હતી તેઓ મુંબઈનાં મકાનોમાંથી

ભાડાની મગલખ આવક થતી જોઈને લાડું ખાવા માટે મકાનો ખાંધવા લાગ્યા. પ્રજા ધીમે ધીમે ગરીબી અને મોઘવારીની લીંસમાં આવતી ગઈ. એટલે મકાનમાલિક મટી લોકો ભાડાના મકાનમાં રહેવા લાગ્યા; એ રીતે તેઓનો માસિક ખર્ચ વધ્યો અને ધીમું શોષણ શરૂ થયું.

પથ્થરનાં ને ઇંટનાં મકાનો

પ્રથમ વિશ્વવિગ્રહ પહેલાં શહેરોમાં પથ્થર કે ઇંટનાં મકાનો ખંધાતાં. તેમાં સ્ટીલ કે સિમેન્ટનો કશો વપરાશ ન હતો. ચૂનો અને રેતી મેળવી, તેમાંથી બળદ કે પાડા વડે ખેંચાતા વજનદાર પથ્થરના ઘાણા વડે ગારો કરી તેના વડે મકાનનું ચણતર કરતા. ઘાણામાં ગારા ઉપર બળદ એક સો વખત પથ્થર ફેરવે, પછી તેને ૨૪ કલાક રાખી મૂકે, એટલે એ ગારો સિમેન્ટ જેટલો મજબૂત થાય, અને ત્રણ દિવસ સુધી એ ઘાણો ફેરવે તો સિમેન્ટ કરતાં સાત ગણો મજબૂત થાય. આવાં મકાનો ઘણાં મજબૂત થતાં અને સસ્તાં પણ પડતાં.

બહુમાળી કે એકમાળી મકાનો દેશના અતિશય મોટા વર્ગને ખપનાં નથી. તેમને માત્ર છાપરાં કે અગાશીવાળાં એ થી પાંચ રૂમનાં મકાનો, તેમના કુટુંબની વિશાળતાના પ્રમાણમાં મળી શકે તો ઘણું છે. આવાં મકાનો માટે સ્ટીલ કે સિમેન્ટની બિલકુલ જરૂર નથી. એટલે સિમેન્ટની તાંગીને મકાનોની તાંગી સાથે સાંકળી લેવી એ માત્ર લોકોને છેતરવાનું કાર્ય છે.

સિમેન્ટ અને સ્ટીલનાં મકાનોથી કોને લાભ થયો ?

શોષક અર્થવ્યવસ્થાએ પોતાનો પંજો પસાર્યો. દેશમાં પહેલવહેલી સિમેન્ટ-ફેક્ટરી કદાચ પહેલા વિશ્વવિગ્રહ દરમિયાન કે તેની પહેલાં શરૂ થઈ. એ ફેક્ટરીને પગલે બીજી પણ આઠ દશ સિમેન્ટ-ફેક્ટરીઓ ચાલુ થઈ.

પરંતુ લોકોને સિમેન્ટનું ખાસ કંઈ આકર્ષણ નહોતું. લોકો ઇંટ કે પથ્થરનાં મકાનો રેતી-ચૂનાના ગારા વડે ખાંધી લેતાં અને આવાં મકાનો ૧૦૦ થી ૩૦૦ વરસ સુધી ખૂબ સારી હાલતમાં રાખી શકતાં.

તેનાથી પણ વધુ જૂનાં મકાનો, ૫૦૦-૭૦૦ વરસના જૂના કિલ્લા, દિલ્હીનો કુતુબમિનાર અને એવી બીજી ઇમારતો આજે પણ મજબૂત હાલતમાં જોવા મળે છે, કે જેમાં સ્ટીલનો એક ટુકડો કે સિમેન્ટની એક કાંકરી પણ વપરાઈ નથી.

સિમેન્ટની ફેક્ટરીઓ સ્થપાઈ પણ તે લોકોને આકર્ષી શકી નહીં. પરિણામે એ ઉદ્યોગ પડી લાંગવાની સ્થિતિમાં આવી પડ્યો. શેરબજારમાં સિમેન્ટ કંપનીના ૧૦૦ રૂપિયાના શેરનો ભાવ માત્ર ૩૦-૩૫ રૂપિયા થઈ ગયો.

પણ ઉદ્યોગપતિઓની સ્કોલરશીપ લઈને તૈયાર થયેલા એન્જિનિયરોએ મકાનોના બાંધકામમાં સિમેન્ટ વાપરવાનું શરૂ કર્યું. વળી પરદેશમાં, ખાસ કરીને મધ્યપૂર્વના પ્રદેશોમાં સિમેન્ટની નિકાસનું ક્ષેત્ર ખૂલ્યું. નવા તૈયાર થતા એન્જિનિયરો જ મકાનો બાંધી શકે એવા કાયદા થયા. રેતી-ચૂનાના ગારા વડે ઇંટ-પથ્થરનાં મકાનો બાંધી આપનાર મિત્રીઓને પાછળ હડસેલીને આગળ આવેલા ઇજનેરોએ સિમેન્ટના વપરાશને વેગ આપ્યો, અને પછી તો સિમેન્ટ ઉદ્યોગ એવો તો સમૃદ્ધ થઈ ગયો કે તેના ૧૦૦ રૂપિયાના શેરનો ભાવ જે ૩૦-૩૫ રૂપિયા થઈ ગયો હતો, તે ૬૦૦-૭૦૦ રૂપિયા સુધી પહોંચી ગયો.

સિમેન્ટનો વપરાશ વધવાથી નદી કે દરિયાકિનારેથી રેતી લઈ આવતા અને ચૂનો બનાવતા લાખો મજૂરો અને કારીગરો બેકાર બન્યા. પથ્થર ઘડનારા લાખો કારીગરો બેકાર બન્યા. લાભ માત્ર સ્ટીલ અને સિમેન્ટ ઉદ્યોગને અને તેમના જૂજ વેપારીઓને જ થયો.

પથ્થર અને રેતી-ચૂનાના ગારામાંથી મકાનો બાંધનાર હરીશાઈ-માંથી દૂર થયા, એટલે સિમેન્ટ અને સ્ટીલ ઉદ્યોગોએ ભાવ વધારી મૂક્યા.

હવે મકાનો મોંઘાં થવા લાગ્યાં. એના વળતર રૂપે ભાડું લેવાની વૃત્તિ બગી. તેમાંથી શોષણ કરવાની વૃત્તિએ જોર પકડ્યું. એટલે વધુ

ને વધુ ભાડું લેવાની, પાઘડી લેવાની, નખળું ખાંધકામ કરવાની વૃત્તિ જાગી.

નખળાં ખાંધકામોને કારણે મકાનો જલદી જર્જરિત થવા લાગ્યાં. તેમની મરામત ખૂબ મોંઘી પડવા લાગી. જર્જરિત મકાનોની સંખ્યા વધતી ગઈ, તેમ તેમ મકાનોની અછત વધતી ગઈ, જેના પરિણામે વધુ ભાડું, મોટી રકમોની પાઘડી; અને ગુદાં ગુદાં બહાનાં નીચે લોકોનું શોષણ અને સતામણી વધી પડ્યાં.

શોષક અર્થવ્યવસ્થાનો લોગ બનેલાં ગામડાં

શોષક અર્થવ્યવસ્થાએ પકડ જમાવી તે પહેલાં ગામડાં સ્વાવલંબી અને સમૃદ્ધ હતાં, પણ એ અર્થવ્યવસ્થા જેમ જેમ પકડ જમાવતી ગઈ તેમ તેમ ગામડાંઓ શોષણનો લોગ બની બેકારી, ગરીબી અને ખિમારીઓનાં વમળમાં સપડાયાં.

સાધનસંપત્ત, શ્રીમંત અને ભારે લાગવગવાળા અને સરકારથી રક્ષિત એવા ઉદ્યોગોની સામે હારી જઈને ગામડાંઓના કારીગરો પોતાનાં ગામડાંઓમાંના ધંધા સંકેલી લઈ, સદીઓ જૂનાં ઘરબાર છોડી, રોજીરોટી માટે સ્થળાંતર કરી શહેરોમાં આવવા લાગ્યા. એટલે શહેરોમાં મકાનની તંગી શરૂ થઈ અને મકાનોના તેમ જ જમીનના ભાવ વધવા લાગ્યા.

આ સ્થિતિનો લાભ લઈ વધુ ને વધુ મજલાનાં મકાનો ખાંધવાનું શરૂ થયું અને જમીનના ભાવમાં કલ્પનાતીત ઉછાળો આવ્યો. મોંઘી જમીનના બહાના નીચે મકાનોની કિંમત પણ ચારથી પાંચ ગણી વધી ગઈ.

ગામડાંઓમાંથી સ્થળાંતર કરીને આવેલા કારીગરો કે શહેરમાં બે-ત્રણ પેઢીથી વસતા અને પડવાને વાંકે બિલેલાં જર્જરિત મકાનોમાં મોતના ઝુખમાં રહેતાં ગરીબ કે મધ્યમ વર્ગનાં કુટુંબો આ નવાં અંધાતાં બહુમાળી મકાનોમાં વસી શક્યા નહિ પણ દાણચોરી, કર-ચોરી, કાળાબજાર, લાંચરૂશ્વત વગેરે રસ્તે મજલબ કમાણી કરનારા

વેપારીઓ કે અમલદારોને એમની છૂપી આવક છુપાવવા અને તેમાંથી કરસુક્ત વધુ કમાણી કરવા આવાં મોટાં મકાનો આશીર્વાદરૂપ થઈ પડ્યાં.

જ્યારે બીજી તરફ સેંકડો જર્જરિત મકાનો ભરામત ન થવાથી પડતાં જાય છે, અનેક માનવીઓ એમના કાટમાળ નીચે દબાઈને મૃત્યુ પામે છે. હાલરો કુટુંબો બેઘર બનીને ઝૂંપડપટ્ટીઓનાં કાચાં; કોઈ જાતની સગવડ વિનાનાં મકાનોમાં ભારે ભાડું અને પાઘડી આપીને આશ્રય મેળવે છે.

મકાનોની તંગી પૂરી થશે ખરી ?

‘ઇન્ડિયા : ૧૯૬૬’માં પ્રસિદ્ધ થયેલા આંકડાઓ મુજબ ૯૩ લાખ મકાનોની શહેરોમાં અને ૫૬૭ લાખ રહેઠાણોની ગામડાંઓમાં મળી દેશમાં કુલ ૬ કરોડ ૬૦ લાખ મકાનોની તંગી છે. મકાનોની આ અછતને પહોંચી વળવા અબજો રૂપિયાની યોજનાઓ થઈ. એ યોજનાઓમાં ૨૫ વરસમાં ઘણાં નવાં મકાનો બંધાયાં, છતાં મકાનોની અછત; કિંમત અને ખાલી જમીનના ભાવ વધતા જ જાય છે.

લાખો લોકો ફૂટપાથ ઉપર ગંદી ઝૂંપડપટ્ટીઓમાં કોઈ પણ જાતની સગવડ વિના, હવામાન સામે રક્ષણ વિના અને ઘણી વખત તો ઉઘાડા આકાશ નીચે જીવન ગુજારે છે. ત્રણ ત્રણ પેઢીથી એક કે ડબલ રૂમમાં રહેતાં કુટુંબો પણ જીર્ણ-જર્જરિત થયેલી જૂની જગાઓ છોડી ઝૂંપડપટ્ટીઓમાં રહેવા જવા લાગ્યા છે. રહેણાંક મકાનો કરતાં ઝૂંપડપટ્ટીઓની અને ઝૂંપડપટ્ટીઓ કરતાં તેમાં વસનારા દુર્ભાગીઓની સંખ્યા ઝડપભેર વધતી જાય છે.

પાછા ગામડાંઓમાં મોકલો

શહેરોમાં મકાનોની ખેંચ પડવાનાં બે કારણો છે : (૧) ગામડાં-ઓના લોકોનું શહેરોમાં સ્થળાંતર અને (૨) સ્ટીલ તેમ જ સિમેન્ટ ઉદ્યોગોએ વધારી મૂકેલા ભાવને કારણે જૂનાં મકાનોની ભરામતનું અટકી પડવું.

ગામડાંઓના ગ્રામ્ય-ઉદ્યોગોને મોટા ચંત્ર-ઉદ્યોગો સાથે રક્ષણ આપીને આવેલા લાખો કારીગરોને પાછા ગામડાંઓમાં મોકલવામાં આવે તો શહેરોમાં મકાનો અને જમીન ઉપરનું દબાણ ખૂબ ઘટી જાય અને માનવ-જરૂરિયાતને પ્રથમ પસંદગી આપીને ઉદ્યોગોની મોટરો અને મોટરસૌરીઓ માટે સિમેન્ટના રસ્તા બાંધવાનું થોડો સમય મોકૂફ રાખીને શહેરનાં જૂનાં મકાનોની મરામત માટે સિમેન્ટ છૂટો કરવામાં આવે તો શહેરોમાં મકાનોની તંગી હળવી થઈ શકે.

ગોવધબંધી સાથે જોડાયેલા અનેક ફાયદા

ગામડાંઓમાં પાછા ફરેલા લોકોને નવાં મકાનો બાંધવા અથવા જૂનાં મકાનોની મરામત કરવાનું સુગમ બને, તેમને જીવનજરૂરિયાતની ચીજો સહેલાઈથી મળી શકે તેમ જ ખેતીનું ઉત્પાદન વધે અને ઉત્પાદનખર્ચ ઘટે તે માટે સંપૂર્ણ ગોવધબંધી કરવી જોઈએ. સંપૂર્ણ ગોવધબંધી કરવામાં આવે તો દેશમાં પહેલે જ વરસે દસ કરોડ ટન છાણનો પુરવઠો વધે અને પાંચ વરસમાં ગામડાંઓનાં મકાનોની, બળતણની અને ખાતરની તંગીને પહોંચી વળાય.

સંપૂર્ણ ગોવધબંધી કરીને ખાતર તેમ જ બળદનો પુરવઠો વધારવામાં આવે તો જ ખેતી સમૃદ્ધ થાય, ઉત્પાદનખર્ચ ઘટે અને લોકોનું ખર્ચનું ધોરણ નીચે આવી તેઓ ખચત કરી શકે. એટલું જ નહિ, ખેતી સાથે સંકળાયેલા ગ્રામ-ઉદ્યોગો અને ગૃહ-ઉદ્યોગો ફરી પગભર થાય અને બેકારીને અંત આવે.

અનાજના ભાવ નીચા આવે તો શહેરોમાં મજૂરીના દર સસ્તા થાય, અને જૂની ઢબનાં એટલે કે રેતી-ચૂનાના ગારા વડે ઈંટ કે પથ્થરનાં સસ્તાં અને ટકાઉ (સો વરસથી વધુ ચાલે એવાં) મકાનો બાંધી શકાય. એ રીતે શહેરોમાં મકાનોની તંગીને, વધતા ભાડાને અને ભાવોને કાબૂમાં રાખી શકાય.

સ્ટીલ અને સિમેન્ટનાં મકાનો બંધવાનું બંધ કરો

પણ જો સ્ટીલ અને સિમેન્ટનાં જ મકાનો બાંધવાનો આશ્રય

રાખવામાં આવે તો આપણે કદી મકાનોની તંગીને નિવારી શકશું નહિ. કારણ કે આપણું સિમેન્ટનું વાર્ષિક ઉત્પાદન ૧ કરોડ ૪૪ લાખ ટનનું છે. તેમાંથી મોટો ભાગ રસ્તા બાંધવામાં અને લશ્કરી વપરાશમાં જાય છે. સિમેન્ટનું ઉત્પાદન અપૂરતું છે. આધુનિક મકાનો બાંધવામાં ખરબચોટા પૈસાનો મોટો ભાગ સ્ટીલ અને સિમેન્ટના ઉદ્યોગો, અને બાંધકામના મોટા ઇજનેરોના હાથમાં જાય છે. મજૂરોના ભાગે બહુ ઓછા પૈસા આવે છે વળી, મજૂરો જીવતા જોખમે આવાં બહુમાળી મકાનો બાંધે છે તેમણે તો ઉઘાડા આકાશ નીચે ગંદી ઝુંપડપટ્ટીઓમાં જ રહેવું પડે છે. મોટી આલિશાન ઇમારતો બાંધી આપનારા આ મજૂરોના પૌત્રોના પ્રપૌત્રોને પણ પોતાનું સારું એવું નાનકડું મકાન રહેવા માટે મળી શકશે કે કેમ તે પણ શંકાસ્પદ છે.

જો પથ્થર કે ઇંટનાં મકાનો રેતી-ચૂનાના ગારા વડે બંધાય તો તે મકાનો પાછળ ખરચાએલા પૈસા બાંધકામના કારીગરો, તેમ જ ઈંટ, પથ્થર અને રેતી-ચૂનાના વેપારીઓમાં લગભગ સરખે ભાગે વહેંચાઈ જાય. સિમેન્ટ અને સ્ટીલને મકાનો બાંધવામાં ન વાપરીએ તો તે બન્ને ચીજોની નિકાસ કરીને દેશ ઉપરના દેવાનો બોજનો ગંજ કંઈક ઓછો કરી શકીએ.

ઈસવીસનની સાતમી સદીમાં જ્યારે કોઈએ સિમેન્ટનું નામ પણ નહોતું સાંભળ્યું ત્યારે નેપાલના રાજા અંશુ વર્માએ “કેલાસકુટ લવન” નામનો સાત મજલાનો વિશાળ મહેલ બાંધ્યો હતો. તેનું છાપરું તાંબાનું હતું અને તેના સહુથી ઉપરના મજલાના હોલમાં દશ હજાર માણસો બેસી શકતા. ચાઈનીઝ મુસાફર વાંગ-હુમ-ચે આ લવ્ય મહેલ જોઈને આશ્ચર્યચકિત થઈ ગયો હતો.

સંપૂર્ણ ગોવધબંધીની પાછળ સખળ આર્થિક કારણો

શહેરોમાં અને ગામડાંઓમાં મકાનોની ખેંચ પડવાનું કોઈ વાજબી કારણ નથી. એ તો આપણે સ્વીકારેલી શોષક અર્થવ્યવસ્થાનું જ સીધું પરિણામ છે. છેલ્લાં ૧૧૮ વરસથી આપણા દેશમાં ગાયો

કપાતી રહી છે. પરિણામે અનાજ, પાણી, વાહનવહેવાર, બળતણ, કેળવણી, રહેઠાણો, પોષણ વગેરે અનેક ક્ષેત્રોમાં મુશ્કેલીઓનો ગુણાકાર થયા કરે છે. આપણે આપણા બંધારણમાં મફત કેળવણીનો આદર્શ રાખ્યો છે, છતાં ૩૦ વરસમાં છ લાખ ગામડાંઓમાં છ લાખ નિશાળો બાંધી શક્યા નથી, અને અમુક વર્ગની લાગવગને લીધે કેળવણીનું માળખું એવું વિકૃત બતાવી નાખ્યું છે કે કેળવણી બ્રિટિશ રાજ્યમાં હતી તેના કરતાં દશ ગણી મોંઘી થઈ ગઈ છે. સ્ટીલ-સિમેન્ટ વડે છ લાખ નિશાળો બાંધવાનું આપણું ગચું નથી. એની જરૂર પણ નથી. માત્ર સંપૂર્ણ ગોવધનધી કરીએ તો ત્રણ જ વરસમાં દરેક ગામડે નિશાળ બાંધી શકીએ. ગામડાંઓમાં નિશાળો ગારમાટીની જ બાંધવી જોઈએ. આમ સંપૂર્ણ ગોવધનધીની માંગણી પાછળ જે અનેક આર્થિક કારણો છે, તેમાં ગામડાંઓમાં નિશાળો અને કરોડો માનવીઓ માટે રહેઠાણો બાંધવાનાં કારણોનો સમાવેશ થાય છે.

- ૦ પંચવર્ષીય યોજનાઓ : પ્રજાને યોજનાબદ્ધ રીતે મારી નાખવાનાં કાવતરાંઓ સિવાય શું છે ?
- ૦ વ્યવસ્થિત રીતે બેકારીને અપાયેલો જન્મ
- ૦ ગરીબોના નિસાસા અણુરજ કરતાં ભયંકર નીવડશે
- ૦ ઓ પ્રજાજનો જાગો !

ભારતની કુદરતી મૂડી

મનુષ્ય જન્મે તે જ સ્થળે તેને રોજી, રોટી અને રહેઠાણ મળવાં જોઈએ. ભારતીય અર્થવ્યવસ્થામાં બેકારી અને બેઘરપણાને કોઈ સ્થાન નથી. એ અર્થવ્યવસ્થામાં માનવશક્તિ અને પશુશક્તિ એની સાચી મૂડી છે. એ મૂડી સ્વયં ઉત્પન્ન થાય છે. એને મેળવવા શેરબજારમાં જવું પડતું નથી. નવા કરના બોજા નીચે પ્રજાને પીસવી પડતી નથી કે પરદેશનું કરજ કરવું પડતું નથી.

વિનાશ નોતરતો યંત્રોનો યેકામ ઉપયોગ

પશ્ચિમની શોષક અર્થવ્યવસ્થા યંત્ર ઉપર આધારિત છે. એટલે માનવજીવન તેમ જ પશુજીવન ગૌણ બની જાય છે. ગૌણ બનેલા માનવી બેકાર બને છે, પશુઓ મોતને ઘાટ કિતરે છે. એ અર્થવ્યવસ્થાની મૂડી રૂપિયામાં અંકાય છે. એ ચાલુ રાખવા વારંવાર નવી મૂડી જિભી કરવી પડે છે, જાતજાતના પ્રયત્નો કરવા પડે છે અને આંકડાની ઇન્દ્રજાળથી લોકોને છેતરવા પડે છે.

યંત્ર-આધારિત અર્થવ્યવસ્થામાં યંત્ર ઘસાઈ જાય ત્યારે તેમાં રોકેલી મૂડી નાશ પામે છે. નવાં યંત્રો માટે નવી મૂડી જિભી કરવી પડે છે. દશ વરસે એ યંત્રો ઘસાઈ જાય ત્યારે નવાં યંત્રો ખરીદવા મૂડી જોઈએ. તે માટે કમાણીમાંથી ઘસારાફંડ ખાતે અમુક રકમ જમા કર્યા કરવી પડે છે. નફામાંથી આ ઘસારાફંડનો હિસ્સો મેળવવા ઉત્પાદિત માલના નફાનો ગાળો વધારવો પડે છે. એટલે એ બોલો વાપરનાર ઉપર પડે છે.

મનુષ્ય અને પશુને બાજુએ હડસેલી યંત્રોનો યેકામ ઉપયોગ કરીને પ્રજાઓનું શોષણ કરવાના દુષ્ટ ઇરાદા પાર પાડવા માટે કુદરતે આપેલી અમૂલ્ય ખનિજસંપત્તિનો યેકામ દુર્વ્યય થાય છે. યંત્રો ઉપર કબજો જમાવી બેઠેલો એક અતિશય નાનો વર્ગ સમસ્ત માનવજાત, તેમ જ કુદરતી સંપત્તિઓનું યેકામ શોષણ કરે છે અને એક યા ખીજા બહાના નીચે પશુઓને મોતને ઘાટ ઉતારે છે. છતાં આ બધાં પાપી કૃત્યો કરતાં તે વિશ્વશાંતિની, ગરીબી હટાવવાની વાતો કરતાં કે ભૂખમરો નાબૂદ કરવાનાં દાંભિક પ્રવચનો કરતાં એ કદી થાકતો નથી.

સ્વયંસંચાલિત ભારતીય અર્થવ્યવસ્થા

માનવશક્તિ અને પશુશક્તિ સંચાલિત તેમ જ કુદરત સાથે તાલ મિલાવતી ભારતીય અર્થવ્યવસ્થા, ગોરક્ષા, વનરક્ષા, ભૂરક્ષા અને જલરક્ષાના ચતુર્વિધ કાર્યક્રમ સાથે એક વખત અમલમાં મૂકે, પછી એ સ્વયંસંચાલિત બની જાય છે. એને ચાલુ રાખવા નિત નવા કરવેરા, પરદેશી કરજ કે આંકડાની ઇન્દ્રજાળની જરૂર પડતી નથી. માનવ અને

પશુરૂપી તેની મૂડીનો પુરવઠો વણથંભ્યો ચાલુ જ રહે છે, અને એના ઉત્પાદન તેમ જ નફાની સમાન વહેંચણીના નામે કોઈ જાતનાં નિયંત્રણો લાદવાની જરૂર પડતી નથી. ઉત્પન્ન થએલી ચીજવસ્તુઓ અને નફો સહુની કાર્યક્ષમતા અને મજૂરીના પ્રમાણમાં વહેંચાઈ જાય છે. ભારતીય અર્થવ્યવસ્થામાં લાઈસન્સ, ફ્લોટા, ભાવનિયંત્રણ, માલની હેરફેર ઉપર નિયંત્રણ વગેરે દ્રવ્યોને પણ સ્થાન નથી.

ભારતીય અર્થવ્યવસ્થામાં માનવી જન્મે છે તે જ ધરમાં એ રહે છે. ધંધો કરે છે. રોજીરોટી પેઢા કરે છે અને પોતાનાં વંશવારસોને એ ધંધો શીખવે છે. કુદરતે બક્ષેલી અમૂલ્ય સંપત્તિનો, માનવજાતનું શોષણ કરવા અને જીવસૃષ્ટિનો સંહાર કરવા તે દુરુપયોગ નથી કરતો પણ સમસ્ત જીવસૃષ્ટિનું પોષણ કરવા તે તેનો કુશળતાથી સદુપયોગ કરે છે.

બેકારી ક્યાંથી ટપકી પડી ?

આવી અર્થવ્યવસ્થા પેઢા કરનારા આ દેશમાં બેકારી ક્યાંથી પડી ? બેકારીનાં ઘોઝાપૂર ક્યાંથી ફરી વળ્યાં ? એ વિચાર કરવા જેવો વિષય છે. પણ પશ્ચિમી અર્થવ્યવસ્થાના ધારદાર પ્રચારના પડયંત્રે અને અંગ્રેજી ભાષાના જ્ઞાનની ભભકે લોકોની વિચાર કરવાની શક્તિ જ હુણી નાખી છે અને બેકારીને વસ્તીવધારાના પ્રચાર સાથે સાંકળી લઈને ખરી સ્થિતિ ઉપર પડઢો પાડી એ પડઢા ઉપર “વસતીવધારા”નું લેબલ લગાડી દીધું છે.

મૂળમાં ગોવધ

આ દેશમાં ફેલાએલા ગરીબી, બિમારી, બેકારી અને બેધર-પણાની આફતનાં મૂળ ગોવધની નીતિમાં રહેલાં છે. આ બાબત લોકોની નજરે ન ચડે માટે આપણી ગાયોની દેશપરદેશમાં બદનામી કરવાની, તેમને વખોડવાની અને લોકોની નજરે ન ચડે એવાં પગલાંઓ દ્વારા તેમને ખતમ કરવાનાં પગલાંનો અમલ કરવાની કોઈ જ તક, શોષક અર્થવ્યવસ્થામાંથી લાભ ઉઠાવનારા માણસો જતી કરતા નથી.

રોજ, રોટી અને રહેઠાણ મેળવવા માટેનાં મુખ્ય સાધનો ભારતે ગોરક્ષા, વનરક્ષા, ભૂરક્ષા અને જલરક્ષા દ્વારા વિકસાવ્યાં હતાં. સરકારથી

રક્ષાયેલી શોષક અર્થવ્યવસ્થાના ધુરંધરો દ્વારા ઉપરનાં ચારે સાધનોનો જેમ જેમ નાશ થતો ગયો તેમ તેમ દેશમાં ગરીબી, બેકારી, બિમારી અને બેઘરપણાનાં ઘોડાપૂર ફરી વળ્યાં,

હરિજન કોમ બેકાર કેમ બની ?

મેં વારંવાર જણાવ્યું છે તેમ ૧૮૫૯ થી ૧૯૦૨ સુધીનાં ૪૩ વરસમાં અંગ્રેજોએ આપણા દેશનાં ૩૦૦ કરોડ ગાયો, બળદો કાપીને તેમનું ચામડું નિકાસ કરી નાખ્યું. પરિણામે એકીસાથે લાખો હરિજન કુટુંબો બેકાર બની ગયાં, કારણ કે કુદરતી મોતે મરતાં તમામ પશુઓ તેમને મફત મળતાં અને તેમનાં ચામડાં કમાવીને અને તેમાંથી સમાજને ઉપયોગી વિવિધ વસ્તુઓ બનાવીને એ આખી કોમ પોતાનો ગુજારો કરતી. નાની બચતો દ્વારા સમૃદ્ધિ પણ લેતી કરતી, અને સમગ્ર હિન્દુ સમાજ સાથે આર્થિક-સામાજિક સંબંધો પણ પાંગર્યા કરતા, પરંતુ પશુઓને નિર્દયતાથી કાપી નાખીને તેમનાં ચામડાં નિકાસ કરી નાખવાથી હરિજનો માટેના કાચા માલનો પુરવઠો કપાઈ ગયો. જેથી તેમનો ધંધો બંધ થઈ ગયો અને આખી કોમ બેકારી, ગરીબીમાં ધકેલાઈ ગઈ. પરિણામે બાકીના ત્રણ વર્ષો સાથેનો તેમનો સંબંધ પણ કપાઈ ગયો.

બીજો શિકાર : ક્ષત્રિયો

ગૌહત્યાના આ દૂષણનો બીજો શિકાર ક્ષત્રિયો બન્યા. ૧૮૫૭ના નિષ્ફળ બળવા પછી અંગ્રેજોએ દેશી રજવાડાંઓ સામે કરેલા નવા કરારો અનુસાર તેમનાં લશ્કરોને વિખેરી નાખવામાં આવ્યાં. અંગ્રેજોએ પણ પોતાનું લશ્કર ઘટાડી નાખ્યું, અને લશ્કરમાંથી છૂટા થયેલા ક્ષત્રિયો પોતાની નોકરી ગુમાવીને માત્ર જમીન ઉપર આધાર રાખતા થઈ ગયા. પણ હવે ગોવધની નીતિને કારણે બળદ અને ખાતરની ખેંચ પડવા લાગી હતી. જમીન અને પશુઓ નબળાં પડતાં જતાં હતાં. તેની વિપરીત અસર ખેતી ઉપર પડતી હતી. ક્ષત્રિયોની જમીનની પેદાશ વધી શકી નહિ, પણ તેમની આવક ઉપર કાપ પડ્યો અને સમગ્ર કોમ ગરીબીના ચક્કરમાં સપડાઈ ગઈ.

જો હરિજનોનાં લાખો કુટુંબોને નવા ધંધામાં જોડાઈ જવું મુશ્કેલ હતું, તો ક્ષત્રિયો માટે તે વધુ મુશ્કેલ હતું. નખળી ખેતી અને ઘટેલા ઉત્પાદને તેમ જ અંગ્રેજોની ભારત વિરોધી આર્થિક નીતિથી દેશમાં મોંઘવારીનું વિષયક શરૂ થઈ ગયું હતું. જેમાં એક ઝપાટે ક્ષત્રિયો અને હરિજનો એટલે કે દેશના અર્ધા ભાગની વસ્તી ઝડપાઈ ગઈ હતી.

વળી પશુઉછેર કરીને બળદો તેમ જ શુદ્ધ ધીનું ઉત્પાદન કરીને ગુમરો કરનારા માલધારી વર્ગના પશુ લાખ લાંબ માનવીઓ દર વરસે પોતાનાં પશુઓ ગુમાવીને બેકાર બનતા હતા.

આદિવાસીઓ પણ ઝડપાયા

દેશમાં વિશાળ જંગલો હતાં. એ કાપવા માટે ન હતાં પણ તેમાંથી પેદા થતાં ફળ, ફૂલ અને સમૃદ્ધિનો સદુપયોગ કરવા માટે હતાં અને જે વૃક્ષો સુકાઈ જાય તે પૂરક બળતણ માટે કે મકાનો બાંધવાના કે ઘર-ઉપયોગી ચીજવસ્તુઓ બનાવવા માટે વપરાતાં. જંગલોમાં વસતા લાખો લોકો તેમાંથી પોતાની રોજીરોટી મેળવી લેતા.

ગોવધની નીતિએ છાણાંના બળતણની ખેંચ તીવ્ર થવા લાગી. એટલે બેકાર બનેલા હરિજનો જંગલો કાપી લોકોને બળતણ માટે લાકડાં વેચી પોતાનો ગુમરો કરવા લાગ્યા. થોડો સમય હરિજનોને આ વ્યવસાયમાં પેટ ભરવાનું એક સાધન મળ્યું, પણ કતલખાનામાં ગાયો અને જંગલોમાં વૃક્ષની આ ઘોર કતલે વળી નવી સ્થિતિ પેદા કરી. જંગલો ઘસાતાં ગયાં એટલે વૃક્ષોનાં ફળ, ફૂલ, છાલ, મૂળ વગેરે વેચીને આજીવિકા મેળવનારા લાખો જંગલવાસીઓના ધંધા ઉપર કાપ પડ્યો. એક તરફથી દેશમાં ધીમી ગતિએ ભાવો વધતા હતા. બીજી તરફથી પૂરઝડપે ધંધા તૂટતા હતા. એટલે લાખો જંગલવાસીઓ પહેલાં ઓછી આવકે ગરીબીમાં સપડાયા અને પછી જંગલોના નિકંદને વેગ પકડતાં બેકારીમાં સપડાયા.

પછી આવ્યા આદલો

પછી વારો આવ્યો આદલોનો. દેશમાં દર ૪૦૦ માણસોની વસ્તી

માટે એક નિશાળ હતી; જ્યાં મફત વિદ્યાદાન મળતું. વિદ્વાન બ્રાહ્મણે એ વિદ્યામંદિરો ચલાવતા અને વિદ્યાર્થીઓને તેમની યોગ્યતા પ્રમાણે દરેક વિષયનું જ્ઞાન આપતા. તેમાં ધાર્મિક ઉપરાંત ઇતિહાસ, ભૂગોળ, વિજ્ઞાન, વેપારવણજ, યુદ્ધવિદ્યા, જ્યોતિષ, શિલ્પ વગેરે અનેક વિષયો શીખવતા.

વિદ્વાન બ્રાહ્મણોની આ વિદ્યાપીઠો માટે ક્ષત્રિયો અને વૈશ્યો પાસેથી દાનનો પ્રવાહ ચાલ્યો આવતો, પણ ક્ષત્રિયો ઉપર ગોવધક્ષી પેદા થયેલું વિષયક ફેરી વળ્યું, વૈશ્યવર્ગ જેણે અંગ્રેજોનો વેપારમાં સામનો કર્યો હતો તેને અંગ્રેજોએ કાવાદાવા અને સત્તાના જોરે ગુંગળાવી નાખ્યો અને પોતાની કઠપૂતળી બની રહે એવી નવી આસામીઓ તૈયાર કરી. એટલે બ્રાહ્મણોની વિદ્યાપીઠો તરફ વહેતો દાનનો પુરવઠો કપાઈ ગયો.

દેશમાં બેકારીનાં પૂર ચારે દિશામાં ફેલાતાં હતાં. ભારતીય ધોરણે ચાલતા ઉદ્યોગો બંધ પડતા જતા હતા. નવા ધંધા મળવાની કેઈ શક્યતા હતી નહિ, પણ અંગ્રેજોએ પોતાનો વહીવટ ભારતીયો દ્વારા ચલાવવા નિર્ણય કર્યો; કારણ કે તેમની પાસે માનવશક્તિની ખેંચ હતી અને ઇંગ્લેંડથી લાખો માણસોને અહીં લાવવામાં ભારે ખર્ચ વેઠવો પડે તેમ હતો, જ્યારે અહીં બેકાર બનેલા લાખો હિંદીઓ ટૂંકામાં ટૂંકા પગારે પણ નોકરી કરવા તૈયાર હતા.

બીજો વિકલ્પ ન રહેવા દીધો.

સરકારે બ્રાહ્મણો દ્વારા ચાલતી તમામ નિશાળો અમાન્ય કરી. પોતે નવી નિશાળો શરૂ કરી; જ્યાં અંગ્રેજ ભાષાનું શિક્ષણ લેનારાને સરકારી નોકરી મળવા લાગી. એટલે ગણતરીના સમયમાં જ બ્રાહ્મણોની તમામ નિશાળો બંધ પડી ગઈ. સમગ્ર કોમ સામે બેકારી અને ગરીબીનું તાંડવ આવી પડ્યું. બ્રાહ્મણ કોમ માટે નવા ધંધાનો અવકાશ ન હતો. તેમને નોકરી પણ મળે તેમ ન હતી. ગૌરવથી અયાચક જીવન જીવીને વિદ્યાનો પ્રવાહ રેલાવતી બ્રાહ્મણ કોમને જીવવું હોય તો શિક્ષા માગવા સિવાય બીજો રસ્તો રહ્યો નહિ.

કારીગરો ઉપર પણ આક્રમણ

પછી વારો આવ્યો કારીગરોનો. લુહાર, સુથાર, કુંભાર, હરિજન, વણકર એ તમામ વર્ગો દેશની અર્થવ્યવસ્થા અને સલામતીની કરોડરમ્મ જેવા કારીગરો હતા. તેઓ ગામડાંઓમાં પથરાયેલા હતા. ખેતી અને ખેડૂતોના એ મહાન સહાયકો, ખેતીને લગતાં તમામ ઓજારો પોતાના ઘરમાં બેસીને બનાવી આપતા. વાવણી અને કાપણીની મોસમમાં તેમના ઘરનાં સ્ત્રી-બાળકો ખેતરોમાં નિંદામણુ અને કાપણીનું કામ કરીને કુટુંબને પૂરક આવકની કમાણી કરી આપતાં; અને એ રીતે ખેડૂતની ખેત-પેદાશનું ઉત્પન્નપર્થ નીચું રાખીને સમગ્ર માનવજાતને સસ્તું અનાજ આપવાનું શક્ય બનાવતાં.

રેલિયો : પૂરક આવકનું સાધન

મનુષ્યોની જીવનજરૂરિયાતની મુખ્ય ત્રણ વસ્તુઓ અનાજ, કપડાં અને મકાન. ખેડૂતો અનાજ પકવી આપતા તો વણકરો કપડું બનાવી આપતા. વણકરને સૂતરનો પુરવઠો અતૂટ ચાલુ રહે માટે ઘેર ઘેર દરેક વર્ગની અને દરેક કોમની સ્ત્રીઓ રેલિયો કાંતતી. એ રીતે કુટુંબની સમૃદ્ધિમાં રેલિયો દ્વારા પૂરક આવક મેળવીને વધારો કરતી એટલું જ નહિ, કરોડો ગરીબોનાં અંગ ઢાંકવા કપડું બનાવવામાં પોતાનો ફાળો આપતી. માટે તો ગાંધીજી કાંતવાની ક્રિયાને “કાંતણુયજ્ઞ” કહેતા.

અંગ્રેજોએ હિંસક અને શોષક અર્થવ્યવસ્થા દ્વારા આ દેશનું શોષણ કરવા કરેલા જુલમોને કારણે લાખો વણકરોની હાથવણાટની શાળો બંધ પડી. લાખો કુટુંબો સંપૂર્ણ બેકાર બન્યાં. કરોડો કાંતમારી બાઈઓની પૂરક આવક ગઈ અને કરોડો કુટુંબની સમૃદ્ધિ ઉપર કાળચક્ર ફરી વળ્યું.

પછી કાપડની મિલો આવી; પણ મિલ એ તો શોષક અર્થવ્યવસ્થાનું જ એક અંગ છે. તેમાંથી તમે શોષણ અને બેકારી સિવાય બીજી શેની અપેક્ષા રાખી શકો? લાખો બેકાર વણકરોમાંથી માત્ર હજારોને જ મિલમાં મજૂરી મળી અને તે પણ પોતાના રહેઠાણથી

ફર-સુફર જગાએ. અર્ધભૂખ્યાં માનવીઓનાં ટોળાં હવે અર્ધનગ્ન પણ બન્યાં.

લોખંડનાં કારખાનાંઓનું ફરી વળેલું કાળચક્ર પછી લોખંડનાં કારખાનાં આવ્યાં. ગામડાંના લુહાર, સુથાર અને કુંભાર એ ત્રણે કારીગરો ઉપર લોહાનાં કારખાનાંનું આ કાળચક્ર ફરી વળ્યું. આ કારખાનાંઓએ ખેતીનાં ઓળરો અને ઘરવપરાશની ચીજો બનાવીને ગામડાંના કારીગરોને ભાંગી નાખ્યા અને ખેતી, ખેડૂત અને સમગ્ર પ્રજા આ કારખાનાંઓની દયા ઉપર જ નમે, એવો યુગ શરૂ થયો.

પાકશાસ્ત્રીઓ પણ બેકાર બન્યા. ગોવધના કારણે દૂધનો પુરવઠો તૂટ્યો. એટલે દૂધની માવાની મીઠાઈઓ બનાવનારા લાખો પાકશાસ્ત્રીઓના ધંધા પડી ભાંગ્યા. પાકશાસ્ત્ર એ હિંદુ-સંસ્કૃતિનું એક ઉત્તમ અંગ છે. સંસ્કૃતિના એ ઉત્તમ અંગનો ગોવધ દ્વારા ઉચ્છેદ થતાં લાખો લોકો બેકારીમાં ધકેલાઈ ગયા. લોકો માત્ર બેકાર જ નથી થતા, લાખો-કરોડો લોકો બેકાર થાય છે ત્યારે તેમના દ્વારા પેદા થતી સંપત્તિ અને સમૃદ્ધિના ગંજ પણ નાશ પામે છે.

ભૂમિપુત્રો મજૂર બન્યા

ગાયોના નાશની અસરથી જંગલો નાશ પામ્યાં તો જંગલોના નાશથી જમીનની ફળદ્રુપતા નાશ પામી. વૃક્ષો, પવન અને વરસાદ સામે હમેશાં જમીનને રક્ષણ આપે છે. એ રક્ષણ ચાલ્યું જતાં જમીનનું ધોવાણ થવા લાગ્યું. એથી એની ફળદ્રુપતા ઘટવા લાગી. ખાતર પૂરું મળતું ન હતું. બળદો મોંઘા અને નબળા થતા જતા હતા. મોંઘવારી વધતી હતી અને ખેતીનો ઉત્પાદનખર્ચ પણ વધતો હતો. એટલે કરોડો ખેડૂતો ઉપર ગરીબીએ પોતાનો સપાટો ચલાવ્યો. ખેડૂત-કુટુંબોનો બોજ ઉપાડવા માટે જમીન અશક્ત બની. એટલે ભૂમિપુત્રો પણ મજૂરીની શોધમાં શહેરો તરફ આવવા લાગ્યા, અને પોતાનાં બાળકોને ખેતીનો ઉત્તમ ધંધો છોડાવીને સરકારી નિશાળમાં બે-ચાર ધોરણ

સુધી ભણાવીને પોલીસ, કારકુન, પટાવાળા તરીકે કોઈ કારખાનાંમાં મજૂર તરીકે ધકેલી દેવા લાગ્યા.

રણપ્રદેશમાં ફેરવાયેલાં જળાશયો

ગાયો, જંગલો અને જમીન પર ફરી વળેલું વિનાશનું સ્ટીમરોલર હુવે જળાશયો તરફ વળ્યું.

જમીનના ધોવાણથી જળાશયો માટીથી પુરાઈને છીછરાં થવા લાગ્યાં અને પછી સુકાઈ જવા લાગ્યાં. જમીનના ધોવાણની માટીથી પુરાઈ જતી નદીઓ એ માટીને સમુદ્રમાં પથ ફેંકવા લાગી. પરિણામે ખંભાતનો આખાત જે એક સમયે ૫૦ ફૂટ જિંડો હતો, તેમાં ૪૪ ફૂટ માટી સરાઈ ગઈ અને એક વખતનાં દુનિયાભરમાં પ્રખ્યાત એવાં સુરત, ભરૂચ, ખંભાત જેવાં મહાન બંદરો અને બીજાં અનેક નાનાં-મોટાં બંદરો નકામાં પડ્યાં અને ત્યાં ગુમરો કરતા લાખો માણસો બેકાર બન્યા.

લાખો મનુષ્યો નદી, તળાવ, કૂવામાંથી પાણી ભરીને ગામનાં સમૃદ્ધ કુટુંબોને પહોંચાડતા અને એ રીતે ગુજરાન ચલાવતા. કેટલાક પાણીની માટીની ટાંકીઓ ગાડામાં લઈ જતા તો હજારો-લાખો પાણિયારીઓ માથે પાણીનાં બેડાં લઈને ગામમાં સમૃદ્ધ કુટુંબોને પાણી પહોંચાડતી અને એ રીતે પૂરક અથવા કોઈ વાર સંપૂર્ણ આવક પણ મેળવતી. નદી અને તળાવના કિનારા ઉપર આવેલા ખેતરોના માલિકો વરસમાં બેથી ત્રણ પાક લઈ શકતા. જેમના ખેતરોમાં કૂવા હતા એ ખેડૂતો પણ બેથી ત્રણ પાક લેતા. પણ જળાશયો ઉપર વિનાશનું ચક્ર ફરી વળ્યું. નદીઓ અને તળાવો પુરાઈને સુકાઈ ગયાં. એટલે કૂવાઓ પણ સુકાવા લાગ્યા. ખેડૂતોનો એક મોટો વર્ગ પોતાની આવકના ૫૦ થી ૭૦ ટકા ગુમાવી બેઠો.

આમ ગોવંશના નાશનું સ્ટીમરોલર સમાજના દરેક ભાગ ઉપર દેશના દરેક ખૂણે ફરી વળ્યું અને બેકારી તેમ જ ગરીબીનાં ઘોડાપૂરના વમળમાં દેશ સપડાઈ ગયો.

શોષક અર્થવ્યવસ્થાએ સ્થળાંતર પણ કરાવ્યું.

ઉપર જણાવ્યું છે તેમ ભારતીય અર્થવ્યવસ્થામાં માણસ જ્યાં જન્મે છે ત્યાં જ પોતાના ઘરમાં રહે છે અને ધંધો કરે છે. એ અર્થવ્યવસ્થા રોજ, રોટી અને રહેઠાણ એક જ ઠેકાણે હોય એવા નિયમ પર મહદંશે રચાયેલી છે. પણ શોષક, હિંસક અર્થવ્યવસ્થાનું કાળચક્ર પ્રજાની રોજ ઉપર ફરી વળ્યું. એટલે તેની રોટી પણ ગઈ. એટલે રોટી મેળવવા રોજ શોધનાં માનવીઓને સ્થળાંતર કરવાની ફરજ પડી.

પંચવર્ષીય યોજનાના ઘઠવેયા શોષક અને હિંસક અર્થવ્યવસ્થાના પ્રતિનિધિઓ હતા. અંગ્રેજો તો પરદેશી હતા. એટલે આપણા ધર્મ, સંસ્કૃતિ અને સમાજવ્યવસ્થા ઉપરનો તેમનો હુમલો ગંભીર છતાં, ધીમી ગતિનો હતો, પણ તેમના વારસદારોની ધનલાલસા એટલી બધી ઉઘડી હતી કે તેમણે પવનવેગી ગતિએ દેશનું નિકંદન કરવાનું કાર્ય વિના-રોકટોક શરૂ કરી દીધું.

એ યોજનાના અમલે ગામડાંના તમામ કારીગરોને ભાંગી નાખ્યા. એટલું જ નહિ, પણ ગામડાંઓમાં અનાજ-પાણીની પણ તીવ્ર અછત ઊભી કરી. એટલે લાખો લોકોનાં ટોળાં ગામડાંઓનાં પોતાનાં રહેઠાણો છોડી છોડીને શહેરો તરફ હિજરત કરવા લાગ્યાં. મોટા ઉદ્યોગોને મજૂરોની જરૂર હતી. લોકો જો ગામડાંઓમાં પોતાનાં ઘરમાં અડધો રોટલો પણ ખાઈ શકતા હોય, તો પોતાનાં ઘર છોડીને શહેરોમાં આવવા રાજી ન થાય, પણ યોજનાઓએ તો તેમનો આખો રોટલો જૂટવી લીધો અને એ રીતે તેમને શહેરોમાં આવવાની ફરજ પાડી. શહેરોમાં તેમને રહેવા માટે ન હતાં મકાન, ન હતી કોઈ ભતની સગવડ. એટલે ગામડાના હિજરતીઓ શહેરની ફૂટપાથો ઉપર માનવ-ભંગારના ગંજ બનીને ખડકાવા લાગ્યા અને રહેઠાણોની વિકરાળ સમસ્યા ઉપસ્થિત થઈ.

માનવસંજિત કૌભાંડોએ જૂનાં મકાનોની મરામત મુશ્કેલ બનાવી. એટલે જૂના મકાન પડી જવા લાગ્યાં. યોજનાઓમાંથી મળતખ કમાણી

કરતા ઘઈ ગયેલા એક વર્ગને જમીનમાં અને મકાનોમાં પોતાની કાળી આવક છુપાવવાનું સલામત લાગ્યું. એટલે જમીન અને મકાન બંનેના લાવ વધવા લાગ્યા. સરકારેને કે યોજનાના ઘડવૈયાઓને આ માનવી-ઓની સાંસ્કૃતિક કતલ અટકાવવામાં રસ ન હતો. તેમને પણ આ ક્ષેત્રમાંથી વધુ ને વધુ ધન કમાઈ લેવાનો અને ધનને આ જમીન અને મકાનોમાં જ સલામતિથી સંતાડવામાં રસ હતો. એટલે રહેઠાણોનો આ પ્રશ્ન ખૂબ જ ગૂઢ બની ગયો અને લવિષ્યમાં હજી પણ કદપના અહારનાં દુષ્પરિણામો લાવે તો તેમાં આશ્ચર્ય નહિ હોય.

પ્રજામાં દાખલ થયેલી વિવિધ બિમારીઓ

ગોવધમાંથી જન્મેલી ગરીબી, બેકારી અને બેઘરપણાની સ્થિતિએ પ્રજામાં વિવિધ બિમારીઓ પેદા કરીને પ્રજાનાં સ્વાસ્થ્ય, સમૃદ્ધિ અને સંસ્કૃતિને હણી નાખ્યાં છે. પ્રજામાં ફેલાયેલાં મોટા ભાગનાં દરદો અપોષણમાંથી પેદા થતાં દરદો છે. પાણીના અભાવથી પેદા થતા આમડીના રોગો, નુકસાનકારક ખોરાકથી થતા ઠાંતના રોગો અને હવા તેમ જ પાણીના પ્રદુષણથી થતા રોગો પણ મોટા પ્રમાણમાં ફેલાતા બન્ય છે.

સરકાર અને પ્રજા બંને રોગોનો ફેલાવો અટકાવવાને બદલે પ્રથમ તેમના ફેલાવાને ઉત્તેજન આપે છે. પછી રોગોમાં સપડાયેલા માનવીઓને રોગમુક્ત કરવા માટે કરોડો, અબજો રૂપિયાનો વ્યય કરે છે. આ અબજો રૂપિયાનો લાભ ગરીબ દર્દીઓને તો નામનો જ લાભ છે. મોટા ભાગની રકમ હોસ્પિટલોનાં યાંધકામોમાં, સ્ટાફના નિલાવ માટે ફર્નિચર ખરીદવામાં અને સર્જિકલ સાધનો ખરીદવામાં અને મોટી ફાર્મસીઓના ખિસ્સામાં જાય છે.

પંચવર્ષીય યોજનાઓએ ગામડાંઓના કારીગરોના ઘરેમાં બેસીને કામ કરી રોટી મેળવવાના ધંધા ભાંગી નાખી તેમને બેકાર બનાવ્યા અને પછી બેકારી-નાબૂદીની યોજના નીચે અબજો રૂપિયાના કરવેરા ઝીંકી નવાં મોટાં કારખાનાંઓ નાખ્યાં.

એ કારખાનાંઓની આગુમાગુના ફરતા ૨૦-૩૦ માર્ચલ સુધીમાંથી મજૂરી માટે લોકો આવી શકે તે માટે સિમેન્ટના રસ્તા બનાવ્યા.

મોટરબસો બનાવી. લોકો સામે એવો દેખાવ કર્યો કે સરકાર પ્રબળ રોજગારી મળે માટે ભારે જહેમત ઉઠાવે છે. એમાં લાભ સિમેન્ટ અને મોટરબસ ઉદ્યોગને થયો.

હજારો લોકો સવારના વહેલા પોતાના કુટુંબને છોડી ૨૦-૩૦ માર્દલ દૂર મોટરબસોમાં મુસાફરી કરતા દોડે. રોજ ચાર કલાક મોટરબસની ધડધડાટી સહન કરવાથી અને કુદરતના નિયમ વિરુદ્ધ ખાવા-પીવાના સમયમાં ફેરફાર કરવાથી લોકોની શક્તિ હણાઈ જાય છે. આ રોજની મુસાફરીમાં તેમને એકબીજાના ચેપી રોગો લાગુ પડે છે, પેટનાં દરદો થાય છે, જ્ઞાનતંતુઓ નબળા પડી જાય છે. રોજની આ ધડધડાટી તેમનાં આંખ, હૃદય, કીડની વગેરેને અચૂક નુકસાન પહોંચાડે છે. તેમને જે રોજ મળે છે તેમાંથી ઘણી વખત ૩૩ ટકા તો બસલાડામાં જ અરચાઈ જાય છે.

આમ આ શોષક અર્થવ્યવસ્થા પ્રથમ કારીગરોને બેકાર બનાવે છે, પછી તેમાંના થોડાકને રોજ આપી શકાય તેવી ફેક્ટરીઓમાં તેમને રોજ આપે છે. જેમાંનો ૨૫-૩૦ ટકા ભાગ તો આવવા-જવાના ભાડામાં પાછો આંચકી લે છે અને આ જાતના ઉદ્યોગોના પરિણામે જ્યારે લોકો માંદા પડે છે, ત્યારે બિમારી-નિવારણના નામે પણ પ્રજાના અખજો રૂપિયા ખેંચી લઈને કાર્મસી ઉદ્યોગો, સર્જિકલ હથિયારોની ફેક્ટરીઓ વગેરે ચલાવે છે.

શોષક અર્થવ્યવસ્થા નીચે પ્રજા ક્યાં સુધી કચડાયા કરશે ?

મોટા ભાગનાં દરદોને સંપૂર્ણ ગોવધબંધી કરીને, દૂધ અને શુદ્ધ ઘીનો પુરવઠો વધારીને તેમ જ ફર્ટિલાઈઝર, જંતુનાશક દવાઓ અને સંકર-બિયારણને દૂર કરીને છાણીઆ ખાતર વડે શુદ્ધ અનાજ ઉગાડવાથી દૂર કરી શકાય. ચામડીનાં દરદો ઉપર જે લાખો નદીઓ-તળાવો સુકાઈ ગયાં છે તેમને પુનર્જીવન આપીને કાબૂમાં લઈ શકાય. પાણીને પ્રદુષણથી બચાવવું મુશ્કેલ નથી. પાણીમાં કારખાનાનો કચરો ફેંકવાથી અને ખેતરોમાં જંતુનાશક દવાઓ છાંટવાથી પાણીમાં પ્રદુષણ થાય છે. આ બંને ક્રિયાઓ અટકાવવી એ ભારોભાર માનવતાનું કાર્ય છે. પણ શોષક

અર્થવ્યવસ્થા માનવતાની અને જીવસૃષ્ટિના શોષણ અને કતલ વડે જ પાંગરે છે. એટલે સરકાર જ્યાં સુધી ભારતીય અર્થવ્યવસ્થાનો સ્વીકાર ન કરે ત્યાં સુધી ઔદ્યોગિક વિકાસની પ્રગતિના સ્ટીમરોલર નીચે માનવતા અને સંસ્કૃતિ કચડાયા જ કરશે.

પ્રજાજનો જાગો !

પ્રજાએ જો આ સતત શોષણ, માંદગી, બેકારી, બ્રષ્ટાચાર અને માનવતાની કતલમાંથી છુટકારો મેળવવો હોય તો એવી સરકાર લાવવી પડશે કે જે શોષણ અને હિંસા ઉપર જ જીવી શકતી પશ્ચિમી અર્થ-વ્યવસ્થાને કબરમાં દફનાવી દેવાની સૂઝ અને હિંમત ધરાવતી હોય. આવી સરકારને દેશની અંદરના બળવાન ઉદ્યોગપતિઓનો, તેમ જ સામ્યવાદી મહાસત્તાઓનો પ્રબળ સામનો કરવો પડશે. છતાં પ્રજા જીવૃત થાય, તેની સામેનાં ભેદી કાવતરાંઓ સમજતી થઈ જાય તો આ કાળચક્રને ખતમ કરી ભારતીય અર્થવ્યવસ્થા દ્વારા ભારતનું ભારતીય-કરણ કરી સંસ્કૃતિ અને માનવતા બચાવી લેવાનું મુશ્કેલ તો નથી જ.



આવેશોમાં ઝમે તેમ બોલી નાંખવાનાં કદ્દ પરિણામ આખી ભારતીય પ્રબળે શોષવાં પડે છે એ વાત ન ભૂલો. કેટલીક વાતો - અપરાધીને ક્ષમા - ધર્મસ્થાને ખૂબ શોભે છે, પણ રાજકારણમાં તે જ સર્વત્ર ચાલી શકતી નથી.

જેમ ક્ષમાને સ્થાનબ્રહ્મ ન કરી શકાય તેમ અહિંસા વગેરેને પણ સ્થાનબ્રહ્મ ન કરી શકાય. એમ કરવા જતાં પ્રભા પોતાનું હીર ગુમાવે. બિંબાણુથી વિચાર્યા વિના આ વાત સમજાય તેવી નથી.

* * * *

આ આર્ષ-વાક્યને આજના તમામ ભણતા યુવાનો નજરમાં રાખે તો કેટલા શાન્ત થઈ જાય ?

વિદ્યાર્થીને સુખ શેનું ? સુખાર્થીને વિદ્યા શેની ?—વિદ્યાર્થીનાં કુતઃ સુખં, સુખાર્થિનઃ કુતો વિદ્યા !

વિદ્યાને અને વાસનાપ્રેરિત રખડપટ્ટીના જીવનને કદી મેળ આવી શકે જ નહિ. આ બે સાથે રહી શકતાં જ નથી.

* * * *

પુરાતન વસ્તુઓની ખૂબ મોટા પ્રમાણમાં ચોરીઓ કેમ થાય છે તે જાણો છો ! મને લાગે છે કે આ વ્યવસ્થિત રીતે ગોઠવાયેલી પ્રક્રિયા છે. સો વર્ષ બાદ હિન્દુસ્તાનનો આદમી પોતાનાં પ્રાચીન ગૌરવને સાબિત કરી આપવા માટે દેખાડવા માટે એક પણ પુરાવો ધરાવતો નહિ હોય.

કોઈ શિલ્પ નહિ; કોઈ સિક્કો નહિ; કોઈ પ્રતિમા નહિ....કોઈ પણ અવશેષ નહિ. બધું નાશશેષ....બધું પરદેશમાં સાફ.

૫. શ્રી ચન્દ્રશેખરવિજયજી

ભારતની સંરક્ષણ છત્રી : ચન્ત્રો કે પશુઓ ?

- ૦ ઉપલબ્ધ સાધનોના સદુપયોગ કરવાની સુઝ ચીનને ક્યાં દોરી ગઈ!
- અને....પરદેશી સાધનો ઉપરનું પરાવલંબન ભારતને ક્યાં ધસડી ગયું!
- ૦ ભારતની પ્રજાની દુર્દશાની સંપૂર્ણતયા જવાબદારી ભારતના દેશી અંગ્રેજોના શિરે છે.
- ૦ તેમના અક્ષમ્ય અપરાધો માટે આકરામાં આકરી સજા પણ ઓછી પડે તેમ છે.

ભારત : પરદેશી શાસને તોડેલું ખમીર

ભારત અને ચીન પડોશી દેશો છે. બન્નેને કુદરતે અક્ષટ સંપત્તિ આપી છે. પણ ભારત ઉપર ૧૫૦ વરસ સુધી પરદેશી શાસન ચાલ્યું. તે દરમિયાન તે પોતાની શક્તિ, સ્વતંત્ર વિચારશ્રેણી અને આત્મશ્રદ્ધા ગુમાવી બેઠું. પોતાના ધર્મ, રીતરિવાજો, આચારવિચાર, સંસ્કૃતિ, પોતાના ઇતિહાસ વગેરે પ્રત્યે શંકા અને આશ્ચર્યથી જોવાનું અંગ્રેજ કેળવણી દ્વારા હિંદીઓને શીખવવામાં આવ્યું.

ભારતની અંગ્રેજ કેળવણી લેનારી જુવાન પેઢીને પોતાની આંખના પ્રકાશમાં અંધકાર દેખાયો. અંગ્રેજોની આંખોના અંધકારમાં તેમને અજાણતો પ્રકાશ દેખાયો. જુવાનો જેમ જેમ ઉચ્ચ અંગ્રેજ કેળવણી લેતા ગયા તેમ તેમ સ્વતંત્ર રીતે વિચારવાનું છોડીને અંગ્રેજોએ આપેલા વિચાર ગ્રહણ કરવા લાગ્યા.

ચીન : મુશ્કેલીઓ વચ્ચે પણ ટકાવેલું ખમીર

એથી બિલકુલ ચીન પરદેશીઓ સામે હાથું. આંતરિક ઝગડાઓમાં સપડાયું. દુકાળ, વિનાશક પૂર, આંતરવિગ્રહો અનુભવ્યા, પણ

કદી પરદેશી શાસન નીચે આબુ નહિ. તેથી ચીનાઓ પોતાની સ્વતંત્ર વિચારશ્રેણી, કલ્પનાશક્તિ, સંસ્કૃતિ, આત્મવિશ્વાસ વગેરે જાળવી શક્યા. તેમનાં પોતાનાં વિદ્યા, આચાર-વિચાર વગેરે પરદેશી વિચારસરણીની છાયાથી અલિપ્ત રહ્યાં, અને ચીનાઓ તેમના પ્રત્યે શ્રદ્ધા અને આદર રાખી શક્યા.

પરિસ્થિતિનો સામનો કરવાની સૂઝ અને ખુમારી માઓ ત્સે તુંગે ચીનનો વહીવટ સંભાળ્યો ત્યારે ચીન ભાંગીને ભુકો થઈ ગયું હતું. તેને કોઈ મિત્રો ન હતા. મહાસત્તાઓ તેની દુશ્મન હતી. પણ તેમને પોતાનાં શક્તિ અને સૂઝમાં વિશ્વાસ હતો. ઉપલબ્ધ સાધનોનો સદુપયોગ કરીને પરિસ્થિતિનો સામનો કરવાનાં સૂઝ અને ખુમારી હતાં. એ સૂઝ અને ખુમારીને કારણે જ તે આજે મહાસત્તાઓને ડરાવી શકે છે.

ચીનના સર્વોચ્ચ રાજપુરુષોએ કહ્યું કે, “અમારી પાસે પૂરતું અનાજ નથી. જમીન ખેડવા માટે બળદો, ઘોડા, કે ટ્રેક્ટરો પણ નથી. તેમ છતાં અમે ઋષિ-ખેતી કરીને (ઋષિ-ખેતી એટલે જમીન કોદાળીથી ખેડવી) અમને જોઈતું અનાજ પકવાંશું. અમારી પાસે છાલિયું ખાતર નથી, ફર્ટિલાઈઝર અમને કોઈ આપે તેમ નથી. અમને તેની જરૂર પણ નથી. અમે ૭૦ કરોડ છીએ. અમારા મળમૂત્રનું ખાતર બનાવીને અમારી જમીનને સમૃદ્ધ કરશું. અમારી પાસે પેટ્રોલ નથી, અમને તે કોઈ આપે એમ પણ નથી, છતાં અમે ગભરાતા નથી. અમે મોટરોને બદલે ઘોડા અને સાઈકલથી ચલાવીશું. અમારી પાસે રેલવે નથી, પણ અમારા માણસો માથા ઉપર બોલો ઝિંચકીને વાહનવહેવાર જાળવી રાખશે. અમારી પાસે અમારી વિશાળ વસતિને પૂરા પડે એટલા ડોક્ટરો નથી, એટલા ડોક્ટરો તૈયાર કરવા જેટલા પૈસા પણ નથી. છતાં અમારી પાસે અમારું પોતાનું સદીઓ જૂનું વૈદકીય જ્ઞાન છે, અને ગામડે ગામડે તેના જાણકારો પણ છે, અમે તેમને ઉત્તેજન આપશું.”

ઉપલબ્ધ સાધનોનો ઉપયોગ કરવાની તેમની આ સૂઝ અને ખુમારીએ આજે તેમને વિશ્વની પ્રથમ દુરોળની કક્ષામાં મૂક્યા છે.

ચીનની સરખામણીમાં આપણી પામરતા

એની સરખામણીમાં આપણે આપણી દશા જોઈએ. કુદરતે આપણને ભેંચી જાતનું પશુધન, સમૃદ્ધ જંગલો, ફળદ્રુપ જમીન અને વિશાળ જળરાશીઓ રૂપી ચાર શક્તિકેન્દ્રો આપ્યાં હતાં. પણ આપણા રાજકર્તાઓને તેમાં શ્રદ્ધા કે તેમનો સદુપયોગ કરવાની સૂઝ નથી. તેમણે એ ચારે શક્તિકેન્દ્રોનો નાશ આરંભ્યો. પશુધનનો સંહાર કરીને ખેતી માટે બળદો અને ખાતરનો પુરવઠો તેમજ પોષણ માટે અનિવાર્ય એવા દૂધનો પુરવઠો ઘટાડવા લાગ્યા.

શરમ શેમાં?

નેહરુએ એક વખત ઉકળાટમાં કહેલું કે, “મારા દેશના ખેડૂતોને જૂનાપુરાણા હજી અને બળદ વડે ખેતી કરતા જોઈ છું ત્યારે મારું માથું શરમથી નીચું ઢળે છે.”

માઓ ત્સે તુંગને જે વિશ્વાસ તેના ખેડૂતમાં છે તે વિશ્વાસ આપણા રાજકર્તાઓને આપણા ખેડૂત અને પશુધનમાં નથી; અને ૨૭ વરસથી પરદેશીઓની દયા વડે પરદેશી અનાજ, ફર્ટિલાઇઝર, દૂધનો પાઉર વગેરે આયાત કર્યા કરવામાં શરમ અનુભવતા નથી. આપણા ખેડૂતોમાં વિશ્વાસ રાખતા નથી અને અમેરિકન, રશીઅન કે ઇઝરાઈલી નિષ્ણાતોની સલાહ લઈને આપણા ખેતીવિષયક નિર્ણયો લઈએ છીએ.

રાજકર્તાઓના અક્ષમ્ય અપરાધો

આપણા રાજ્યકર્તાઓ પશુહત્યા દ્વારા દર વરસે ૭૫ લાખ હજી - બળદોને અભાવે - નકામા પડવા દે છે. અઢી કરોડ એકર જમીનને ખેડ અને ખાતરવિહોણી રાખે છે. દર વરસે નવા દોઢ કરોડ કુટુંબોને બળતણ પૂરું પડે એટલું છાણ પશુહત્યા દ્વારા ગુમાવીને તેમને કેરોસીનની લાઈનમાં ઊભા રહેવાની ફરજ પાડે છે.

પહેલા વિશ્વયુદ્ધ પૂર્વેના સમયમાં ગામડાંઓ અને નાનાં શહેરોના લોકોને છાણરૂપી બળતણ મફત મળતું; કારણ કે પશુધન કંઈક અંશે સચવાઈ રહ્યું હતું. જે અંગ્રેજી ભણેલા લોકોએ અંગ્રેજોને ઇલેક્ટ્રિક કે-

ગેસથી રાંધતા જોયા તેઓ તિરસ્કારથી કહેતા કે, “આ અર્ધજગદી હિંદીઓને છાણાં ખાળવા માટે ફાંસીએ ચડાવવા જોઈએ !”

છાણું સ્થાન લાકડાંએ અને પછી ઇલેક્ટ્રિક, ગેસ અને કેરોસીને લીધું ત્યારે તેનો વાર્ષિક ખર્ચ કુટુંબદીઠ પાંચથી છ રૂપિયા આવતો. પણ જગલો કપાઈને બળી ગયાં. પશુધન કપાતું ચાલ્યું એટલે કેરોસીન, ઇલેક્ટ્રિક, ગેસની માંગ વધી; એથી એના માગ અને પુરવઠાની સમતુલા ખોરવાઈ અને તેમના ભાવો વધતા ચાલ્યા.

ત્રણ વરસ પહેલાં એક કુટુંબને બળતણનો વાર્ષિક ખર્ચ ૩૦૦ રૂપિયા થઈ ગયો, અને આજે આજના ભાવની ગણતરીએ વાર્ષિક ૧,૦૦૦ રૂપિયા ખર્ચ થશે. અને છતાં પૂરતો માલ મેળવવા માટે લોકોની હાડમારી વધતી જશે. કારણ કે કેરોસીન આપણે પરદેશીની દયા વડે જ મેળવી શકીએ.

ભાવો કેમ વધે છે ?

એ જ પ્રમાણે પશુહત્યા દ્વારા ૨૫૦૦ કરોડ રૂપિયાની કિંમતનું છાણું ખાતર ગુમાવીને એટલી કિંમતનું ફર્ટિલાઇઝર આયાત કરીએ છીએ, અને તે છતાં દર વરસે નવી અઢી કરોડ એકર જમીન ખેડ અને ખાતરવિહોણી રહે છે, તેને પહોંચી વળાતું નથી; પણ ખેતીનો ખર્ચ વધે છે, તેને લીધે અનાજના ભાવો, તેની પાછળ ઔદ્યોગિક ચીજોના ભાવો, મોંઘવારી ભથ્થાં, તેને પહોંચી વળવા નવા કરવેરા, તેમાંથી કરચોરીની ભાવના, કાણું નાણું, બ્રષ્ટાચાર, અસહ્ય મોંઘવારી, કુગાવો, એમ એક પછી એક વિટંબણાઓ અને દૂષણોનું વિષયક વિસ્તર્યા જ કરે છે. કારણ કે આપણે આપણાં ઉપલબ્ધ સાધનોનો વહેવાર ઉપયોગ કરવાને બદલે તેમનો નાશ કરીએ છીએ.

દરિયાઈ વાહનવહુવારનો નાશ

આપણે સ્વતંત્ર થયા ત્યારે આપણી પાસે આશરે એક લાખ દેશી વહાણો અને ૨૨૫ વહાણવટાથી ધમધમતાં બંદરો હતાં. આ વહાણો આશરે ચારથી પાંચ કરોડ ટન માલની હેરફેર કરતાં અને લાખો માણસોને રોજ આપતાં.

ખીજા વિશ્વયુદ્ધ દરમિયાન અંગ્રેજોને સ્ટીમરોની ખેંચ પડી ત્યારે તેમણે આ વહાણોનો ઉપયોગ કરી આફ્રિકામાં ખેલેલા લડાઈના મોરચાનો પુરવઠો જાળવી રાખ્યો.

પણ આપણા રાજકર્તાઓએ દેશી વહાણવટાને કાયદા દ્વારા ગુંગળાવી નાખ્યું, અને નાનાં બંદરો તથા સાગરકાંઠા નકામાં થવા લાગ્યાં. ૧૬૮૯ કિલોમીટરના વિસ્તાર ઉપર માત્ર આઠ મોટાં બંદરો વિકસાવીને સ્ટીમરો બાંધવાનું શરૂ કર્યું.

પણ વધતા જતા ઉત્પાદનની હેરફેર માટે સ્ટીમરો પૂરી પડી નહિ, નાનાં બંદરો ઉપર સ્ટીમરો નકામી નીવડી. પરિણામે લાખો ટન માલની હેરફેર અટકી પડે છે. કચ્છમાં લાખો ટન મીઠું પડી રહે છે. ત્યાં ત્રણ પૈસે કિલો મીઠું લેનાર મળે નહિ, અને મુંબઈમાં ત્રણ રૂપિયે કિલો મીઠું મળી શકે નહિ એવી સ્થિતિ થઈ. જો વહાણો હોત તો બે કે ત્રણ દિવસમાં જ મુંબઈમાં કચ્છના મીઠાનો ઢગલો થઈ જત.

રાણાસાહેબના રાજ્યમાં પોરબંદરમાં ૬૫૦ વહાણ હતાં; અને હજારો ખીજાં વહાણોની અવરજવર હતી. આજે માત્ર છ વહાણ બાકી રહ્યાં છે. વહાણવટું સંપૂર્ણ રીતે નાશ પામ્યું છે, અને મોટી સ્ટીમરો ત્યાં લાંગરી શકાય તે માટે કરોડો રૂપિયા ખર્ચાય છે.

આપણા દરિયાઈ વહેવારનું મુખ્ય સાધન દેશી વહાણો હતાં અને જેમ જમીન ઉપરના વાહનવહેવારનો મુખ્ય બોજો આજે પણ બળદ-ગાડાં ઉપાડે છે, તેમ દેશી વહાણોનો જો વહેવારું ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હોત તો આજે સ્ટીમર કે વેગનોને અભાવે વેપારીઓનો હજારો-લાખો ટન માલ ખસેડાયા વિનાનો પડ્યો રહે છે કે નાશ પામે છે એ સ્થિતિ નિવારણ શકી હોત અને વેગનોના અભાવે રેલવેમાં અગ્નિચાર વધ્યો ન હોત. દૂધ ગાળામાં ગાડાં અને લાંબા અંતરે રેલવે અપથી માલની હેરફેર કરી શકતાં હોત.

પણ હવે બંધ કરીને જો ગાડાં-વહેવાર સુધારીએ અને દરિયામાં દેશી વહાણોને ઉત્તેજન આપીએ તો આ ક્ષેત્રોમાં આપણે એક કરોડ

માણસોને રોજ આપી શકીએ અને વાહનવહેવાર ઝડપી તેમ જ સસ્તો બનાવી શકીએ.

ઉત્પાદન વણકરો વધારે છે, સગવડો મિલોને મળે છે

૧૯૫૦ થી ૧૯૭૦ સુધીના ગાળામાં મિલોએ માત્ર ૬૧ કરોડ વાર કાપડનું ઉત્પાદન વધાર્યું. પણ એ જ સમયના ગાળામાં હાથ-વણાટના વણકરોએ ૨૭૩ કરોડ મીટર કાપડનું ઉત્પાદન વધારી આપ્યું. અને છતાં તમામ સગવડો અને સાધનો માટે પહેલી પસંદગી મિલને મળે છે.

પરદેશી હિતોના ઘેરો

સ્વાધીનતા મળ્યા પછી, વિવિધ ક્ષેત્રોની ઔદ્યોગિક પેઢીઓએ, પરદેશી હિતોએ અને અંગ્રેજોએ પોતાના હિતમાં તૈયાર કરેલા વિવિધ ક્ષેત્રના નિષ્ણાતોએ શ્રી નેહરુની આસપાસ ઘેરા ઘાટ્યો, અને દેશનાં ઉપલબ્ધ સાધનો અને કારીગરોનો ઉપયોગ કરવાને બદલે પોતપોતાનાં ક્ષેત્રની ચીજવસ્તુઓના ઉત્પાદન માટે, અને એ ઉત્પાદન માટે મોટા પાયા ઉપર સહાયના નામે વિદેશી કરજ મેળવવાની યોજનાઓ ઘડી કાઢી.

સહાયના નામે આપવામાં આવેલા કરજની પાછળ શી બાંધધરીઓ પરદેશીઓએ મેળવી હશે તે આપણે કદી પણ જાણી શકશું નહિ. પણ આ રાષ્ટ્રહિત અવગણનાર તત્ત્વોએ આપણાં ઉપલબ્ધ સાધનો અને કુદરતી સંપત્તિનો નાશ કરી નાખ્યો.

અણુશક્તિ કરતાં પણ વધુ શક્તિશાળી

પશુધન, જંગલો, કૃષ્ણદ્રુપ જમીન અને વિશાળ જળાશયો એ આપણાં અણુશક્તિ કેન્દ્રો કરતાં પણ વધુ શક્તિશાળી કેન્દ્રો હતાં. તેમાંથી સમૃદ્ધિનો જે ધોધ વહેતો તે પ્રજાના તમામ સ્તર સુધી પહોંચતો અને તેને પોષતો. અણુશક્તિ કેન્દ્રો જામાં કરવા પાછળ અળગો રૂપિયા ખર્ચાયા છે. તેમાંથી જે શક્તિ પેદા થશે તેનો લાભ અમુક એક નાના વર્ગને ચૂસવા માટે જ કરશે. અણુશક્તિ એ માત્ર

હિંસક શક્તિ છે અને શાંતિમય ઉપયોગના નામે એનો ઉપયોગ સમાજનું સીધું કે આડકતરું શોષણ કરવામાં થાય એ હિંસાનો જ એક પ્રકાર છે.

પીવાના પાણીના દુકાળ સર્જાશે ?

આપણે કુદરતે આપણને બક્ષેલા ચારે શક્તિકેન્દ્રો પશુહત્યા દ્વારા ગુમાવી દઈને વિવિધ પ્રકારની આપત્તિઓ વહોરી લઈને આખરે પાણીનો દુકાળ વહોરી લીધો છે. સંભવ છે કે પીવાના પાણીનો આ દુકાળ કોઈ સમયે લાખો મનુષ્યોનો ભોગ લેશે. કુદરતે આપેલી બક્ષિસનો ઉપયોગ કરવાને બદલે હજી પણ એનો નાશ કરવાનું ચાલુ રાખવામાં આવે છે. પાણી-વિહીન જમીનમાં નાશ પામેલાં નદી, નાળાં, તળાવ વગેરેને પુનર્જીવન આપીને જમીનના તળમાં ફરીથી પાણી ભરી લેવાને બદલે વધુ ને વધુ પાતાળકૂવાઓ દ્વારા જમીન નીચેના પાણીની સપાટી-ને વધુ ને વધુ નીચે ધકેલીએ છીએ.

ધરતી ઉપર બળાત્કાર

પૂર્વ બંગાલમાં પાકિસ્તાનીઓ બુદ્ધિશાળી બંગાળીઓને સીરીઝ દ્વારા તેમના શરીરનું લોહીનું છેલ્લું ટીપું ખેંચી લઈને મારી નાખતા, તેમ ટ્યુબવેલ દ્વારા પાણીનું છેલ્લું ટીપું ખેંચી લેવું એ ધરતી ઉપર નિર્દય બળાત્કાર કરવા જેવું નથી ? અને એટલેથી પણ ન અટકતાં હવે અણુશક્તિ દ્વારા જમીન ફેડીને કાઢવાના અથવા મોટી નદીઓના પ્રવાહ બદલવાના કે અણુશક્તિ વડે દરીઆના પાણીને પીવા લાયક બનાવવાનાં કારખાનાં ચાલુ કરવા માટે હિત ધરાવતા વર્ગ તરફથી પ્રચાર અને દબાણ કરવામાં આવે છે.

શું પાણી દારૂ કરતાં મોંઘું થશે ?

જો આવું કાંઈ થશે તો જે કુદરતે આપેલી અમૂલ્ય બક્ષિસ છે, તે પાણી ઉદ્યોગોના હાથમાં પડીને વેપારવિનિમયની ચીજ (Commercial Commodity) બની જશે, અને દારૂ કરતાં પાણી વધુ મોંઘું વેચાશે.

કોઈ તો જાગે

આપણે આમ છેક છેલ્લે તળીએ જઈને બેસીએ તે પહેલાં

સમાજના ડાહ્યા માણસોએ ઉપલબ્ધ સાધનો અને કુદરતે આપેલી સંપત્તિનો યોગ્ય ઉપયોગ કરવાની હવા પેદા કરવી જોઈએ. વર્તમાન-પત્રો, અઠવાડિકો અને માસિક પત્રો આ વિષયમાં ઘણું કરી શકે અને યુવાન પેઢીને આ રસ્તે વાળી શકે.

- ૦ દેશની સંરક્ષણ-વ્યવસ્થા પણ ખામી ભરેલી છે?
- ૦ સંરક્ષણ-વ્યવસ્થાને ભારતીય અર્થતંત્રના આધાર ઉપર યોજો.
- ૦ એટમબોમ્બ વિરુદ્ધ ગાય
- ૦ યન્ત્ર-આધારિત અર્થવ્યવસ્થા = આપણો વિનાશ.
- પશુ-આધારિત અર્થવ્યવસ્થા = આપણો વિકાસ
- ૦ ચીન સાથે યુદ્ધ કરવામાં મહાસત્તાઓને ભારે ડર શાથી છે?

‘સંરક્ષણ’ની પણ ઉપેક્ષા ?

આપણી તમામ પંચવર્ષીય યોજનાઓ દેશની માત્ર અમુક ઔદ્યોગિક પેઢીઓના હિત માટે જ ઘડાઈ છે. યોજનાઓમાં ખેતીના નામે જે પૈસા ફાળવવામાં આવ્યા તે પણ હુકીકતમાં તો, એક યા બીજા રસ્તે રટીલ, સિમેન્ટ, ફર્ટિલાઈઝર અને એન્જિનિયરિંગ કંપનીના હિતમાં જ એટલે કે ઔદ્યોગિક પેઢીઓના હિતમાં જ વપરાય. એવી એ યોજનાઓનો દાંચો હતો. એ યોજનાઓમાં ગામડાંઓ ખેતી, બેકારી, માંદગી, વગેરે તમામ ક્ષેત્રો પ્રત્યે ઓરમાયું વર્તન રાખીને માત્ર મોટા ઉદ્યોગો માટે જ તમામ યોજના તૈયાર થઈ. સહુથી મહત્ત્વનું કાર્ય સંરક્ષણનું ગણાય; પરંતુ એની ય પંચવર્ષીય યોજનામાં ઉપેક્ષા કરાઈ છે.

આપણું સંરક્ષણ ગાયની મદદ વિના તફન નખાણું જ રહ્યું છે. અને સંરક્ષણની મજબૂત કડી સમી ગાયને કતલ દ્વારા યા નિકાસ દ્વારા, આ ધરતી પરથી અદૃશ્ય કરાઈ રહી છે. આ દેશમાં સિંહ વાઘ,

અને મગર માટે અભયારણ્યો વિસ્તારાય છે, પણ ગાયોની કતલ માટે કતલ ખાનાં વધારવામાં આવે છે !

અણુભોજનો ભય

કોઈ પણ દેશ માટે આજે સહુથી મોટો ભય અણુભોજનો છે. અમેરિકા અને રશીયા જેવી મહાસત્તાઓ પણ અણુભોજના નામે ચિંતા સેવે છે. હજી સુધી અણુભોજ સામે કોઈ સચોટ રક્ષણ તેઓ શોધી શક્યા નથી. આપણે યુદ્ધના સમયમાં અણુભોજથી બચવા માટે મહાસત્તાઓ પાસેથી અણુછત્રની અપેક્ષા રાખીએ છીએ, એ અપેક્ષા અવહેવારું અને હાસ્યાસ્પદ છે.

અમુક વર્ગ એવું પણ દબાણ કરે છે કે આપણે અણુભોજ બનાવવો જોઈએ. આપણે એ બનાવીએ તો પણ અણુભોજના હુમલાથી થનારી મહાવિનાશક ખુવારીમાંથી કદી બચી શકીએ નહિ. અને ભોજ વડે વિનાશ સામે વિનાશ કરી શકાય પણ આપણો વિનાશ રોકી શકાય નહિ. વળી જ્યારે મનના પ્રવાહો દુશ્મન દેશ તરફથી આપણા દેશ તરફ આવતા હોય ત્યારે તો દુશ્મન ઉપર ફેંકાએલા અણુભોજની મહાવિનાશક અસર આપણા દેશ ઉપર જ વધુ વ્યાપક વિસ્તારોમાં ફેરી વળે.

વિકાસની ખામીભરેલી રીતો

આપણે વિકાસની જે રીતો અપનાવી છે તે સમજણ અને સંરક્ષણની દૃષ્ટિએ વિચારીએ તો ઘણી ખામી ભરેલી છે; અને ચિંતાજનક પણ છે. આપણે આપણા તમામ ઉદ્યોગોનો—મોટી ઔદ્યોગિક પેઢીઓના માત્ર આર્થિક લાભો નજર સામે રાખીને—જ્યાં ત્યાં ખડકલો કાર્યો છે.

જે જે પ્રદેશોમાં આ ખડકલો થયો છે ત્યાં લોકોને રહેઠાણ, પાણી અને અવરજવરનાં સાધનોની ભારે મુશ્કેલી વેઠવી પડે છે, અને તેમાંથી પેદા થતાં હવા અને પાણી બંને પ્રકારનાં દૂષણોને કારણે વિવિધ રોગો ફેલાતા જાય છે.

છતાં દરેક રાજ્ય પોતાને ત્યાં મોટા યંત્રોદ્યોગો સ્થાપવાની માંગણી
ભા. ૨-૩

કરે છે, અને તે ન અપાય તો આંદોલનો, બંધ, આત્મવિરોધનની ધમકીઓ પણ અપાય છે.

પંચવર્ષીય યોજનાઓની અંદર દરેક રાજ્ય ભારે યંત્રોદ્યોગોની જ વધુમાં વધુ માંગણી કરે છે. મોટા ભાગનાં રાજ્યોમાં હજારો ગામડાંઓ કાયમી પાણીના દુષ્કાળગ્રસ્ત છે, અને બહારથી પાણી લાવીને રેશનના ધોરણે વહેંચવું પડે છે. આ બધી બાબતો ગૌણ ગણાવા લાગી છે.

ખેતી-વિકાસના નામે પણ ખાતરનાં કારખાનાં, ખાતરની આયાત અને મોટા વિશાળ જળબંધોને જ મહત્વ આપવામાં આવે છે. જેનો લાભ મોટા ઔદ્યોગિક એકમો અને તેમની સાથે જોડાયેલી વ્યક્તિઓને મળે છે.

થોડા ખેડૂનોને જે માસુડી લાભ મળે છે તેના કરતાં ઘણી વધારે સંખ્યાના લોકો કાં તો બેઘર અને એકાર બને છે. અને આ યોજનાઓના ખર્ચાને પહોંચ જોડો બોજ સંમસ્ત પ્રજાને વેઠવો પડે છે. આ તમામ મહત્વના વિષયો તરફ આંખ મીંચી રાખીને રાજ્યો અને તમામ રાજદ્વારી પક્ષો પણ આ ભારે યંત્રોદ્યોગો પોતાના રાજ્યમાં જ શરૂ થાય અને મોટા જળબંધો પણ પોતાની હદમાં જ બંધાય તે માટે એકબીજા સામે ધુરકીઆં કરે છે; અને ગુઢી ગુઢી ભાષા બોલતી પ્રજા વચ્ચે ઝેરી પ્રચાર વડે ઇર્ષ્યા જન્માવીને રાષ્ટ્રની ભાવાત્મક એકતાના ભુક્કા બોલાવે છે.

કારાખાનાંઓના આવા ખડકલા પાછળ રાષ્ટ્રની આર્થિક કે સલામતીની વિચારણા નથી, પણ વ્યક્તિઓ કે અમુક જૂથોની ભૌતિક લાલસાઓ, અને શોષણખોરીની ભાવના મુખ્ય ભાગ ભજવતી હોય છે. આવા ખડકલાઓ ઉપર બોંબમારો કરીને-અને હવે તો અણુબોંબ ફેંકીને આપણી કમર તોડી નાંખવાની દુશ્મન દેશની લાલસાને કોઈ રોકી શકે નહિ.

કેન્દ્રિત કરાયેલા ઉદ્યોગો પર બોંબવર્ષા થાય તો ?

ધારો કે દુશ્મન દેશોએ આપણા ઉપર હુમલો કર્યો હોય, આપણી

સરહદની પેલે પાર આપણાં સૈન્યો તેમને માર મારતાં હોય તેવે સમયે દુશ્મન વિમાનો આપણા ઔદ્યોગિક એકમોના ઢગલા ઉપર બોમ-મારો કરીને તેમનો નાશ કરી નાખે તો આપણી પુરવઠા-લાઈનો કપાઈ જાય. દેશભરમાં અછત અને અવ્યવસ્થા ફાટી નીકળે, અને આપણાં સૈન્યોને પરાજય સ્વીકારવો પડે.

જર્મની આવા કારણે જ બન્ને વિશ્વયુદ્ધોમાં હાર્યું હતું. પહેલા વિશ્વયુદ્ધમાં જર્મન સૈન્યો, ફ્રાન્સને હારતાં ફ્રેન્ચભૂમિ પર પથરાએલાં હતાં. હિન્ડનબર્ગ અને લ્યુડનડોર્ફ જેવા જગતના સર્વશ્રેષ્ઠ સેનાપતિ-ઓથી તેમને પરાજય સ્વીકારવો પડ્યો.

બીજા વિશ્વયુદ્ધમાં જર્મન સૈન્યો અકબંધ હતાં, પણ મિત્ર-રાજ્યોનાં વિમાનોએ તેમનાં ઔદ્યોગિક મથકો અને રેલવે લાઈનોનો નાશ કરી નાખ્યો. આથી પુરવઠા-લાઈનો કપાઈ ગઈ. અંધાધૂંધી અને અવ્યવસ્થા ફેલાઈ ગયાં અને જર્મનીને પરાજય સ્વીકારવો પડ્યો.

વિકેન્દ્રિત કરવાથી લાભો

આ બનાવોમાંથી આપણે બોધપાઠ લેવો જોઈએ. આપણા દેશ એટલો વિશાળ છે કે પ્રજાની જીવનજરૂરિયાતની ચીજો વપરાશના સ્થળે જ પેદા કરવાને બદલે અમુક ચોક્કસ વ્યક્તિઓ કે સંસ્થાઓ દ્વારા પેદા કરવાની આપણી નીતિ દેશમાં વારંવાર અકુદરતી અછત, ભાવવધારો વગેરે સર્જે છે.

જો આપણે ભારતીય અર્થવ્યવસ્થા (ગાય અને ચરખા આધારિત વિકેન્દ્રિત અર્થતંત્ર) ફરીથી સ્થાપીએ તો લડાઈને મોખરે ગમે તે બનતું હોય પણ દેશની આંતરિક વ્યવસ્થા અને જીવન-જરૂરિયાતની ચીજ-વસ્તુઓનું ઉત્પાદન અને વહેંચણી સતત રીતે જળવાઈ રહે, તેને કારણે પ્રજાનું ખમીર પણ જળવાઈ રહે, અને લશ્કરને પ્રજા તરફથી મોટું નૈતિક બળ મળતું રહે.

આપણા લશ્કરના પુરવઠાની જવાબદારી રેલવે અને લોરીઓ સંભાળે અને આંતરિક પુરવઠાની જવાબદારી બજાદ-ગાડું સંભાળે તથા

ગામડાનાં ઉત્પાદકકેન્દ્રો યોગ્યમારાથી બચતાં રહીને શહેરનાં વેપારકેન્દ્રો સાથેનો તમામ વહેવાર બળદગાડા મારફત ચાલુ રાખી શકે.

બળદગાડાના વહેવારને વિકસાવે

રાષ્ટ્રના વાહનવહેવારની જીવાદોરીસમા અને સંરક્ષણની મહત્વની કડીસમા બળદગાડાના વહેવારને વિકસાવવાનાં, વધુ મજબૂત અને વધુ ઝડપી બનાવવાનાં કોઈ પણ પગલાં આપણે લીધાં નથી. એથી ઊલટું, ઔદ્યોગિક પેઢીઓની જરૂરિયાતો ખાતર પશુઓના ખોરાકની આડેધડ નિકાસ કરીને આપણા બળદોના પુરવડાને અને તેમની શ્રમશક્તિને ભાંગી નાખીને સંરક્ષણની આ મહત્વની કડીને નિર્બળ બનાવી નાખી છે.

અજ્ઞેય આંતરિકશક્તિ પેદા થશે

અણુબોમ્બના હુમલા સામે બચાવની વ્યવસ્થા કરવી હોય તો તે માટે ગાય-આધારિત ભારતીય અર્થવ્યવસ્થા એક મહત્વની બાબત છે. ગાય અને ચરખા-આધારિત ભારતીય અર્થવ્યવસ્થામાં દરેક ગામડું અને કસબો સ્વાવલંબી બનીને ઊભા રહે એ એક અતિ મહત્વની બાબત છે. એમ થવાથી દેશમાં એક એવી આંતરિક શક્તિ પેદા થાય, જેનો અણુબોમ્બથી નાશ થઈ શકે નહિ.

કારણ કે ગામડાંઓ સ્વાવલંબી હતાં.

હજારો વરસોનો ભારતનો ઇતિહાસ તપાસો. સિકંદર આવ્યો. હૂણ, શક, સિથિયનો આવ્યા. આરબો, મહમદ ગીઝની, ઘોરી, અને ચંગીઝખાન. તૈમુર, નાદિરશાહ એને અખ્તલવી આ દેશની સમૃદ્ધિથી આકર્ષાઈને વંટોળીઆની માફક વિનાશ વેરતા આવ્યા અને ગયા, તેમણે મોટાં શહેરો લૂંટ્યાં, બાળ્યાં, કતલો ચલાવી અને ગાડાં ભરીને ધન લઈ ગયા. પણ ભારતની સમૃદ્ધિ ઘટી નહિ. એનો સામનો કરવાની તાકાત હણી નહિ. કારણ કે ભારતનું હૃદય એનાં ગામડાંઓમાં ધબકતું હતું. ગામડાંઓનાં ધનધરમાં તેના ઉદ્યાગો ચાલતા હતા. એનાં શક્તિ, સંસ્કૃતિ અને ગૌરવસમું અર્થતંત્ર ગાય અને ચરખાની આસપાસ ગુંથાયેલું હતું. ગાય દરેક ઝુંપડે બંધાઈ હતી. દરેક ગામડે અને દરેક ઝુંપડે ભાસતી, એ શક્તિને હણવા પરદેશીઓ સમર્થ ન હતા.

અંગ્રેજોએ ગાય-આધારિત અર્થતંત્ર તોડ્યું, અને—

પણ અંગ્રેજો આપણી તાકાતનું મૂળ પારખી ગયા. તેમણે ગાયોને મારી, ગોવધ સામેના લોકોના ઉગ્ર વિરોધને શાન્ત કરવા ગોવધની જરૂરિયાતનો અને માંસાહારનો પ્રચાર કર્યો. ગાય-આધારિત ભારતીય અર્થતંત્ર તોડ્યું. ગામડાં ભાંગીને શહેરો વિકસાવ્યાં. ગામડાંઓ સ્વાવલંબી હતાં અને ત્યાંથી નીકળતાં સમૃદ્ધિનાં ઝરણાં શહેરોમાં મળીને શહેરોને સમૃદ્ધિથી છલકાવતાં. ગામડાંઓની સમૃદ્ધિનાં ઝરણાં સૂકવી નાખીને તેમને વેરાન, નિર્ધન, ખેડાર બનાવીને શહેરોની દયા ઉપર જ છુવે એવી સ્થિતિ નિર્માણ કરી.

ગામડાંઓનું શોષણ કરવા શહેરોમાં ચંત્રો સ્થાપ્યાં, અંગ્રેજી ભણેલાઓને રાજ્યમાં પ્રતિષ્ઠા આપી, તેમના દ્વારા લોકોને ભારતીય સંસ્કૃતિ, રીતરિવાજ અને ધર્મ તરફ ઉઠાસીને બનાવ્યા. પરિણામે આપણી સમૃદ્ધિ ગઈ, ગરીબાઈનાં પગરણ થયાં. ચીજવસ્તુઓની અછત વધતી ગઈ, મોંઘવારી અને લોકોનું શોષણ વધતાં ગયાં. શહેરોએ તેમને માલેતુબાર બનાવનાર ગામડાંઓને જ ભાંગ્યાં અને શહેરોનાં સ્થાપિત હિતોએ શહેરોએ ચૂસ્યા. આપણું આખું સામાજિક માળખું અસ્તવ્યસ્ત થઈ ગયું.

ઔરંગઝેબના લશ્કરમાં ઘોડેસવારનો પગાર મહિનાના બે રૂપિયા હતો. જેમાંથી તેના ઘોડા અને કુટુંબના નિર્વાહનો ખર્ચ માત્ર એક રૂપિયા આવતો, અને એક રૂપિયાની તેની ખચત રહેતી. આજે બે રૂપિયામાં માણસ એક ટંક પણ પેટ ભરીને ખાઈ શકતો નથી. ગાયોની કતલે પરિસ્થિત કેવી વણસાવી છે તેનો આ સચોટ દાખલો છે.

છતાં ગરીબી વધી છે

ઈ. સ. ૧૭૬૦ થી ૧૮૭૮ સુધીનાં ૨૧૮ વરસમાં કોઈ પરદેશી-એ આ દેશ ઉપર ચડાઈ કરી નથી. અને ઈ. સ. ૧૮૫૭ પછી તો આ દેશમાં સંપૂર્ણ શાંતિ અને વ્યવસ્થા જળવાઈ રહ્યાં છે, છતાં આપણી મુશ્કેલીઓ અને ગરીબી વધતાં જાય છે કારણ કે ગાયોની અને ખીજાં

પશુઓની વધતી જતી કતલે આ દેશની ઉત્પાદક અને આંતરિક શક્તિને તેમજ સામાજિક વ્યવસ્થાને તોડી નાખ્યાં છે.

હજાર વરસના ચાલુ યુદ્ધકાળમાં પણ ગાય-આધારિત અર્થતંત્ર દેશને સમૃદ્ધ અને શક્તિશાળી રાખી શક્યું. ન્યારે સંપૂર્ણ શાન્તિ-કાળનાં એકસો વરસમાં યંત્ર-આધારિત શોષક અર્થતંત્રે દેશને કંગાળ બનાવીને જંગલિયતમાં ધકેલી દીધો છે.

ચીન અલુમોમથી કેમ ડરતું નથી ?

મુંબઈ, મદ્રાસ કે કલકત્તા ઉપર અલુમોમ ફેંકવાની લાલચ રોકવાનું દુશ્મનો માટે બહુ મુશ્કેલ છે. પણ પાંચસોથી પણ ઓછી વસ્તી ધરાવતાં ગામડાંઓ ઉપર અલુમોમ ફેંકીને દુશ્મનો શું કાયદે ઉઠાવે ? થોડાંક ઝુંપડાંઓ અને મનુષ્યોના નાશ માટે અલુમોમ ફેંકવાની મૂખાઈ કોણ કરે ? આપણી નજર સામેના દાખલા જોઈએ.

રશીઆ અને અમેરિકાને એકબીજાના જ અલુમોમના હુમલાને લય લાગે છે, પણ ચીન તો બેમાંથી કોઈની પરવા કરતું નથી. અલુમોમની ધમકી વડે એક જ રાતમાં ઓટનને ૧૯૫૬માં ડારી શક્યું હતું. પણ ચીનને ડરાવી શકતું નથી. કારણ કે ચીનની શક્તિ તેના ભારે ઉદ્યોગો પર નહિ, પણ તેની માનવશક્તિ ઉપર રહેલી છે અને તેમનું ઉત્પાદન મહદંશે ગામડાંઓમાં નાના ગૃહઉદ્યોગો દ્વારા થાય છે.

ચીને સ્ટીલના ઉત્પાદન માટે બિલાઈ કે દુર્ગાપુર જેવાં મોટાં કારખાનાં વિદેશી કરજની સહાયથી બાંધવાને બદલે ગામડાંઓમાં હજારો નાની ભઠ્ઠીઓ સ્થાપીને ઉદ્યોગને વિકેન્દ્રિત કરી નાખ્યો. વાહનવહેવાર માટે મજૂરો અને ઘોડાઓની જમાવટ કરી. પેકિંગ કે શાંઘાઈ જેવાં શહેરો ઉપર થોડા બોમ્બ નાખવાથી ચીનને હરાવી શકાય નહિ. ચીનની તાકાત જે હોય તે તેના વિકેન્દ્રિત એકમોમાં અને કુદરતે જે કાંઈ સાધનો આપ્યાં હોય તેના સદુપયોગ કરવાની તેની સૂઝ અને ખુમારીમાં છે.

પેકિંગ અને શાંઘાઈ જેવાં શહેરોનો ખુરદો બોલી ગયા પછી પણ જો ચીનના વિકેન્દ્રિત ઔદ્યોગિક એકમો વ્યવસ્થિત રહી શકે તો

ચીનને હરાવવા માટે બહુ લાંબા ગાળાનું યુદ્ધ ખેલવું પડે. તેથી જ રશિયા અને અમેરિકા-બંને-ચીન સામેનું યુદ્ધ ટાળે છે અને ગમે તેવાં અપમાનો ગળી જાય છે.

પેકિંગ અને નાનકિંગ જીત્યા છતાં જાપાન વરસો સુધી ચીનને હરાવી શક્યું નહિ. કારણ કે ચીનની તમામ તાકાત તેનાં ગામડાં-ગામડાંમાં વિકેન્દ્રિત થયેલી હતી, અને ગામડાંને હરાવીને તેનો નાશ કરવો એ જાપાનથી બની શક્યું નહિ.

પરંતુ જાપાન હવે અણુસત્તા બન્યું છે ત્યારે ખરેખર એના માટે પણ અણુબોમ્બના હુમલાનો ભય છે જ. અણુબોમ્બનો પ્રથમ સબળ ઘા કરીને તેના અણુમથકનો નાશ કરી શકાય એ શક્ય છે. અણુ-બોમ્બમાંથી છૂટેલી રેડિઓ-એક્ટીવિટી ચીન ઉપર ફરી વળીને વિનાશ વર્તાવે એ પણ શક્ય છે, છતાં જેમ જાપાન માત્ર એટમબોમ્બના બે જ પ્રકારમાં તૂટી પડ્યું તેમ ચીન તૂટી પડે નહિ. એને માટે ખૂબ લાંબા ગાળાનું યુદ્ધ અનિવાર્ય છે.

વિએટનામ કેમ ઝૂંઝૂં ?

વિએટનામમાં એ જ બન્યું. ટચૂકડું વિએટનામ જાપાન સામે ઝૂંઝૂં, ફ્રેંચોને હરાવ્યા અને જગતની શ્રેષ્ઠ અણુસત્તા ગણાતા અમેરિકા-ને ભૂટે હાલે ભાગવાની ફરજ પાડી. વિએટનામ જો જાપાનની માફક ભારે ઉઘોગો પર આધાર રાખતું હોત તો અણુબોમ્બ વડે તેને પણ એક જ રાતમાં હરાવી શકાત. પણ કોઈ જ ભારે ઉઘોગ વિનાના અને ખેતી ઉપર આધાર રાખતા વિએટનામે ત્રણ દાયકામાં તો જાપાનને હંફાવ્યું, ક્રાન્સને હરાવ્યું અને વિનાશકતામાં એટમબોમ્બથી બીજે નંબરે ગણાતા નેપાલ બોમ્બનો વરસાદ વરસાવતાં અમેરિકન સૈન્યોને ભૂટે હાલે ભગાડ્યાં.

બે જ વિકલ્પો

આપણા માટે બે જ વિકલ્પો છે, કાં તો અંગ્રેજોએ વારસામાં આપેલા શોષક અર્થતંત્રને વળગી રહીને પરદેશીઓનાં આર્થિક થાણાંઓ

અહીં વિસ્તૃત થવા દેવાં, ગાયને કાપતા રહીને મોંઘારતા, કુગાવો, અને ખાદ્ય વસ્તુઓની આથાતો વધારતા જવું, અણુઓમ્મ બનાવવાનો ખરચ વધારીને પરદેશી દેવાના ભાર નીચે જવું કે અણુછત્ર આપનારના કદ્દા-મરા બની રહેવું.

અથવા તો આપણું ગાય-આધારિત અર્થતંત્ર પુનઃસ્થાપી એવી સ્થિતિ પેદા કરવી કે હુશમેનોને આપણી સામે અણુઓમ્મ ફેંકવાનું જ નિરર્થક લાગે. ઘણાંને આ વાત કદાચ તદ્દન હાસ્યાસ્પદ લાગશે, પણ અમેરિકાએ પણ અણુઓમ્મથી બચવા શહેરો અને ઉદ્યોગોને ભૂગર્ભમાં લઈ જવાની યોજના વિચારી જઈ છે. પણ એ યોજના અમુક મહત્ત્વની વ્યક્તિઓ કે અમુક કારખાનાંઓને બચાવી શકે. બાકીની તમામ પ્રજા, તમામ કારખાનાં અને તમામ શહેરો નાશ પામે.

અમેરિકાની એ ભૂગર્ભ યોજના કરતાં ગાય-આધારિત ભારતીય અર્થતંત્ર વિકસાવવાની યોજના વધુ વહેવારું અને સુગમ છે. પણ જો એ રસ્તે નહિ વળીએ તો ચીન અને પાકિસ્તાનનો હુમલો આવશે અને આપણે લાંબા ગાળાના યુદ્ધમાં સંડોવાઈ જવું પડશે ત્યારે આપણી હાલત ખૂબ દયાજનક થઈ પડશે.

વાહન-વ્યવહાર લાઈનમાં અવ્યવસ્થા સર્જાય તો...

એક માત્રછાડ બેટ ઉપર છમકવું થયું ત્યાં તો આપણી વહેવાર-લાઈનમાં અવ્યવસ્થાનાં દર્શન થયાં હતાં; તો જો વિશાળ મોરચાઓ ઉપર અને તમામ સરહદો ઉપર યુદ્ધ ફાટી નીકળે તો લશ્કરી પ્રવૃત્તિ સિવાય તમામ વહેવાર થ'લી જાય; સમાજમાં અવ્યવસ્થા, અંધાધૂંધી અને અરાજકતા ફાટી નીકળે. અનાજ, ઘી, તેલ, ગોળ, ખાંડ, કાપડ, દવા જેવી જીવનજરૂરિયાતની ચીજો, ઉદ્યોગોની જરૂરિયાતની ચીજો અને ખેતીની જરૂરિયાતની તથા ખેતઉત્પાદનની ચીજોના તેમના ઉત્પાદન-સ્થળે ઢગલા પડ્યા હોય અથવા તેમનું ઉત્પાદન અટકી પડ્યું હોય; જેથી તમામ વહેવાર અટકી પડીને અરાજકતા ફેલાઈ જાય.

રજના દિવસોમાં કે લગ્નની મોસમમાં પણ રેલવે અને એસ. ટી.ની બસો સાથે મળીને પણ ઉતાડોનો ધસારાને પહોંચી વળતા

નથી, ટિકિટોના કાળાંબજાર અને મુસાફરોની યાતનાઓના ગુણાકાર થવા લાગે છે, તો પછી જ્યાં લાખોના લશ્કરની હેરફેર કરવાની હોય; ઉપરાંત વસતિની પણ હેરફેર કરવાની જરૂર પડી હોય; અને લાખોના લશ્કરને ઝડપથી પુરવઠો પહોંચાડવો હોય એ સ્થિતિમાં રેલવેની વ્યવસ્થા કઈ રીતે ટકી શકે? પ્રજાજનો માટે તો ગમે તેવા આવશ્યક કારણે પણ એક સ્થળેથી બીજે સ્થળે જવાનું અશક્ય થઈ પડે, શહેરી પુરવઠો પણ અટકી પડે.

આવી સ્થિતિ થાય તો લશ્કરના પાછળના ભાગમાં અરાકજતા અને અવ્યવસ્થા ફેલાઈ જાય. એ સ્થિતિમાં ગમે તેવાં વિશાળ, શસ્ત્ર-સમૃદ્ધ અને કસાએલાં સૈન્યોને પણ પરાજય સહન કરવો પડે. બીજા વિશ્વયુદ્ધમાં અલેક્ષ ગણાતી ‘મેજનોટ-લાઈન’ની પાછળ આવી અવ્યવસ્થાને કારણે ફ્રેન્ચ સૈન્યો સ્થગિત થઈ ગયાં હતાં અને અંતે શરણે ગયાં હતાં. અને એ જ કારણથી બેલ્જિયમ, હોલેન્ડ, ડેન્માર્ક, ઇટલી, આલ્કન રાજ્યો અને છેવટે જર્મનીને પણ પરાજિત થતાં આપણે જોયાં છે.

વિનાશક પંચવર્ષીય યોજનાઓ

ઉપર દર્શાવેલાં રાજ્યોમાંથી કોઈ રાજ્ય દુશ્મન લશ્કરના બળથી પરાજિત નહોતું થયું, પણ બોંબમારાથી લશ્કરની પાછળ ફેલાયેલા ગભરાટ, અવ્યવસ્થા અને ઔદ્યોગિક-કેન્દ્રો નાશ પામતાં જરૂરિયાતની સીંચીના પુરવઠા કપાઈ જવાથી હાર્યાં હતાં. પરંતુ અફસોસની વાત તો એ છે કે આપણી પંચવર્ષીય યોજનાઓમાં સંરક્ષણ કે પ્રજાની ગરીબી, બેકારી વગેરેનો વિચાર જ કરવામાં આવ્યો નથી! માત્ર પરદેશી યંત્ર-આધારિત શોષક અર્થવ્યવસ્થા, અમુક ઔદ્યોગિક એકમોના લાભાર્થે કેમ વિસ્તારવી? પરદેશી કરજ વધુ કેમ કરવું? અને પશુધનનું સીંચી કે આડકતરી રીતે કેમ નિકાલ કાઢવું? તે માટે જ ઘડવામાં આવી હોય તેમ સ્પષ્ટપણે જણાય છે.

આગળ ગાય-આધારિત ભારતીય અર્થવ્યવસ્થાનો ઉદ્દેશ્ય કયો છે તેનો જો સ્વીકાર કરવામાં આવે તો દેશની શિસ્તબદ્ધ, સુવ્યવસ્થા, સર્વ ગામોમાં ઉત્પાદન, સમાન વહેંચણી, તેમ જ આંતરિક એકતા

એવાં જળવાઈ રહે કે દેશની સરકારને દેશની આંતરિક વ્યવસ્થાનો ભાર ઉપાડ્યા વિના પોતાની તમામ તાકાત લગાઈ ઉપર જ કેન્દ્રિત કરવાનું બની શકે; અને દુશ્મનો ઝોંબવર્ષા કરીને દરેક ગામડામાં દરેક ઘેરે પેદા થએલી ઉત્પાદનશક્તિનો નાશ કરી શકે નહિ.

મોટા જળબંધોનું જોખમ

યુદ્ધમાં કે શાંતિકાળમાં, દેશની સલામતી અનાજના પુરવઠા ઉપર આધાર રાખે છે. ખેતીને મોટા જળબંધો દ્વારા સિંચાઈ પૂરી પાડીને ફર્ટિલાઈઝર આધારિત કરી નાખવાનું સહુથી મોટું જોખમ એ છે કે જો દુશ્મનો ઝોંબમારથી જળબંધો તોડી નાખે તો બહુ વિશાળ પ્રદેશો પૂરથી નાશ પામે અને લાખો મનુષ્યો અને અખજોની સંપત્તિ નાશ પામે, ખેતીને સિંચાઈ મળવી બંધ થાય અને દુશ્મનો ઝોંબમારો કરીને ફર્ટિલાઈઝરનાં કારખાનાં કે રેલવે લાઈન તોડી નાખે તો અથવા વેગનો અને મોટરલારીઓ લશ્કરી સરંજામ લઈ રોકાઈ રહે તો ફર્ટિલાઈઝર અને પાણી ન મળવાના જ કારણે પાક નિષ્ફળ જાય અને આપણે દુશ્મનોની શરણાગતિ સ્વીકારવી પડે.

ખેતીની સંપૂર્ણ સલામતી ખૂબ જરૂરી

પણ જો વાહનવહેવાર માટે ગાડાનું મહત્ત્વ સ્વીકારીને બળદગાડાને મુખ્ય વાહનવહેવાર તરીકે વિકસાવ્યા હોય, સિંચાઈ માટે કૂવાઓ ઉપર આધાર રાખ્યો હોય અને ખાતરનો પુરવઠો અવિરતપણે દરેક ખેતરમાં મળ્યા કરે તે માટે ગાય અને ગોવંશ વગેરે પશુઓની કતલ સદંતર બંધ કરી હોય તો ખેતી સંપૂર્ણ સલામત રહે અને રાષ્ટ્રની સલામતીને પણ આંચ ન આવે.

એટમબોમ્બ વિરુદ્ધ ગાય (પશુમાત્ર)

ગાય એ સર્જનની સલામતીની અણુશક્તિ છે. એટમબોમ્બ એ સંહારકશક્તિ છે. સંહારકશક્તિનો સામનો સર્જનશક્તિથી જ થઈ શકે. ફિલ્ડમાર્શલ રોમેલે હિટલરને કહ્યું હતું કે, “હું રશિયાને મોસ્કોથી એક પેસિક્કિ મહાસાગર સુધી હઠાવી શકું તેમ છું, છતાં તમે લડાઈ

જીતી શકશે નહિ; કારણ કે આપણી સંહારશક્તિ કરતાં અમેરિકાની ઉત્પાદકશક્તિ વધારે છે. આપણે પણ આપણું ઉત્પાદન—તેનો નાશ ન થઈ શકે તેવી રીતે ભારતીય અર્થવ્યવસ્થાના ઢાંચામાં રહીને—વધારીએ. તો જ આપણી સલામતી જળવાઈ રહે.

શસ્ત્રોનું અને સંહારનું વિજ્ઞાન જે રીતે વિકસી રહ્યું છે તે જોતાં આજે કોઈ પણ રાષ્ટ્ર યુદ્ધકાળમાં જ બિનસલામત નથી. શાન્તિકાળમાં પણ, એટમના ધડાકાઓના મોટા ઉદ્યોગો દ્વારા હવામાં અને પાણીમાં ફેંકાતાં ઝેરોથી માનવપ્રજાની અને સમગ્ર જીવસૃષ્ટિની સલામતી જોખમાંઈ ગઈ છે. એટમના ધડાકાઓથી ચારે બાજુ પ્રસરતી અણુરજ માંદગી અને મોતના વરસાદ વરસાવે છે. યુદ્ધકાળમાં જેટલાં યુદ્ધમાં ઊતરેલાં રાષ્ટ્રો એટમબોમ્બ સામે બિનસલામત હશે તેટલાં જ - કદાચ તેથી પણ વધુ - તટસ્થ રહેલાં રાજ્યો પણ બિનસલામત હશે. ફ્રાન્સ ઉપર ઝીંકા એલા અણુબોમ્બમાંથી છૂટેલી અણુરજ કદાચ સમસ્ત મધ્યયુરોપનો વિનાશ કરી નાંખે. ચીન ઉપર અણુબોમ્બ ફેંકવામાં આવે તો તેમાંથી છૂટેલી અણુરજ કોરીઆ, વિએટનામ કમ્બોડિયા, જાપાન વગેરે તમામ દેશોમાં કરોડો મનુષ્યોનો ઘાણ કાઢી નાંખે. આ માત્ર કલ્પના નથી, અમેરિકન લશ્કરના અધિષ્ઠાતાઓની આ દૃઢ માન્યતા છે.

પંચગવ્ય

આ મહાવિનાશ સામે કદાચ આપણને રક્ષણ આપે તો ગાય વગેરે પશુઓ જ આપી શકે. સોવિયેટ વિજ્ઞાનીઓ પંચગવ્ય ઉપર અણુરજ સામે રક્ષણ મેળવવાની દૃષ્ટિએ સંશોધન કરી રહ્યા છે. પંચગવ્ય એટલે ગાયના દૂધ, દહીં, ઘી, છાણ, મૂતર અને દર્ભના પાણીનું મિશ્રણ. પંચગવ્યનો ઉલ્લેખ અને તે બનાવવાનો વિધિ હિંદુ ધર્મગ્રંથોમાં મળે છે. પંચગવ્ય બનાવવા માટે ઘેરી લાલ ગાયનું ૨૮ તોલા દૂધ, સફેદ ગાયનું ૪ તોલા દહીં, કપિલા ગાય (બદામી રંગની)નું ઘી, ઘેરી કાળી ગાયનું ૪ તોલા મૂત્ર, ભૂખરી કાળી ગાયનું ૪ તોલા છાણ અને દર્ભનું ૪ તોલા પાણી લઈને તેનું મિશ્રણ બનાવવું જોઈએ.

સોવિયેટ વિજ્ઞાનીઓના સંશોધનમાં એવું જણાયું છે કે અણુરજથી

પીડાતા માનવીને એકલા ગાયના દૂધ ઉપર રાખો તો તે રોગમુક્ત બને છે (અત્યારે તો જે મનુષ્યોને અણુરજ લાગે છે તે રિખાઈ રિખાઈને મરણ પામે છે). અગ્નિમાં ગાયના ધીનો હોમ કરીએ તો તેનો ધુમાડો ઉપર આકાશમાં ચઢે, ત્યાં જે અણુરજ પ્રસરેલી હોય તેનો તે નાશ કરી નાખે છે, અને અણુરજ નીચે બેસતી હોય ત્યારે તમારા ઘરના છાપરા અને દીવાલો ઉપર ગાયનું છાણ લીંપેલું હોય તો અણુરજ ભારીક ફરવાળ વાટે તમારા ઘરમાં પ્રવેશી શકતી નથી. આ સંશોધન રશિયન વૈજ્ઞાનિકોએ કર્યું છે, પણ તેઓ પંચગવ્ય બનાવવાનું પ્રમાણ જાણે છે કે કેમ તે આપણે નથી જાણતા, એટલું જ નહિ તેઓનું પંચગવ્ય આપણે બનાવી શકીએ એ પંચગવ્ય કરતાં ઓછી તાકાતવાળું હોવાનો સંભવ છે, કારણ કે તેમની પાસે રે! સમસ્ત વિશ્વમાં ય-આપણાં ધર્મ-શાસ્ત્રોએ નક્કી કરેલા રંગની ગાયો નથી.

ગાયનું છાણ પણ અણુરજથી બચાવે છે.

આપણે ત્યાં ગામડાંઓનાં મોટા ભાગનાં મકાનો છાણ-માટીની ગારનાં છે. અત્યારે આપણે રહેઠાણનો પ્રશ્ન શોષક અર્થતંત્રના આશ-કોએ વણસાવી દીધો છે; પણ જો સંપૂર્ણ ગોવધનધી કરીને ગામડાંઓને અને શહેરી વસતીનાં પણ ગરીબ અને મધ્યમવર્ગનાં મકાનો ગાર-માટીનાં બનાવાય અને ફર્ટિલાઈઝરને બદલે દરેક ખેતરે ગાયના છાણિયું ખાતર પાથરવામાં આવે તો અણુરજ ન તો આપણાં ઘરોમાં પ્રવેશી શકે, ન તો ખેતરોમાં બેસી શકે.

ઉપરાંત નદીઓ અને તળાવોના કિનારે નવેસરથી ચરિયાણો વિકસાવીને પશુઓને ચરવા માટે ખુલ્લાં મૂકી દેવામાં આવે તો ત્યાં જે ગાયનાં છાણ, મૂતર વડે તેનાથી જળાશયોમાં અણુરજ પડી શકે નહિ અને વૈદિક વગેરેનાં ધર્મકાર્યો હોમ, હવનાદિ ફરીથી શરૂ કરવાને પ્રોત્સાહન આપવામાં આવે તો ઉપર આકાશમાં ફરતી અણુરજ પણ નાશ પામતાં વાતાવરણ શુદ્ધ બની શકે.

લોકોને માંદા પડવા દેવા અને પછી તેમની સારવાર માટે અખજો રૂપિયાની મૂડી ફાર્મસી ઉદ્યોગોમાં રોકીને લોકોનું કાયમી શોષણ કરવું

તેના કરતાં સંપૂર્ણ ગોવધમંધી દ્વારા પ્રજાનાં સલામતી, સ્વાસ્થ્ય જાળવવાં અને યુદ્ધકાળમાં દુશ્મનોનો ઝોળમારા સામે, શાન્તિકાળમાં અણુરજ અને ભારે ઉદ્યોગોના વિનાશક જેરી પ્રદૂષણ સામે પ્રજાને સલામત બનાવવી, એ જિનખર્ચાળ, સહેલું, આર્થિક દૃષ્ટિએ અતિશય લાભદાયક અને શાણપણ ભરેલું નથી શું ?

અફસોસની વાત એ છે કે આવા નૈતિક, જિનખર્ચાળ અને સલામતીની ખાતરીવાળાં સૂચનોનો સ્વીકાર કરવાને બદલે અનેક જાતનાં કાવતરાંઓ વડે આપણા સમસ્ત પશુધનનો નાશ કરાઈ રહ્યો છે અને પશ્ચિમપરસ્ત દેશી અંગ્રેજોએ જે કાવતરાં ઘડ્યાં છે તેમજ માત્ર લાલ રંગનો જ સાંઠ ઉછેરી બીજા રંગના સાંઠોની હુસ્તી નાખૂદ કરીને આપણી ગાયોના વિવિધરંગીપણાનો પણ નાશ કરવાનું એક કાવતરું છે. રશિયા જ્યારે પંચગવ્ય વડે પોતાનો ખ્યાવ કરતું હશે ત્યારે આપણે નિરાધારપણે કુરબાનીનો બકરો કપાય તેમ અણુરજના વરસાદથી લાખો કરોડોની સંખ્યામાં મોતને ભેટતા હશે. આનો જવાબ માંગવાનો સંભવ છે કે આપણી પ્રજા હયાત નહિ રહે, પણ એ સ્થિતિ લાવનારાં આપણાં પ્રધાનમંડળો અને તેમના પશ્ચિમી મિત્રોના હિંદી આડતિયાઓને કુદરતના દરબારમાં તો જવાબ આપવો જ પડશે એમાં કોઈ શંકા નથી.

બલિહારી છે ભારતની ધરતીની ! એના નદી-પહાડોની રેતીના કણ જેટલા અહીં સંતો અને સજ્જનો થયા છે. એમના ચરણ નીચે દબાયેલી માટીનો પ્રત્યેક કણ પવિત્ર છે. માટેસતો વિષ્ણુ મસ્તકે માટીને મૂકીને બોલે છે, હે માટી ! તું ય અમારાં પાપોને હર-“મૃત્તિકે હર મે પાપ.”

રે ! માટી પવિત્ર રહી છે, અને માટીનો માનવ અપવિત્ર થઈ ગયો છે ! મંદિરો અને પ્રવચનખંડોની પવિત્રતાને પણ માનવની વાસનાની આગે ભરડો દઈને ભસ્મ કરી નાંખી ! હવે તો એ માટી જ આ નોંધારાનો આધાર રહ્યો કે શું ?

*

તમે આ હિન્દુસ્તાનનાં ગામો કદી જોયાં છે ? તે ગામની બહાર કાંઈ જોયું છે ? ત્યાં ઊભા છે પાળીઆ. મદાનગીના જે રંગ લડયા; અને જેમણે જાનફેસાની કરી એના સ્મારક રૂપે એ પાળીઆ ઊભા છે.

ઓ, દેશી-અંગ્રેજો ! યજ્ઞ ઉદ્યોગ વગેરે પવિત્ર શબ્દો જે તે ભયંકર બાબતો સાથે જોડતાં ય કેમ લાજતા નથી ?

મત્સ્યના હિંસક વેપારને તમે મત્સ્યોદ્યોગ કહ્યો ?

સંતતિનિયમનના અભિચારપોષક પાપને તમે કસ્યાણુયજ્ઞ કહ્યો ?

રે ! પ્રજાના ભાવિ હિતનો તમે લગીરે વિચાર નહિ કરો ? તો પેલા ગોરા અને તમારામાં ફરક શું હશે ?

૫ શ્રી ચન્દ્રશેખરવિજયજી

અંગ્રેજોએ પ્રચારેલો ભારતનો જૂઠો ઇતિહાસ

- ૦ અંગ્રેજ ઇતિહાસકારોએ ભારત વિષે ફેલાવેલાં સરિયામ જુઠાણાં.
- ૦ પશ્ચિમની જંગલી, શોષક અને હિંસક અર્થવ્યવસ્થાને દેશવટો આપ્યા વિના પ્રજા કચારેય સુખી થઈ શકે તેમ નથી.
- ૦ શૂદ્ર-બંધુઓની કરુણ દશા કોણે કરી છે? તે બહાર કરવાનો સમય પાકી ગયો છે.

ખોટો ઇતિહાસ લખવાની પડેલી ફરજ

૧૯૨૦-૨૧માં જ્યારે ગાંધીજીએ ખાદીના પ્રચારને વેગ આપ્યો અને દેશમાં એક કરોડ રેંટિયા ચલાવવાની જૂંબેશ ઉપાડી ત્યારે મોટા ભાગના ઉદ્યોગપતિઓએ અને સામ્યવાદીઓએ હાહાકાર મચાવી મૂક્યો હતો કે આ ગાંધી દેશને પાછો જંગલી જમાનામાં લઈ જવા માગે છે.

સવાલ એ છે કે દેશમાં જંગલી જમાનો કદી હતો ખરો? અને નો હતો; તો ક્યારે હતો; અને કઈ ભતનો હતો. ?

અંગ્રેજો અહીં સત્તાફેર થયા પછી સદુશી કરુણાજનક બાબત એ થઈ કે આપણે આપણા દેશનો સાચો ઇતિહાસ ભુલાવી દેવાના ભરદાર પ્રચરનો થયા. અંગ્રેજોએ લખેલો ઇતિહાસ લખવાની આપણાં બાળકોને ફરજ પડી.

ઇતિહાસનું ગૌરવ

જે પ્રજા પોતાનો ઇતિહાસ ભૂલી જાય છે તે પોતાની અસ્મિતા ગુમાવી બેસે છે અને તે પ્રજાની હાલત વહાણની પાછળ બાંધેલી હોડી જેવી થઈ જાય છે.

જે પ્રજા પોતાની અસ્મિતા ગુમાવી બેસે છે તે પ્રજાનો માનવી, માનવી નથી રહેતો, પણ ધ્યેયહીન પશુ જેવો બની જાય છે.

ઇતિહાસ માનવીને તેની અસ્મિતાનું ભાન કરાવે છે, ગૌરવ અને ખુમારીથી જીવવાની પ્રેરણા આપે છે.

ઇતિહાસ પ્રજાને તેના પુરોગામીની સિદ્ધિઓનાં કારણ સમજવાની શક્તિ આપે છે અને તેમણે કરેલી ભૂલો તરફ ચેતવણી આપે છે.

અંગ્રેજોએ આપણને આપણો સાચો ઇતિહાસ આપની નજર સામેથી ખસેડી લઈને ખોટો બનાવટી ઇતિહાસ શીખવી, આપણને રવાડે ચડાવી દીધા.

આર્યો બહારથી આવ્યા છે, એ અંગ્રેજોનો કાલ્પનિક તુકો છે

આ મહાન આર્યપ્રજાનો જન્મ અહીં, આ દેશમાં જ થયો હતો. આપણાં શાસ્ત્રોના આધારે લાખો વરસ પહેલાં અહીં જન્મીને આપણે અહીં જ રહ્યા છીએ.

પ્રજા સુસંસ્કૃત, ચારિત્ર્યશીલ અને મોક્ષલક્ષી ભાવનાવાળી હતી. એ પ્રજા પાસે ધર્મનું જ્ઞાન હતું.

વેદની મહત્તા ઓછી કરવા માટે અને બાઈબલને વેદગ્રંથો કરતાં વધુ ઉત્તમ ગણાવવા માટે મેક્સમુલર અને તેના સમકાલીન, યુરોપી વિદ્વાનોએ, વેદો ત્રણ હજાર વરસથી વધુ જૂના નથી, એવો પ્રચાર વહેતો મૂક્યો.

સરકાર-સંચાલિત શાળાઓમાં હિંદુ વિદ્યાર્થીને શીખવવામાં આવ્યું કે, “વેદો ત્રણ હજાર વરસ જૂના છે અને આર્યપ્રજા એ અહીંની પ્રજા નથી, તે ઉત્તરદ્રુવથી ગાયોનાં ટોળાં લઈને ઘાસચારાની શોધમાં રખડતી રખડતી આ દેશમાં આવી ચડી અને પાછળથી બીજી ઘણી પ્રજાઓ અહીં આવીને તેમનામાં ભળી ગઈ અને આર્ય-પ્રજા અનેક ભટકતી રખડુ ટોળીઓનો શંભુમેળો બની ગઈ છે.”

તેમનો આ પ્રચાર એક કલ્પિત તુકો છે. એની પાછળ કોઈ ઐતિહાસિક પુરાવો નથી. આપણને હલકા પાડવાની દ્રેવબુદ્ધિ એ જ

આ પ્રચાર પાછળનું કારણ છે, અને મેકસમુલરના પત્રો તેની વેદ-ધર્મ પ્રત્યેની ઊંડી દ્રેષપુદ્ધિને ખુલ્લી પાડી દે છે.

આર્ય પ્રજા અહીં જ ઉત્પન્ન થઈ છે

આર્યપ્રજા અહીં જ હતી અને અહીં જ વિસ્તરી છે. તેણે તેમના ધર્મોના આધારે પોતાની મોક્ષલક્ષી વ્યવસ્થા નક્કી કરી.

સામાજિક વ્યવસ્થા માટે પ્રજા ચાર વિભાગમાં વહેંચાઈ ગઈ :
(૧) બ્રાહ્મણ (૨) ક્ષત્રિય (૩) વૈશ્ય અને (૪) શૂદ્ર. આ ચારે વર્ણો એક જ પ્રજાના ચાર વિભાગો હતા અને તેમને દરેકને અલગ અલગ ફરજ સોંપવામાં આવી હતી.

બ્રાહ્મણો વિદ્યા ભણવતા, ભણાવતા. પ્રજા ધર્મની મર્યાદામાં રહે તેનું ધ્યાન રાખતા અને દરેક વર્ણને તેમની ફરજો માટે સચેત રાખતા.

ક્ષત્રિયો દેશના આંતર-બાહ્ય શત્રુઓથી પ્રજાનું રક્ષણ કરતા.

વૈશ્યો અર્થવ્યવસ્થા સંભાળતા અને શૂદ્રો - ખાકીની ત્રણે વર્ણો દેશને સુરક્ષિત અને સમૃદ્ધ રાખીને મોક્ષલક્ષી પ્રવૃત્તિઓ ચાલુ રાખી શકે તેની સગવડ સાચવીને - પ્રજાની સેવા કરતા.

આ ચોથો વર્ગ કારીગરોનો હતો. જેઓ પોતાની ખુદ્દિ અને શ્રમનો સમન્વય કરીને રાષ્ટ્રની અને સમાજની સેવા કરતા અને બદલામાં તે સેવાનો પુરસ્કાર મેળવતા.

અંગ્રેજી કેળવણીએ આ સેવાનો ઊંધો અર્થ કરીને આ ચોથો વર્ગ જાણે કે શુભામ હોય અને ત્રણે વર્ણથી શોષિત, કચડાએલો અને શુભામી કરનારો વર્ગ હોય હોય એમ આલેખીને પછી શૂદ્ર એટલે હરિજન એવી છાપ ઊભી કરી.

શુભામી તો અન્યત્ર હતી

પણ સેવા એ જુદી વસ્તુ છે અને શુભામી એ સાવ ખીજી ખાખત છે. શુભામીની પ્રથા તો આર્યપ્રજા સિવાયની મધ્ય એશિયા અને યુરોપની પ્રજાઓમાં હતી. વળી શુભામોને જીવવાનો જ અધિકાર ન

હતો. તેનો માલિક પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે અને ગમે તેવી કૂર રીતે તેને મારી નાખી શકતો.

મોંગલો, આરબો, યુરોપીઅનો અને આફ્રિકાના હબસીઓને આવી તક મળે તો ભારતના નાવિકોને અને વેપારીઓને પણ અચાનક છાપો મારીને કેદ કરી લેતા. આવા લોકોને કેદ કરીને વેચનારી ટોળીઓ ગુલામોનો વેપાર ચલાવતી.

કોઈ વખત તો આખું કુટુંબ કેદ પકડાઈ જતું. પકડાએલા ગુલામોને હારખંધ ઊભા રાખીને તેમનું લીલામ થતું. ઘણી વખત પત્નીને કોઈ મોંગલ ખરીદી જાય, પતિને કોઈ સ્પેનિયાડ ખરીદે અને પુત્રને કોઈ આરબ વેચાતો. લઈ લે એવું પણ બનતું. ખરીદનાર માણસ તે ગુલામના શરીરનો સંપૂર્ણ માલિક ગણાતો. ખરીદ્યા પછી તેને સાંકળોથી ખાંધીને ઘસડી જવામાં આવતા.

જો વહાણોમાં લઈ જાય તો સાંકળોથી ખાંધીને અનાજની ગૂણીઓની જેમ એકબીજાની ઉપર નાખીને લઈ જતા.

મરણ પડે એટલું કામ માલિક કરાવે, મરણ પડે તેવું અને તેટલું ખાવાનું આપે.

ગુસ્સે થાય તો કોરડાથી ઢેરમાર મારે. ઘણી વખત સ્ત્રીની નજર સામે પતિને કે પતિની નજર સામે પત્નીને કે પતિ-પત્નીની નજર સામે તેના પુત્રને કોરડાના માર મારીને મારી નાખવામાં આવે. પુરુષોની નજર સામે જ તેમની સ્ત્રીઓનો અને પુત્રીઓનો ભોગવટો કરવામાં પણ આવે.

આ બધી અતિ દિલ કંપાવનારી કથનીઓ છે, આનું નામ હતું ગુલામી.

તેમની આ નિર્દય પાશવી લીલાઓ ઉપર પડદો પાડીને તેમણે શૂદ્રોને ત્રણે વર્ણના ગુલામ તરીકે આલેખ્યા અને નવી પેઢીમાં સવર્ણો અને હરિજનો વચ્ચે મોટો ભેદભાવ ઊભો કર્યો.

શૂદ્રો ગુલામ ન હતા

પણ શૂદ્ર એ ગુલામ ન હતા. સમાજમાં ત્રણે વર્ણો જેટલા જ

ઉપયોગી અને માનવંતું સ્થાન ધરાવનારા માનવીઓ હતા. તેઓ સમાજની સેવા કરતા અને સેવાના બદલામાં તેમને યોગ્ય પુરસ્કાર મળતો. એ પુરસ્કાર નોટોનાં બંડલા રૂપમાં નહિ પણ વસ્તુઓના રૂપમાં મળતો.

દાખલા તરીકે, ખેડૂતને આખું વરસ તેને ખેતી તેમ જ ઘર-કામને માટે જોઈતી વસ્તુઓ એક લુકાર બનાવી આપે. બદલામાં ખેડૂત તેના ખેતરમાં થતા પાકમાંથી દર સો મણે અમુક ટકા હિસ્સો આપે.

ક્ષત્રિયને કારીગરો હથિયાર બનાવી આપે. કપડાં સીવી આપે; હજમત કરી આપે કે લડાઈમાં પડેલા જખમને ટાંકા મારી આપે; તલવારનું મ્યાન બનાવી આપે કે પગના જોડા બનાવી આપે. આ તમામ જાનના કારીગરોને ક્ષત્રિયની ખેતીની પેદાશમાંથી અમુક હિસ્સો મળતો.

આમ દરેક પ્રકારના કારીગરો ત્રણે વર્ણોની જરૂરિયાતો પૂરી પાડતા અને તેમની પાસેથી પોતાની જરૂરિયાતો મેળવતા. ખરી રીતે તો તેઓ ત્રણે વર્ણોની આવકમાં ‘વકિંગ પાર્ટનર’ જેવા હતા. આ પ્રથાને ‘ગુલામી’ કઈ રીતે કહી શકાય ?

કેવાં જુઠાણાં !

પ્રાદ્દાણો અપરિચ્છી હતા. તેમની જરૂરિયાતો બહુ ઓછી હતી. આજની પ્રજાની પેઠે તેઓ વિદ્વાસી ન હતા અને સમૃદ્ધિનું પ્રદર્શન કરવા જેવું જીવન ગાળતા ન હતા. પણ તેથી શું તેઓ જંગલી કહી શકાય ?

ઋષિમુનિઓ તપશ્ચર્યા કરવા, યોગસાધના કરવા જંગલોના એકાંતમાં ગુફાઓમાં રહેતા; માટે શું તેઓને જંગલી કહી શકાય ?

આ સંન્યાસીઓ વેદના બાણનારા હતા એટલે મકાનો બાંધવાનું તેમને સંપૂર્ણ જ્ઞાન હતું, પણ અંગ્રેજોએ આપણને શીખવ્યું કે તેમને મકાનો બાંધતાં આવડતું નહિ માટે તેઓ ગુફાઓમાં રહેતા !

અંગ્રેજ કેળવણી દ્વારા અંગ્રેજોએ શીખવ્યું કે, “તમારા પૂર્વજોની રખડું ટોળીઓ ભટકતી ભટકતી અહીં આવી અને અહીંની મૂળ દ્રાવિડ પ્રજાને હરાવીને આ દેશના ધણી થઈ એકા. દ્રાવિડ પ્રજા તો

સંસ્કારી અને શિક્ષિત હતી, પણ તમારા પૂર્વજો જંગલી અને ડરપોક હતા. વાવાઝોડાથી વૃક્ષો પડી જાય માટે વૃક્ષોથી ડરતા અને તેથી તેમની પૂજા કરતા ! નદીઓના પૂરથી ડરતા અને તેથી નદીના કાંઠા-ઓની પૂજા કરતા ! જંગલમાં દેવ લાગે તેથી અગ્નિથી ડરતા; માટે અગ્નિની પૂજા કરતા ! તેમને અગ્નિ પ્રગટાવતાં આવડતું નહિ માટે અગ્નિને ચોવીસે કલાક ઘરમાં સાચવી રાખતા !”

આ પ્રમાણે આપણા મહાન ઋષિમુનિઓને અને સમસ્ત પ્રજાને ડરપોક, રખડુ અને જંગલી જીવન જીવતા ચીતર્યા અને અફસોસ ! ૨૦૦ વરસથી આપણે આ ખોટો દ્રેષીલો ઇતિહાસ શીખીએ છીએ. ખોટો ઇતિહાસ ચિતરવામાં તેઓ ઘણે ઠેકાણે થાપ ખાઈ ગયા છે.

વૃક્ષોની પૂજા શા માટે ?

વૃક્ષને કેટલાક લોકો પૂજતા અને આજે પણ પૂજે છે તે તેમનાથી ડરીને નહિ પણ તેમની ઉપયોગિતા સમજીને. વૃક્ષોની મહત્તા સમજીને તેમને જાળવવામાં આવતાં. ‘વૃક્ષોમાં જીવ છે’ એવું જ્ઞાન હોવાથી લીલા વૃક્ષને કાપવાની હિંદુધર્મમાં મનાઈ છે, પણ દરેક વૃક્ષની પૂજા કરાતી નથી. પૂજા તો વડ, પીપળો, ઉમરો, ખીજડો એવાં વૃક્ષોની જ કરવામાં આવે છે, કારણ કે એ સહુથી વધુ ઉપયોગી વૃક્ષો છે અને કાળ-હુકાળે નાશ ન પામે માટે એની વિધિસરની પૂજાનો પ્રકાર નક્કી કરીને હુકાળ સામે તેને રક્ષણ આપ્યું છે.

વૈદિક લોકો નદીઓને પૂજતા, અને આજે પણ પૂજે છે; તે ડરથી નહિ પણ નદીઓ પ્રજાની જીવનદાત્રી છે માટે પૂજે છે. લોક-માતાઓ તરીકે એને વર્ણવી છે.

અગ્નિપૂજા શા માટે ?

અગ્નિ કેમ પ્રગટાવવો એ આર્યો સારી રીતે જાણતા. તેઓ મંત્ર-જાળે પણ અગ્નિ પેદા કરતા અને લાકડાં ઘસીને કે ચક્રમક અને લોહું ઘસીને પણ દેવતા પ્રગટાવતા.

વેદધર્મ અગ્નિને ઈશ્વરનું મુખ કહે છે માટે તેના અનુયાયીઓ તેમાં આહુતિ આપતા.

આર્યોનાં લગ્ન અગ્નિની સાક્ષીએ થતાં અને જે અગ્નિની સાક્ષીએ લગ્ન થયાં હોય તે અગ્નિ ઘરમાં સાચવી રાખવામાં આવતો. તેમાં સવાર-સાંજ એ વખત મંત્રોચ્ચાર દ્વારા અને ખીરની ૧૦૮ આહુતિ આપવામાં આવતી; અને મૃત્યુ પછી એ જ અગ્નિ વડે અગ્નિદાહ આપવામાં આવતો. એટલે અગ્નિને ઘરમાં રાખી મૂકવામાં ન તો ડર હતો કે ન તો અગ્નિ પ્રગટાવવાની કળાનું અભણપણું હતું.

આમ છતાં આર્ય મહાપ્રજાની અનેક પ્રવૃત્તિઓને અને વર્ણ-વ્યવસ્થાને વિકૃત ચિતરીને પ્રજાને બિંધે રસ્તે ચડાવી દેવામાં અંગ્રેજો ડીકઠીક સફળ થયા.

સંસ્કારી માનવને અંગ્રેજો જંગાલિયત તરફ ધકેલતા ગયા.

આ પૃથ્વી ઉપરનો માનવી સામાન્યતઃ સદાય સંસ્કારી અને જ્ઞાની હોતો. તેની તમામ પ્રવૃત્તિઓ મોક્ષલક્ષી હતી.

જેમ જેમ સમય પલાટાતો ગયો તેમ તેમ તેની લાલસાઓ વધતી ગઈ અને મોક્ષલક્ષી ભાવના ધીમે ધીમે સંકોચાતી ગઈ. આમ યુગો વીત્યા અને માનવી ધીમે ધીમે બુદ્ધિથી મંદ અને બળથી ક્ષીણ થતો ગયો.

પણ ઈ. સ. ૧૭૫૭માં અંગ્રેજોએ પ્લાસીની લડાઈ છળકપટથી જીતી અને એથી પણ વધારે કુઝકપટથી સમસ્ત બંગાલનો કબજો લીધો ત્યારથી તેઓ આપણને વધુ ને વધુ જંગાલિયત તરફ ધકેલતા ગયા.

આપણા ધર્મગ્રંથો મુજબ આર્યમાનવો મહામાનવ, સંસ્કારી, સંયમી અને મોક્ષલક્ષી ભાવનાવાળા હતા અને જેમ જેમ લાલસા વધતી ગઈ, ભોગવિલાસ વધતા ગયા, અને મોક્ષલક્ષી ભાવના મંદ થતી ગઈ તેમ તેમ વામણા બનતા ગયા.

ન્યારે યુરોપના વૈજ્ઞાનિકો કહે છે કે, “શરૂઆતના આદિ માનવો જંગલી, અજ્ઞાન અને પશુઓ જેવા હતા. આપણે ધીમે ધીમે સુધરતા ગયા, સંસ્કારી બનતા ગયા; વિજ્ઞાનમાં આગળ વધતા ગયા.... !!!”

જંગલી કોણ? પાશવી કોણ?

તેઓ પોતાના પૂર્વજોને જંગલી કહે તો આપણને વાધો નથી;

કેમ કે તેઓ માત્ર પોતાનું પેટ ભરવા માટે અને ભૂખ સંતોષવા માટે પશુઓની પેઠે પ્રાણીઓને મારીને ખાતા હશે પણ તેમના આ સંસ્કારી કહેવાતા વંશજો તો વિજ્ઞાનની મદદથી કરોડો ટન અનાજ ઉગાડતા હોવા છતાં કરોડો પશુઓને કાપીને ખાય છે. પોતાના ભોગવિલાસ માટે અખજોની જીવસૃષ્ટિનો સંહાર કરે છે. પોતાની પાશવી લીલાઓ સંતોષવા માટે આપણે ઉપર જોયું તેમ લાખો હબસીઓ અને ખીજી પ્રજાઓને ગુલામ તરીકે પકડી તેમને રિખાવી રિખાવીને અતિ કૂર રીતે માર્યા છે. અમેરિકાના મૂળ વતનીઓ અને ઓસ્ટ્રેલિયા, ન્યૂઝીલેન્ડ વગેરેના મૂળ વતનીઓનો તો - જેમ હરણાંઓનો શિકાર કરે તેમ - શિકાર કરી કરીને ખાતમો ખોલાવ્યો છે અને આજે અઢળક સંપત્તિઓના સ્વામી હોવા છતાં સમસ્ત વિશ્વની સંપત્તિ લૂંટી લેવા માટે અણુબોમ્બ અને લેસર-કિરણો જેવાં હથિયારો વડે માત્ર માનવજાતનો નહિ પણ સમસ્ત વિશ્વની તમામ પ્રજાઓની જીવસૃષ્ટિનો ખાતમો ખોલાવવા તૈયાર થયા છે! તો વધુ જંગલી કોણ? તેમના પૂર્વજો કે આ ગોરા અસુરો? છતાં આશ્ચર્યની વાત એ છે કે આપણે તેમને સંસ્કૃત, પ્રગતિશીલ, ઉદાર મતવાદી અને માનવજાતના મહાન મિત્રો તરીકે માનીએ છીએ!

મૂડીવાદે પાડલી ચિચિયારી

ગાંધીજીએ જ્યારે આ સ્થિતિ તરફ અંગુલિ-નિર્દેશ કર્યો અને આપણા પૂર્વજોને રસ્તે પાછા વળવા સાદું, સંયમી જીવન જીવવા માટે, મોક્ષલક્ષી વિચારધારા સ્વીકારવા અને શોષણખોરીનો નાશ કરવા ભારતીય અર્થવ્યવસ્થાને ફરીથી સ્થાપિત કરીને ભારતનું એના સાચા અર્થમાં ભારતીયકરણ કરવા હાકલ કરી ત્યારે જેમનાં શોષણકાર્યો સામે તેથી અંતરાય ઊભો થતો હતો એવા મૂડીવાદે અને માફસવાદે વિરોધની ચિચિયારીઓ પાડવી શરૂ કરી કે, “ગાંધી દેશને જંગલિયત તરફ દોરી જાય છે.” શું આથી જ ગાંધીજીને મારી નાખવામાં આવ્યા હશે?

ગાંધીવાદને વરેલા નેતાઓને એક અથવા બીજા બહુને ફેંકી દેવામાં આવ્યા અને મૂડીવાદ કે માફસવાદના સહયોગથી દેશને વિનાશ તરફ - ત્રીજા વિશ્વયુદ્ધની દિશામાં આગળ ધકેલવામાં આવ્યો અને

ગાંધીવાદ સામે તેઓ પૂરા ઝનૂનથી પ્રત્નની વચ્ચે પ્રચાર-યુદ્ધ, અને રાજકારણના તખ્તા ઉપર ખુરશી-યુદ્ધ લડી રહ્યા છે.

શૂદ્રો સમાજનું ઉપયોગી અંગ હતું

શૂદ્રો એ માત્ર હરિજન કેમ ન હતી. શૂદ્રો ત્રણે વર્ણો જેટલા જ સમાજના ઉપયોગી અંગો હતા. તેમને તમામ માનવ-અધિકારો હતા. જીવન જીવવાના તમામ અધિકારો હતા. હા, એટલું ખરું કે ચારે વર્ણોનાં કાર્યક્ષેત્રો અલગ અલગ હતાં.

જેમ આજની સેનામાં ભૂમિદળ, વાયુદળ (વિમાનદળ) અને નૌકાદળ તેમ જ એ ત્રણે દળોને પુરવઠો પૂરો પાડનાર પુરવઠા વિભાગનાં કાર્યક્ષેત્રો અલગ હોય છે. જેમ કાર્ય ગુદા પ્રકારનું હોય છે અને તે માટેના તેમના નિયમો અને પુરસ્કારો પણ ગુદા હોય છે, તેમ શૂદ્રો એ મોક્ષલક્ષી સંસારી જીવનનો પુરવઠા વિભાગ હતો. તેઓ ગુલામો ન હતા, પણ સમાન અધિકારવાળા કારીગરો હતા.

દોષનો ટોપલો સવર્ણો ઉપર

પણ સત્તાનો કબજો મેળવ્યા પછી અંગ્રેજોએ આપણા પુરવઠા-દળના હરિજન વિભાગ ઉપર ગોવધની નીતિ દ્વારા હુમલો કરીને તેને છિન્નભિન્ન કરી નાખ્યો. અને તેમને હુબસી ગુલામોની કક્ષાની ગુલામી દશામાં ફેંકી દઈને પ્રચાર દ્વારા એ દોષનો ટોપલો સવર્ણો ઉપર ઢાળી દીધો.

જમીનદારો ઉપર જુલમની ઝડીઓ વરસી

એટલું જ નહિ પણ સમસ્ત પ્રજા ઉપર જે જાતનો ત્રાસ હુબસી ગુલામો ઉપર ગુજાર્યો હતો એ જાતના ત્રાસનો દોર સમસ્ત પ્રજા ઉપર છૂટો મૂક્યો. કારમો દુકાળ પડ્યો હોય, ખેતરમાં અનાજનો કષ્ટ પણ પાક્યો ન હોય છતાં મોગલોએ નક્કી કરેલી મહેસુલ કરતાં બે-ત્રણ ગણી મહેસુલ મનસ્વી રીતે ઠોકી બેસાડીને તે જમીનદારો પાસેથી વસુલ કરવામાં આવતી. તે વસુલ ન થઈ શકે તો જમીનદારોને હાથકડી નાખીને ભરખભરેથી ચલાવીને પોલીસથાણે લઈ જઈને

કાંટાવાળી લાકડી વડે મોંઢા ઉપર ઢોરમાર મારીને તેને મારી નાખતા. એમનું મોંઢું છુંદાઈ જવાથી કોનું શબ છે એ પણ જાણી શકાતું નહિ અને એમની ખૂબસૂરત ગુવાન સ્ત્રીઓને અંગ્રેજ અમલદારોને ઘેર ઉપાડી જવામાં આવતી. આ તમામ દફતરે ચડેલા ઇતિહાસ ઉપર પડેલા પાડી દઈને આપણાં બાળકોને આજે પણ, અંગ્રેજોએ તૈયાર કરેલો ઇતિહાસ લણાવાય છે કે, “આર્યપ્રજ્ઞના પૂર્વજો જંગલી હતા!!!”

પશ્ચિમી અર્થવ્યવસ્થા જ જંગલી અર્થવ્યવસ્થા છે

હિંસા અને શોષણ ઉપર રચાયેલી પશ્ચિમી અર્થવ્યવસ્થા પોતે જ જંગલી અર્થવ્યવસ્થા છે. માનવતાના, ન્યાયના, સંસ્કૃતિના કે ધર્મના કોઈ જ સિદ્ધાંત ઉપર તે એક ક્ષણ પણ ટકી શકે તેમ નથી અને છતાં આપણાં બાળકોને આપણે જ જંગલિયથી ભરેલી અર્થવ્યવસ્થાનું જ્ઞાન આપીએ છીએ એ આપણી કેવી લયાનક કમનસીબી છે!

પશ્ચિમની મૂડીવાદી અર્થવ્યવસ્થાએ કરોડો પ્રજાજનોને ભૂખે મરવા દઈને અનાજના ભાવ ઊંચા રાખવા માટે લાખો ટન અનાજ બાળી દઈને લોકોને ભૂખે માર્યા છે, તે માફસંવાદી અર્થ-સંપ્રદાયે તેની મનસ્વી રીતે ઘડાયેલી સહકારી ખેતીનો વિરોધ કરવાના ગુના ખાતર એક કરોડ રશિયનોને અને ત્રણ કરોડ ચીની ખેડૂતોને ઠંડે કલેજે ગોળીએ માર્યા છે.

કાણુ પ્રગતિશીલ?

જીવસૃષ્ટિને જિવાડવાની ભાવનાથી પોતાના અંગત નફોને વિચાર કર્યા વિના જ ભારતને ખેડૂત ખેતી કરે એ અમણુ, જંગલી અને બુદ્ધિહીન! અને....કરોડો ભૂખે મરતા લોકોની ભૂખના ખ્યાલને બાગુએ રાખીને પોતાના નફાની ગણતરીએ ખેતી કરે એ પશ્ચિમનો ખેડૂત લણેલો, સુધરેલો અને પ્રગતિશીલ! આ તે કેવો જુદમી ન્યાય!

આપણા રાજકર્તાઓને હજી ગાંધીવાદ સ્વીકાર્ય નથી તેથી જ ગાંધીજીને ગોળીએ મારવામાં આવ્યા છે. તેમના જમણા હાથ સમા સાથીદારોને ફેંકી દેવામાં આવ્યા છે. તેમને ગૌરવભંગ કરવામાં આવ્યા

છે અને દેશ ઉપર મૂડીવાદ અને માર્ક્સવાદની સહિયારી પકડ ભીંસ લઈ ગઈ છે. તેના પરિણામરૂપે દેશ જ જંગલિયતમાં ફેંકાઈ ગયો છે કે વધુ સંસ્કારી, વધુ પ્રગતિશીલ, વધુ સમૃદ્ધ અને વધુ સુખી થયો છે તે વિચારવાનું કામ જે લોકો પોતાને બુદ્ધિજીવી, શિક્ષણશાસ્ત્રી, સાહિત્યસ્વામી કે સમાજસેવક માને છે તે લોકોનું છે. સામાન્ય પ્રજા તો જાણે છે કે પોતે જંગલિયતનો ભોગ ખની રહી છે.

શહેરની ફૂટપાથો ઉપર માનવભંગાર ક્યાંથી આવે છે ?

લોકોની કેવી કંટાળ દશા કરી છે આ જંગલી અર્થવ્યવસ્થાએ ? સમસ્ત પ્રજાની મોક્ષલક્ષી ભાવનાનો નાશ કરી પેટલક્ષી ભાવના ફેલાવીને લોકોને પશુ-જીવન જીવવાની ફરજ પાડવામાં આવી છે.

હુબસી ગુલામો વધુ ને વધુ સંખ્યામાં યુરોપ-અમેરિકાનાં બજારોમાં ઘસડાઈ જતા હતા. તેમને અચાનક છાપો મારીને પકડી લેવામાં આવતા અને સાંકળથી બાંધીને ઘસડી જવામાં આવતા.

તેમ આજે લાખો ગ્રામવાસીઓને તેમના ઉપર અચાનક આર્થિક હુમલો કરીને તેમના ગળામાં બેકારી અને ભૂખમરાનો ફાંસલો નાખીને લાખ લાખની સંખ્યામાં શહેરોની ફૂટપાથો ઉપર માનવભંગારો તરીકે ઘસડી લાવવામાં આવે છે.

આ ફૂટપાથો ઉપર આવ્યા પછી જેને આધુનિક, વિકાસશીલ, પ્રગતિશીલ શહેરો ગણવામાં આવે છે, ત્યાં તેમની શી હાલત થાય છે તે કેટલા લોકો જાણે છે ?

લાખોની સંખ્યામાં, કદાચ શહેરોની મૂળ વસ્તી કરતાં ચારપાંચ ગણી સંખ્યામાં આ નિરાધાર ગ્રામવાસીઓ ભાંગેલી, અર્ધખુલ્લી જૂંપડ-પટ્ટીઓમાં માનવભંગારના ગંજની પેઠે ખડકાતા જાય છે.

કોઈ પણ પ્રકારની સગવડ વિના જે ખુલ્લી જમીન ઉપર તેઓ પડ્યા હોય છે તે જમીનના માલિકને તેમણે તે માંગે તેટલું ભાડું આપવું પડે છે.

તેમને પાણીની, ખત્તીની કે સંડાસની પણ સુવિધા મળતી નથી.

સ્ત્રીઓએ તેમની તમામ લજ્જા, મર્યાદા છોડીને ઉઘાડામાં બહેર રસ્તા ઉપર સંડાસ જવું પડે છે. રેલવેના પાટાની આસપાસ વિસ્તરેલી જૂંપડપટ્ટીના નિવાસીઓ રેલવે નીચે કપાઈ જાય છે.

જૂંપડપટ્ટીઓમાં દાદાઓ પણ હોય છે. તેઓ તેમને સતાવે છે. તેમની સ્ત્રીઓને અપમાનિત પણ કરે છે અને તેમનાં બાળકોને પોતાની સમાજવિરોધી પ્રવૃત્તિઓનાં હથિયાર પણ બનાવે છે. માંડ કયાંક નોકરી મળે છે ત્યારે કુટુંબનો મરદ આઠ કલાક નોકરી કરે છે, ત્રણ કલાક રેલવે કે બસની મુસાફરીમાં ઢાઢે છે. ટ્રેઇનોની આ મુસાફરીમાં આઠ કલાકની નોકરીના શ્રમ કરતાં પણ વધુ શ્રમ પડે છે અને તેમની શક્તિનો હાસ થાય છે. અગિયાર કલાકની મજૂરી પછી પુરુષ જ્યારે ઘેર આવે છે ત્યારે તેને શું મળે છે? જૂંપડપટ્ટીની આસપાસ ફેલાયેલી દુર્ગંધ, મજ્જરોનાં ઘાડાં, ઉદાસ ચહેરાવાળી પત્ની, રડતાં માંદાં બાળકો અને રેશનમાં કેરોસીન ન મળ્યું હોય કે એ ખરીદવાના પૈસા ન હોય. તો ફરજિયાત એકટાણું કરવું પડશે એની બાજુકારી અને પોતાની નજર સામે ધૂળમાં આળોટી રહેલાં બાળકોની તંદુરસ્તીની, શિક્ષણની અને તેમને કઈ રીતે ઉછેરવાં તેની કાળજી કેરી ખાતી ચિંતા.

જ્યારે આવી પદ્ધતિના જીવનને જંગલિયત ગણાવતા મૂડીવાદીઓ લાખપતિમાંથી કરોડપતિ બનવાના, એમ્બેસેડર ગાડીમાંથી પરદેશી ગાડી ખરીદવાના, વીસ મજલાનાં મકાનોમાં અદ્યતન ફિનિચર અને સાધન-સગવડ વસાવવાના અને રાજદ્વારીઓને પોતાની હથેળીમાં નચાવવાના તથા પરદેશોમાં જઈને લોગવિલાસ લોગવવાનાં અરમાનો સેવતા હોય છે. ત્યારે આ બિચારા લાખો જૂંપડપટ્ટીવાસીઓના જીવનમાં અંધકાર છવાઈ ગયો હોય છે. જીવનના એ ઘોર અંધકારના પ્રતીકરૂપે તેમની જૂંપડપટ્ટીમાં પણ અંધારું છવાઈ ગયું હોય છે.

એ આશા કળશે ?

તેઓ તો પ્રભુને એક જ પ્રાર્થના કરતા હોય છે કે, “હુ ભગવાન ! અમને રહેવા માટે સારી જગા, પાણી, બત્તી અને સંડાસની.

સુવિધા ક્યારે મળશે ?” તેમને તો શું, તેમની પાંચમી પેઢીને પણ આ સુવિધા મળશે કે કેમ એ શંકા છે. એ દેશનું સુકાન ચાર પુરુષાર્થની મોક્ષલક્ષી સંસ્કૃતિના જીવન તરફ ન વળે તો, સંભવ તો એવો લાગે છે કે આજે ડબલડ્રમ અને સિંગલ ડ્રમોમાં વસતા માનવી-ઓમાંથી પણ પચાસ ટકા લોકો નજીકના ભવિષ્યમાં જૂંપડપટ્ટીઓમાં ફેંકાઈ જશે !

હુબસી ગુલામો જેવી સ્થિતિ

હુબસી ગુલામો કરતાં આ લોકોની સ્થિતિ કઈ રીતે સારી છે ? પેલા ગુલામોને કોરડાનો માર પડતો. આ લાખો જૂંપડપટ્ટીવાસીઓને કોરડાના મારને બદલે તેમના જીવનની તમામ આશાઓનો ઉચ્છેદ કરી નાખવામાં આવ્યો છે. તેઓ પોતાનાં બાળકોને ભણાવી શકતા નથી; પૂરું ખવડાવી શકતા નથી; કપડાં પહેરાવી શકતા નથી. તેમનું ગૃહસ્થજીવન અંધકારમાં ઓગળી ગયું છે. તેઓ પોતાની પત્નીને એકાદ સાડીની લેટ આપવાની સ્થિતિમાં નથી. કદાચ લેટ આપી શકે તો તેને સુરક્ષિત રાખવાની તેમની જૂંપડીમાં કોઈ જગા નથી !

ગાડામાંથી કે હુળમાંથી છૂટેલા બળદની કોઠ આ જૂંપડપટ્ટી કરતાં સારી હોય છે. એ બળદનો માલિક તેને બરાબર ઓળખતો હોય છે. તેને પૂરું ખવડાવે છે. પ્રેમથી શરીર ઉપર હાથ પણ ફેરવે છે, પણ જૂંપડપટ્ટીનો આ રહવાસી, જેની આઠ આઠ કલાક નોકરી કરે છે તે; નથી એને ઓળખતો કે નથી કદી એને એના સમાચાર પૂછતો ! નથી; તો પરવા કરતો કે તે શું ખાતો હશે ? કેવી રીતે જીવન જીવતો હશે ? તેના સંમત જીવનમાં અંધકાર સિવાય બીજું કશું નથી. માત્ર પાણી, ખતી અને સંડાસની સુવિધા મળે તો તે પોતાને ભાગ્યશાળી માનવા તૈયાર છે.

પણ એટલી પણ સુવિધા એના અને એમના વારસદારોના ભાગ્યમાં નથી. મૂડીવાદી અને માફ્સવાદી સહયોગના મિશ્ર અર્થતંત્રપ્રેરિત આ માનવસંગારોનો ગંજ જેમ વધતો જશે તેમ તેમની અવદશા પેલા હુબસી-ગુલામો કરતાં પણ વધુ બદતર થતી જશે.

ધૃષ્ટતાની પરાકાષ્ટા

આવી છે; સમસ્ત રાષ્ટ્રને જંગલી હાલતમાં ફેંકી દેનારી મૂડીવાદી-સામ્યવાદી અર્થવ્યવસ્થા ! અને છતાં તેઓ પ્રાચીન પરંપરાગત વ્યવસ્થાને જંગલી જમાનામાં લઈ જનારી અર્થવ્યવસ્થા હોવા વિષે પ્રચાર કરે છે એ તેમની ધૃષ્ટતાની પરાકાષ્ટા છે.



- ૦ ભારતનો વિદ્યાર્થી ભારત કરતાં પરદેશ વિષે વધુ જાણે છે.
- ૦ ઓ પરદેશીઓ ! દેશી અંગ્રેજોને હાથા ખનાવી તમારે આ દેશની પ્રજાને હજુ કેટલી ચૂસવી છે ? હવે તો ખમૈયા કરો !
- ૦ ઓ નવયુવાનો ! પ્રજાના ગૌરવવંતા, ઇતિહાસ સાથે અનુસંધાન કરો !

નવી પેઢીને કરવા જેવું શું ? માત્ર વિદેશી નકલ !

આપણી આગલી પેઢી હિંદુ ધર્મ, હિંદુ સંસ્કૃતિ અને હિંદુ વિદ્યાકલા માટે ગૌરવ લેતી. એ તમામ વિષયો સાથેના સંપર્ક હિંદુઓની નવી પેઢી ખોઈ ખેડી. પરદેશીઓનાં ભેદી કાવતરાંઓએ હિંદુઓની નવી પેઢી અને તેમના પૂર્વજોની વચ્ચેના ઇતિહાસની સરવાણીઓ સૂકવી નાખી. હવે આજની પ્રજા સાથે હિંદુ સંસ્કૃતિ, હિંદુ ધર્મ, સાહિત્ય, વિદ્યા, કલા વિષે કશું કરવા જેવું હોય એમ લાગતું નથી. કશું કરવા જેવું લાગતું હોય તો તે માત્ર વિદેશી સાહિત્ય, સંસ્કૃતિ અને જીવન-પ્રણાલિકાની નકલ, અને તે શીખવા માટે ગુઢા ગુઢા હેતુઓના ખહાના નીચે પરદેશોનો પ્રવાસ ખેડવામાં ગૌરવ લેવું તે.

ખિચારી ભાવિ પેઢી ! અને ભવિષ્યની પેઢી ? તેને તો એમ જ લાગે છે કે, “આપણી પાસે વિદ્યા, કલા, જ્ઞાન, વેપાર-વાણિજ્ય ખેડવાની આવડત, સમૃદ્ધ ઇતિહાસ કે સંસ્કૃતિ કશું ય હતું જ નહિ. આપણે

જૂની પેઢીના વડીલો પાસેથી જે સાંભળીએ છીએ, એ તો માત્ર ભાટ-ચારણોએ ઉપભવી કાઢેલા કલ્પિત ગમારા જ છે. અંગ્રેજોએ જ આપણને કેળવ્યા, સુધાર્યા, જ્ઞાન આપ્યું અને સંગઠિત પ્રજામાં ઠેરવી નાખ્યા.....!"

આવી માન્યતાએ પ્રજાની સ્વતંત્ર વિચાર કરવાની શક્તિને હણી નાખી છે. મૌલિક સૂઝને હણી નાખી છે અને જીવનના દરેક પ્રશ્નો પશ્ચિમની ઢાંચે વિચારવાની, પશ્ચિમની ઢાંચે તેમને ઉકેલવાની, અને પશ્ચિમની નકલ કર્યા કરવામાં અભિમાન લેતા કરી મૂક્યા છે.

કેવી કમનસીબી !

જગતભરમાં ભારત સહુથી મોટો ખેતીપ્રધાન દેશ, અને જગતભરમાં ભારત જ એક એવો દેશ છે કે જે પોતાની ખેતી માટે ખાતર અને તમામ જરૂરની ખાદ્ય વસ્તુઓ જેમ કે અનાજ, દૂધ, ઘી, તેલ, માખણ વગેરે મોટા ઔદ્યોગિક દેશો પાસેથી મેળવીને પરદેશીઓની વહેંચણીના ધોરણની નકલ પ્રજાને પૂરી પાડવાના પ્રયાસો માટે ગૌરવ અનુભવે છે!!!

જગતમાં ભારત જ એક એવો દેશ છે, જેની કેળવણીનું માળખું પરદેશીઓએ ઘડી આપ્યું છે, અને વિદ્યાપીઠનાં પુસ્તકો પણ પરદેશીઓએ તૈયાર કરી આપ્યા છે અને જગતમાં ભારત જ એવો દેશ છે જેના રાજદ્વારી, ધાર્મિક, વેપારી કે કેળવણી ક્ષેત્રના આગેવાનો પોતાને જે કહેવાનું છે તે પોતાની માતૃભાષા કે ભારતની બીજી કોઈ ભાષામાં કહેવાને બદલે અંગ્રેજી ભાષામાં વધુ સારી રીતે કહી શકે છે અને તેમ કરવામાં ગૌરવ અનુભવે છે.

શિક્ષણ પણ પરદેશી ભાષામાં!

ભારત જ એક એવો દેશ છે, જ્યાં પોતાનાં બાળકોને માતૃભાષામાં કેળવણી આપવાને બદલે માળાપો પોતાનાં સંતાનોને અંગ્રેજી માધ્યમમાં નિશાળો ચાલુ કરવા પાછળ અને તે પ્રકારની કેળવણી પાછળ દર વરસે કરોડો રૂપિયા ખર્ચે છે.

આ જગી રકમનો ઉપયોગ, તેઓ માતૃભાષાના સાહિત્યના વિકાસ માટે, ધર્મગ્રંથોની ખૂટી ગયેલી આવૃત્તિઓના પુનઃમુદ્રણ માટે, આપણાં

પ્રાચીન શાસ્ત્રોની લાખો નકલો-હસ્તપ્રતો-હબરો વરસથી વણુવપરાએલી પડી રહેવાથી જે નાશ પામવાની અણી ઉપર હશે તેમને નવેસરથી પ્રકાશમાં લાવવા માટે, પાણીના ટુકાળનિવારણ માટે, અપોવણુથી પીડાતાં કરોડો બાળકોને મક્ત દૂધ પૂરું પાડીને, તેમને આવી રહેલા અન્ધત્વ કે માનસિક રોગોના ભોગના ભયથી બચાવવા માટે કે કૂટપાથો ઉપર, ઉઘાડા આકાશ નીચે નિત-નવા વધી રહેલાં ગામડાંઓના હિજરતી માનવસંગારોના ગંજ માટે રહેઠાણો આંધવા ન કરી શકે ?

અનુવાદ પણ પરદેશી

ભારત જ એવો દેશ છે જે પોતાના ધર્મગ્રંથોના વધુ ને વધુ અનુવાદો કરવાને બદલે, જ્યારે પરદેશીઓ, ભારત વિરુદ્ધ તેમના લેદી કાવતરાંઓના સંઘર્ષમાં પોતપોતાની ભાષામાં આપણા ધર્મગ્રંથોના અનુવાદ કરે છે ત્યારે ગૌરવ અનુભવે છે.

સંભવ છે કે અનુવાદોમાં આપણી સંસ્કૃતિના પ્રાણને જ હણી નાખવામાં આવ્યો હોય અને આપણી ભાવિ પેઢી એ ગ્રંથો આપણા ધર્માચાર્યો પાસેથી શીખવાને બદલે પરદેશીઓ પાસેથી પરદેશ જઈને શીખી આવે અને આપણા જીવનનો આખો ઢાંચો જ બદલી નાખે !

ઇતિહાસ પણ પરદેશીઓએ લખેલો

ભારતની પ્રજા જ એક એવી પ્રજા છે જે સ્વાધીનતા મેળવ્યા પછી ૨૦-૩૦ વરસે પણ પોતાનાં બાળકોને પરદેશીઓએ દુષ્ટ આશયથી લખેલો ખોટો ઇતિહાસ શીખવે છે.

ભારતમાં જેમ પરદેશીઓની લેદી ચાલથી; માનવ, જમીન, ગાય અને અનાજ વચ્ચેનો સંબંધ કપાઈ ગયો; વરસાદનું પાણી, જમીનના જળભંડાર અને જૂગલનાં જલભંડારોનો સંબંધ કપાઈ ગયો. જમીન, જલસંપત્તિ, વનસંપત્તિ, પશુસંપત્તિ અને માનવીના એકબીજા સાથેનાં સંબંધો કપાઈ ગયા; તેમ ભારતની ભાવિ પેઢીનો હિંદુધર્મ, સંસ્કૃતિ, સાહિત્ય, ભાષા, રીતરિવાજો અને ઇતિહાસ સાથેના સંબંધો પણ કપાઈ ગયા છે.

જેમ ધરતીકંપ થાય અને જમીનના બે ટુકડા એકબીજાથી સેંકડો માર્દલ દૂર ફેંકાઈ જાય, તેમ ભાવિ પેઢીના અને આપણા ભૂતકાળના તમામ સંબંધો કપાઈ ગયા છે.

એટલે એને જીવવા માટે જીવનના પ્રશ્નોનો સામનો કરવા માટે પરદેશી વિદ્યા, પરદેશી સંસ્કૃતિ, પરદેશી ઇતિહાસ, પરદેશી સાહિત્યનો આશરો શોધવા વ્યર્થ કાંકાં મારવાં પડે છે.

ભારતના વિદ્યાર્થીનું ભારત વિષેનું અજ્ઞાન

ભારતનો વિદ્યાર્થી નેપોલિયન બોનાપાર્ટને ઓળખે છે, પણ નેપોલિયન બોનાપાર્ટથી પણ મહાન ભારતીય સેનાપતિ મહાદેવ સિંધિયાને ઓળખતો નથી.

એ મહમૂદ ગીઝની અને મહમૂદ ઘોરીને ઓળખે છે પણ તેમના સમકાલીન ક્ષત્રિય રાજાઓ, કે જેમણે આ બંનેનાં સૈન્યોને શિકસ્તો આપી હતી તેમને જાણતા નથી.

ફ્રેંચ વિપ્લવની એને જાણકારી છે અને રશિયન ક્રાંતિનો મોસ્કો-દિન એ આજે પણ ગૌરવભરે ઉજવે છે, પણ સમસ્ત ભારતમાં વ્યાપી ગયેલી ઘોર હિંસાની આસુરી ભાવનાનો નાશ કરીને જેમણે ધર્મની આજુ ફરીથી મનાવી, સમસ્ત દેશમાં અભૂતપૂર્વ અહિંસક ક્રાંતિ કરી એવા અનેક મહાન માનવો વિષે તે ભાગ્યે જ કાંઈ જાણે છે.

યુરોપમાં સૈકે સૈકે જે પરિવર્તનો આવ્યાં તે વિષે તેઓ પાનાં ભરીને નિબંધો લખી શકે છે, પણ ભારતમાં જેમણે સાંસ્કૃતિક ક્રાંતિઓ સર્જી; આસુરી, ભૌતિક, વિલાસલક્ષી પ્રવૃત્તિઓને રોકીને લોકોને ફરીથી ધર્મ તરફ, સંસ્કૃતિ તરફ, સદાચાર તરફ વાળ્યા તેમને વિષે કોણ શું જાણે છે ?

ભારતને ગામડે ગામડે અપરિશ્રદ્ધી જૈન સાધુઓ પદયાત્રા કરતા કરતા સંસ્કૃતિનો, અહિંસાનો, ધર્મનો સંદેશો લઈને હજારોની સંખ્યામાં આરે માસ ફરતા રહે છે, તેમની પાસે જઈને કંઈ સમજવાનો, શીખવાનો કોઈને મનોભાવ થાય છે ખરો ?

ભારતનો વિદ્યાર્થી ઇંગ્લેન્ડના May fair વિષે જાણે છે, પણ ઓરિસાનાં હજારો વહાણોનો કાફલો છે કે અગ્નિ એશિયાના દેશો સુધી ધૂમી વળતો અને હિંદુ સંસ્કૃતિનો પ્રચાર કરી આવતો એની એને કદાચ કશી જ જાણકારી નહિ હોય !

એને ફ્રાંસીસ ડેઈક અને નેલ્સનનાં પરાક્રમોની ખબર છે. એ સ્પેનીશ અરમાદા અને ટ્રફાલ્ગરના નૌકાયુદ્ધ વિષે જાણે છે; પણ ગુજરાતના નૌકાકાફલોએ પોર્ટુગીઝ નૌકાદળનો કેવો ખુરદો કાઢ્યો તે નથી જાણતો, તો પછી જૂનાગઢ-સોરઠ એક દિવસ મહાન દરિયાઈ સત્તા હતી, એનો નૌકાકાફલો આજના અમેરિકન સાતમા કાફલો જેટલો જ પરાક્રમી હતો અને એ બહાર પડે ત્યારે ઇજિપ્તથી સિલોન સુધીના સમુદ્રમાં આંચિયા નાસભાગ કરી મૂકતા એ વાત તેમને કહીએ તો તે માને પણ ક્યાંથી ? પણ ઇતિહાસને પાને ચડી ગયેલાં આ બધી યશગાથાઓ છે; જેની સાથેનો આપણો સંબંધ કપાઈ ગયો છે.

એ જૂનો ઇતિહાસ બાગુએ રાખીએ તો પણ હજી બસો વર્ષ પહેલાં જ જૂનાગઢ અને પોરબંદર વચ્ચે નૌકા યુદ્ધ લડાયું હતું એ કોઈ પોરબંદર કે જૂનાગઢનો વતની પણ જાણતો હશે ખરો ? આ ભવ્ય નૌકાયુદ્ધો લડનારાઓના વંશજોનું સ્થાન આજે ભારતના નૌકાદળમાં કેવું છે ? ગયે વરસે માત્ર આઠ ગુજરાતીઓને યુદ્ધ-નૌકાદળમાં નોકરી મળી હતી. વેપારી કાફલામાં તો તેઓ સાવ ભૂંસાઈ ગયા છે.

હજી તો ૩૫ વરસ પહેલાં જ પોરબંદરના ખારામાં ૬૫૦ વહાણો હતાં અને ૬-૭ હજાર નાવિકો સાત સમુદ્ર ખેડી આવતા. એટલું જ નહિ, ખીજા વિશ્વયુદ્ધમાં પણ આ તમામ વહાણોએ આફ્રિકાનાં મિત્રરાજ્યોના લાખો માણસોના લશ્કરનો તમામ પુરવઠો રાતદિવસ પહોંચાડવાની મહાન જવાબદારી અદા કરી હતી. આ આજનો તાબો ઇતિહાસ એ પ્રદેશના વિદ્યાર્થીઓ પણ જાણે છે ખરો ? તેમની નજર સામે જ એ ૬૫૦ વહાણો અદૃશ્ય થઈ જઈને માત્ર છ જ વહાણ રહ્યાં છે એ કેમ બન્યું એની કાંઈ તેમને ખબર છે ખરી ?

સંપર્ક જોવાઈ ગયા છે

આપણા ઇતિહાસનો અને આપણા પૂર્વજોની ઉચ્ચ વિચારશ્રેણીનો અને સંસ્કૃતિનો પ્રવાહ સુકાઈ ગયો છે, અને આપણા ઋષિમુનિઓએ સર્જેલી માનવ-સંસ્કૃતિનો સંપર્ક આપણે ગુમાવી બેઠા છીએ.

આપણા પૂર્વજોએ આપેલી એક અમૂલ્ય મૂડી હતી, એ ગુમાવીને કરન્સી નોટોની થોકડીઓને અને પરદેશીઓએ કોઈ ભેદી કારણોસર આપેલા કરજને મૂડી માનતા થઈ ગયા છીએ.

આપણા પૂર્વજોનાં જ્ઞાન અને વિચાર સાહિત્યથી અલગ પડીને પરદેશી સૂત્રોના આધારે જીવન જીવવાનાં ફાંફાં મારી રહ્યાં છીએ, પણ વહેતાં મૂકવામાં આવેલાં આ સૂત્રો સાચાં છે કે આપણને ખતમ કરવાનાં ભેદી શત્રો છે તેનો વિચાર કરવાનું આપણને સૂઝતું નથી.

નદીઓ કોને માટે નાથવાની ?

દા. ત., આજે દરેક ભારતવાસી એક અવાજે સૂત્રોચ્ચાર કરતો રહે છે કે, “આપણે નદીઓ નાથતા નથી તેથી નદીઓનું તમામ પાણી સમુદ્રમાં વહી જાય છે અને આપણને પીવા પાણી મળતું નથી.” પણ ભલા ! નદીઓ નાથીએ છીએ તેમાં તો પરદેશીઓને અને પશ્ચિમની હિંસા અને શોષણ વડે જીવતી અર્થવ્યવસ્થાના આડતિયા સમા સ્ટીલ, સિમેન્ટ અને કન્સ્ટ્રક્શન ઉદ્યોગપતિઓને જ ફાયદો છે.

નદીઓમાં પાણીને સમુદ્રમાં વહી જતાં રોકશે તો પરિણામે સમુદ્રનું પાણી વધારે ખારું અને ઘટ્ટ થઈ જશે. સમુદ્રમાં વસતાં લાખો અબજ પ્રાણીઓ નાશ પામશે અને વહાણવટું બંધ પડી જશે. અને જો દહાડે વરસાદ પડવો જ બંધ થઈ જશે.

વળી જ્યાં જ્યાં નદીઓને નાથવાને નામે મોટા જળબંધો બંધાયા છે તે પ્રદેશમાં ઢુકાળો વધ્યા છે અને પીવાના પાણીના ઢુકાળો પણ થઈ ચયા છે.

પણ આપણે જે કયું તેનાં પરિણામો શું આવ્યાં છે ? તે જોવાની

અને વિચારવાની આપણી સૂઝ મારી ગઈ છે અને સ્થાપિત હિતોએ વહેતા મૂકેલા મૃગજળ પાછળ દોડવું છે ત્યાં શું થાય ?

આત્મઘાત નોતરવો છે ?

નદીઓના જળને સમુદ્રમાં જતાં રોકીને ભાવી પેઢી માટે આત્મઘાત નોતરી દેવો તેના કરતાં વરસાદનું જે પાણી જમીન ઉપર આવે છે તેને જ સમુદ્રમાં વહી જતું અટકાવી સુકાઈ ગયેલા જમીન નીચેના જળભંડારો તરફ વાળી લઈને વરસાદ, જમીન ઉપરનાં જલાશયો એને ભૂગર્ભનાં જલાશયોનો તૂટી ગયેલો સંબંધ ફરી સ્થાપિત કરવામાં વધુ ડહાપણ, ઓછો શ્રમ અને ઓછો ખર્ચ છે. જો તેમ કરવામાં આવે તો વગર ખર્ચે તમામ સ્થળે અને પાણીની વહેંચણી માટેના પ્રાદેશિક અવડાઓનું કારણ નાશ પામે.

પણ આ વિચાર કરવાની કે સમજવાની ઇચ્છાશક્તિ ગુમાવીને પેલાં લેદી સૂત્રા “નદીઓ નાથો અને નદીઓનાં પાણી સમુદ્રમાં વહી જતાં અટકાવો”ના નશામાં આપણે છવીએ છીએ.

મેલેરિયા-નાબૂદી ? કે પાણી-નાબૂદી ?

૧૯મી સદીના અંત ભાગ સુધીમાં ભારતની લગભગ તમામ નદીઓ બારે માસ વહેતી હતી, તેમના કિનારા ૧૫ થી ૫૦ ફૂટ સુધી જિંચા હતા, જેમાં પુષ્કળ પાણી સમાઈ શકતું. લગભગ દરેક ગામને માટે મોટાં તળાવો પાણી ભરેલાં હતાં અને આ બારે માસ વહેતી નદીઓ અને તળાવોનું પાણી જમીનની અંદર ઝમ્યા કરીને ભૂગર્ભના જળભંડારોને છલકાવી દેતું.

પણ આપણી સંસ્કૃતિનો નાશ કરવા માટે અને સમૃદ્ધિને લૂંટવા માટે આવેલા અંગ્રેજોએ મેલેરિયા-નાબૂદીના બહાના નીચે મોટા ભાગનાં તળાવો પૂરી નાખ્યાં અને જંગલો કાપીને જમીનનું ધોવાણ થવા દઈને નદીઓ માટીથી પુરાઈને સુકાઈ જવા દીધી, અને એ રીતે જમીન નીચેના ભૂગર્ભ જળભંડારોનો અતૂટ પુરવઠો કાપી નાખીને

દેશને નપાણિયો બનાવ્યા પછી પાણીની યોજના નીચે આપણા દેશના અબજો રૂપિયા પરદેશમાં ઘસડી જવામાં આવ્યા.

દુઃખદ બીના તો એ છે કે આ તમામ યોજનાઓએ પાણીની તંગીમાં વધારો જ કર્યો, અને એ યોજનાઓ માટે કરોડો ટન સિમેન્ટ, સ્ટીલ વાપરી નાખવામાં આવ્યાં ! જે બન્ને ચીજોની આપણે પરદેશમાં નિકાસ કરીને હૂંડિયામણુ કમાઈ શક્યા હોત.

પણ ભૂતકાળના પ્રવાહોથી સંબંધ કાપી નાખીને પરદેશીઓનાં સૂત્રો ઉપર મંજૂર કાપી રહેનારા આપણા રાજદ્વારી પુરુષોને આ બધું સમજવામાં રસ નથી; વળી વેપાર-ઉદ્યોગોની શોષક અર્થ-વ્યવસ્થાના હાંચામાં તેઓ જડબેસલાક બેસી ગયા છે એટલે તેમને તો આ બિઘાતક યોજનાઓમાં જ રસ છે. પ્રજાના હિતની રક્ષા કરવાની સૂઝ મોટે ભાગે રાજદ્વારીઓ અને વેપાર ક્ષેત્રની વ્યક્તિઓ પાસે હોય છે. પણ એ બન્ને ક્ષેત્રો પરદેશીઓના લેદી ફાંસલાઓમાં ફસેલાં છે એટલે પ્રજા આજે અનાથતા અનુભવે છે.

ગાંધી ક્યાં છે ?

આપણા રાજપુરુષોનાં વાણી અને વર્તન વચ્ચે જરાય સુમેળ નથી. જે ચૂંટણીમાં મતો મેળવવા માટે તેઓ ગાંધીજીનું નામ વટાવે છે, એ જ ચૂંટણીમાં પછાત કોમોના મત મેળવવા માટે દારૂનાં પીપ ખૂસ્તાં મૂકી દે છે.

સત્તા ઉપર આવ્યા પછી ગાંધીમાર્ગે જવાની વાતો પણ કરે છે પણ તમામ કાર્યક્રમો શોષક અર્થવ્યવસ્થાને આગળ ધપાવવા માટે જ થાય છે.

તેઓ યુવાનોને ગામડાંઓમાં જવાની સુફિયાણી સલાહ આપ્યા કરે છે; પણ તેમને કેળવણી એવી આપે છે કે જેથી તે યુવાન ગામડાની સાથે સમન્વય સાધી શકે જ નહિ. બીજી બાજુ તેમણે ઘડી કાઢેલા આર્થિક કાર્યક્રમો ગામડાંઓમાં વસતા લોકોને વધુ ને વધુ શહેરી મૂંઝપાણો ધકેલાઈ જવાની દ્રશ્ય પાડી રહ્યા છે.

ખાદી-ગ્રામઉદ્યોગની અવદશા

ગાંધીજીએ યુવકોને ગામડાંઓમાં જવાનો અનુરોધ હંમેશાં કર્યો હતો. 'ગામડાં અને શહેરોના લોકો વચ્ચેની જીવનસરવાણી ખાદી અને ગ્રામ-ઉદ્યોગો દ્વારા જ ચાલુ રહી શકે; માટે એ બંને ક્ષેત્રોના વિકાસ માટે, દેશની જરૂરિયાતના ઉદ્યોગોને ખાદી ગ્રામ-ઉદ્યોગોના ઢાંચામાં સાંકળી લેવાના પણ પ્રયત્નો કર્યા, પણ એ બંને ક્ષેત્રોમાં પશ્ચિમ ચક્ષુઓના અને શોષક અર્થવ્યવસ્થાનાં મૂળ તો ગેરરક્ષા, વનરક્ષા, ભુરક્ષા (ભુદાન નહિ) અને જલરક્ષામાં જ રહેલાં છે. પણ આ ચારે ક્ષેત્રોને તો ખતમ કરી દેવામાં આવ્યાં હતાં, જેથી ખાદી-ગ્રામ-ઉદ્યોગો તેમ જ ગ્રામ અને શહેરી વસ્તી વચ્ચે જે સાંસ્કૃતિક અને આર્થિક સુમેળનો ધોધ વહેવો જોઈએ તેને બદલે તેની સરવાણીઓ પણ સૂકાઈ ગઈ અને ખાદી કે ગ્રામ-ઉદ્યોગોને શોષક અર્થવ્યવસ્થાના ઢાંચામાં ખોસી દેવામાં આવ્યાં; જેમ ગાડાના પૈડાંને એરોપ્લેન નીચે ખાંધી દેવામાં આવે તેમ.

યુવાનો ગામડાંઓમાં જશે ? પણ ક્યારે ?

હવે શહેરના બેકાર યુવાનો ગામડાંઓમાં જશે જ; તેમાં કોઈ શંકા નથી. પણ જાણો છો ? ક્યારે ?

જ્યારે શહેરોના રસ્તાઓ ઉપર બેકારોનાં ટોળાંઓને ઊભા રહેવાની પણ જગા નહિ રહે; જ્યારે મોટા ઉદ્યોગોને મજૂરોની ભરતી કરવાની નહિ, પણ મજૂરોની અરજીઓ સ્વીકારવાની પણ દરકાર નહિ રહે ત્યારે પરદેશીઓ આપણા બેકારોને ગામડાંમાં મોકલવા માટે લોનો આપશે, આપણે તે માગવી પણ નહિ પડે, સામા આવીને તે લોન આપશે; જેમ ટયુબવેલોના પ્રોજેક્ટો માટે સામે આવીને સાડી દશ અબજ રૂપિયા આપવાની પરદેશીઓએ માંગણી કરી હતી તેમ.

એ લોનો (સહાયતા રૂપની) લઈને સરકાર શહેરી બેકારોને ગામડાં-ઓમાં મોકલશે. હવે ગામડાંઓમાં બચી ગયેલી જૂજ માનવ-સંસ્કૃતિને, આર્થભાવનાને ખતમ કરવા, પરદેશી સાહિત્ય, પરદેશી વિચારધારા અને પરદેશી રહેણીકરણોનો પ્રચાર કરવા, આધુનિક ટેકનોલોજીનો ગામડાં-ઓને લાલ આપવાના બહાના નીચે સ્તો !

ઓ પરદેશીઓ ! તમારે આ પ્રજાને હજુ કેટલી ચૂસવી છે !
 કેવી સીફતથી આ પરદેશીઓ પ્રજાના એક પછી એક સ્તરોમાં
 સહાયના નામે પોતાની લાગવગ જમાવી રહ્યા છે ?

પ્રથમ તેમણે પંચવર્ષીય યોજનાઓ માટે લોનો આપી અને
 સહાયના નામે ઉધાર અનાજ આપીને કરજ અને તેના વ્યાજનો બોલો
 વધાર્યા.

પછી ખાનગી ક્ષેત્રોને લોનો આપી અને ઉદ્યોગોનો વિકાસ કરી
 આપવાના બહાના નીચે અહીંના ઉદ્યોગપતિઓ સાથે સહયોગમાં કાર-
 ખાનાંઓ નાખી શોષણ કરવાનું ચાલુ રાખ્યું. પછી બહાર ક્ષેત્રો માટે
 પણ નવી અબજો રૂપિયાની લોનો આપી. ત્યાંથી આગળ વધી રાજ્ય
 સરકારોને પણ જુદાં જુદાં ક્ષેત્રોમાં સહાય માટે લોનો આપવાનું શરૂ
 કર્યું. અલબત્ત, આ સહાયના નામે ઓળખાતી લોનો પાછળ ચોક્કસ
 બાંધધરીઓ તો હોય જ.

ત્યાર પછી તેમણે મ્યુનિસિપાલિટીઓને દૂધ-યોજના માટે, પાણી
 -યોજના માટે, ગટર-યોજના માટે સહાય કરવા લોનો આપવાની
 તૈયારી બતાવી.

હવે ગામડાંઓમાં નિશાળો બાંધવા માટે, નિશાળોનાં પાઠ્ય-
 પુસ્તકો તૈયાર કરવા માટે અને છેવટે મૂતરડીઓ બાંધી આપવા માટે
 છેક પંચાયતો સુધી લોનોનું ઝેર સહાયના સુવાળા નામ નીચે ફેલાઈ
 જાય તો નવાઈ પામવા જેવું નથી.

કારણ કે પ્રજાના મનમાં એ ઝેરી બીજ વવાઈ ચૂક્યાં છે કે વિદેશી
 સહાય અને વિદેશી ટેકનોલોજી સ્વીકાર્યા વિના વિકાસ થઈ શકે જ
 નહિ, અને વિકાસ એટલે વિદેશી ધોરણે જીવવું અને વિચારવું તે જ.

એ આગાહી સાચી પડશે ?

આપણા ઇતિહાસ સાથેના આપણા સંબંધ તૂટી ગયો ન હોત તો
 આ વિકાસની જાળમાં ક્યારેય ફસાયા ન હોત. પણ અંગ્રેજોએ આખી
 વ્યૂહરચના જ બહુ બુદ્ધિપૂર્વક ચોજી હતી. ગોવધ દ્વારા અપોષણ બિલું
 કરીને મન, બુદ્ધિ અને શરીર ત્રણેયને નિર્બળ બનાવી દીધાં.

૧૯૬૮-૬૯માં લોકસભામાં કોઈએ એતવણી ઉચ્ચારી હતી કે, “કોઈ વૈજ્ઞાનિકનો એવો અભિપ્રાય છે કે દેશમાં બાળકોને પોષણ મળતું ન હોવાથી ૨૦ વર્ષમાં દેશ અંધજનો અને ગાંડાઓથી ઊભરાઈ જશે!”

આંખના દર્દીઓ કેમ વધ્યા ?

બાળકોના મગજનો વિકાસ ત્રણ વરસ સુધી થાય છે. તે ત્રણ વર્ષ દરમિયાન તેને તાબું ચોકખું ગાયનું દૂધ મળે તો તેનું મગજ સંપૂર્ણ રીતે ખીલે છે. બુદ્ધિ સાત્ત્વિક બને છે. પોષણ જેટલું ઓછું તેટલો મગજનો વિકાસ ઓછો.

આ સમય દરમિયાન ગાયના દૂધ દ્વારા મળેલું પોષણ દૃષ્ટિને પણ સ્વચ્છ બનાવે છે. અહીં દૃષ્ટિનો અર્થ આંતર-બાહ્ય બન્ને કરવાનો છે.

અંગ્રેજોએ અકલ્પ્ય સંખ્યામાં ગાયો મારી પ્રજાનું પોષણ જ તોડી નાંખ્યું હતું. એટલે દેશમાં આંખના દર્દીઓ અને અંધજનોનો વધારો થતો ચાલ્યો. આંખનાં દર્દી વધ્યાં. આંખો નબળી પડી, એટલે દવાવાળાઓને અને ચરમાવાળાઓને કમાણીનું સાધન વધ્યું.

પોષણ તૂટ્યું, એટલે પ્રજા હીનબુદ્ધિ થવા લાગી. એણે પોતાના સંસ્કાર, સાહિત્ય, ઇતિહાસ વગેરે સાથે છેડો ફાડી નાખીને પરદેશીઓને ચરણે બુદ્ધિ સમર્પિત કરી એમને ગાંડા જ ગણી શકાય. એવા ગાંડાઓમાંથી અને આંતર-બાહ્ય દિશાસૂઝ વિનાના ચક્ષુહીનોથી દેશ ઊભરાવા લાગ્યો છે.

એટલે જ આપણે ઝારના કે ક્રૅચ શહેનશાહોના દૂષિત ઇતિહાસ લખીએ છીએ અને ત્યાં થએલી હિંસક ક્રાંતિઓને ગિરદાવીએ છીએ, પણ આપણે ત્યાં જે અહિંસક સાંસ્કૃતિક ક્રાંતિઓ થઈ તે વિષે કશું બાણતા નથી. આપણા રાજવીઓ અંગ્રેજોની સહાયતા કરારોના કેવા શિકાર બન્યા તે પણ આપણે બાણવા પ્રયત્ન કરતા નથી. કદાચ કોઈ વાર ભૂલથી જૂના ઇતિહાસના પુસ્તકમાં એ વંચાઈ ગયેલ હોય તો પણ તેમાંથી બોધ ગ્રહણ કરવા જેટલી બુદ્ધિ આપણા રાજકર્તાઓમાં રહી નથી.

સહાયના કરારો દ્વારા આચરેલો અત્યાચાર

અંગ્રેજોએ આપણા જુદા જુદા રાજવીઓ સાથે સહાયના કરારો કર્યા હતા. એ કરારોની રૂએ તેમનાં રાજ્યોમાં તેમના ખર્ચે પોતાનાં લશ્કરો રાખ્યાં હતાં; પણ એની પાછળ શરત એવી રહેતી કે એ લશ્કરનો ઉપયોગ અંગ્રેજ સલ્તનતની સંમતિ વિના રાજ્યો કરી શકે નહિ.

પછી બીજી શરત એ આવી પડી કે રાજવીઓએ પોતાનાં લશ્કરો અમુક હદની સંખ્યા સુધી ઘટાડી નાખવાં, કારણ કે દેશમાં શાંતિ અને સલામતીની ભાવના સ્થાપિત કરવી હતી.

આમ રાજ્યોમાં અંગ્રેજ લશ્કરો રહ્યાં, દેશી વિખેરાઈ ગયાં. આની ઘેરી અસર ક્ષત્રિય કોમ ઉપર પડી. લશ્કરમાંથી નોકરી શુભાવીને માત્ર જમીન ઉપર આધાર રાખવાનો સમય આવ્યો. ત્યાં પણ તેમને બીજે ફટકો પડ્યો. ગોવધની નીતિએ બળદો અને ખાતરને મોઢાં અને દુબ્રાખ બનાવ્યાં હતાં. ક્ષત્રિય કોમને ગરીબીએ ઘેરી લીધી. ગોવધની નીતિએ હરિજન કોમ (શૂદ્રવર્ણને) ભાંગી નાંખી, ગોવધ તથા સહાયના કરારોએ ક્ષત્રિયોને ભાંગી નાંખ્યા. વિરાટ પુરુષના હાથ અને પગ બન્ને-સહાયની ભળમાં અટવાઈને ગોવધના હથોડાથી ભાંગી પડ્યા.

પરંતુ સહાયના કરારની પાછળ પણ આવી પડી; ત્રીજી શરત.

રાજકુમારોને આધુનિક કેળવણી માટે રાજવીઓએ કાં તો ઇંગ્લેંડ મોકલવા અથવા તેમના માટે ખાસ જિલ્લી કરાએલી કુમાર કોલેજોમાં રાખવા, જ્યાં અંગ્રેજ અધ્યાપકો તેમને વિદ્યાસ, દારૂ અને જુગારની ક્ષતે ચડાવી, તેમની જિંદગી બરબાદ કરી નાખે.

આમ સહાયની સોનેરી ભળમાં સમસ્ત ક્ષત્રિય કોમ અને રાજવીઓ ફસાઈ જઈને ઇતિહાસના પડદા પાછળ ફેંકાઈ ગયા.

કારીગરોને પણ ન છોડ્યા

એવો જ સહાયનો ફાંસલો નાખવામાં આવ્યો; આપણા વેપારી-વર્ગ અને ગામડાંઓના કારીગરવર્ગ ઉપર. કાપડ એ આપણો મુખ્ય કાર્યકારી ઉદ્યોગ હતો. યુરોપની બજારોમાં આપણું કાપડ તેમના પોતાનાં

દેશના કાપડ કરતાં ૫૦ થી ૬૦ ટકા ઓછા ભાવે વેચી શકતા. યુરોપી રાજ્યોએ આપણા કાપડ ઉપર ભારે આયાતવેરા નાખ્યા છતાં પણ તેમનું કાપડ આપણા નીચા ભાવ અને જિંચી જાત સામે ટકી શકતું નહિ એટલે અંગ્રેજોએ સહાયની જાળ બિછાવી.

આપણા કાપડના કારીગરો સાથે અમુક જથ્થાના કાપડ લેવાના કરારો કર્યા અને તેની કિંમતનો અમુક ભાગ તેમને સહાય રૂપે અગાઉથી આપીને તેમનો માલ અંગ્રેજ વેપારીઓને આપ્યા પહેલાં ખીજ દેશના ફ્રેંચ, વલંદા, પોર્ટુગીઝ વગેરે વેપારીઓને ન આપવો એવી શરતો કરાવી લીધી.

અને પછી તરત જ માલની માગણી કરવા લાગ્યા; તકાદો કરવા લાગ્યા. તેઓ રાતદિવસ મહેનત કરીને પણ જલ્દી કાપડ તૈયાર કરે માટે તેમના ઉપર એ વણકારોને ખર્ચે ચોકિયાતો મૂક્યા.

આ ચોકિયાતો વણકારોને માર મારતા. તેમની સામે અંગ્રેજ કોર્ટોની અદાલતોમાં કરારભંગના ખટલા મંડાતા જ્યાં વણકારોને ભારે સજા થતી. (ઇકોનોમિક હિસ્ટ્રી ઓફ ઇન્ડિયા. આર. સી. દત્ત).

રાજવીઓ કે નવાબો વણકારોને રક્ષણ આપવા અશક્ત હતા, કારણ કે તેઓના ગળામાં પણ સહાયના કરારોના ફાંસલા હતા.

જુલમની માત્રા એટલી હદ સુધી વધી ગઈ કે હજારો કારીગરોએ—ઢાકાની બારીક મલમલ બનાવનારાઓએ પોતાના હાથના અંગુઠા કાપી નાખ્યા, જેથી કાપડ વણી શકાય નહિ અને જુલમથી સુક્ત રહેવાય.

અર્થતંત્રનો પ્રવાહ ઉલટાઈ ગયો

આ સહાયના કરારોની ઘેરી અસર સમસ્ત રાષ્ટ્ર ઉપર પડી. તે સમયના બિહારના માત્ર છ જિલ્લાઓમાં ૬૪,૭૬૮ કાપડ વણવાની શાળો બંધ પડી અને ૧૪,૩૦,૫૨૬ કાંતનારી બાઈઓએ ચરખા બંધ કરીને પોતાની કાયમી પૂરક આવક ગુમાવી.

ચારે વર્ણની સ્ત્રીઓ પોતાના ફાજલ સમયમાં ચરખો ચલાવીને

પૂરક આવક મેળવતી અને કુટુંબ માટે કપડાં પણ મેળવતી. (મોન્ટ-ગોમરી માટિન કૃત હિસ્ટ્રી ઓફ ઇસ્ટન ઇન્ડિયા).

આ તો માત્ર છ જિલ્લાઓમાં આવી પડેલી બેકારીના આંકડા છે. સહાયના આ કરારોએ સમસ્ત ભારતના અર્થતંત્રને ખોરવી નાખ્યું.

જે દેશ યુરોપ એશિયામાં કાપડની મોટા પ્રમાણમાં નિકાસ કરતો તે દેશ પોતાનું ઉત્પાદન બંધ કરીને પોતાની જરૂરિયાત માટે કાપડની આયાત કરવા લાગ્યો. અર્થતંત્રનો પ્રવાહ ઉલટાઈ ગયો. અહો! કેવી અડપથી એ પ્રવાહ ઉલટાઈ ગયો.

ઈ. સ. ૧૭૬૩માં ઇંગ્લેન્ડ માત્ર રૂ. ૧,૫૬૦ રૂપિયાનું કાપડ અહીં મોકલી શક્યું હતું. પાંચ વરસમાં તે આયાત વધીને ૪૪,૩૬૦ રૂપિયાની કિંમતના કાપડની થઈ.

બીજાં પાંચ વરસમાં - એટલે કે ઈ. સ. ૧૮૦૩માં તે વધીને ૨,૭૮,૭૬૦ રૂપિયાની થઈ. ૧૮૧૩માં આયાતનો આંકડો દશ લાખ રૂપિયા ઉપર પહોંચ્યો. આ આયાત ૧૮૫૬માં રૂ. ૬,૬૫,૦૮,૮૩૦ અને ૧૮૭૭માં રૂ. ૧૬,૩૧,૦૦,૨૨૦ સુધી પહોંચી. (આર. સી. દત્ત-કૃત ઇકોનોમિક હિસ્ટ્રી ઓફ ઇન્ડિયા, વો. ૧, પાના ૧૭૬. વો. ૨, પાના ૨૪૮.)

પ્રજના દરેક સ્તરે વિદેશી ફાંસડો

આપણા ખેડૂતો પણ આ સહાયના ફાંસલામાંથી બચ્યા ન હતા. તેમને સહાયના મુંવાળા નામ નીચે ધિરાણો કરીને સારામાં સારા ઘઉં ચારથી છ આને મળના હિસાબે પડાવી લેતા અને પછી તેનાં બિસ્કીટ બનાવી એક રૂપિયે રતલ (૪૦ રૂપિયે મણ) આપણને આપતા. સુધરેલા મણાવાની હોંશમાં બિસ્કીટ ખાવામાં ગૌરવ અનુભવનારા પણ આ દેશમાં જીવતા હતા!

બીજા વિશ્વયુદ્ધે તેમને પવિત્ર ભૂમિ છોડી જવાની ફરજ પાડી પણ તેઓ તેમની કેળવણીનાં જે ઝેરી બીજ નાંખી ગયા હતા તેના ફાલ બિતરી ચૂક્યો હતો અને તેમની મદદથી ફરીથી તેમના સહાયના ફાંસલા આપણા ગળામાં પ્રજના દરેક સ્તરે પડવા લાગ્યા છે. કોણ બચાવશે આ ફાંસલાઓમાંથી? ભગવાન બાણે.....!

જો વાતાવરણમાં પ્રદુષણો ફેલાવતી આજની ઇન્ડસ્ટ્રીઓ ચિંતા-જનક બની છે તો સમગ્ર ચિંતમંડળમાં, જીવનમાં, આત્મામાં બચંકર પ્રદુષણો ફેલાવતા સિનેમા પ્રત્યે વડીલજનો ગંભીરદૃષ્ટિથી ચિંતા કેમ કરતા જ નથી? બધા 'સિને' [પાપ]ની જે મા છે તેનું નામ સિનેમા છે ને?

ઓ, ગાંધી-ભક્તો!

આટલું જરૂર વાંચો. 'હિંદ સ્વરાજ'ના ગાંધીજીના શબ્દો. [આશય-રૂપે]

“હું જે પ્રકારનું સ્વરાજ આપવા માંગુ છું તેને ભારતના લોકો સ્વીકારવા તૈયાર નથી. તેમને તો પાર્લામેન્ટરી પદ્ધતિનું સ્વરાજ જોઈએ છે. હવે મારે લોકોની ઇચ્છાનું સ્વરાજ જ મેળવવું પડશે.”

“પણ હું સ્પષ્ટ કહી દેવા માંગુ છું કે બ્રિટનની પાર્લામેન્ટરી ઢબથી ચાલતા સ્વરાજ દ્વારા હિન્દુસ્તાન પાયમાલ થઈને જ રહેશે.”

હવે જોઈ લો; આખોઆખ ‘પાયમાલી’નું તાંડવ! કેવી અદ્ભુત રીતે ખેલાઈ રહી છે ધૂર્તવિદ્યા!

* * * *

ત્રીસ વર્ષ પૂર્વનાં જ અભ્યાસનાં પુસ્તકોમાં ભણાવાતું હતું, “સુખમાં કદી છકી ના જવું; દુઃખે હિંમત ન હારવી, સુખ દુઃખ સદા ટકતાં નથી, એ નીતિ ઉરમાં ધારવી.” હવે? આ ઠેકાણે, ‘કાળુડી ફૂતરી ને કાળાં ગલ્લડિયાં....’ આગ્યું છે! દેશના સંસ્કારપ્રેમી જનો કયારે ભગશે?

પં. શ્રી ચન્દ્રશેખરવિજયજી

[૧૪]

દૂધ

- ૦ પશુની કિંમત વધારવામાં ભારતે નોંધાવેલો ઉલ્લંઘનીય વિશ્વવિક્રમ!!!
- ૦ સીત્તેર વરસમાં બકરીની કિંમતમાં ત્રણ લાખ ટનનો, અને ગાય-ભેંસની કિંમતમાં ત્રીસ હજાર ટકનો વધારો !
- ૦ દૂધ માંસાહારી ખોરાક છે એ પ્રચાર હિંદુ પ્રજના અસ્તિત્વ ઉપર આખરી ફટકો મારવા માટે છે!!!

વિશ્વનો શ્રેષ્ઠ પોષક પદાર્થ

માંસ, માછલી અને ઇંડાના પોષણ માટે અને તેની અનિવાર્યતા માટે જ્યારે ખૂબ પ્રચાર થયો છે; અને લોકોને સામ, દામ, ભેદથી પણ તે ખવડાવવાના પ્રયંડ પ્રયત્નો જ્યારે અમલમાં આવ્યા છે ત્યારે વિશ્વનો શ્રેષ્ઠ પોષક પદાર્થ અને મહાભારતકારે જેને આ દુનિયાના અમૃત તરીકે વર્ણવ્યું છે તેના વિષે પણ લોકોએ જાણકારી મેળવવી જરૂરી છે. એ જાણકારીના અભાવે જે પદાર્થો ખરેખર પોષણ આપનારા નથી, પણ સ્વાસ્થ્ય, સંસ્કૃતિ અને ધર્મને હણનારા છે, તે પદાર્થો ઉપયોગી અને અનિવાર્ય માની તેનો સ્વીકાર કરતા થઈ જાય, અને પરિણામે વિવિધ રોગોના લોગ બને એનાથી પણ જૂંડું આસુરી વૃત્તિવાળા થઈ જાય એવી પરિસ્થિતિ ઉપસ્થિત થઈ હોઈ લોકો સમક્ષ આ આસુરી પ્રવૃત્તિઓ સામે લાલ બત્તી ધરવા અને દૂધના પ્રકારો, તેના ગુણદોષ લોકો જાણી શકે એ આશયથી પ્રખ્યાત વૈદરાજ શાસ્ત્રીશ્રામના પુસ્તક શાસ્ત્રીશ્રામ નિધંટુના આધારે નીચેનું દૂધ વિષેનું અવતરણ લીધું છે.

દૂધ

“દૂધ મધુર, સ્નિગ્ધ, વાત-પિત્ત-નાશક, તત્કાલ વીર્યજનક, શીતલ, સર્વ પ્રાણીઓનું જીવન, (કારણ કે વનસ્પત્યાહારી અને માંસ-

હાથી બન્ને પ્રકારનાં પ્રાણીઓ જન્મતાં જ માતાનું દૂધ પીએ છે અને માતાં થાય છે) કફકારક, બુદ્ધિ વધારનાર, વાજકરણ, અવસ્થાસ્થાપક, આયુષ્યકારક અને રસાયણ છે. ઓજસ વધારનારું છે. આપણે ખોરાક ખાઈએ છીએ તેનું દર પાંચ દિવસે નીચેના ક્રમમાં રૂપાંતર થાય છે. (૧) રસ, (૨) રક્ત, (૩) મેદ [ચરબી], (૪) માંસ, (૫) અસ્થિ [હાડકાં] (૬) મજ્જા [હાડકાંમાં વચ્ચે દેખાતો પીળો પદાર્થ], (૭) વીર્ય, અને (૮) ઓજસ.

“દૂધ જીર્ણજવર, માનસિક રોગો, શોષ, મૂરછા, જમ, સંગ્રહણી, પાંડુરોગ, દાહ, તૃષ્ણા, હૃદયરોગ, શૂલ, ઉદાવર્ત ગુદમ, રક્તપિત્ત, યોનિરોગ, શ્રમ અને ગર્ભસાવમાં હમેશાં ઉપયોગી છે.”

બાલક, વૃદ્ધ, ભૂખથી અથવા અતિ મૈથુનથી ફીણ બની ગયા હોય તે તમામ, દૂધ પીવાથી ફરીથી સશક્ત બને છે. જે લોકો ખાવાથી બળતરા પેદા કરે એવા આહાર કે પીણાં લેતા હોય, તેમણે લોજન કર્યા પછી અવશ્ય દૂધ પીવું જોઈએ જેથી દાહ શાન્ત થાય છે.

જે પ્રાણીને કાન હોય તે પ્રાણીની માદાને સ્તન હોય છે. અને તે માદા બચ્ચું જન્મતાં જ તેને પોતાનું દૂધ ધવડાવીને ઉછેરે છે. આવાં પ્રાણીઓમાં ઉંદરથી હાથી સુધીનાં તમામ વનસ્પત્યાહારી અને માંસાહારી પ્રાણીઓ આવી જાય છે. મનુષ્યો જે જે પ્રાણીના દૂધનો ઉપયોગ કરે છે તે તે પ્રાણીના દૂધના ગુણદોષ વિષે આયુર્વેદ સંશોધન કર્યું છે.

આયુર્વેદ મત પ્રમાણે જુદાં જુદાં પ્રાણીઓના દૂધના ગુણદોષ માતાનું દૂધ :

માતાનું દૂધ પુષ્ટિકારક, પચવામાં ખૂબ સહેલું, તૃપ્તિ આપનાર, આંખોનાં દરદ દૂર કરનાર છે. (નાનાં બાળકોની આંખ દુઃખવા આવે કે લાલ થઈ જાય કે તરત આંખનાં દરદોમાં માનું ધાવણ બખ્ખે ટીપાં આંખમાં નાખવાથી અને માના દૂધનાં પોતાં આંખ ઉપર મૂકવાથી આંખના રોગ મટી જાય છે.) દૂધ પિત્તનાશક અને લોહીના વિકારોનું શમન કરનાર છે. આંખમાં ફૂલું હોય તો આંખમાં માના ધાવણનાં ટીપાં નાંખવામાં આવે છે.

(સ્ત્રીના દૂધમાં ઉપર જણાવેલા તમામ ગુણો સ્ત્રીના પથ્યાપથ્ય ઉપર આધાર રાખે છે. બાળક જ્યાં સુધી ગર્ભમાં હોય અને જન્મ્યા પછી ધાવણું હોય ત્યાં સુધી, સ્ત્રીએ પથ્યાપાથ્યની કાળજી રાખવી જોઈએ. એ કાળજી ન રાખતાં પ્રાચીનને નામે કે કેદિશ્યમને નામે તેમ જ સ્વાદેન્દ્રિયને વશ થઈને એકબીજાના વિરોધી ગુણવાળા પદાર્થો કે ઋતુ-વિરોધી પદાર્થો ખાય તો તેના દૂધના ગુણ નાશ પામે છે; અથવા બદલાઈ જાય છે. અને તેને ધાવનાર બાળકને નુકસાન થાય છે. આ સમય દરમિયાન જો માતા સાત્ત્વિક ખોરાક જ ખાય તો બાળક સદ્-ગુણી અને સાત્ત્વિક વૃત્તિવાળું અને સહુનું હિત કરનારું થાય છે. જો માતા તામસી અને માંસાદિ પદાર્થોનું સેવન કરે તો બાળક તામસી વૃત્તિવાળો અને આસુરી કર્મ કરનારો થાય છે.)

ગાયનું દૂધ :

ગાયનું દૂધ મધ્ય, અત્યંત રુચિકર, અત્યંત સ્વાદિષ્ટ, સ્નિગ્ધ, વાત અને પિત્તનો નાશ કરનાર, તેજ વધારનાર, બુદ્ધિવર્ધક, બળવર્ધક, લોહી વધારનાર અને વીર્યવર્ધક છે. તે અતિશય યાકી ગયેલાને તાજગી આપે છે. લાંબી માંદગીથી ક્ષીણ થઈ ગયેલાને રોગ-મુક્ત થયા પછીથી નવું જીવન આપે છે અને રોગના કારણે આવેલી તમામ નબળાઈઓનો નાશ કરીને ફરીથી સશક્ત બનાવે છે. તે રસાયન છે. તેમાં વિટામિન 'એ' રહેલું છે, જે બીજા કોઈ દૂધમાં નથી. ગાયનું દૂધ શરીરમાં વિવિધ કારણોએ પેદા થતા ઝેરનો નાશ કરે છે. તેમાં રહેલું વિટામિન 'એ' રોગનો પ્રતિકાર કરવાની આશ્ચર્યજનક શક્તિ પેદા કરે છે અને આંખનું તેજ વધારે છે.

ગાયનું દૂધ શીતલ હોઈ શરીરમાં ઋતુ અથવા વિષમ ખોરાકને કારણે પેદા થતી વધુ પડતી ગરમીને કાબૂમાં રાખે છે. (આ ગરમીને કાબૂમાં રાખવામાં ન આવે તો ગંભીર રોગો પેદા થવાની સંભાવના રહે છે. ગમે તેવું શારીરિક કે બૌદ્ધિક કામ કર્યું હોય પણ કામ કર્યા પછી ગાયનું તાજું દૂધ પીવામાં આવે તો તમામ પ્રકારનો થાક ઊતરી

જાય છે. મનુષ્ય વૃદ્ધાવસ્થાને આવતી રોકી શકતો નથી, પણ ગાયના તાજા દૂધનું નિયમિત સેવન કરે તો તેના શરીર ઉપર ન તો વાર્ધક્યનાં ચિહ્ન જણાય છે કે ન તો તેના બળની હાનિ થાય છે.

ગાયના રંગ પ્રમાણે દૂધના ગુણમાં ફરક :

વળી જુદા જુદા રંગની ગાયોના દૂધના ગુણમાં ફરક હોય છે. કાળી ગાયનું દૂધ પિત્તનાશક અને અધિક ગુણવાળું છે. કપિલા [ખીળાશ પડતી બદામી રંગની ગાય]નું દૂધ વાત અને પિત્ત બન્નેનો નાશ કરે છે, માટે કાળી ગાયના દૂધ કરતાં વધુ ગુણવાળું છે. સફેદ ગાયનું દૂધ કફકારક અને પચાવવામાં ભારે છે. ઘેરી રાતી ગાયનું દૂધ અને કાબર-ચીતરી ગાયનું દૂધ વાતનાશક છે.

વળી ગાયનો વાછડો હોય, વાછડી હોય અથવા વાછડો મરણ પામ્યો હોય ત્યારે પણ ગાયના દૂધના ગુણમાં ફેર પડી જાય છે. તદુપરાંત ગાયને ઘરમાં કે તબેલામાં દિવસ-રાત બાંધી રાખો ત્યારે તેના દૂધના ગુણ બોહા થઈ જાય છે. ચરિયાણામાં, જંગલમાં અને પર્વતની ધારો પર ફરતી ગાયના દૂધમાં ગુણ વિશેષ હોય છે.

જે ગાય તરતની વિયાએલી હોય, અથવા જેનું વાછડું મરી ગયું હોય તેના કરતાં જેનું વાછડું જીવતું હોય કે જે વિયાએ છ કે વધુ મહિના થઈ ગયા હોય તેનું દૂધ વધુ ગુણકારી હોય છે. એક જ ગાય જ્યારે એક વિયાતરમાં તેને વાછડી જન્મી હોય છે અને બીજા વિયાતરમાં વાછડો જન્મ્યો હોય છે ત્યારે જે વિયાતરમાં વાછડો જન્મ્યો હોય તે સમયનું દૂધ ગુણકારી હોય છે. (આર્થિક અને વૈદિક બંને કારણોને લીધે હિંદુ ધર્મશાસ્ત્રો ગોદાનમાં “સવત્સ” એટલે કે વાછડા સહિતની ગાયનું દાન એ વાછડીવાળી ગાય કરતાં ઉત્તમ કહે છે.)

ગાય જે જાતનો ખોરાક ખાય છે તે પ્રમાણે તેના દૂધના ગુણના ફેરફાર થાય છે, અને તે પ્રમાણે તેના દૂધમાં ધીના પ્રમાણની વધઘટ થાય છે. જે ગાય પહેલી જ વાર વિયાઈ હોય તેના દૂધમાં બોહા ગુણ હોય છે. તરતની વિયાએલી ગાયનું દૂધ દશ દિવસ સુધી પીવું ન જોઈએ. કારણ કે તે રૂક્ષ અને દાહકારક છે. રક્તાને અશુદ્ધ કરે છે

અને પિત્તને વધારે છે, ગાય વિચાયા પછી દશ દિવસ સુધી તેનું દૂધ તેને જ પીવડાવી દેવામાં આવે તો તેની ગર્ભશુદ્ધિ અને શરીરશુદ્ધિ થઈ જાય છે અને તેની તાંદુરસ્તી જળવાઈ રહે છે. જે ગાય ગાભણી થયે ઘણો સમય થઈ ગયો હોય તેનું દૂધ ઘટ અને જરા ખટાશ પડતું હોય છે.

જે ગાયના વાછડાનો રંગ તેની માના રંગના જેવો જ હોય તે ગાયનું દૂધ તે ગમે તે રંગની હોય તો પણ ઉત્તમ છે.

ગાયના દૂધમાંથી બનાવેલી મીઠાઈઓ ખૂબ જ સ્વાદિષ્ટ, બળ-વર્ધક, લાંબા સમય સુધી બગાડ્યા વિના રહી શકે તેવી હોય છે. ગાયનું ઘી શરીરનાં તમામ પ્રકારનાં ઝેરનો નાશ કરનાર, જખમ રૂગ-વનાર, બળવર્ધક, વીર્યવર્ધક, હૃદયને શુભકારી, ત્રિદોષનાશક અને તાનુ હોય ત્યારે ખૂબ સુગંધી અને સ્વાદિષ્ટ હોય છે.

લેંસનું દૂધ :

લેંસનું દૂધ વીર્યવર્ધક, બળવર્ધક, શરીરની સુંદરતા વધારનારું, ઊંઘ લાવનાર, ભૂખ લગાડનાર, કફ વધારનાર અને અતિ શ્રમનો થાક ઉતારનારું છે. વાયુનો નાશ કરે છે. ગાયના દૂધ કરતાં લેંસનું દૂધ વધારે મીઠું, વધારે વીર્યવર્ધક અને પચવામાં ભારે છે. તે વધુ બળ-વર્ધક છે પણ બુદ્ધિને મંદ બનાવે છે. પાંડુ રોગમાં ગાયના દૂધ કરતાં લેંસનું દૂધ વધુ શુભકારી છે, કારણ કે તેમાં લોહીતત્વ વધારે છે. ગાયનું દૂધ સ્નાયુ (દસ્ત સાફ લાવનાર) છે; જ્યારે લેંસનું દૂધ કબ-જિયાત કરે છે. લેંસના દૂધમાં ગાયના દૂધ કરતાં ઘીનું પ્રમાણ વધારે છે, અને તે ઘી ઘણા લાંબા સમય સુધી બગાડ્યા વિના રહી શકે છે. લેંસના દૂધની મીઠાઈઓ જલદી બગડી જાય છે.

ભારતની ગાયના દૂધમાં તેની જાત અને તેને અપાતા ખોરાકના પ્રમાણમાં પાંચથી સાત ટકા ઘી હોય છે. જ્યારે લેંસના દૂધમાં તેની જાત અને ખોરાકના પ્રમાણમાં ૭૧ ટકાથી ૧૨ ટકા સુધી ઘીનું પ્રમાણ હોય છે. શુદ્ધ શુદ્ધ પ્રદેશની લેંસોના દૂધ અને ઘીના પ્રમાણ તેમ જ

ગુણમાં તેમના જોરાક અને આખોડવા મુજબ તક્ષવત હોય છે. પરદેશી ગાયોના દૂધમાં ફક્ત ૨૩થી ૫ ટકા ઘી હોય છે.

બકરીનું દૂધ :

બકરીનું દૂધ તૂટું, મધુર, શીતલ, કબજિયાત કરનારું, પચવામાં હલકું, અને પિત્તદોષ, ક્ષય, ખાંસી તેમ જ રક્તાતિસાર (મરડો)માં ઉપયોગી છે; અને વાત-પિત્ત-કફ ત્રણે દોષોનો નાશ કરે છે

બકરીનું કદ નાનું હોય છે, અને તે જંગલમાં વિવિધ પ્રકારની વનસ્પતિઓ ખાતી હોય છે. એક કહેવત છે કે, 'જિંટ મૂકે આકડો અને બકરી મૂકે કાંકરો.' જિંટ આકડા સિવાય બધી વનસ્પતિ ખાય છે, પણ બકરી તો આકડો પણ ખાઈ જાય છે, તે ખાસ કરીને કાંટાવાળી વનસ્પતિ ખાવાનું વધુ પસંદ કરે છે, અને પાણી ઓછું પીએ છે. આખો દિવસ જંગલમાં ફરે છે. તેથી તેનું દૂધ સર્વ દોષનાશન, ભૂખ લગાડનાર હલકું, કબજિયાત કરનાર, શ્વાસ, ખાંસી, અને રક્ત-પિત્ત મટાડનાર છે. ક્ષય રોગમાં તેની ખાસ ભલામણ કરવામાં આવે છે.

ગણુ ગાયો, ભેંસો બહુ સંખ્યામાં કપાઈ જવાથી અને નિકાસ થઈ જવાથી દૂધની ખેંચને કારણે બકરીનું મહત્વ વધી ગયું છે. બકરી આખા દિવસમાં એકથી ચાર લીટર સુધી દૂધ આપે છે.

એટલે જે પ્રદેશમાં ઘાસચારાની અને પાણીની ઉચ્ચ અછત છે ત્યાં લોકો હવે ગાય કે ભેંસને બદલે બકરી પાળતા થયા છે.

પણ આ પાળેલી બકરીઓનાં દૂધમાં ઉપર લખ્યા મુજબના ગુણો જોવા નહિ મળે. કારણ કે હવે જંગલો સાફ થઈ ગયાં હોઈ ત્યાં બકરીને ચરવા વનસ્પતિ રહી નથી અને ચરિયાણો નાશ પામ્યાં છે અથવા ઉજાડ પડ્યાં છે એટલે લોકો બકરીને ઘરમાં બાંધી રાખીને ઘાસ અને દાણો ખવડાવે છે, ગાય અને ભેંસ કરતાં બકરીને ચારો અને દાણો તથા પાણી ઓછાં જોઈએ એટલે તે પાળવી પરવડે છે. પણ તેમને જંગલમાં ફરવાનું ન મળવાથી અને જોરાકમાં ફેરફાર થવાથી તેમના દૂધમાં ઉપર લખ્યા મુજબના ગુણો હોવા વિષે શંકા છે.

જંગલમાં ફરનારી બકરીનું દૂધ ખૂબ પાતળું અને અમુક પ્રકારની ન ગમે તેવી વાસ મારતું હોય છે. હવે ખોરાકમાં ફેર પડવાથી દૂધમાં વાસ આવતી નથી, તે ઘટ્ટ બન્યું છે અને તેમાં ઘીનું પ્રમાણ પણ વધ્યું છે.

વીસમી સદીના આરંભમાં એક સારી બકરીની કિંમત બે આના એટલે ખાર નવા પૈસા હતી, હવે કતલને કારણે સંખ્યા ઘટી જવાથી અને ગાય-લેસને સ્થાને તેની માગ વધવાથી, માગ અને પુરવઠાની સ્થિતિ ખોરાવાઈ ગઈ છે એટલે હવે એક સારી બકરીની કિંમત ૨૦૦ થી ૪૦૦ રૂપિયા સુધી પહોંચી ગઈ છે.

જે રીતે કતલખાનાં વધતાં જાય છે તે જોતાં એક બકરીની કિંમત ૧૦૦૦ રૂપિયા થઈ જાય તો આપણે નવાઈ પામશું નહિ. ભારતે આ એક વિશ્વવિક્રમ કર્યો છે કે તેની બકરીની કિંમતમાં ૭૦ વરસમાં ત્રણ લાખ ટકાનો અને ગાય-લેસની કિંમતમાં ૩૦ હજાર ટકાનો વધારો થયો છે.

બકરીના દૂધમાં ઘણી વિશિષ્ટતાઓ હોવા છતાં તે ગાયના દૂધનું સ્થાન લઈ શકે નહિ. કારણ કે ગાયના દૂધમાં રોગો અને ઝેર દૂર કરવાની, રોગોનો પ્રતિકાર કરવાની શક્તિ આપવાની, આંખોનું તેજ અને બુદ્ધિ સતેજ કરવાની શક્તિ છે, તે બીજા કોઈ દૂધમાં નથી.

ઘેટીનું દૂધ :

ઘેટીનું દૂધ ખારાશવાળું, સ્વાદિષ્ટ, સ્નિગ્ધ, ગરમ અને પથરીનો નાશ કરનારું છે. હૃદયરોગવાળાએ ઘેટીનું દૂધ પીવું જોઈએ નહિ, કારણ કે તેથી નુકસાન થાય છે. તે પીનારને તૃપ્તિ આપે છે. પચવામાં ભારે છે. વાયુથી થએલી ખાંસીમાં અને વાયુથી થએલા રોગોમાં ખૂબ ઉપયોગી છે. અને ઘેટીના ખૂબ ગરમ કરેલા દૂધમાં કારબોલિક સાબુનો ભૂકો નાંખીને ખૂબ હલાવીને, ઠરીને મલમ જેવું થાય ત્યારે પોલિયો-લકવા અને જોન ટી. બી. (અસ્થિ ક્ષય) ઉપર લગાડવાથી ખૂબ ફાયદો થાય છે. એ દૂધ સાથે બીજી વનસ્પતિઓ મેળવીને પોલિયો અને લકવા

ભા. ૨-૬

ઉપર માલીશ કરવાનું તેલ પણ બનાવી શકાય છે. જો ખાવા-પીવામાં અને આહાર-વિહારમાં યોગ્ય સાવચેતી રખાય તો સંપૂર્ણપણે રોગમુક્ત થઈ જવાય છે. ઘેટી પણ રોજ સરેરાશ દોઢ લીટર દૂધ આપે છે. તેની ઉપયોગિતા અને દેશમાં દૂધનો દુકાળ અને ઠંડીથી મરી જતા માણસો માટે તેના બિનના કપડાં બને છે તે દૃષ્ટિએ લોકવાના અને પોલિથિના આ યુગમાં તેનું રક્ષણ અને તેનો ઉછેર તથા સંવર્ધન અનિવાર્ય બની ગયું છે. પણ આ દેશની પ્રજાનું એ એક મોટું કમભાગ્ય છે કે તેને દરેક સરકાર ગાય, બળદ, ભેંસ, અને ઘેટાં-બકરાંની અધાર કતલમાં રાચનારી જ મળી છે.

હરણીનું દૂધ :

હરણીના દૂધના ગુણ-દોષ બકરીના દૂધ મુજબ જ સમજવા. બકરીના દૂધમાં ઘણી જૂની ઇંટનો વસ્ત્રગાળ બૂકો મેળવી માલીશ કરવાથી હાડકા ઉપરનો સોજો મટે છે.

મા વિનાના બાળકને અથવા જેને દૂધ ન આવતું હોય એવી સ્ત્રીના બાળકને અથવા જેની માતા બિમાર હોય એવા બાળકને બકરીનું દૂધ આપવું જોઈએ. માતાને પૂરું દૂધ ન આવતું હોય તો તેને પચાવી શકે તેટલું ગાયનું દૂધ આપવાથી પૂરું ધાવણ આવે છે.

ઘોડીનું દૂધ :

ઘોડીનું દૂધ રક્ષ, ગરમ, બલકારક, તૃષા મટાડનાર, વાયુનાશક, પચવામાં હલકું અને સ્વાદિષ્ટ છે. તે જ પ્રમાણે જે પશુઓ એક જ ખરીવાળાં હોય તેમના દૂધના ગુણ-દોષ પણ ઘોડીના દૂધ જેવા જ હોય છે.

ગિંટડીનું દૂધ :

ગિંટડી હાંડો લરીને દૂધ આપે છે. તેનું દૂધ રક્ષ, ગરમ, ખાશા પડતું, કફનો નાશ કરનાર, વાયુનાશક, પચવામાં હલકું, કૃમિ અને હરસ મટાડનાર છે. પેટનાં દરદોમાં પણ હિતકારી છે. બકરીની માફક ગિંટ પણ તમામ ગાડપાન અને વનસ્પતિઓ ખાઈ જાય છે એટલે

બકરીના દૂધના ગુણ સાથે એના દૂધના ગુણ મળતા આવે છે. તે બકરીના દૂધ કરતાં ઘણું ઘટ્ટ હોય છે, અને પચવામાં બકરીના દૂધ કરતાં ભારે હોય છે, તે પીવાથી દાઝેલા દૂધની વાસ આવે છે.

ગધેડીનું દૂધ :

ગધેડીનું દૂધ ગરમ, કઠ્ઠ અને વાયુનો નાશ કરનાર, બળ આપનાર, ભૂખ લગાડનાર, બુદ્ધિને મંદ કરનાર અને બાળરોગ, ખાંસી તેમ જ શ્વાસને મટાડનાર છે. બાળકોને મોટી ઉધરસમાં ખૂબ ઉપયોગી છે. પણ તે દોહીને તરત પી જવું જોઈએ. નહિ તો તે બગડી જાય છે અને પીનારને નુકસાન કરે છે.

સમય-સમયના અને વિવિધ પ્રક્રિયા કરેલા દૂધના ગુણ

ગાયનું ધારોણુ (શેડકુંડું) દૂધ બળ આપનારું, પચવામાં હલકું, ઠંડક આપનાર, ભૂખ લગાડનાર, ત્રિદોષનો નાશ કરનાર છે. મહા-ભારતમાં રામા યુધિષ્ઠિરે તેને દુનિયાના અમૃત તરીકે વર્ણવેલ છે.

લેંસનું દૂધ પણ ધારોણુ હોય તો ઉત્તમ છે, પણ પચવામાં બહુ ભારે છે. બકરીનું દૂધ ગરમ કરી ઠારીને પીવું જોઈએ; પણ ચેટીનું દૂધ ગરમ કરીને ગરમ ગરમ હોય ત્યારે જ પી જવું જોઈએ.

ગરમ ગરમ દૂધ પીવાથી કઠ્ઠ અને વાયુનો નાશ થાય છે, અને ગરમ કર્યા પછી ઠંડું કરીને પીવાથી પિત્તનો નાશ થાય છે. દૂધમાં દૂધ કરતાં અડધું પાણી નાખી, એ પાણી બળી જાય ત્યાં સુધી ઉકાળીને પછી પીવાથી કાચા દૂધ કરતાં પચવામાં વધુ હલકું છે.

શુકલ પક્ષ અને કૃષ્ણ પક્ષમાં પણ ચન્દ્રની વધઘટ પ્રમાણે દૂધના ગુણમાં ફેર પડે છે. જે ગાયો રાતે ઘરમાં બાંધેલી હોય તેમનું દૂધ સવારે વધુ ઠંડું અને પચવામાં ભારે હોય છે, પણ જે ગાયો રાતે પણ જંગલમાં ચરવા જાય છે તેમનું દૂધ પચવામાં હલકું હોય છે. સવારનું દૂધ સાંજના દૂધ કરતું વધુ ઠંડું હોય છે. સવારના દૂધ કરતાં સાંજનું દૂધ વધુ હલકું અને વાત-કઠ્ઠને વધુ સહેલાઈથી દૂર કરનારું હોય છે. આરે સવારનું દૂધ પિત્તજન્ય રોગોને સહેલાઈથી દૂર કરે છે.

સમયે-સમયે દૂધ પીવાના ગુણ

પ્રથમ પહોરમાં એટલે કે સૂર્યોદય પછીના પહેલા ત્રણ કલાકમાં દૂધ પીવાથી બળ અને વીર્ય વધે છે. જૂબ લાગે છે. મધ્યાહ્ન કાળે એટલે કે બપોરે દૂધ પીવાથી બળ વધે છે. કફ અને પિત્ત નાશ પામે છે, તે અગ્નિદ્વીપક છે, એટલે ખાધેલા અન્નને પચાવે છે. બાળકોના શરીરનો બાંધો વધારે છે અને ક્ષય રોગનો નાશ કરે છે.

રાત્રે દૂધ પીવાથી અનેક રોગોનું શમન થાય છે. સૂતી વખતે દૂધ પીને સૂઈ જવાથી દિવસભરનો તમામ શારીરિક અને માનસિક થાક ઊતરી જાય છે. શરીરને તેમ જ બુદ્ધિને લાગેલો ઘસારો પુરાઈ જાય છે. માટે તાંદુરસ્ત રહેવા ઇચ્છતા અને વૃદ્ધાવસ્થાના રોગો તેમ જ નબળાઈથી બચવા ઇચ્છતા લોકોએ ત્રણે કાળ દૂધનું સેવન કરવું જોઈએ.

જેની પાચનક્રિયા ખામીરહિત છે, જેનું શરીર ક્ષીણ (સુકાએલું) છે એવા—બાળક યુવાન, વૃદ્ધ—તમામને માટે દૂધ હિતકારી છે, દૂધમાથી શરીરમાં તત્કાળ વીર્ય ઉત્પન્ન થાય છે, અનાજમાંથી વીર્ય પેદા થતાં એક મહિનો લાગે છે, અને ઇંડાં, માંસાહાર તેમજ બીજા તામસી પદાર્થો ખાવાથી વીર્યનો ક્ષય થાય છે.

જે લોકો અત્યન્ત તીખા, ખાટા, કડવા, ખારા, દાહજનક, લુખા, ગરમી પેદા કરનારા અને એકબીજાથી વિરુદ્ધ ગુણવાળા પદાર્થો ખાતા હોય તેમણે રાતે અવશ્ય દૂધ પીવું જોઈએ. જેથી અયોગ્ય ખોરાકથી પેદા થતી અહિતકારી અસર મંદ બને.

ન પીવા જેવું દૂધ

જે દૂધના રંગમાં ફેર પડી ગયો હોય, ખરાબ સ્વાદવાળું હોય, ખટાશવાળું હોય, ખરાબ વાસવાળું હોય અથવા ગઠ્ઠા બાઝી ગયેલું હોય; દોઢા પછી લાખા સમયથી ગરમ કર્યા વિનાનું હોય તેવું દૂધ પીવાથી નુકસાન થાય છે.

ખારા અને ખાટા પદાર્થો સાથે દૂધનું સેવન કરવાથી લોહીના વિકાર થાય છે, જે નરી આખે નથી દેખાતા પણ વિવિધ રોગો દ્વારા

દેખા દે છે. ગરમ કર્યા વિનાનું દૂધ લાંબો સમય સુધી રાખી મૂકવાથી (પછી ભલે તે ફ્રીજમાં રાખ્યું હોય તો પણ) તેના ગુણ નાશ પામે છે, અને અવગુણો ઉત્પન્ન થાય છે. ગરમ કર્યા વિનાનું દૂધ ચાર કલાક સુધી અને ગરમ કરેલું દૂધ આઠ કલાક સુધી પીવાલાયક ગણાય છે.

એક મત તો એવો છે કે દૂધ સીધું પોતાના મોઢામાં આંચળની ધાર લઈને પીવું ઉત્તમ છે. એનાથી ઓછું ગુણકારી જે વાસણમાં દોહું હોય તેમાંથી તરત પી લેવું. દૂધ દોહવાય ત્યારે તેમાં ઉષ્ણતા હોય છે. તે ઉષ્ણતા ચાલી જાય પછી તો તે ગરમ કરીને જ પીવું. દૂધ સુપાચ્ય રાખવા માટે તેમાં એક ઊલરો આવે ત્યાં સુધી જ ગરમ કરવું. તે જેમ જેમ વધુ ઘટ્ટ થાય તેમ તેમ પચવામાં ભારે, સ્નિગ્ધ અને અધિક વીર્યવર્ધક બને છે. પણ જેમની પાચનશક્તિ ખૂબ સતેજ હોય એવા યુવાન માણસોને જ એ કાયદો કરે.

ગાયના દૂધમાંથી બનાવેલા પેંડા, ખરડી, રખડી, ઇત્યાદિ પદાર્થો બલવર્ધક, હિતકારી, વીર્યવર્ધક અને શરીરનું ઓજસ વધારનારા છે. બાળકોને ચોકલેટ, પીપરમેન્ટ, ખિસ્કીટ વગેરે ખવડાવવાથી નુકસાન કરે છે. પેટ અને દાંત બગાડે છે. જ્યારે પેંડા કાયદો કરે છે. રીકેટ સામે બાળકોનું રક્ષણ કરે છે.

બન્નેના ઉછેર પાછળના હેતુઓ

પશ્ચિમી ઢબના અને ભારતીય ઢબના પશુઉછેરની રીત અને પશુ-ઉછેર પાછળની લાવનામાં જમીન-આસમાનનો ફરક છે. પશુ પાછળની ભારતીય લાવના પશુઓ જીવનપર્યંત સુખપૂર્વક વધુમાં વધુ સમય જીવે, મનુષ્યોને અને પૃથ્વીને ઉપયોગી બને અને પોતાનાં કુદરતી મોતે મરે એવી વ્યવસ્થા કરવાની છે.

જ્યારે પશ્ચિમી ઢબનો ઉછેર તદ્દન જંગલી, પશુઓનું નિર્દય શોષણ કરીને ચાર-પાંચ વરસમાં તેમની દૂધ આપવાની શક્તિમાં ઓટ આવે ત્યારે ત્રાસજનક રીતે તેમને મારીને ખાઈ જવાની દુષ્ટ લાવના-વાળો છે. પશ્ચિમ-મુક્ત ભારતીયો પશ્ચિમની ગાયોના દૂધના મોટા પ્રમાણમાં વખાણ કરતાં ધાકતા નથી; પણ એ વધુ દૂધ મેળવવા તેમના

પર કેવો માનસિક અને શારીરિક ત્રાસ ગુભરવામાં આવે છે, અને તેઓ ચારપાંચ વરસમાં જ ઓછું દૂધ આપતી થાય ત્યારે તેમનું વધુ માંસ મેળવવા કેવી ભયંકર રીતે રિભાવીને મારે છે તેની બહુકારી આપવાથી દૂર રહે છે. તેઓ, ‘આપણી ગાયો અકબરના જમાનામાં રોજ ૬૪ લીટર દૂધ આપતી અને શા માટે હવે ઓછું દૂધ આપતી થઈ છે?’ તેનાં કારણો બહાર કરવાથી પણ દૂર રહે છે.

દૂધના ગુણો જોઈ શક્યા નથી

વળી ભારતના અને પશ્ચિમના દૂધ-વિશ્લેષણમાં પણ મોટો તફાવત છે. પાશ્ચાત્યો દૂધમાં કયા કયા પદાર્થો છે તે શોધી શક્યા છે; પણ ગુણ જોઈ શક્યા નથી. ભારતમાં પદાર્થ કરતાં પદાર્થના ગુણને વધુ મહત્વ અપાય છે. અને આપણે માત્ર દૂધના નહિ પણ દરેક પ્રકારનાં અનાજ, ઔષધિઓ અને વનસ્પતિઓના ગુણ પણ બાણીએ છીએ.

વનસ્પતિ-ઉદ્યોગ અને ડેરી-ઉદ્યોગ ખતરનાક

દૂધનો પાઉર બનાવ્યા પછી તેનાં મુખ્ય તત્ત્વો નાશ પામે છે. તાબા દૂધના ગુણ તેમાં રહેતા નથી. દૂધનો પાઉર બનાવવાની ક્રિયા એ શોષક અર્થતંત્રના ઢાંચાની ક્રિયા છે. ભારતીય અર્થવ્યવસ્થાના ઢાંચામાં એ બંધબેસતી નથી.

ડેરી ઉદ્યોગ પશુ, પશુપાલક અને પ્રજનન શોષણ કરે છે. દૂધને પાઉર બનાવવાથી એ જમે ત્યારે બહારમાંથી અદૃશ્ય કરી શકાય છે. જમે તેવા ભાવ વધારી શકાય છે અને મરજી મુજબ પ્રજનન શોષણ કરી શકાય છે.

ભારતનાં સ્વાસ્થ્ય, સમૃદ્ધિ અને સંસ્કૃતિ એ ત્રણે માટે વનસ્પતિ-ઉદ્યોગ અને ડેરી-ઉદ્યોગ ભારે ખતરનાક નીવડ્યા છે. એ બન્ને ઉદ્યોગોને સંપૂર્ણ બંધ કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી ભારતમાંથી ગરીબી, બેકારી, બિમારી અને કુળાવો નાબૂદ કરી શકાશે નહિ.

એ ઉદ્યોગ નથી, કૌટુંબિક ક્રિયા છે

ભારતમાં પશુઉછેર એ કેઈ ઉદ્યોગ નથી પણ એક કૌટુંબિક

ક્રિયા છે. ભારતનાં સ્વાસ્થ્ય, સમૃદ્ધિ અને સંસ્કૃતિ સાથે એ ક્રિયા જોડાયેલી છે. ત્યાંથી તેને છૂટી પાડીને ઉદ્યોગોમાં ફેરવી નાખો તો ઉદ્યોગ આ ત્રણે શ્રેયસ્કર વસ્તુઓને ભરખી જશે.

દૂધ માંસાહારી નથી

“દૂધ એ નિરામિષાહારી ભોજન નથી, એ ગાયનાં લોહીમાંસનું બનેલું છે.” આ જાતનો પ્રચાર વાહિયાત અને બદધરાદાળો છે. હિંદુ પ્રજાને માંસાહારી બનાવીને પૃથ્વી ઉપર એક રાજ્ય અને એક ધર્મના નારા સાથે હિંદુઓને ઈસાઈધર્મમાં વટલાવવાના પડ્યંત્રનો પાયો છે.

ગાંધીજી પણ ભોળવાયા

દૂધ એ લોહી-માંસ છે એમ સ્વીકારો તો તમારે તે છોડી જ દેવું જોઈએ. ગાંધીજી એ જાળમાં આબાદ ફસાયા હતા. પણ પાછળથી પોતાની ભૂલ સમજતાં ગાયનું દૂધ ન પીવાની પ્રતિજ્ઞા ન તોડવા ખાતર બકરીનું દૂધ પીવાનું શરૂ કર્યું હતું.

દૂધ જો લોહીમાંસનું બનેલું હોત તો માંસાહારી લોકો પોષણ અને સ્વાસ્થ્ય માટે દૂધ પીવાને બદલે લોહીમાંસ વડે ચલાવી લેત, પણ દૂધ અને લોહી-માંસમાં સમાન ગુણ ન હોવાથી તેમને પોષણ માટે દૂધ પીવું પડે છે. જ્યારે નિરામિષાહારી લોકોને દૂધ પીધા પછી પોષણ માટે માંસ ખાવાની જરૂર રહેતી નથી.

દૂધ પીને માંસ ન ખાનારા લોકો અપોષણનાં દરદોના ભોગ બનતા નથી પણ માંસાહારી લોકો દૂધ ન પીએ તો અપોષણના, વાયુના વજેરે વિવિધ પ્રકારના ભોગ બને છે. માંસનું પ્રોટીન તેમને રોગોથી બચાવી શકતું નથી. જીલટું તેમનામાં રોગો પેદા કરે છે.

હિંદુ પ્રજાના અસ્તિત્વ સામે પડ્યંત્ર

વળી આધેલો ખોરાક, રસ, રક્ત, મેદ, માંસ, મજ્જા, વીર્ય અને ઓજસમાં ૩૦ દિવસે દર પાંચ દિવસે રૂપાન્તર પામતો ઓજસમાં રૂપાન્તર પામે છે. જ્યારે ગાય કે કોઈ પણ પ્રાણીને જે ખોરાક ખવડાવો તે તે જ દિવસે દૂધમાં રૂપાન્તર પામીને આંચળમાં

આવે છે અને ત્યાર બાદ વધેલા ભાગમાંથી આઠ ધાતુઓનો જન્મ થાય છે. એટલે દૂધ એ લોહીમાંસનું બનેલું છે એ પ્રચાર હિંદુ પ્રજાના અસ્તિત્વ સામે એક ભયંકર પર્યંત્ર છે.

અંગ્રેજ કેળવણી દ્વારા આપણને એ શીખવવામાં આવ્યું કે, ‘દૂધ એ લોહી-માંસની જ બનાવટ છે.’ તો પછી જે દવાઓમાં લોહી-માંસ પડે છે એ દવાઓ સ્વાસ્થ્યની રક્ષા કરવા ખાવામાં શું વાંધો છે ?

અને જે લોકો અંગ્રેજ કેળવણી લઈ પોતાની જાતને પ્રયંત્ર સુધારકમાં ખપાવવા અભરખો રાખતા હતા, તેમણે આ દવાઓના પ્રચારકો ધવામાં ગૌરવ અનુભવ્યું. પછી દવાઓમાં દારૂ પણ આવ્યો અને ત્યાર બાદ અનેક પર્યંત્રો દ્વારા દૂધને મોંઘુંદાટ અને દુષપ્રાપ્ય બનાવી, પોષણ માટે પ્રોટીનનો પ્રચાર શરૂ કરવામાં આવ્યો.

અને પ્રોટીન પાછળ ઈંડાં; ઈંડાં માટે અખજો રૂપિયાની યોજનાઓ અને પોષણના નામે બાળકોને મફત ઈંડાં આપવાના નિર્ણયો થયા.

પાછળથી ઈંડાં ન ખાનારાં બાળકોને પણ ઈંડાંનાં ગુણ અને સ્વાદ વિશે ખોટી સમજણ આપીને અને પાઠ્યપુસ્તકોમાં તેનો ખોટો પ્રચાર કરીને તેમને ઈંડાં ખાવાનું સમજાવવામાં આવે અને તેમાં સફળ થયા પછી માછલી અને ડુંકરનું માંસ ખાવાનો જોરદાર પ્રચાર શરૂ થાય તો આશ્ચર્ય પામવા જેવું નથી.

આખરી ફટકો મારવા તૈયાર

એક વખત તમે દારૂ અને ડુંકર તથા ગાયનું માંસ ખાતા થઈ જાવ પછી એક વિશ્વ અને એક ધર્મના ઓઠા નીચે ઈસાઈધર્મના પ્રચારાર્થે ભારતના દરેક ખૂણે ઈસાઈ ધર્મપ્રચારકો તેમના ગ્રન્થો, પૈસા અને પ્રચારની સામગ્રી તૈયાર રાખીને, જેમ કોઈ લશ્કરનું અનામતદળ આખરી ફટકો મારવા તૈયાર થઈને ઊભું હોય તેમ; હિંદુ ધર્મ અને હિંદુ જાતિને આખરી ફટકો મારવા ખડે પગે ઊભા છે.

ટીટેનીકના અધ કેપ્ટન

પણ અફસોસ ! આપણા રાજદારી નેતાઓ, ધર્મશુરુઓ, કેળવણીકારો, સાહિત્યસ્વામીઓ, અને સમાજશાસ્ત્રીઓ ટીટેનીકના કેપ્ટન જેવા

છે. આપણી ચારે બાજુ ઘેરાઈ રહેલાં વાદળો તેઓ જોઈ શકતા નથી.

હૃદયરોગ ઉપર આયુર્વેદે માન્ય કરેલા

ગાયના ઘી અને દૂધનો ઉપયોગ

અર્જુનના વૃક્ષની છાલનો કાઢો કરી તેમાં ગાયનું દૂધ નાખીને ખીર જેવું કરી સાકર નાખીને ખાવું.

અર્જુનની છાલનું ચૂર્ણ અને ઘઉંનો લોટ સમ ભાગે લઈ તે ગાયના દૂધમાં બાફવું. બાફતી વખતે તેમાં પ્રમાણસર ગાયનું ઘી નાખવું અને તે મધ તથા સાકર સાથે આપવું.

અર્જુન વૃક્ષના ઝાડની છાલનું ચૂર્ણ ગાયના ઘી સાથે અથવા ગાયના દૂધ સાથે આપવું.

અર્જુનના વૃક્ષની આંતરછાલનું ચૂર્ણ કરીને ચૂર્ણ કરતાં ચાર ગાળું ગાયનું ઘી અને ઘી કરતાં ચાર ગણો અર્જુનનાં પાંદડાંનો રસ નાખીને ધીમા તાપે ગરમ કરવું. બધો રસ બળી જાય અને ઘી બાકી રહે ત્યારે ઉતારી લઈ ગાળીને એ ઘી ખાવા આપવું.

મસ્તકશૂળ ઉપર એ ઘીનો લેપ કરવાથી મસ્તકશૂળ મટી જાય છે.

અર્જુનની છાલ ગાયના દૂધમાં ઉકાળીને એ દૂધ પીવાથી તૂટેલું હોડકું જલદી સંધાઈ જાય છે.

આસગંધનું ચૂર્ણ, ગાયનું ઘી અને સાદર સવાર-સાંજ લઈ ઉપર ગાયનું દૂધ પીવાથી વીર્યવૃદ્ધિ થાય છે અને વાનો દુખાવો મટે છે, અશક્તિ દૂર થાય છે.

આસગંધનું ચૂર્ણ ૦૧ તોલો અને સાકર એક તોલો સવાર-સાંજ ગાયના દૂધમાં પીવાથી સ્ત્રીઓને સતાવતા પ્રદર રોગનો નાશ થાય છે.

આ પ્રમાણે અનેક કષ્ટસાધ્ય રોગો ગાયના દૂધ અને ઘીથી મટે છે. પણ એ દૂધ વેપારી ધોરણે ચાલતી ગૌશાળા કે ડેરીનું ન હોવું જોઈએ. કારણ કે વેપારી ધોરણે ચાલતી ડેરીઓ અને ગૌશાળાઓમાં તરતની વિચાએલી સુવાવડી ગાયોનું દૂધ પણ ઉપયોગમાં લેવામાં આવે એવી શક્યતા હોઈ શકે. સુવાવડી ગાયનું ઘી નુકસાનકારક હોઈ તે ખીજા સારા દૂધ સાથે મેળવવાથી ખીજા દૂધના ગુણ બદલાઈ જાય,

માટે માંદગીમાં ઉપયોગમાં લેવાનું દૂધ કાં તો ઘરની ગાયનું હોવું જોઈએ અથવા તો એવાં સ્થળેથી લેવું જોઈએ, જ્યાં સુવાવડી ગાયનું દૂધ ઉપયોગમાં ન લેતાં ગાયને જ પીવડાવી દેવામાં આવતું હોય અને ગાયને યોગ્ય ખોરાક ખવડાવવામાં આવતો હોય.

એક જ ગાયના દૂધમાંથી બનાવેલું ઘી, તે જ ગાયના દૂધમાં નાખીને પીવામાં આવે તો તેનાથી વધુ પૌષ્ટિક કોઈ ચીજ આ દુનિયામાં નથી.

આયુર્વેદમાં જ્યાં જ્યાં દવા તથા ખોરાક તરીકે દૂધનો ઉપયોગ કરવા જણાવ્યું હોય ત્યાં દૂધ ગાયનું, ભેંસનું, બકરીનું કે કોનું લેવું તે સ્પષ્ટ જણાવેલ ન હોય તો ગાયનું જ દૂધ લેવું જોઈએ.

જેમ પેટ્રોલ ખરાબ કે હલકી બળતું હોય તો મોટર કે એરોપ્લેનમાં વાપરવા જતાં નુકસાન થાય છે, તેમ આ શરીરરૂપી યંત્ર, જે મોટર કે એરોપ્લેન કરતાં અનેકગણું કીમતી છે, તેને પણ સારી રીતે જાળવી રાખવા માટે શુદ્ધ ઘી-દૂધ ન વાપરતાં બીજા અશુદ્ધ પદાર્થો વાપરવા જતાં ખૂબ નુકસાન થાય છે.

તેમ જ ઘી અને દૂધની શુદ્ધિ જાળવવા માટે પણ ગાય ડેરીમાં નહિ પણ ઘરમાં જ હોવી જોઈએ; તો જ તે ગાય દ્વારા પ્રત્યેક શારીરિક, માનસિક અને આર્થિક લાભ થાય છે. ગાયને ડેરીમાં મોકલ્યા પછી કે ગાયના દૂધનો વિક્રય કર્યા પછી લાભ માત્ર ડેરીને થાય છે અને નુકસાન સમસ્ત રાષ્ટ્રને થાય છે.

સાધુ, સંન્યાસીઓ અને અનુભવી વડીલો પાસેથી, અને ગુરુ પરંપરાગત વૃદ્ધ વૈદ્યો પાસેથી સાંભળેલા પણ પ્રત્યક્ષ ન અનુભવેલા ગાયના દૂધ અને ઘીના ગુણ નીચે મુજબ છે. આધુનિક પશુશાસ્ત્રીઓના માર્ગદર્શન નીચે ન ચલાવાતી હોય એવી ગૌશાળાઓએ રાષ્ટ્રના હિતની ખાતર એ પ્રયોગો અનુભવની એરણ ઉપર ચડાવવા જોઈએ.

આધુનિક પશુશાસ્ત્રીઓની દોરવણી નીચે ઉછેરાતી ગાયોના દૂધ-ઘીના પ્રયોગો કરવામાં આવે તો તેનાં દુર્બલિયો આવવાની સંભાવના રહે છે. અથવા તેમાં દગાફટકા ખેલાઈને આખો પ્રશ્ન ઊંધે રસ્તે ચડી.

જવાની પણ સંભાવના છે. કારણ કે અત્યારે આપણી ગાયો અને બીજા પશુઓ પણ આંતરરાષ્ટ્રીય કાવતરાંની બાજમાં સપડાએલાં છે.

અનભવની કસોટી ઉપર મૂકવા લાયક પ્રયોગો

જીભનું જૂઝ વધી ગએલું કેન્સર :

ગાયના દૂધમાં એ જ ગાયનું ઘી મેળવી એ પીવાથી અને ગાયના ઘીના બનાવેલા ગરમ ગરમ (સહન થઈ શકે તેટલા ગરમ) શીશના જીભ ઉપર ચબકા મારવાથી કેન્સર મટી ગયાનું જણાયું છે. જીભ ઉપરનો જખમ રૂઝાવા લાગે અને ખોરાક ખાઈ શકાય તેવી હાલતમાં દરદી આવે પછી પણ ખોરાકમાં ગાયના ઘીની રાખ કે શીરો જ આપવાં.

કેન્સર એ શરીરમાં પેદા થએલા ઝેરનું પરિણામ છે, પિત્તજન્ય છે અને ગાયના દૂધ તેમ જ ઘી, ઝેર તેમ જ વાત-પિત્તનો નાશ કરનારા છે.

રશિયન વૈજ્ઞાનિકો ગાયના દૂધ અને ઘીને અલુરજના વિષનું શમન કરનારા માને છે, કેન્સર અલુરજ લાગવાથી થયું હોવાનો સંભવ હોય છે. એટલે શરીરના બીજા ભાગ ઉપર થએલા કેન્સર ઉપર પણ ગાયનાં દૂધ-ઘી ઉપયોગી થાય એવી શક્યતા છે.

જંગલમાં વસનારા સાધુઓ પાસેથી એવું જાણવા મળ્યું છે કે ગાયનું ધારોળુ વૃધ બ્રાહ્મચર્યમાં (સવારના ચાર ને છ વાગ્યાની વચ્ચેના સમયે) બિલકુલ ટદાર બિલા રહીને રોજ નાક વડે પીવાથી રાત્રિના અંધકારમાં પણ સ્પષ્ટ રીતે જોઈ શકાય છે.

ગાયના દૂધનું ખીરું (ખીરું એટલે ગાય વિચાય કે તરત જ ચોર પડ્યા પહેલાં દોહી લેવામાં આવેલા દૂધને ખીરું કહે છે. ચોર પડી ગયા પછી દોહવામાં આવેલું ખીરું અશુદ્ધ અને ગુણહીન બની જાય છે.) રોજ સવારે છ મહિના સુધી પીવામાં આવે તો આંખનું તેજ એકદમ વધી જઈ ગીધ પક્ષીની જેમ ઘણું દૂર સુધી જોઈ શકાય છે. આવો પ્રયોગ જે ગૌશાળા પાસે ૩૦૦-૪૦૦ દુગણી ગાયો હોય તે જ કરી શકે.

ગાયનું ખીરું બાડું, ચીકણું, પીળાશ પડતું, શીતલ અને ખૂબ બળવર્ધક તેમ જ વીર્યવર્ધક હોય છે; પણ જેની પાચનશક્તિ ખૂબ

નખળી હોય તેણે તે પીવું જોઈએ નહિ.

ગાયને શતાવરી ખવડાવીને તે ગાયના દૂધ ઉપર દરદીને રાખવાથી ટી. બી. મટે છે.

વ્યાયામ-વિશારદ, વિશ્વવિખ્યાત મેકફર્ડને પોષણ અને તાકાત માટે તેમ જ નિરોગી રહેવા માટે ગાયના દૂધને જ સર્વશ્રેષ્ઠ પોષક ધોરાક ગણ્યો છે. ‘મેજિક ઓફ મિલ્ક’ નામના પોતાના પુસ્તકમાં તે લખે છે કે “માણસે નિરોગી અને બળવાન રહેવા માટે પોતાના શરીરના વજનથી અડધા વજનના માપનું દૂધ પીવું જોઈએ.” દૂધના ધોરાકને લીધે નેવું વસરની ઉંમરે પણ તેમનું શરીર જુવાનના જેવું ચપળ, બળવાન અને નિરોગી હતું.

વિશ્વવિખ્યાત મલ્લરાજ ગામા કહેતા કે, “હું આદત હોવાથી માંસાહાર કરું છું, પણ બળ તો ઘી અને દૂધના ધોરાકમાંથી મેળવું છું.” તેઓ રોજ એક મણ દૂધ પીતા અને તેમના જીવનકાળમાં દુનિયાનો કોઈ પહેલવાન તેમને કદી પણ હરાવી શક્યો ન હતો.

ગાયનાં દૂધ અને ઘી સાર્વિક, બળ અને બુદ્ધિ વધારનાર ધોરાક છે. જ્યારે માંસ-મચ્છી-છડાં ખાવાથી પૂરતું પોષણ કે આરોગ્ય મળતું નથી, પણ અનેક દરદો પેદા થાય છે.

અમેરિકામાં ૫૦ વરસથી મોટી ઉંમરના માણસોમાં ૫૦ ટકા જેટલા મનુષ્યો આર્યરાઇટીસથી પીડાય છે. અને ડાયાબિટીસ, પાથોરિયા, અલ્સર, કેન્સરનો તો ત્યાં રાફડો ફાટ્યો છે. કારણ કે તેઓ અકરાંતી-આની પેઠે માંસ, મચ્છી ને છડાં ખાય છે. દૂધ પણ તેમને તે રોગોથી બચાવી શકતું નથી, કારણ કે તેમને ગાયોના ઉછેર અવૈજ્ઞાનિક અને ઘાતકી છે. એટલે તેમની ગાયોના દૂધમાં ભારતની ગાયોના દૂધના ગુણ જેવા ગુણ હોતા નથી. એથી ઊલટું. તેમની ગાયો પણ કેન્સર અને ટી.બી.થી પીડાતી હોય છે. અને જ્યારે એ રોગ ખૂબ પ્રસાર્યા પછી આહર થાય છે ત્યારે એ ગાયને મારી નાખવામાં આવે છે.



- ૦ ખેતીપ્રધાન આ દેશને દૂધના પાઉર પરદેશથી આયાત કરવા પડે?
- ૦ પ્રજના મોંમાંથી ભારતીય દૂધ છીનવી લેનાર પશ્ચિમાંધ નિષ્ણાતોને આકરામાં આકરી સજા કરો.
- ૦ પ્રમાણિતપણાના સર્ટિફિકેટના ખોટા માપદંડથી દૂધમાં બેળસેળ કરનારો વર્ગ સલામત છે.
- ૦ ખેતીપ્રધાન દેશના પશુપાલકોની આ તે કેવી કરુણ દશા!!

દૂધ કેવું પીવું ?

જ્યાં સુધી દૂધને વેપારની ચીજ (Commercial Commodity) બનાવાઈ ન હતી, ત્યાં સુધી દૂધ પ્રમાણિત કોને કહેવું એ સવાલ જ ઉપસ્થિત ન થતો.

આયુર્વેદ ધારોણ્ય દૂધને એટલે કે તરતના દોહવાએલા તાજા દૂધને ઉત્તમ કહે છે. ત્યાર પછી એટલે કે દોહવાયાને સમય વીતી ગયો હોય તો દૂધને ગરમ કરીને જ પીવાનું કહે છે અને વાસી દૂધ પીવાની મના કરે છે.

દૂધ વેપારની ચીજ કેમ બની ?

અંબેજેએ જ્યારે ભારતમાં શોષક યન્ત્ર-આધારિત અર્થવ્યવસ્થા શરૂ કરી, ત્યારે તે અર્થવ્યવસ્થાના ઢાંચામાં જે નવાં નગરો વસ્યાં તેમાં પશુઓને રાખવાની, તેમને હરવા-ફરવાની, તેમના માટે ઘાસચારાની કોઈ વ્યવસ્થા રાખવામાં આવી નહિ.

પરિણામે ઘેરઘેર ગાય રાખવાની પ્રથાનો નવાં શહેરામાં અંત આવ્યો.

હિંદુઓ તો દૂધનો વેપાર કરતા નહિ. એટલે શરૂઆતમાં સુસ્તિ-મોએ લેંસોના તબેલા બાંધ્યા, સારી ઓલાદની ગાયો અને લેંસો

આમ્યપ્રદેશોમાંથી લાવીને દૂધનો વેપાર શરૂ કર્યો. હવે પ્રજા આ દૂધના વેપારીઓની ઓશીંગણ બની ગઈ.

વેપારીઓ દૂધના ભાવ મનકાવતા લેવા લાગ્યા. એટલે પ્રજાને દૂધના ઓછા પુરવઠાથી ચલાવી લેવું પડતું; અને દૂધને બદલે ચાનો વપરાશ વધ્યો. આમાં પણ અંગ્રેજોને જ ફાયદો હતો. કારણ કે ચાના બગીચા અને ચાનો વેપાર અંગ્રેજોના હાથમાં હતો. દૂધના વેપારમાં નફો ભેઈને હિંદુઓ પણ એના વેપારમાં પડ્યા.

દૂધમાં લેનસેજ

શહેરોમાં ઉદ્યોગધંધા અને વસ્તી વધતાં ગયાં, તેમ તેમ ત્યાં દૂધની માગ વધતી ગઈ, પણ સરકારી નીતિનો ઢાંચો એવો બનાવાયો હતો કે પુરવઠો વધી શકે નહિ.

એટલે દૂધમાં પાણીની લેનસેજ થવા લાગી. લેંસના દૂધમાં વધુ પ્રમાણમાં પાણી મેળવી શકાય તેથી, અને લેંસના દૂધની ચા વધુ સારી થાય અને લેંસનું દૂધ ઓછા પ્રમાણમાં નાખીને ચા બનાવી શકાય તેથી શહેરોમાં લેંસના દૂધની માગ વધારે રહેવા લાગી. તેથી દૂધના વેપારીઓ ગાયને બદલે લેંસો પાળવાનું, લેંસનું દૂધ વેચવાનું પસંદ કરવા લાગ્યા.

દૂધમાં ફેટ હોવાનું આવશ્યક ઠરાવાયું

પરંતુ દૂધના માગ અને પુરવઠાની સ્થિતિ બગડતી ગઈ તેમ તેમ દૂધમાં પાણીની વધુ લેનસેજ થવા લાગી. સરકારે પુરવઠો વધારવાનાં પગલાં લેવાને બદલે લેનસેજ અટકાવાનો કાયદો કર્યો. અને દૂધને પ્રમાણિત ગણવા તેની અંદર સાત ટકા ફેટ (fat) હોવાનું આવશ્યક ઠરાવ્યું.

આ ફેટ (fat) શબ્દ ભારતની પ્રજાને માંસાહારી બનાવવાની અને માંસાહારી બનાવ્યા પછી ખ્રિસ્તી ધર્મમાં વટલાવવાની એક લાંબા ગાળાની યોજનાના સંદર્ભમાં નક્કી થયો છે.

ખરી રીતે દૂધમાં ચરબી (fat)....નહિ પણ માખણ હોય છે

ચરણી અને માખણ તેમ જ ઘી એ ત્રણેય ગુદી વસ્તુઓ છે. ખન્નેનાં સ્વાદ, રૂપ, ગુણ ગુદાં છે. માટે જ હિંદુ શાસ્ત્રકારોએ ચરણી અને માખણ તેમ જ ઘીને ગુદા ગુદા નામે ઓળખાવ્યાં છે.

ફેટ અને માખણમાં ફરક

ચરણી સુપાચ્ય નથી. તેમાંથી કાંઈ જ પોષણ મળતું નથી. તે લોહીમાં મળી જતી નથી. આપણે ખોરાક ખાઈએ છીએ તેમાંથી રસ બને છે. રસમાંથી લોહી બને છે, અને લોહીમાંથી ચરણી બને છે, ચરણીમાંથી માંસ બને છે, તેમાંથી અસ્થિ એટલે કે હાડકાં, તેમાંથી વીર્ય અને વીર્યમાંથી ઓજસ બને છે. માખણ કે ઘી ખાઈએ તેનું વીર્ય અને ઓજસમાં રૂપાંતર થાય છે. પણ ચરણીનું રૂપાંતર થતું નથી. તે ઝાડા વાટે શરીરની બહાર નીકળી જાય છે.

ફેટથી થતાં નુકસાન

આંતરડાંનીજો ખોરાક પચાવે છે ત્યારે તેમને પરિશ્રમ પડે છે, પણ તેમાંથી તેમને પોષણ પણ મળે છે. એટલે તેમના પરિશ્રમનો છેદ ભેડી જાય છે.

પણ ચરણીને શરીરની બહાર ધડેલવામાં તેમને માત્ર પરિશ્રમ પડે છે, પોષણ મળતું નથી; જેથી તેઓ થાકી જાય છે. પરિણામે ચરણીમાં તળેલી ચીજ ખાવાથી ગેસ, કબજિયાત કે ઝાડા થાય છે.

એલોપથીમાં મુખ્ય પરેશ તળેલું ન ખાવાની હોય છે તેનું કારણ એ જ છે કે એલોપથીનો જન્મ યુરોપમાં થયો છે અને યુરોપમાં તમામ ચીજો ચરણીમાં તળાય છે, માટે તળેલું ખાવાની દાક્તરો ના પાડે છે..

પણ જો પાચનશક્તિ સામાન્ય સારી હોય, તો તેલમાં કે ઘીમાં તળેલી ચીજ નુકસાન કરતી નથી. તેલમાં તળેલી ચીજ રોજ ખાવામાં આવે તો પિત્ત બગડે છે. પણ ઘીમાં તળેલી ચીજ ખાવાથી વીર્યની વૃદ્ધિ થાય છે અને શક્તિ વધે છે.

ચરણી શરીરમાં જાય છે ત્યારે તે નસોમાં ચાંદાં પાડે છે. તે ચાંદામાં કેશિયમ ભરાઈ જાય છે ત્યારે લોહીની ગતિમાં અવરોધ મેદા

થાય છે, જે હૃદયરોગમાં પરિણમે છે. પણ ઘી ચાંદા પાડતું નથી. તે જખમ રૂઝાવનાર છે, તેનું વીર્ય બને છે અને હૃદયને બળવાન બનાવે છે.

આમ ચરબી અને ઘી અથવા માખણ, ગુદા ગુદા શુભધર્મોની એકબીજાથી ભિન્ન વસ્તુઓ છે. દૂધમાં ઘીના પ્રમાણને બદલે fat percent ચરબીના પ્રમાણને માપદંડ બનાવવાથી એક તો ફેટ શબ્દ રૂઢ થઈ જવાને લીધે તેની સૂઝ ઓછી થઈ. ઘી અને ચરબી બન્નેને ફેટ માનવાથી, લોકમાનસમાં ઘીની ઉપયોગિતા ઓછી થઈ, પરિણામે ઘી ખાવાની વૃત્તિ ઓછી થઈ અને આખરે ધીમે ધીમે એક નવી જ પરિસ્થિતિ પેદા થઈ.

રસ્તો અવળો પકડ્યો

દૂધનો પુરવઠો વધારવા માટે પશુવધ બંધ કરવાને બદલે ભેળ-સેળને કાયદો કરવાથી દૂધનો પુરવઠો ન વધ્યો, પણ ભેળસેળ અને બ્રહ્મચાર બન્ને વધ્યાં. સાથે દૂધના ભાવ પણ વધ્યા. દેશમાંથી પશુ-ઓના ખોરાકની આડેધડ નિકાસ કરી નાખવાથી, અને કપાસિયા પીટી નાખવાથી, આપણા દેશમાં દૂધમાં માખણનું પ્રમાણ ઘટી ગયું.

દૂધમાં સાત ટકા ચરબી (7% fat) ન હોય તો તે દૂધ પકડાય ત્યારે વેપારીને સળ થાય. એટલે બ્રહ્મચાર અને ભેળસેળ ફૂટકે ને ભૂસકે વધતાં ગયાં. અને તેમાં સ્થાપિત હિતોનાં જાળાં જામતાં ગયાં અને એ જાળાંની જાળમાં સરકારના પગ અટવાતા ગયા.

આખરે પાઉન્ડ આબ્યો

હજી પણ દૂધનો પુરવઠો વધે માટે પશુવધ બંધ કરવા અને પશુઓના ખોરાકની નિકાસ બંધ કરવાને બદલે સરકારે દૂધ માટે પર-દેશોની સહાય માગી.

જે પશુપાલકો લાખ લાખ વરસથી આ દેશમાં ઘી-દૂધની નદીઓ રેલાવતા, તેમની સહાય લેવામાં સરકારને નહાનમ લાગી, પણ પર-દેશીઓની કદમખોસી કરવામાં ગૌરવ માન્યું. સહાયના નામે અગળે રૂપિયાનું કરજ કરીને ડેરી ઉદ્યોગ વિકસાવ્યો. કરોડો રૂપિયાનાં મકાનો

મંધાયાં. મશીનો આવ્યાં. દૂધના પ્લાન્ટ આવ્યા. પણ દેશમાં દૂધમાં દૂધ જ કયાં છે. આખરે પરદેશથી દૂધનો પાઉડર લાખો ટનના હિસાબે મંગાવ્યો.

સાત ટકામાંથી ચાર ટકાનું ધોરણ કેમ થયું ?

તેમના નસીબે પાઉડર મલાઈ કાઢી લીધેલા દૂધનો આવ્યો. તેમાં સાત ટકા માખણ હોય નહિ. એટલે પરદેશથી બટર એઈલ નામની કોઈ ગંધાતી ચીજ મંગાવી. તે દૂધમાં નાખી આપવાનું શરૂ કર્યું. પ્રજા બિચારી લાચાર બનીને તે ગંધાતા દૂધનો સ્વીકાર કરવાની દશામાં આવી પડી.

પણ લાગે છે એવું કે કાં તો પરદેશથી બટર એઈલનો પુરવઠો એછો મળતો હોય અથવા તો તેનો ભાવ વધારે આપવો પડતો હોય, એ તો જે હોય તે; પણ કોઈ અકળ કારણોએ ૭ ટકા ચરબીને બદલે ચાર ટકા ચરબીવાળું દૂધ પ્રમાણિત બની ગયું.

વતમાનમાં આપણા દૂધમાં માખણનું પ્રમાણ ઘટ્યું

હવે આજે પરિસ્થિતિ એવી બની છે કે પશુઓને તેમનો યોગ્ય ખોરાક તેમ જ ચારો અને ખાસ કરીને કપાસિયા મળતા નથી, એટલે તેમના દૂધમાં માખણનું પ્રમાણ ગણનાપાત્ર રીતે ઘટી ગયું છે. સાધારણ રીતે આપણા દેશની ગાયોનાં દૂધમાં સાડા સાતથી દશ ટકા માખણનું પ્રમાણ રહેતું. બ્યારે ભેંસના દૂધમાં દશથી વીસ ટકા માખણનું પ્રમાણ રહેતું. જુદા જુદા પ્રદેશની જુદી જુદી ગાયો અને ભેંસોના દૂધમાં તેમને અપાતા ખોરાક પ્રમાણે માખણનું પ્રમાણ રહેતું. સહુથી વધારે માખણ ગીરની ભેંસોનાં દૂધમાં અને ગાયોમાં ખારાડી પ્રદેશની ગાયોમાં હતું. આજે તો એ બધી સ્વપ્નાની વાતો બની ગઈ. પણ એક માન્યતા એવી છે, હવે આપણાં પશુઓના દૂધમાં સરેરાશ અઢી ટકા માખણ ભિતરે છે.

લેળસેળ કરનારા સલામત

આ સંજોગોમાં એક પશુપાલક પોતાની ગાય કે ભેંસ આપણી નજર સામે દોહીને ચોકખું તાગું દૂધ આપે, અને લેળસેળને ગુના-શોધક કર્મચારી તે વખતે તેને પકડે અને દૂધ ચાર ટકા ચરબીવાળું સાબિત ન થાય તો તેને બિચારાને દંડ અને જેલ એમ બન્ને સજા થાય.

પણ જો એ પશુપાલક દૂધમાં દૂધ જેટલું જ પાણી નાખે અને તેમાં છ થી સાત ટકા ડુધરની, ગાયની કે કોઈ પણ પ્રાણીની ચરબી નાખી એની પ્રોસેસ કરીને વેચે તો તેને કોઈ સજા ન થાય.

આમ આ પ્રમાણિતપણાના ખોટા માપદંડથી લેળસેળ કરવાનું વધુ શક્ય બન્યું છે. લેળસેળ કરનારા સલામત છે. લેળસેળ ન કરનારા પ્રમાણિક વેપારીને જેલમાં ધકેલી દઈ શકાય છે. આવી, કૃત્રિમ અને કરૂણ દશા છે; ખેતીપ્રધાન દેશની પ્રજાની, અને ખેતીપ્રધાન દેશના પશુપાલકોની.

ખેતીપ્રધાન દેશની આ કેવી શરમજનક સ્થિતિ ?

વિશ્વમાં કદાચ ભારત જ એવો ખેતીપ્રધાન દેશ છે જે પોતાની જરૂરિયાતના અનાજ, દૂધ, ઘી, તેલ, બળતણ વગેરે ઉદ્યાગપ્રધાન દેશો પાસેથી ખરીદે છે. એ એક જ એવો ખેતીપ્રધાન દેશ છે જેની સરકારને પોતાના લાખ લાખ વરસનો પેઢી દર પેઢી અનુભવ ધરાવતા ખેડૂતોનો અને પશુપાલકોનો વિશ્વાસ નથી, પણ હિત ધરાવતા પરદેશીઓ અને પરદેશીઓના ભારતીય મિત્રોમાં વિશ્વાસ છે.

અને વિશ્વમાં સહુથી મોટો કરજદાર દેશ પણ ભારત દેશ જ છે, જેના મોટા ભાગનું કરજ અનાજ, દૂધનો પાકડર બટર ઓઈલ, તેલ, ફર્ટિલાઈઝર અને કેરોસીનની આયાત કરવાથી થયું છે.

સરકાર શકુનિઓની બળમાંથી મુક્ત થશે ?

આપણે દૂધને વેપારની ચીજ બનાવીને કેવી કરુણ દશામાં આવી પડ્યા છીએ ? આપણે વધુ ને વધુ ગૌરવભંગ થઈએ છીએ, કરજના દુંગર તળે દબાતા જઈએ છીએ, પરદેશીઓની લાચારી ભોગવીએ છીએ, ચણુ તોય ખોટે રસ્તેથી પાછા વળવામાં આપણને નાનમ લાગે છે.

દેશને ગૌરવભંગ થતો અટકાવવો હોય તો સંપૂર્ણ પશુવધબંધી અને પશુઓના ખોરાકની સંપૂર્ણ નિકાસબંધી કરે જ છૂટકો છે.

પણ સરકાર શકુનિઓની બળમાંથી મુક્ત થાય ત્યારે જ તેને સાચો રસ્તો સૂઝે ને?

- ૦ ક્ષયના રોગીની આઘાતજનક સંખ્યા ભારતમાં કેમ છે?
- ૦ ચારે બાજુ ફેલાયેલાં ઝેરોએ પ્રજાની રોગ-પ્રતિકાર-શક્તિ લગભગ નાબૂદ કરી છે.
- ૦ સ્ટ્રેપ્ટોમાઈસીનનાં ઈજેક્શનોને બદલે ઠેરઠેર દૂધનાં સદા-પ્રતો ખેલાય તો?

ક્ષય અથવા ટી. બી.

સિક્યુલર અને સમાજવાદી રોગ

આયુર્વેદમાં ટી. બી.ને રાજરોગ કહે છે. કારણ કે આયુર્વેદનો જન્મ થયો ત્યારે એ રોગ મોટા ભાગે રાજવીઓ કે અતિ શ્રીમંતોને તેમના અતિશય લોગવિલાસને કારણે થતો હતો.

આજના આ ધમાલિયા યુગમાં અને શોષક અર્થવ્યવસ્થાના સાણસામાં સપડાએલી પ્રજામાં ટી. બી. થવાનાં કારણો નીચે મુજબ છે :

- (૧) અતિશય વિષયલોભ, ગંદું સાહિત્ય, અને કામુક ચલચિત્રો.
- (૨) યોગ્ય આહારવિહારના અભાવથી, શુદ્ધ દૂધ-ધી અદૃશ્ય થવાથી-અપોષણનો ફેલાવો.
- (૩) ઝૂંપડપટ્ટીઓ, કારખાનાંઓના મજૂરો માટેની અતિશય ગંદી સાંકડી ચાલીઓ.
- (૪) શહેરોની અતિશય ગીચ વસતી અને પરિવારના પ્રમાણમાં ખૂબ નાનાં રહેઠાણો.
- (૫) ધુમાડા કાઢતાં મોટાં કારખાનાં અને શહેરોમાં ફરતાં યાંત્રિક વાહનો.
- (૬) મોટાં શહેરોમાં, મકાનોમાં સૂર્યના પ્રકાશનો અભાવ.
- (૭) નાનાં મકાનોમાં રહેતાં કુટુંબના માણસો કે રેલવે કે બસમાં મુસાફરી કરતા ટી. બી.ના દરદીઓના સંપર્કમાં આવતા બીજા ઉતારુઓને તેમનો ચેપ લાગે છે. ટી. બી.ના દરદીનાં હોટેલોમાં આ-પાણી પીવા પછી કે જમ્યા પછીનાં વાસણો

સંપૂર્ણ રીતે જંતુમુક્ત થાય તેવી રીતે સાફ ક્રયા વિના ખીબા તાંદુરસ્ત માણસોને તેમાં ખાવા-પીવાનું પીરસીને અપાય ત્યારે તેમને ડી. બી.ને એપ લાગે છે અને દરદ સમાજમાં ફેલાય છે.

હવે ડી બી. શ્રીમંત અને ગરીબ વચ્ચે ભેદભાવ રાખતો નથી. ધર્મ, જાતિ કે કોમ વચ્ચે પણ ભેદભાવ રાખતો નથી. શ્રીમંતો કરતાં ગરીબો તરફ તેનો પક્ષપાત વધારે છે. એટલે તે સિક્કયુલર છે અને સમાજવાદી પણ છે. આધુનિક વિજ્ઞાને અને શૌષ્ઠક અર્થવ્યવસ્થાએ જે નવા રોગોને જન્મ આપ્યો છે તે તમામ રોગો પણ સિક્કયુલર છે, અને સમાજવાદી પણ છે.

ક્ષય ન થવાનાં કારણો

આયુર્વેદને ઉદય થયો ત્યારે લોગવિલાસ સિવાયનાં ડી. બી. થવાનાં કોઈ કારણો અસ્તિત્વમાં ન હતાં. લોકોને ધોષણ પૂરતું મળતું; કારણ કે ઘી-દૂધ જોઈએ તેટલાં સહેલાઈથી મળી શકતાં. મકાનો સ્વચ્છ અને સગવડવાળાં હતાં કારખાનાંઓનો ધુમાડો ન હતો. આજના જેવી ગંદી ઝુંપડપટ્ટીઓ ન હતી, હોટેલો ન હતી. એપ ફેલાવાનો અવકાશ ન હતો.

ગીચ જંગલો : ખાસ કરીને લીંબડો, પીપળો, નગોડ, વડ-જેવાં અખજો વૃક્ષો વાતાવરણને શુદ્ધ રાખતાં. દેશમાં દર વરસે થતા નાના-મોટા યજ્ઞોમાં હોમાએલા દ્રવ્યોનો, ખાસ કરીને ગાયનાં ઘી, ગુગળ વગેરેનો ધુમાડો ચારે દિશામાં ફેલાઈને વાતાવરણને શુદ્ધ, સુગંધી અને પવિત્ર રાખતો. એ શુદ્ધ વાતાવરણમાંથી પસાર થઈને નીચે આવતું વરસાદનું પાણી પણ શુદ્ધ અને આરોગ્યમય રહેતું.

ક્ષય થવાનાં કારણો

જ્યારે આજે તો અણુરજ અને ખીબા રાસાયણિક પદાર્થોના ઝેરથી દૂષિત થયેલાં સમુદ્ર, નદી કે તળાવનાં પાણીનાં વાહનો બંધાય છે, અને અણુરજ અને કેમિકલ તેમ જ કારખાનાંઓએ ફેંકેલા ઝેરી કચરાથી, અને આકાશમાં રોજ વિમાનો દ્વારા લોખો ટન પેટ્રોલ ખાળીને

ફેંકાતા ઝેરી ધુમાડાથી દૂષિત થએલાં વાતાવરણમાંથી પસાર થઈને ફેટિલાઈઝરો, જંતુનાશક દવાઓ, ખનીજ તેલો અને રાસાયણના ઝેરથી દૂષિત થએલી જમીન ઉપર પડતું વરસાદનું પાણી વધુ દૂષિત અને રોગોત્પાદક બને છે.

ફેટિલાઈઝરો વડે ઉગાડાએલું અને જંતુનાશક દવાઓથી છંટાએલું અનાજ સત્વહીન અને દૂષિત બનેલું હોય છે. એટલે અનાજ, પાણી અને હવાનું દૂષણ, પોષણનો સંપૂર્ણ અભાવ, માનવ-શરીરોમાં અને પશુ-શરીરોમાં રોગોનો પ્રતિકાર કરવાની શક્તિનો અભાવ અને જીવન જીવવાની આધુનિક પદ્ધતિમાં એપ ફેલાઈ જવાના નિવારી ન શકાય તેવા સંજોગો - આ બધું ભેગું થયા પછી ટી. બી. એ સિક્યુલર સમાજવાદી ન બને તો બીજું શું થાય ?

પ્રજનનું નહીં, રોગોનું આયુષ્ય વધ્યું છે.

એક તરફથી પ્રજામાં ટી. બી. કેન્સર, હૃદયરોગ, કીડનીનાં દરદો, કમળો, અદસર જેવા રોગો ચોમાસાનાં અળસિયાંની પેઠે ફૂટી નીકળ્યા છે. લોકોમાં દરદોનો પ્રતિકાર કરવાની શક્તિ નથી. યોગ્ય સારવાર લેવાની સુવિધા નથી, છતાં, આપણા રાજકર્તાઓ અને આપણી વિદ્વાન ગણતી વ્યક્તિઓ એવો દાવો કરવામાં ખચકાટ અનુભવતા નથી કે અમારા પ્રતાપે પ્રજાનું આયુષ્ય મોટું થઈ ગયું છે, લંબાઈ ગયું છે.

માઉન્ટબેટનના રાજ્યમાં લોકોનું સરેરાશ આયુષ્ય ૨૩ વરસનું હતું. ત્રીસ વરસના કોંગ્રેસના રાજમાં એવું શું થઈ ગયું કે ત્રીસ વરસમાં લોકોની વયમર્યાદામાં ૩૩ વરસનો વધારો થઈને તે ૫૬ વરસની બની ગઈ ?

એકારી, ભૂખમરો, માનસિક તાણ અને અસાધ્ય રોગોનો પ્રજા ઉપર વરસતો વરસાદ શું આયુષ્યને આશીર્વાદ સમો નીવડ્યો, કે એકદમ આયુષ્ય વધી ગયું ? શું માનસિક તાણ અને ભૂખમરાએ અને અસાધ્ય રોગોના ફેલાવાએ આયુષ્યમર્યાદા વધારવામાં મદદ કરી ?

ખરી રીતે પ્રજાનું આયુષ્ય નથી વધ્યું. પ્રજાની યાતનાઓનું અને નિતનવ્ર ઉત્પન્ન થતા રોગોનું આયુષ્ય વધ્યું છે. મરકી, કોલેરા જેવાં

દરદો ૨૪ થી ૪૮ કલાકમાં જ લોકોને મારી નાખતાં. હવે ટી. બી., કેન્સર, કીડનીના રોગો ૨૪ થી ૪૮ મહિના સુધી દરદીને રિખાળ્યા પછી મારે છે.

કાર્મસી ઉદ્યોગોને કમાણી કરવામાં રસ છે

આધુનિક વિજ્ઞાન અને આધુનિક જીવન જીવવાના ચોરતાના કારણે ટી. બી., કેન્સર, કીડની જેવાં દરદીની સદંતર નાબૂદી અશક્ય બની છે. છતાં આપણા દેશ પૂરતાં આપણે બુદ્ધિપૂર્વકનાં વહેવારુ પગલાં લઈને એ રોગોને અંકુશમાં રાખી શકીએ ખરા. પણ આપણી મોટી મુશ્કેલી એ છે કે આપણા રાજકર્તાઓને રોગો પેદા થતા અટકાવવામાં રસ નથી. એમને તો રોગો વધારવામાં અને પછી રોગોની સારવારને નામે કાર્મસી ઉદ્યોગોને લોકોનું શોષણ કરવા દેવામાં જ રસ છે.

હજી સુધી કેન્દ્રના કે એક પણ રાજ્યના કોઈ જ આરોગ્યપ્રધાને લોકોનું આરોગ્ય સુધારવાનાં પગલાં લીધાં નથી. તેમણે દવાઓનું ઉત્પાદન વધારવામાં અને કાર્મસી ઉદ્યોગમાં વધુ ને વધુ મૂડી રોકવામાં અને રોકવા દેવામાં ગૌરવ અનુભવ્યું છે. આરોગ્ય સુધારવું અને રોગ મટાડવો એ બન્ને એકબીજાથી લિન્ન કાર્યો છે, તેનું એમને લાન પણ હશે કે કેમ ? તે એક સવાલ છે.

ક્ષયનો ઉદ્ધલવ અટકાવો

ટી. બી.નો ઉદ્ધલવ અટકાવવાના પ્રયાસો હજી થતા જ નથી. ટી. બી. ફેલાય છે. પછી ટી. બી.ની કલીનીકોનો ફેલાવો થાય છે. જે પ્રદેશો ટી. બી.ના રોગો સામે રક્ષણ આપે એવી આબોહવાવાળા હતા ત્યાં પણ ટી. બી. એ પોતાનો પંજો ફેલાવ્યો છે. રાજસ્થાન અને સૌરાષ્ટ્ર જેવા સૂકી અને તાંદુરસ્ત આબોહવાવાળા પ્રદેશોમાં પણ ટી. બી. અને ટી. બી.ની સારવારનાં કેન્દ્રો વધતાં જાય છે.

સાઠ લાખની વસતી ધરાવતા મુંબઈ શહેરમાં સર્વોદય નામની ટી. બી.ની ખાસ હોસ્પિટલ છે. બીજી પણ નાર્તીમોટી હોસ્પિટલો મ્યુનિ-સિપાલિટી દ્વારા ચાલે છે.

શેઠ હીરાલાલ લોગીલાલ શાહ નામના એક સખી ગૃહસ્થ 'ભારત આરોગ્ય નિધિ' નામની સંસ્થા ચલાવે છે. તેમની એક મોટરવાન એકસરેનાં અને બીજાં સાધનો લઈને લોકોની સારવાર માટે શહેરમાં ફરતી જ રહે છે અને લોકોને મફત સારવાર તેમ જ બનતી સહાય આપે છે. એ સંસ્થાને ચોપડે ટી. બી.ના બે લાખ દરદીઓ નોંધાયેલા છે.

ખાનગી દવાખાનાંઓમાં જેઓ સારવાર લેતા હશે એ સંખ્યા તો વળી જુદી. હું ન બૂલતો હોઉં તો મુંબઈ કોર્પોરેશન, મહારાષ્ટ્ર સરકાર અને કેન્દ્ર સરકાર મળી આ સંસ્થાને વરસે ૬૫ લાખની સહાય આપે છે અને 'યુનો'ની કેર સંસ્થા ટી. બી.ના દરદીઓને અને નાનાં ખાળકો માટે દૂધનો પાઉડર પણ ભેટ આપે છે.

આપણે દૂધના પાઉડરની યોજના કરવી પડે ?

આ એક શરમજનક બાબત છે કે પોતાને વિશ્વને મોટો ખેતી-વાડીનો પ્રદેશ ગણાવતા ભારત દેશને પોતાના માંદા માણસો માટે પણ ઉદ્યોગપ્રધાન દેશો પાસે દૂધના પાઉડરની યાચના કરવી પડે છે. પરદેશનો આ પાઉડર પોતાની સાથે અદસર-કેન્સરનાં દરદો નહિ લાવતો હોય એની શી ખાતરી ?

આપણી પ્રજાને એની જરા પણ જાણકારી નહિ હોય કે આપણી હિત ધરાવતી વ્યક્તિઓ અને સંસ્થાઓ જે પરદેશી ગાયોનાં મોંકાટ વખાણ કરતાં કદી થાકતી નથી તે ગાયોમાં ટી. બી., કેન્સર વગેરે દરદો આપક પ્રમાણમાં ફેલાયેલાં હોય છે.

એ દરદોનાં જંતુઓ તેમના શરીરમાંથી તેમના દૂધના પાઉડરમાં અને એ પાઉડર દ્વારા આપણા શરીરોમાં પ્રવેશે છે, અને વિશ્વના કશુંકી ઉદ્યોગોને આપણું શોષણ કરવાની અને છતાં આપણા તારણ-હાર હોવાનો દેખાવ કરવાની તક પૂરી પાડે છે.

રોગના પ્રતિકારની શક્તિ ઘટી છે

મુંબઈ જેવા શહેરમાં જ્યાં પ્રદુષણનો અતિરેક, ગંદકીનો અતિરેક, ગુંપઠપટ્ટીઓનો વિશાળ વિસ્તાર અને ચેપ સહેલાઈથી લાગી જાય એવા સંજોગોમાં ટી. બી. ફેલાય એ સમજી શકાય તેવું છે. પણ સૌરાષ્ટ્ર,

ઉત્તર ગુજરાત અને રાજસ્થાન જેવા શ્રેષ્ઠ અને સૂકી આબોહવાવાળા પ્રદેશોમાં ટી. બી. ફેલાય એ વાત સાબિત કરે છે કે રોગોના પ્રતિકાર કરવાની મનુષ્યોની અને પશુઓની પણ શક્તિ ક્ષીણ થઈ ગઈ છે. પશુ-ઉછેરની અને જીવન જીવવાની આપણી પ્રાચીન રીતોને ફગાવી દઈને આધુનિકતાના સાણસામાં સપડાઈને રોગો સામે આપણે તદ્દન અરક્ષિત બની ગયા છીએ.

પરદેશીઓ કરોડો કમાય છે

રોગોના પ્રતિકારની ઉચ્ચ ભાવનાવાળા શ્રેષ્ઠ પ્રયત્નો બિંધે ચીલે ચડી ગયા છે. જે દરદોને અટકાવતા નથી, મટાડતા પણ નથી, પણ રોગોની સામે શહીદીને વરે છે. ગઢના દરવાજા બંધ રાખી, દુશ્મનને બહાર અટકાવવાને બદલે દરવાજા ખુલ્લા રાખી દુશ્મનને શહેરની શેરીએ શેરીએ કબજો જમાવવા દઈ પછી તેમની સામે કેસરીઆં કરી શહીદ થવું તેના જેવા આપણા રોગો સામેના પ્રયત્નો છે. આપણે રોગો અટકાવવાનાં પગલાં લેવાને બદલે રોગો ઝડપથી ફેલાયા પછી તેવા સંલોગો ભિન્ન કરીએ છીએ અને રોગો ફેલાયા પછી તેમાંથી મુક્ત થવાના પ્રયત્નો કરી શહીદ બનીએ છીએ. આપણી આ અણુ-આવડત પરદેશીઓને કરોડોની કમાણી કરી આપે છે.

આઘાતજનક સંખ્યા

દેશમાં ૧૯૭૪ની ગણતરી મુજબ ટી. બી.થી પીડાતા ૮૦ લાખ મનુષ્યો શહેરો અને ગામડાંઓમાં સમાન રીતે વહેંચાઈ ગયેલા છે. પરદેશી સંસ્થાઓની ગણતરી મુજબ વિશ્વમાં બે કરોડ મનુષ્યો ટી. બી.થી પીડાય છે, જેમાંના પોણા ભાગના દરદી ભારતમાં છે.

આપણા દેશની કુલ મરણસંખ્યાના ૬.૨૧ ટકા લોકો ટી. બી.નો ભોગ બનીને મૃત્યુ પામે છે. *

આપણા દેશની કુલ મરણસંખ્યાના ૬.૨૧ ટકા લોકો ટી. બી.નો ભોગ બનીને મૃત્યુ પામે છે. Dr. N. K. Khanna M.B.B.S., M.Sc. M.D.; પ્રોફેસર અને હેડ ઓફ ધી ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ ફાર્માસોલોજી, અને Dr. M. F. Dadhiah. M.B.B.S., M.D.; લેકચરર ઇન ફાર્માસી ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ ફાર્માસોલોજી એન્ડ મેડિકલ કોલેજ, ભેધપુર.

ટી. બી.ની આ વિશાળ સંખ્યાની સારવાર માટે દેશમાં ૫૪૭ ટી. બી. કલીનિક્સ અને ૨૮૪ ડિસ્ટ્રિક્ટ ટી. બી. સેન્ટરો છે, જેમાંથી હજી ૩૪ સેન્ટરોમાં પૂરાં સાધનો નથી. બધાં કેન્દ્રોમાં થઈને બિછાનાની કુલ સંખ્યા ૩૯૫૦૪ની છે, જે દરદીઓની લાખોની સંખ્યા ભેતાં અતિશય કંગાળ છે.

ગુલાં ગુલાં કેન્દ્રોમાંથી મળતા રિપોર્ટ મુજબ (જે ઘણી વખત અધૂરા હોય છે) દર ત્રણ મહિને બે લાખ મનુષ્યોને ટી. બી.ના નવા દરદી તરીકે બહાર કરાય છે. અને આ ડિસ્ટ્રિક્ટ સેન્ટરોમાં પાંચ લાખ ટી. બી.ના દરદીઓને રોજ સારવાર અપાતી હોય છે.

આ સેન્ટરો સિવાય બીજી સંસ્થાઓ દ્વારા અપાતી સહાયતાની ગણતરી કરીને એક એવી માન્યતા છે કે દેશમાં કોઈ પણ સમયે પંદર લાખ દર્દીઓ ટી.બી.ની સારવાર લેતા હોય છે.

વાર્ષિક અઢાર કરોડનું ખર્ચ

આ બધી સારવારનો, અને રોગનું નિદાન કરવા માટે એક્સ-રે અને લેબોરેટરીમાં કરવી પડતી બીજી ક્રિયાઓનો ખર્ચ કેટલા આવતો હશે, તેનો અંદાજ કાઢવો મુશ્કેલ છે. પણ જે ૩૯૫૦૪ બિછાનાં ટી.બી. સેન્ટરની હોસ્પિટલોમાં છે તેનો રોજનો સરેરાશ ખર્ચ સાડા બાર રૂપિયાના અંદાજે વરસે અઢાર કરોડથીયે વધુ થાય છે.

આવડા જંગી ખર્ચ પછી, તેમાંથી કેટલા દરદી બચે છે એ એક ગુદો સવાલ છે.

એવો દાવો વારંવાર કરવામાં આવે છે કે અમુક દવાથી હવે ટી.બી. મટી શકે છે. પણ એ દવાઓમાં ખાસ તથ્ય નથી. મોટે ભાગે ટી.બી. પહેલા સ્ટેઈજમાં હોય ત્યારે પરખાતો નથી. બીજા સ્ટેઈજમાં ગયા પછી અસાધ્ય બને છે, કોઈક નસીબદારને પહેલા સ્ટેઈજમાં હોય ત્યારે પરખાઈ જાય છે તો દવાથી કાબૂમાં આવે છે. પણ દવા બંધ કર્યા પછી અપોષણને અંગે કે વ્યસનોને અંગે કે ગરીબી અને માનસિક તાણને અંગે ફરીથી ઉથલો મારે છે. અને આવા એકાદ-બે ઉથલા દરદીના પ્રાણ હરી લે છે. આમ ટી.બી. પાછળ ખર્ચાતા કરોડો, કદાચ અબજો

રૂપિયા પણ દરદીના પ્રાણ બચાવી શકતા નથી. માત્ર દાતાઓને એટલેજ સંતોષ રહે છે કે આ પીડાતા ગરીબ માનવીઓને બચાવવા કે દરદમાં રાહત આપવા અમે દાન કયું, પણ હકીકતમાં જે ગંભીર ખરચ અને શ્રમ, આ દરદ પાછળ કરીએ છીએ, એનાં પરિણામો સંતોષકારક તો નથી જ. કદાચ ટી.બી.નો એક દરદી તેનાં મૃત્યુ પહેલાં પોતાના દરદનો એવ ઘરના કે બહારના કોઈ ને કોઈ મનુષ્યને આપતો જ બાંધ છે.

દરદ લાગુ જ ન પડે તે માટે રૂપિયા ખર્ચાય તો ?

આ બધું વિચારતાં દરદ લાગુ પડ્યા પછી જ લોકોની દવા કરવા દોડવું તેના કરતાં રોગ લાગુ જ ન પડે તેવાં પગલાં લેવાનું વધુ શાણ-પણભર્યું, વધુ માનવતાવાદી હોય એમ નથી લાગતું? વધી રહેલા પ્રદૂષણના જમાનામાં પણ ટી.બી.નો ભોગ બનતા લોકોમાંથી સોમાંથી ઓછામાં ઓછા પચાસ દરદીઓને તો બચાવી શકાય અને ધીમે ધીમે એ સંખ્યામાં વધારો પણ કરી શકાય. આ વાત સાવ અશક્ય તો નથી જ.

આપણે તમામ દરદીઓની નહિ પણ માત્ર હોસ્પિટલોનાં ૩૬ હજાર બિછાનાંઓની જ ગણતરી કરીએ તો તે બિછાનાંઓ પાછળના અઢાર કરોડ રૂપિયાના ખરચ પછી કેટલા માણસો સંપૂર્ણ રોગમુક્ત થતા હશે તે કહેવું મુશ્કેલ છે. એ કરવામાં આવેલા ખરચનો મોટો ભાગ પરદેશ ખેંચાઈ બાંધ છે, અથવા અહીંની માતખર ફાર્મસીઓને લાભ થાય છે.

પણ લોકોને અપોષણના ભોગ બનતા બચાવી શકાય અને તેમના શરીરમાં રોગો સામે બચાવ કરવાની શક્તિ પેદા કરી શકાય તો મને ખાતરી છે કે દરદીઓની સંખ્યામાં સારો એવો ઘટાડો થઈ શકે. અને રોગો સામેના બચાવના અને અપોષણ દૂર કરવાના ઉપાયોમાં જે ખર્ચ થાય તેથી રાષ્ટ્રની સમૃદ્ધિ અને સંપત્તિમાં પણ વધારો થાય.

દા.ત., અઢાર કરોડ રૂપિયા લોકોને દરદનો ભોગ બન્યા પછી તેની સારવાર પાછળ ખર્ચીએ તેને બદલે તેમને અપોષણથી બચાવવા માટે દવાને બદલે દૂધ આપવા પાછળ ખર્ચીએ તો અઢાર કરોડ

રૂપિયામાં આપણે ૧૧૨૬૪૮ ગાયોને પાળી શકીએ અને તેમની પાસેથી આપણે વરસે ૧૮૫૮૬૭૦૦ લીટર દૂધ મેળવી શકીએ, જેની આજની બબરભાવની કિંમતના હિસાબે ૩૭ કરોડ રૂપિયાની કિંમત થાય.

આ દૂધ ઓછામાં ઓછા અઢી લાખ માણસોને આપી શકાય, અને આ ગાયો પાસેથી વરસે દહાડે ચાર કરોડ રૂપિયાનાં ખાતર અથવા બળતણરૂપી છાણમૂતર મળે. જેના વડે એક લાખ એકર જમીનમાં ૪૦ હબર ટન પોષણયુક્ત અને જંતુદન દવાઓના ઝેરથી મુક્ત અનાજ ઉગાડી શકાય, જે બે લાખ મનુષ્યોને એક વરસ ચાલે.

આમ ૧૮ કરોડ રૂપિયામાં અઢી લાખ મનુષ્યોને પોષણ માટે દૂધ અને બે લાખ મનુષ્યોને પોષણયુક્ત, ઝેરમુક્ત અનાજ આપીએ તો દરદનું પ્રમાણ ખૂબ ઘટી જાય, અને પરદેશી ક્ષાર્મસીઓની પકડમાંથી મુક્ત થવાય તે વધારાના લાભમાં.

વધુ દૂધ ઉત્પન્ન કરો.

પોષણને નામે દૂધનો પાઉડર આયાત કરી તેની સાથે ત્યાંનાં કેન્સર, અદસર જેવાં દરદો પણ આયાત કરવાં અને કરોડોનું હૂંડિયામણ વેડફવું, એમાં કેટલું શાણપણ હશે એ પ્રજાના સમગ્ર લોકોએ વિચારવાનું ખૂબ જરૂરનું છે. પોષણ માટે દૂધ જ ખૂબ જ જરૂરનું છે એ તો યુગોથી સાબિત થઈ ચૂકેલી અને આજના વિજ્ઞાને પણ માન્ય કરેલી હકીકત છે તો પછી એ દૂધ આપણે ત્યાં જ શા માટે ઉત્પન્ન ન કરવું?

જેમ જેમ દૂધ ઉત્પન્ન કરવાનાં પગલાં લેતા જઈશું તેમ તેમ તેની સાથે ઝેરમુક્ત પોષક અનાજ પણ પેદા થતું જશે. એટલે આપણાં ખેતરોની જમીન, જે ઝેરોથી ખદખદી ઊઠી છે, તે એ ઝેરોથી મુક્ત જમીન ઉપરનું, અને એ ઝેર જમીનની નીચેનાં પાણીમાં પહોંચતાં હોવાથી કુવાઓના પાણીનું પ્રદુષણ ઓછું - ગણનાપાત્ર રીતે ઓછું - થશે. લોકોનો બળતણનો ખર્ચ, દવાઓનો ખર્ચ ઓછો થશે; કામ

કરવાની શક્તિ અને સ્ફૂર્તિ વધશે; એટલે તેમની ખચત કરવાની શક્તિ વધશે.

આ રીતે ગામડાંઓમાં ટી.બી. અને બીજા રોગો સામે સફળ પ્રતિવાર થઈ શકે તેમ છે. માત્ર એના ઉકેલનો દષ્ટિકોણ બદલવાની અને દાનનો પ્રવાહ બદલવાની જરૂર છે.

શહેરમાં દૂધનાં સદાવ્રતો ખોલો

મોટાં શહેરોમાં ઉધોગો અને વાહનવહેવારથી વાતાવરણમાં ફેંકાતાં ઝેરને કારણે આ પ્રશ્ન વિકટ હશે ખરો, પણ અશક્ય તો નથી જ. અગાઉ જેમ ધર્માદા અન્નક્ષેત્રો, સદાવ્રતો વગેરેનાં ટ્રસ્ટ હતાં, તેમ શહેરોમાં ધર્માદા દૂધ સહાય ટ્રસ્ટો દ્વારા મદત કે ઓછા ભાવની દૂધની વહેંચણીની વ્યવસ્થા મુશ્કેલ તો નથી જ.

ફક્ત ખામ સાવચેતી એટલી રાખવી જરૂરી છે કે એ દૂધ દેશી કે પરદેશી ડેરીના પાઉડરનું ન હોવું જોઈએ. સ્થાનિક પશુપાલકો સાથે એ દૂધ મેળવવાની સમજૂતી કરી લેવી જોઈએ.

નાનાં શહેરોમાં અને ગામડાંઓમાં આ જ રીતે ધર્માદા ગૌશાળા ટ્રસ્ટો ખનાવવા કાળજી લેવી જોઈએ. પછી એ ટ્રસ્ટ નાનું હોય કે મોટું તેનો વાંધો નહિ. બે ગાયથી ૨૦૦ ગાયો પણ ટ્રસ્ટમાં હોઈ શકે. જેમ ટ્રસ્ટો દ્વારા મદત દવા, ઓપરેશનનો ખર્ચ, સ્કૂલની ફી, નોટબુક્સ, ચોપડીઓ વગેરે અપાય છે તેમ મદત દૂધ અથવા ગાયોને મદત ખોરાક આપી શકાય.

ખોરા માર્ગેથી પાછા વળો

ધર્માદા ગૌશાળા કે ધર્માદા દૂધ સહાય ટ્રસ્ટ એ હિંદુ ધર્મની ધર્માદામાં રહેવાનું સૂચન છે. હિંદુ ધર્મ દૂધને અને ગાયને વેપારની ચીજ ગણવાની ના પાડે છે. તે મદત, દાન સ્વરૂપે જ આપી શકાય.

પશ્ચિમની જાળમાં ફસાઈને આપણે ગાય કે દૂધને ખમરુ ચીજ ખનાવતાં અને તેનો વેપાર શરૂ કરતાં ગાયો કનલખાને પહોંચવા લાગી અને દૂધ અદૃશ્ય થયું અને, ‘વિવેકબ્રહ્માનામ ભવતિ વિનિપાતઃ શતમુખઃ’ એ સૂત્ર પ્રમાણે આપણે હવે પાણીનો વેપાર પણ શરૂ કર્યો છે. આ

ખોટા માર્ગેથી જો ઝડપથી પાછા નહિ વળીએ તો હવાનો પણ વેપાર કરતા થઈ જઈશું.

ગાયો પાળીને દૂધ-ધીનો પુરવઠો વધારીને યજ્ઞોમાં ગાયના શુદ્ધ ધીનો હોમ દરેક ગામે ફરતા થઈને વાતાવરણને પણ ઝેરમુક્ત કરી શકીશું. ગોરક્ષા દ્વારા હવા, પાણી અને અનાજ દોષરહિત કરીએ તો મામણંઓને તો સંપૂર્ણ રીતે રોગમુક્ત કરી શકીએ, અને ગાય અને દૂધ માટે ધર્માદા ટ્રસ્ટો દ્વારા શહેરોમાં પણ ઠીક ઠીક પ્રમાણમાં રોગો ઉપર અંકુશ રાખી શકીએ ખરા.

દાતાઓ જો હોસ્પિટલોને અને સ્કૂલ-કોલેજોને જ દાન આપવાનો મોહ છોડે તો, માનવતાનું, સંસ્કૃતિનું, ધર્મનું અને સૌથી વધારે તો આપણા પોતાના જ સ્વાર્થનું આ કામ મુશ્કેલ તો નથી જ.

જો આ દેશની નારી શીલવંત બની જાય; જો આ દેશના સંતો સંસ્કૃતિનું જાગરણ કરવાના પ્રયત્નોમાં રાત ને દી લાગી જાય; અને પશુમાત્રની રક્ષા કરવામાં સરકાર યુદ્ધના ધોરણે કામ કરવામાં લાગી પડે તો ભારતની પ્રજાનાં સુખ અને શાન્તિ સર્વત્ર છલકાઈ જાય. એક પણ વિકટ પ્રશ્ન ડોકાં કરે જ નહિ. સહુ આરામથી ઊંઘી જાય તોય કશો વાંધો કયાંય આવે નહિ.

સમસ્ત ગરીબ પ્રજાનું હિત મને તો હાથવેંતમાં દેખાય છે. જે થોડાક શ્રીમંતો, સત્તાધારીઓ અને અમલદારો છે એ જો પોતાની લાલસા ‘થોડીક’ જ — રે ! રૂપિયામાં એક પૈસા જેટલી જ — ઓછી કરી નાખે તોય ગરીબોને સુખેથી વાળુ તો થઈ જ જાય.

શ્રીમંતો અને સત્તાધારીઓ તો પૂર્વેય કદાચ લૂંટતા હશે પણ હવે તો અમલદારોનીય લૂંટ ચાલી છે ! એમના માટે તો ક્યારેય ન હતો એવો સુવર્ણયુગ કદાચ ચાલતો હશે. ઉપલા ત્રણેય વર્ગો એ જ વર્ષ માટે જરાક સરખા થઈ જાય તો પ્રજાનું કામ થઈ જાય.

* * * *

દૂધની ડેરીઓ, રાસાયણિક ખાતરો, ટ્રેક્ટરો, પંપો અને ‘જસી’ વગેરે અનેક પ્રકારની નવી ઓલાદો આ દેશની પશુવસતિને ખતમ કરીને જ રહેશે. પશુ ઉપર જ જેની ભૌતિક સમૃદ્ધિનો આંક ઉપર-નીચે જાય છે તે ભારતની પ્રજા તો ભૌતિક સમૃદ્ધિથી પણ સાફ થઈ જશે એમ નથી લાગતું ?

—પં. શ્રી ચંદ્રશેખરવિજયભુજ

[૧૫]

હરિજન

- ૦ હરિજનો ખીજ ત્રણ વર્ષના વર્કિંગ પાર્ટનર છે.
- ૦ સુવર્ણ અને હરિજન એ શબ્દપ્રયોગો જ ખોટા છે.
- ૦ સરકારી અવહેવાસ પગલાંઓથી હરિજનો અને સવર્ણો વચ્ચે વેરઝેર વધશે.
- ૦ દરેક હરિજનને ઘર; જે પશુવધ સંપૂર્ણ બંધ થઈ જાય તો.
- ૦ હરિજનને ખુરશી, નોકરી, કેળવણી નહિ પણ તેમના ધંધા તેમને પાછા આપો.

ભરનિંગળ ગુમડું

શરીર ઉપર થયેલા ભરનિંગળ ગુમડાનું જે શરીરમાં કયાં સુધી પ્રસર્યું છે અને તે થવાનું કારણ શું છે? તેનું નિદાન કરીને કારણ દૂર કરવામાં ન આવે અને અંદરનું જે કાઠી નાખ્યા વિના ઉપરથી જ મલમપટ્ટી કરીને જ રૂઝાવવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવે તો પરિણામે અંગવિચ્છેદ કરવો પડે છે અથવા મૃત્યુ પણ થાય છે.

રાષ્ટ્રના શરીર ઉપર આજે ઘણાં ભરનિંગળ ગુમડાનાં જંતુઓ અંગ્રેજો મૂકી ગયા છે. હરિજન પ્રશ્ન એવા જ ગુમડાનો પ્રકાર છે. પચાસ વર્ષથી એનાં કારણો અને જે દૂર કર્યા વિના અસ્પૃશ્યતાનિવારણ અને એક કૂવે પાણી ભરવું, મંદિરપ્રવેશ અનામત નોકરીરૂપી મલમપટ્ટા લગાવીને અને ખૂબ જ ઘાતક બનાવી નાખ્યો છે, જે કદાચ ભારતના અંગવિચ્છેદમાં પરિણમશે.

પાયાની ખોટી માન્યતા

સહુ પ્રથમ તો સવર્ણ અને હરિજન એ બે જુદા વિભાગ હોવાની, માન્યતા જ પાયામાંથી ખોટી છે.

સવર્ણ એટલે શું? જે રીતે આજે આપણે આ શબ્દનો ઉપયોગ કરીએ છીએ તે અર્થહીન છે. હિંદુ સમાજમાં ચાર વર્ણો છે : બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય અને શૂદ્ર. આમાં શૂદ્ર એટલે માત્ર હરિજનો નહિ; પરંતુ તમામ કારીગર વર્ગ. આમાં બ્રાહ્મણ જો પોતાનું નિશ્ચિત કર્મ છોડીને હુકાર કે સુધારનો વ્યવસાય કરે તો એની ગણના પણ શૂદ્રવર્ગમાં થાય. શૂદ્ર એ કોઈ અપમાનજનક શબ્દ નથી. અને માત્ર હરિજનોને જ એ શબ્દ લાગુ પડતો નથી.

તે હરિજન નથી

જે અપમાનજનક ઘુણાજનક શબ્દ છે, તે ચાંડાલ શબ્દ છે. હરિજન તે ચાંડાલ નથી. ચાંડાલ ચારે વર્ણની બહારની વ્યક્તિ છે. જે વ્યક્તિ કે વ્યક્તિઓ ચારે વર્ણના કાયદાઓનું ઉલ્લંઘન કરે; વૈદિક ધર્મે સ્થાપિત કરેલા તમામ નિયમો અને કાયદાઓનું ઉલ્લંઘન કરે, સમાજ વિરોધી પ્રવૃત્તિમાં રચ્યોપચ્યો રહીને સમાજ અને સંસ્કૃતિને હાનિ પહોંચાડી રહે તેને બહિષ્કૃત કરીને સમાજ તેની સાથેના તમામ વ્યવહાર બંધ કરીને તેને ચાંડાલ તરીકે જાહેર કરે અને આ ચાંડાલ સમાજથી બહિષ્કૃત થયેલો ‘નીચ’ ગણાય છે. પ્રાયશ્ચિત્ત દ્વારા તેને પાછો વર્ણ-વ્યવસ્થામાં દાખલ કરી શકાય છે.

શૂદ્રો પણ સમાન અધિકાર ભોગવતા.

અંગ્રેજ કેળવણીએ ઇરાદાપૂર્વક એક એવી આલા જીભી કરી છે કે, “હરિજનો એ જ શૂદ્ર અને શૂદ્ર એટલે ત્રણે વર્ણની ગુલામી કરનારા માણસો કે જેમના માનવ-અધિકારો છીનવી લેવામાં આવ્યા હતા.” વસ્તુતઃ શૂદ્રો એ ગુલામો ન હતા. ત્રણે વર્ણના જેટલા જ સમાન માનવ-અધિકારો ભોગવતા એ માણસો હતા. શૂદ્રને વિરાટ પુરુષના પગ રૂપે કદવ્યાથી તેઓ નીચા છે, એમ સાબિત થતું નથી. પગ નીચેના ભાગમાં છે, પણ નીચા નથી. સ્વચ્છ પગના ચરણસ્પર્શ કરીને એને આંખે અડકાડાય છે. પગ ઉપર આખું શરીર ટકેલું છે, કાર્યરત છે, તે જ પ્રમાણે ત્રણે વર્ણો શૂદ્ર, વર્ણ દ્વારા, તેમની મદદથી પોતા-પોતાના ધર્મો, રાષ્ટ્ર અને સમાજ પ્રત્યેની ફરજો બજાવી શકે છે.

પુરવઠાદળ જેવી ઉપયોગિતા

લશ્કરમાં ત્રણ વિભાગો હોય છે. ભૂમિદળ, હવાઈદળ, નૌકાદળ. ચોથો વિભાગ છે, પુરવઠાદળ. આ પુરવઠાદળ પેલાં ત્રણે દળો જેટલું જ, કદાચ તેથી પણ વધારે ઉપયોગી છે. કારણ કે તે ન હોય તો ખાકીનાં ત્રણે દળ કાર્ય કરવાને અશક્ત બની જાય. આ પુરવઠાદળમાં પણ અનેક વિભાગો હોવા જરૂરી છે; અને તેમાં કોઈ વિભાગ ખીજા વિભાગથી જરાય ઓછો મહત્વનો નથી. તે જ પ્રમાણે શૂદ્ર વર્ણ એ ખાકીના ત્રણ વર્ણને પુરવઠો પાડનારો વિભાગ છે. અને તેમાં પાછા અનેક પેટાવિભાગો છે. જેમાં હરિજન એ પણ એક વિભાગ છે અને તે સહુથી ઉપયોગી પાયાનો વિભાગ છે.

જે યુરોપીઅનો અને મધ્ય એશિયાના દેશો ગુલામો રાખતા, તેનાં બબરો ભરતા અને તેમનો વેપાર કરતા તેવી કોઈ પ્રથા ભારતમાં ન હતી. તમામ કારીગરવર્ગ શૂદ્રના વિભાગમાં આવતો, તેમાં નિયમિત વળતર પણ મળતું, અને તે તમામ માનવ-અધિકારો પણ લોગવતો.

હરિજનોની વર્તમાન સ્થિતિ માટે અંગ્રેજો જવાબદાર

આ દેશમાં ખ્રિસ્તીધર્મનો ફેલાવો કરવા માટે આપણી સમાજ-વ્યવસ્થા તોડવાનું જરૂરી હતું. લાંબા ગાળાની યોજનાઓના એક ભાગ રૂપે હાલની કેળવણીનું માળખું ઘડવામાં આવ્યું.

ગોવધની નીતિને અમલમાં મૂકીને ચામડું કેળવવાના એક અગત્યના અને નફાકારક ધંધામાં રોકાયેલી વિશાળ હરિજન કોમને, કાપી નાખેલી ગાયોનાં તમામ ચામડાં પરદેશ નિકાસ કરીને એકસાથે બેકાર બનાવીને ગરીબીમાં હડસેલી દીધી ! તે જ પ્રમાણે દેશની જીવાદોરી સમો કાપડ ઉદ્યોગ કે જેમાં હરિજન કોમનો એક મોટો ભાગ હાથશાળ ઉપર સ્વતંત્રપણે કાપડ ઉત્પન્ન કરીને પોતાની રાજી મેળવતો અને દેશની સમૃદ્ધિ વધારતો, તે હાથશાળનો ઉદ્યોગ પોતાની સત્તાના બળે સંપૂર્ણપણે ભાંગીને હરિજન કોમના એક ખીજા વિશાળ વર્ગને બેકારી અને ગરીબીમાં ધકેલી દેવામાં આવ્યો.

આ હાથશાળ-નિકંદનના ઘેરા પ્રત્યાઘાતો સમગ્ર રાષ્ટ્ર ઉપર - ખાસ કરીને ગરીબ વર્ગ અને તેમાં પણ હરિજનો સહિતના તમામ વણકર વર્ગ ઉપર - ફરી વળ્યા. તે સમયના બિહારના માત્ર છ જિલ્લામાં જ ૬૪,૦૦૦ હાથશાળો બંધ પડી અને ૧૫ લાખ કાંતનારીઓની પૂરક આવક બંધ થઈ. (મોન્ટ ગોમરી કૃત પૂર્વ હિન્દનો ઇતિહાસ).

આ પ્રમાણે કરોડો હરિજનો બેકાર બન્યા, તેમને યાત્રિય કારખાનાંઓ મદદ આપી શક્યાં નહિ. ગોવધની આ નીતિએ ક્ષત્રિય કોમને ગંભીર અસર કરી. તેમની ખેતી ભાંગી નાખી; સમૃદ્ધિ હરી લીધી અને તેમને પણ બેકારીને પંથે ધકેલ્યા.

નવી કેળવણીની નીતિથી બ્રાહ્મણો ગૌરવભંગ થયા

કેળવણીની નીતિ અને સદીઓથી ચાલી આવતા કેળવણી રાજ્ય દ્વારા અપમાનિત થવાને કારણે બ્રાહ્મણ વર્ણનો પણ એક ઘણો મોટો વિભાગ એવી કારમી બેકારી અને ગરીબાઈમાં ધકેલાઈ ગયો કે તે પણ દાન જરૂર હોય તો જ સ્વીકારે એવી ગૌરવભરી સ્થિતિમાંથી ભિક્ષુકમાં ફેરવાઈ ગયો.

છોડી મુકાયેલા ઈસાઈ પાદરીઓ

બ્રાહ્મણો પાસે વિદ્યા હતી, કર્મકાંડ હતાં એટલે ગમે તેમ કરીને અંગ્રેજ કેળવણીનો સ્વીકાર કરીને કે શિક્ષાવૃત્તિથી પણ ગુજરો કરી શક્યા.

ક્ષત્રિયો લશ્કર કે પોલીસખાતામાં ગોઠવાઈ જઈને માંડ માંડ ટકી રહીને ધીમે ધીમે ભૂખમરા તરફ ઘસડાતા ગયા.

પણ હરિજનોનો કોઈ આરોવારો ન હતો. કારણ કે તેમની સંખ્યા મોટી હતી અને બીજા કોઈ ધંધામાં તેઓ સમાઈ શકે તેમ ન હતા. આ તકનો લાભ લઈ તેમની વચ્ચે ઈસાઈ પાદરીઓને છોડી મૂકવામાં આવતા અને યુદ્ધિપૂર્વકના સ્વીકારથી નહિ પણ રોજરોટીની લાલચે તેઓ ખ્રિસ્તીધર્મ સ્વીકારવા લાગ્યા.

અવળો પ્રચાર

નવી કેળવણી દ્વારા એવો પ્રચાર થતો કે સર્વજ્ઞ અસ્પૃશ્યતાની નીતિ આચરતા હોવાથી હરિજનો ગરીબીની ગર્તામાં સળડે છે. ચાર ચાર યુગથી આ ચાર વર્ષો એક સાથે એકસ'પથી અને સામાજિક સહકારથી આ દેશમાં રહ્યા છે.

પણ અંગ્રેજી રાજઅમલમાં જ ગોવધ અને હાથશાળ-નિકંદનની નીતિને કારણે જ હરિજનોનો ખેકારી અને ગરીબીનો પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો એ વાત ઉપર અંગ્રેજોએ સીક્રિટથી પડદો પાડીને પ્રચાર દ્વારા હરિજનોને મધ્યએશિયા અને યુરોપના દેશોની શુભામીપ્રથાના માનવીઓ જેવા વર્ણવી બતાવ્યા.

હાથશાળોને પુનર્જીવિત કરી હોય તો !

સ્વરાજ્ય મળ્યા પછી જે સંપૂર્ણ ગોવધબંધીનો અમલ કરવામાં આવ્યો હોત અને કાપડમિલોને અદ્યતન બનાવવા પાછળ અબજો રૂપિયા વેડફી નાખવાને બદલે રેંટિયા અને હાથશાળને પુનર્જીવિત કરવામાં આવ્યાં હોત તો આ ૩૦ વરસમાં સમગ્ર હરિજનકોમ સંપૂર્ણ રીતે મેળવીને ચારે વર્ષો સાથે સમાનતા અને સન્માનપૂર્વક રહેતી થઈ ગઈ હોત અને કરોડો કુટુંબોમાં રેંટિયા દ્વારા પૂરક આવકની સરવાણી ચાલુ થઈ ગઈ હોત.

અવહેવારું પગલાં

તેને બદલે જે ખોટાં, અવહેવારું અને આર્થિક કે સામાજિક કસોટી ઉપર એક ક્ષણ પણ ટકી ન શકે એવા હરિજનો માટે અનામત ખેડકો, અનામત નોકરી અને વિદ્યાપીઠોમાં ખાસ સગવડો, આવાં બુદ્ધિ વિનાનાં પગલાં લઈને આ પ્રશ્નને વધુ ઘેરો બનાવીને રાષ્ટ્રરૂપી શરીરમાં ઝેરને જીંડું ફેલાઈ જવા દીધું.

આવા નિર્ણયો લઈને હરિજનો હિંદુસમાજથી ગુદું એવું એક અલગ એકમ છે, એ કાયમી માન્યતા સ્થાપી દીધી છે.

હવે આવાં બુદ્ધિ વિનાનાં પગલાં શા માટે બિનકાર્યક્ષમ નીવડ્યાં તે જોઈએ.

પોતાના પગ ઉપર ઊભા રહેવાને અશક્ત રાષ્ટ્ર

દેશમાં હરિજનોની વસ્તી આશરે સાડાબાર કરોડની છે. એમાંનો ઘણો મોટો ભાગ (તમામ કહીએ તો પણ અતિશયોક્તિ ન ગણાય) બેકાર, રહેઠાણો વિનાનો; દેશના આર્થિક, સામાજિક, રાજકીય પ્રવાહોથી અજ્ઞાત; ગંદકીમાં સબડતો અને વ્યસનોમાં ફસાએલો છે. જે માણસના પગ રોગપીડિત કે નબળા હોય છે તે માણસ કદી તંદુરસ્ત જીવન જીવી શકતો નથી. સ્વતંત્ર રીતે ગૌરવથી કોઈના ટેકા વિના ઊભો રહી શકતો નથી તે જ પ્રમાણે રાષ્ટ્રના પાયારૂપી પગનો હરિજન વિભાગ નબળો હોવાથી સ્વાધીનતા પામ્યાને ત્રીસ ત્રીસ વરસ થયા છતાં રાષ્ટ્ર પરદેશીઓની સહાય વિના પોતાના પગ ઉપર ઊભા રહેવાને શક્તિમાન નથી.

અનામત બેઠકોથી કેટલાને રોટીરોજ મળશે?

આ બાર કરોડ મનુષ્યોને સહુ પ્રથમ તો રોજરોટી આપવાની છે લોકસભામાં કે વિધાનસભાઓમાં અનામત બેઠકોથી તો માત્ર પેલા ચૂંટાએલા ૧૦-૨૦ સભ્યોને જ રોટી મળશે, પણ તેઓ હરિજનોના પ્રશ્ન ઉકેલવાની સૂઝવાળા હોતા નથી, બદકે વર્તમાન કેળવણીના માળખા-માંથી બહાર પડેલા હોઈને અને પ્રચારના ભોગ બનેલા હોઈને હરિજન તથા બિનહરિજન કોમો વચ્ચે સંઘર્ષ સળગાવવાનું કાર્ય કરે છે.

લોનો કેટલાને પૂરી પડશે?

તમે હરિજનોને મકાનો બાંધવા લોનો આપવાની વાત કરો છો, લોનો આપો છો પણ ખરા, પણ તે તો અમુક સો કુટુંબોને જ આપી શકે છે. જો તમામને સિમેન્ટનાં મકાનો બાંધવા માટે લોનો આપો તો રાષ્ટ્રોદયકરણ કરેલી તમામ બેઠકોનું નાણું પણ તેમાં પૂરું નહિ પડે. એટલે હરિજનો માટે સારા વસવાટ માટે લોનો આપવાની વાતમાં કોઈ આર્થિક ડહાપણ નથી. તેમને કેળવણી માટે સ્કોલરશીપ આપો છો, તેનો વાધો નથી, પણ સવાલ એ છે કે તમારી પાસે દશ કરોડ હરિજન બાળકોને સ્કોલરશીપ આપવાની શક્તિ છે ખરી? લાણીને બહાર

પડતા દશ કરોડ હરિજન વિદ્યાર્થીઓને નોકરી આપવાનું તમારું ગજું છે ખરું ?

કેળવણી હરિજનોનું ભણું નહીં કરે

અત્યારે તો આપણો અનુભવ એવો છે કે ભણીને બહાર પડતા હરિજનો અને અભણ હરિજનો વચ્ચે કોઈ સંબંધ રહેતો નથી. કેળવણી લીધેલા હરિજનો સંઘર્ષ વધારવામાં કાર્યરત રહે છે અને બિનકેળવાએલી હરિજન કોમને હથિયાર બનાવી તેમની સલામતીના ભોગે પોતે આર્થિક કે સામાજિક લાભ ખાટતા હોય છે. રાજદ્વારી પક્ષે માટે સુસ્તિમો અને હરિજનો મત મેળવવાનાં પ્યારાં બની રહ્યાં છે.

એમ બેકારી નાખૂદ થશે ?

હરિજનો માટે અનામત નોકરીનો ખ્યાલ જ કેટલો બેહુદો અને અનાર્થિક છે ? સરકાર પાસે ૨૦ લાખ નોકરીની જગ્યા હોય તે લાયકાતને ધોરણે ભરવાને બદલે બે પાંચ લાખ જગ્યા હરિજનોને જ આપો તો પાંચ લાખ બિનહરિજનોને બેકાર રાખશે.

આમ બેકારીનાખૂદીનો પ્રશ્ન હલ નહિ થાય. ઊલટું, વહીવટમાં અશિસ્ત, અસંતોષ અને બિનકાર્યક્ષમતા પ્રવેશશે. લાયકાત હોવા છતાં નોકરીથી વંચિત રહેલા સર્વળું ઉમેદવારોમાં અસંતોષ અને દ્વેષની ભાવના ફેલાશે અને બેકારી તેમજ ગરીબી હરિજનોના ઘરમાંથી નીકળી સર્વજનોના ઘરમાં આવશે.

ભણેલા બેકારોની વધતી જતી સંખ્યા

સર્વજનોનાં પણ તમામ બાળકો ઉચ્ચ કેળવણી માટે જતાં નથી. તેમ કરે તો તેમને તમામને સમાવી લેવા માટે ન તો કોલેજોમાં જગ્યા છે; ન તો તેમને બધાંને સરકારી કે ઔદ્યોગિક પેઢીઓમાં નોકરી આપવાની સગવડ છે.

મોટે ભાગે વિદ્યાર્થીઓ આઠ-નવ ધોરણથી નિશાળ છોડીને કામ-ધંધા કે નોકરી શોધતા હોય છે. કારણ કે ચાલુ કેળવણી સાથે તેઓ બંધબેસતા થઈ શકતા નથી; તેમના આર્થિક સંબંધો આગળ વધવાં

દઈ શકતા નથી. આગળ જનારાઓનો મોટો ભાગ માંડ એસ. એસ. સી. સુધી પહોંચે છે અને નિશાળ છોડીને નોકરીધંધાની શોધમાં પડે છે.

બાકીના જે ઉચ્ચ કેળવણી માટે કોલેજોમાં જાય છે તેમાંના પણ ઘણાખરા ગમે તે કારણે અધૂરો અભ્યાસ છોડે છે અને જે એક અતિ નાનકડો વર્ગ ડીગ્રીઓ લઈને બહાર પડે છે તે ધંધાને લાયક રહેતો નથી અને સરકારી કે ઔદ્યોગિક પેઢીઓ એ તમામને પોતાને ત્યાં નોકરીમાં સમાવી શકતી નથી, જેથી ભણેલા બેકારોની સંખ્યા દિન-પ્રતિદિન વધતી જ જાય છે.

તો હુદ્દહો ફાટી નીકળશે.

આ સંજોગોમાં હરિજન વિદ્યાર્થીઓને સ્કોલરશીપો આપીને કે સવર્ણો અને હરિજનો વચ્ચે મોટી ચીરાડ પાડનારી ભેદભાવભરી નીતિને અમલ કરી, જોછા કુશળ હરિજન વિદ્યાર્થીઓને કોલેજોમાં અને નોકરીમાં દાખલ કરવાથી ખાર કરોડ હરિજનોની બેકારી કે બૂખમરો નાબૂદ થશે નહિ, પણ સરકારી અને ઔદ્યોગિક ક્ષેત્રોમાં બિનકાર્યક્ષમતા પ્રસરી જશે.

તબીબી ક્ષેત્રે અને ઇજનેરી ક્ષેત્રે પણ સારવારનું અને કાર્યનું ધોરણ ખૂબ જ નીચું આવી જશે.

જે હરિજનોને જે થોડાઘણા ઉચ્ચ હોદ્દા મળ્યા હશે તેમાં તેઓ રાજદારી પક્ષોના પ્રચાર અને ખોટી કેળવણીનો ભોગ બનીને સવર્ણો તરફ સમભાવ ધરાવતા નહિ હોય.

પરિણામે બ્રિટિશશાસન દરમિયાન મુસ્લિમ અધિકારીઓથી હિંદુઓને અને હિંદુ અધિકારીઓથી મુસ્લિમોને જેમ હેરાન થવું પડતું તેમ હવે હરિજન અને સવર્ણ અધિકારીઓ એકબીજા વર્ણો સામે ગેર-વર્તાવ કરશે. પરિણામે હિંદુ-મુસ્લિમ હુદ્દહોને ઝાંખાં પાડે તેવાં હરિજન અને બિન-હરિજનો વચ્ચે હુદ્દહો ફાટી નીકળીને તેનો અંત અલગ દલિતસ્થાન કે હરિજનસ્થાનમાં જ આવશે એવાં એંધાણ પર-ખાઈ રહ્યાં છે.

બિહાર, યુ. પી., મરાઠાવાડા એનાં દૃષ્ટાંતો છે. આપણી આંખ ઉઘાડનારા બનાવો છે, પણ આપણા રાજદારી પુરુષો પોતાના અહમ્

દંભ અને સ્વાર્થાનુધતા છોડીને સાચી પરિસ્થિતિનો સ્વીકાર ન કરતાં ગોહત્યાનું પાપ ફેલાવતા જ જશે, તો આ દેશના હજી કેટલા ટુકડા થશે તે કંઈપી શકાતું નથી.

ધંધો પાછો આપો

તમે કરોડો હરિજનોને નોકરી આપી શકો નહિ. તમે જેટલી અનામત નોકરીઓ તેમને આપશો તેટલા જ સંપૂર્ણ બેકારો પેદા કરશો.

રસ્તો એક જ છે; તેમને ધંધો પાછો આપો. જે ધંધો તેમના હાથમાંથી જૂંટવાઈ ગયા છે તે અબજો રૂપીઆના ઉત્પાદન અને કરોડો રૂપીઆના નફા આપનારા નફાકારક ધંધો છે. કાપડની મિલો નફો કરે ત્યાં સુધી એનો લાભ મિલમાલિક ઉઠાવે. એનો બધો રસકસ ચૂસી લઈને એને ખોટ કરતી બનાવે એટલે એ સરકાર સંભાળી લે.

સરકાર સંભાળે એટલે મિલને માલ પૂરો પાડનારા વેપારીઓના પૈસા ડૂબે. સરકાર નવેસરથી નુકસાની કરે તે પ્રજા પાસેથી કરવેરા-રૂપે વસૂલ કરે.

કાર્લ માર્ક્સના બિનવહેવારું અને અનાર્થિક સિદ્ધાંતોનો આવો વાહિયાત અમલ પ્રજાના લોગે શા માટે ?

બહેતર છે કે એ મિલો માત્ર સુતરની મિલો તરીકે ચલાવે. વણાટકામ બંધ કરે અને એ ખાતામાંથી છૂટા કરાએલા મજૂરોને હાથશાળ માટે લોન આપો અને એ મિલમાં સૂતર વણવા માટે આપો તો પ્રજા ઉપર મિલોની નુકસાનીનો ભાર પડશે નહિ. બેકારીમાં ઘટાડો થશે. કાપડ સંસ્તું થશે, કાપડ-મિલોનું દેશના અર્થતંત્ર ઉપર અને પ્રધાનમંડળો ઉપરનું દબાણ ઓછું થશે.

નોકરી કે કોલેજની જગાઓ હરિજનો માટે અનામત રાખવી એ જેટલું અવહેવારું અને અનાર્થિક છે તેટલું જ વહેવારું પગલું આ હાથ-શાળો વહેંચવામાં હરિજનોને પહેલી પસંદગી આપવામાં છે. કારણ કે વણાટકામ તો સદીઓથી એમના લોહીમાં રહેલું છે. અને આ કામ તેમને સવર્ણો પ્રત્યે દ્વેષભાવ પ્રેરવાને બદલે ભાવાત્મક ઐક્યની ભાવના

તરફ ખેતરો અને બન્ને કોમો વચ્ચે આર્થિક સહકાર વધતાં સામાજિક તિરાડ સંકટાતી જશે.

ગોવધનધીથી પણ હરિજનોને રોજી મળશે

તે જ પ્રમાણે જો સંપૂર્ણ ગોવધનધી અને ચામડાં, હાડકાં અને લોહીમાંસની સંપૂર્ણ નિકાસબંધી કરવામાં આવે તો લાખો કુટુંબો ચામડું કેળવવાના અને તેમાંથી વિવિધ વસ્તુઓ બનાવવાના કાર્યક્ષેત્રમાં પોતાની રોજીરોટી મેળવી લેશે.

સંપૂર્ણ ગોવધનધીનીતિના વિશાળ પાયા પર અનુકૂળ પ્રત્યાઘાતો પડશે. આજે હરિજનોની મોટી વસ્તી ગામડાંઓમાં છે. ગાયો શહેરોમાં કપાય છે અને તેમનું ચામડું નિકાસ થઈ જાય છે. સંપૂર્ણ ગોવધનધી થાય તો ગાયો અને બળદોની જે વસ્તી મુખ્યત્વે ગામડાંઓમાં પથરાયેલી છે, તેઓ ગામડાંઓમાં જ કુદરતી મોતે મરણ પામે ત્યારે તેમનાં ચામડાં હરિજનોને મફત મળી જશે.

પશુઓની સાચી સંખ્યા કેટલી બચી છે તે જાણવું મુશ્કેલ છે. અખિલ ભારત કૃષિ ગોસેવા સંઘ, સર્વદલીય ગૌરક્ષા મહાલિયાન સમિતિ, ભારત ગોસેવક સમાજ, આ ત્રણ મોટી સંસ્થાઓમાંથી કોઈને પશુ-સંખ્યાની સાચી માહિતી મેળવી લેવાનું કદી સૂઝ્યું નથી. તેઓ સરકારી આંકડાના આધારે જ પોતાના નિષ્કર્ષો ઘડે છે. સરકારી આંકડા મુજબ ગાયો, ભેંસો, બળદ, પાડા વાછરડાં, ઘેટાં અને બકરાં મળી એકત્રીસ કરોડની પશુવસ્તી છે. આમાંથી દર વરસે દશ ટકા પશુઓ કુદરતી મોતે મરે તો પણ ગામડાંના હરિજનોને ત્રણ કરોડ પશુઓનાં ચામડાં મફત મળે અને તેના વડે તેઓ કાયમને માટે પગભર થઈ પોતાનો ધંધો કરવા લાગી જાય.

દેશનું બળતણ અર્થઘટ્ટશે

પશુવધ બંધ થતાં પુરવઠો વધે એટલે શરૂઆતના વરસમાં જ સમગ્ર દેશના બળતણના ખર્ચમાં ૨૫ ટકાનો ઘટાડો શક્ય બને.

ખાતર અને બળદનો પુરવઠો સુધરતાં પાંચ જ વરસમાં તેમના

ભાવ ઘટે અને અનાજનું ઉત્પાદન વધીને ઉત્પાદન-ખરચમાં જખરો ઘટાડો થાય. જેની સારી અસર તમામ વેપાર-ઉદ્યોગો પર પડે, પરિણામે હરિજન-કુટુંબોને ગણનાપાત્ર લાભ થાય.

ખાર કરોડ હરિજનોને મકાનો ખાંધવા લોન આપી શકાય તેમ નથી, પણ સંપૂર્ણ પશુવધખંધી થતાં દશ વરસમાં ફરેક હરિજન-કુટુંબને પોતાનું ગારમાટીનું સ્વતંત્ર અને સગવડવાળું રહેઠાણ તો જરૂર મળી જાય.

કંગાલિયતનો ગુણાકાર

ઈંટ, પથ્થર અને ગારમાટીનાં મકાનોનો નાશ કરીને તેના ખદલામાં સિમેન્ટ અને સ્ટીલનાં મકાનો ખાંધવાના અને તેમ કરીને સિમેન્ટ અને સ્ટીલ કંપનીઓને લાભ કરાની આપવાના અભરખામાંથી જ હાલની મકાનોની સમસ્યા ઊભી થઈ છે, જે કદી પણ ચાલુચીલે ચલાવવાથી હલ થઈ શકશે નહિ પણ કુગાવો, બેઘરપણું અને બિમારીઓનાં પૂર દેશ ઉપર છૂટાં મૂકશે અને સિમેન્ટ બનાવવા આપણા ડુંગરોના ડુંગરોને તોડી નાખીને થોડા જ દાયકાઓમાં એક નવી જ, કદી ઉકેલ ન મળી શકે એવી મુશ્કેલી ઊભી કરશે.

આપણે કતલખાનાંઓમાં માત્ર પશુવધ નથી કરના પણ હરિજનોની કંગાલિયતનો ગુણાકાર કરીએ છીએ. કુગાવો, બેકારી, બિમારીઓ અને વર્ગવિગ્રહનાં શક્યતાઓ વધારતા જઈએ છીએ. દેશની કુદરતી સંપત્તિઓનું નિકંદન કાઢીએ છીએ, અને માનવતા તેમ જ હિંદુ સંસ્કૃતિની કબર ખોદીએ છીએ.

વેર-ઝેર વધારનારું પગલું

આપણે એવું જ બીજું ડહાપણ વિનાનું અનાર્થિક અને વેરઝેર પગલું એ ભર્યું કે હરિજનોને મરેલી ગાય મક્ત આપવાને ખદલે એક જીવતી ગાય અને ઝઢી એકર જમીન આપી.

હરિજનના લોહીમાં ચામડું કેળવવાની કે એની વસ્તુઓ બનાવવાની કારીગરી છે, કપડું વણવાની બુદ્ધિ છે, પણ ખેતી અને પશુકેષર તેના લોહીમાં નથી. વળી ઝઢી એકર જમીન ઉપર એક કુટુંબનું પૂરું થઈ

શકે નહિ.

ખેતીનાં ઓઝારો માટે હરિજનોને લોન આપો તે લોન અઢી એકર જમીનમાંથી પાછી ભરપાઈ થઈ શકે નહિ. અઢી એકર જમીનમાં તેની પ્રથમ જરૂરિયાત; બે બળદની હોય. તેને બદલે ગાય આપી અને એકર જમીનમાં ગાય, હરિજનનું કુટુંબ અને બે બળદનો નિભાવ થઈ શકે નહિ.

પરિણામે તેમને આપેલી ગાયો બગડી. જમીન કે ખેતપેદાશમાં કાંઈ સુધારો થયો નહિ પણ સવર્ણ ખેડૂતોના અને સવર્ણ માલધારી-ઓના મનમાં રોષ આવ્યો કે હરિજનો અમારા હક્ક ડુખાવી દે છે; અને એ રોષના પ્રત્યાઘાત સર્વત્ર પડવા લાગ્યા છે.

હરિજનો પણ સવર્ણ છે.

સવર્ણ અને હરિજન એ બુદ્ધા શબ્દો જ અયોગ્ય છે. હરિજનો પણ સવર્ણ છે. ચાર વર્ણોમાંના શૂદ્રવર્ણનો એક ભાગ છે. બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય અને વૈશ્યના તેઓ વર્કિંગ પાર્ટનર છે. એટલે સવર્ણો અને હરિજનો એવા નામ-લેદ નાબૂદ કરવા જોઈએ. ગૌરવ કે હિંસુપત નામમાં નથી, પણ ચારિત્ર્યમાં છે.

બ્રાહ્મણોનું નામ એક વખત ગૌરવરૂપ હતું. ગોવધની નીતિએ તેમને અવહેલનાપાત્ર બનાવ્યા છે, એ જ પ્રમાણે ક્ષત્રિયોનો પણ ગૌરવ-ભંગ થયો છે. પ્રજાનો રક્ષણહાર વ્યસની અને ઢુંટારુ તરીકે ઓળખાયો છે. વૈશ્યોનું મહાજન નામ ખૂબ પ્રતિષ્ઠિત હતું. અંગ્રેજી શાસન પણ તેમની આમન્યા જોવામાં કંઈક અંશે સલામતી સમજતું. પણ મૂડીવાદ અને માક્સવાદમાં ઉદ્યોગપતિ અને મજૂર બે જ વર્ગો વચ્ચે સમાધાન કે વિગ્રહ ચાલ્યા કરે છે. વેપારીને-વૈશ્યને-બંને નિરુપયોગી માને છે. મૂડીવાદ વેપારીને ઢાલ બનાવીને પોતે નિર્દય શોષણ કરે છે, અને દોષનો ટોપલો વેપારી ઉપર ઢોળે છે; એટલે આજે વેપારી શબ્દ પણ અપમાનિત બનીને ગૌરવભંગ પાસી ચૂક્યો છે.

શું વેપારી પોતાનું નામ બદલે તો માનવંતો થઈ શકશે ? હરિજન નામ પણ કોમને ગૌરવરૂપ, ચેતનવંત કે ચારિત્ર્યશીલ બનાવી શક્યો

નહિ. એ નામે માત્ર એક આખી કોમને ત્રણ વર્ષથી અલગ ખેંચી કાઢી અને ભારતના નવા ભાવી વિભાજન તરફ દેશને ધકેલ્યો છે.

- ૦ હરિજનોની દુર્દશા માટે જવાબદાર કોણ ?
- ૦ હરિજનોનો ખરેખર ઉદ્ધાર કરવો છે ?
- ૦ આ રહ્યા તેના ઉપાયો :

પ્રશ્નનો ઉદ્ભવ

કોઈ પણ મંલીર પ્રશ્નના ઉકેલ માટે એ પ્રશ્ન કેમ ઉદ્ભવ્યો, તેનાં કારણો જાણ્યા વિના જ તેનો ઉપરછદ્ધો વિચાર કરી પગલાં લેવામાં આવે ત્યારે તેનો ઉકેલ તો આવતો જ નથી, પણ બીજા વિવિધ પ્રશ્નો ઊભા થતા જાય છે.

હરિજન પ્રશ્ન : એક વિસ્તારિતા

હરિજનોના પ્રશ્ન આવે એક મહત્વનો પ્રશ્ન છે, જેનાં કારણોના ઊંડાણમાં જવાને બદલે અસ્પૃશ્યતાનિવારણના નામે, મંદિરપ્રવેશના નામે, એક જ ફૂલે પાણી ભરવાના નામે જે કાંઈ પગલાં લેવામાં આવ્યાં, તેથી પચાસ વરસના પ્રયત્નો પછી પણ હરિજનોની આર્થિક કે સામાજિક હાલતમાં સામુદાયિક રીતે કાંઈ ફેર પડ્યો નહિ. પણ જે પગલાં લેવાયાં છે અને લેવાય છે તેથી હરિજનો અને સવર્ણો બંને કે વિભિન્ન જાતિઓ હોય એવો આભાસ જામતો જાય છે.

બન્ને કોમો વચ્ચે આર્થિક અને સામાજિક સંબંધો વિકસાવીને બન્નેને એકબીજાની જરૂરિયાતનું જ્ઞાન અને વિશ્વાસ પેદા કરીને એ સંબંધો આર્થિક પાયા ઉપર દૃઢ કરવાને બદલે કાયદાથી બન્નેને એક કરવાના અને અનામત નોકરી; લોકસભા, વિધાનસભાઓમાં અનામત બેઠકો વગેરે કૃત્યોથી તેમની અલગતાની ભાવનાને જીવંત રાખ્યા કરવી એ વલણ જેટલું હાસ્યારૂપ છે તેટલું જ વિઘાતક પણ છે.

જે જૂના નામથી એ વર્ણની જુદી જુદી જાતિઓ ઓળખાતી એ નામ બદલી સમગ્ર વર્ણને હરિજન નામ આપ્યું તેથી ન તો કોઈ

માટી કાંતિ થઈ છે, ન તો એ વિવિધ જ્ઞાતિઓ એક થઈ છે, ન તો તેમની આર્થિક કે સામાજિક સ્થિતિ સુધરી છે.

અસ્પૃશ્યતા-નિવારણ : નિષ્ક્રમ કાર્યક્રમ

૧૯૬૯ના સપ્ટેમ્બરમાં તે સમયના કેંગ્રેસ-પ્રમુખ શ્રી નિજલિંગપ્પા સાથેની મારી વાતચીતમાં તેમણે મને કહ્યું કે, “અસ્પૃશ્યતા જળી જ બેઠીએ.”

મેં પૂછ્યું કે, “ધારો કે એક રાતમાં એવો ચમત્કાર થઈ જાય કે તમામ સવર્ણો દોડી દોડીને હરિજનોને ભેટવા લાગે અને તમામ મંદિરો તેમના માટે ખુલ્લાં થઈ જાય તો તેમની આર્થિક કે શારીરિક સ્થિતિમાં શો ફેર પડે ?”

તેમણે સહેજ વિચાર કરીને કહ્યું, “કશો જ નહિ. પણ આપણે તેમને આપણી વચ્ચે વસાવવા બેઠીએ.” મેં તરત પૂછ્યું કે, “ધારો કે એ તમામને શહેરોની વચ્ચે સવર્ણોના લગ્નાઓમાં લાવીને રાખીએ તો પણ તેમની આર્થિક સ્થિતિમાં શો ફેર પડે ?”

તેમણે કહ્યું કે, “કશો જ નહિ.”

મેં કહ્યું, “અને છતાં પચાસ વરસ સુધી આપણે આ નિષ્ક્રમ કાર્યક્રમ માટે સમય અને નાણાં ખર્ચ્યાં છે.”

આભડછેટની પાછળ કોઈ તિરસ્કારની ભાવના નથી પણ એની પાછળ શુદ્ધિની, પવિત્રતાની જરૂરિયાતની ભાવના છે. વૈષ્ણવ-કુટુંબોમાં જે વ્યક્તિ સ્નાન કરીને પૂજામાં બેઠી હોય તેને કુટુંબના બીજા સભ્યો અડકતા નથી, પણ એનો અર્થ એ થતો નથી કે તેઓ તેમને અસ્પૃશ્ય અને તિરસ્કૃત ગણે છે.

હરિજનોના પ્રશ્નોનો ઉદ્ભવ

હરિજનોના પ્રશ્નોનો ઉદ્ભવ નીચે મુજબ છે :

હરિજનોનો વ્યવસાય

ખ્રિષ્ટશ્વરો હિંદમાં પેઠા ત્યારે ચર્મકંઠોગ - એટલે કે ચામડાં કેળવવાં એને તેમાંથી લોક-જરૂરિયાતની વિવિધ વસ્તુઓ બનાવવી, એ-સંપૂર્ણ રીતે હરિજનોના કબજામાં હતો.

શ્રી રમેશચંદ્ર દત્ત તેમના ઇકોનોમિક હિસ્ટરી ઓફ ઇન્ડિયામાં લખે છે કે “એ ધંધો ખૂબ નફાકારક હતો. દેશમાં વિશાળ પશુધન હતું, પશુહત્યા કરવાની કાયદાથી મનાઈ હતી. અને જે પશુઓ કુદરતી મોતે મરી જાય ને હરિજનોને મફત આપી દેવામાં આવતાં.”

ધંધા અનુસાર વસવાટ:

તે સમયનાં શહેરો અને ગામડાંઓની રચના જોઈએ તો જણાશે કે દરેક કેમ પોતપોતાના ધંધા પ્રમાણે અલગ વાડાઓમાં રહેતી અને તે સકારણ હતું.

ગામની વચ્ચે ખજાર હોય અને તેની આસપાસ વેપારીઓનાં નિવાસસ્થાનો રહેતાં. તેમનાથી દૂર કારીગરોનો વસવાટ રહેતો, જેથી તેમનાં ઓખરોના અવાજ વેપારી લક્ષ્યાંકોમાં ખલેલ ન પહોંચાડે. જે દિશામાંથી પવન આવતો હોય તે દિશામાં બ્રાહ્મણવાડ અને તેમની વિદ્યાશાળાઓ હતી. અને જે દિશામાં પવન વહેતો હોય તે દિશામાં હરિજનોના વાસ રહેતા, જેથી તેમને ત્યાં ચીરાતાં મરેલાં પશુઓની ગંધ ગામમાં ન પ્રસરે. આમ તેમના આવાસ ગામને છેડે હોવાનું કારણ તેમના ધંધા અંગેનું હતું, પણ તિરસ્કૃત ભાવનાને અંગે નહિ.

પૂ. પાઠ શ્રી આયવલે શાસ્ત્રી લખે છે કે ગામડાંઓની પંચાયતો મંદિરોમાં મળતી અને તેમાં હરિજનો પણ આવીને બેસતા અને અર્ચામાં ભાગ લેતા.

ગામડાના કારીગરોની સ્થિતિ:

હરિજનોમાં પણ ઘણી જ્ઞાતિઓ છે. જેમાંની અમુક જ્ઞાતિઓ હાથશાળ ઉપર કાપડ વણવાનો ધંધો કરતી. તેઓ સારા કારીગરો હતા. આમ કાપડ અને ચર્મઉદ્યોગને કારણે સર્વજ્ઞો અને હરિજનો વચ્ચે આર્થિક સંબંધો હતા.

તે ઉપરાંત તેમની પાસે એકાદ-બે એકર જમીન પણ હતી, જેમાં તેઓ પોતાની જરૂરિયાતનું અનાજ ઉગાડી લેતા. વળી કાપણીની મોસમમાં હરિજનોની, તેમ જ ગામડાંઓના બીજા કારીગરો, જેવા કે

હુહાર, સુથાર, કુંભાર, દરજી, મોચી વગેરેની સ્ત્રીઓ પૂરક આવક મેળવવા ખેતરોમાં કાપણી માટે જતી અને તેના બદલામાં તેમને અનાજ મળતું.

અંગ્રેજોએ વધારેલ આર્થિક ભાર

અંગ્રેજોએ આ સ્થિતિ પલટાવી. તેઓ જેમ જેમ પ્રદેશો જીતતા ગયા તેમ તેમ જીતાએલા પ્રદેશોમાં મહેસુલમાં ધરખમ વધારો કરતા ગયા.

ઈ.સ. ૧૭૬૪માં બંગાળનો નવાબ પોતાના રાજ્યમાંથી ૮૧ લાખ રૂપિયાનું મહેસુલ ઉઘરાવતો, બંગાળ જીત્યા પછી અંગ્રેજોએ એ મહેસુલ વધારી ૨૬૮ લાખ રૂપિયા કર્યું. ઈ.સ. ૧૮૦૨માં અયોધ્યાના નવાબ પાસેથી અલ્હાબાદ અને તેની આજુબાજુનો પ્રદેશ જીતી લીધો. એટલે તે પ્રદેશનું મહેસુલ ૧૨૫ લાખ રૂપિયામાંથી વધારીને ૧૬૮ લાખ રૂપિયા કર્યું. (આર. સી. દત્ત કૃત ઇકોનોમિક હિસ્ટરી ઓફ ઇન્ડિયા ભાગ ૧) સમગ્ર ભારતનું મહેસુલ ૧૮૩૭-૩૮માં ૧૧ કરોડ ૮૫ લાખ રૂપિયા હતું તે ૧૮૭૭-૭૮માં વધારીને ૧૬ કરોડ ૮૯ લાખ રૂપિયા અને ૧૯૦૧-૧૯૦૨માં ૨૭ કરોડ ૪૩ લાખ રૂપિયા કરી નાખ્યું. (આર. સી. દત્ત કૃત ઇ.હિ ઓફ ઇન્ડિયા-ભાગ ૨, પાન ૧૫૩, ૪૩૫).

સામૂહિક બેકારી માટેની યોજના

કર્નલ બ્રીગ્ઝ અને બિશપ હેબર્ડે લખ્યું છે કે, “કોઈ પણ હિંદી રાજાએ અંગ્રેજોના જેટલું મહેસુલ વસુલ કર્યું નથી એટલું જ નહિ, ભારતમાં અંગ્રેજોએ જેટલું મહેસુલ વસુલ કર્યું તેટલું મહેસુલ એશીઆ કે યુરોપના કોઈ રાજાએ વસુલ કર્યું નથી.”

બીજી તરફથી ૧૮૫૯ થી ૧૯૦૨ સુધી ૪૩ વરસના ગાળામાં અંગ્રેજોએ આશરે ત્રણ અબજ ગાયો અને બળદો કાપીને તેમનાં ચામડાં પરદેશ મોકલી આપ્યાં.

આ કતલની, ચામડાંની નિકાસની, અને રાક્ષસી મહેસુલ-વધારાની અતિ ગંભીર અસર સમગ્ર હરિજનકોમ ઉપર પડી. જેમ કે નમો તો કાપડની મિલો બંધ પડી તથા તેમ મરેલાં ડોરનાં ચામડાં ન

મળવાથી તેમનો ધંધો એકદમ બંધ પડી ગયો અને તેઓ સામુદાયિક રીતે બેકાર થઈ ગયા. ગાયો અને બળદો બહુ મોટી સંખ્યામાં કપાઈ જવાથી, બળતણની અને ખાતરની તંગી થઈ અને બળદના ભાવ વધી ગયા. દેશનાં તમામ ખેતરોમાં ખાતરની ખેંચના કારણે, અને મોંઘા તેમ જ અપૂરતા બળદોથી યોગ્ય ખેડાણ કરવાનું મુશ્કેલ બન્યું તેથી પાક ઓછો ઊતરવા લાગ્યો.

હરિજનોને મહેસુલ ભરવાનું મુશ્કેલ પડવાથી તેમને ખેતરો વેચી નાખવાં પડ્યાં. એટલે તેમને અનાજ મેળવવાનો પ્રશ્ન ઊભો થયો.

ગામડાંઓના સ્ત્રીવર્ગને કાપણીની મોસમમાં મજૂરીના બદલામાં અનાજ મળતું, તે દિવસની મજૂરી લેખે નહિ પણ પાકના ઉત્પન્નના પ્રમાણમાં, દર ૪૮૦૦ રતલ એટલે કે દર ૧૨૦ મણે અમુક રતલ અનાજ મળતું. હવે ઉત્પન્ન ઘટવાથી તેમની અનાજની આવક ઉપર કાપ પડ્યો એટલે હરિજનોને ખર્ચમાંથી અનાજ ખરીદવાનો પ્રસંગ આવ્યો. પણ દેશનું ઉત્પાદન ઘટતું હતું, ઉત્પાદન-ખર્ચ વધતો હતો, અને અંગ્રેજો અહીંથી અનાજની વધુ ને વધુ નિકાસ કરતા હતા, એટલે અનાજના ભાવો વધતા હતા.

પોતાનો ધંધો ગુમાવીને સામુદાયિક રીતે બેકાર બની ગએલા હરિજનો માટે આ સ્થિતિ અસહ્ય હતી, છતાં એ નિવારી શકવાને તેઓ અશક્ત હતા.

બેકારીમાંથી ગરીબાઈ

સંભવ છે કે આ બેકારીમાં ધીમે ધીમે તેમણે પોતાની બધી બચત ખરચી નાખી હોય અને ઘરખાર, ઘરવખરી તમામ વેચીને ઉઘાડા આકાશ નીચે આવી પડ્યા હોય.

આજે આપણે તેમને મુડદાલ, માંસ ખાનારા કહીને વગોવીએ છીએ, પણ તેઓ સારો અને સ્વચ્છ ખોરાક ખાઈ શકે તેવી સ્થિતિ કેમ પેદા થાય તેનો વિચાર કરતા નથી. તેમને સારો ખોરાક મળી શકતો હોય તો મુડદાલ માંસ તેઓ શા માટે ખાય? અચાનક આવી

પડેલી કાયમી બેકારીથી તેઓ ભયાનક ગરીબીમાં અને ભૂખમરામાં ફેંકાઈ ગયા. ગરીબીને ભૂખમરા સાથે, ગંદકી સાથે, વ્યસનો સાથે ગાંઠ સંબંધ છે. અને ગંદકી તેમજ વ્યસનોમાં સળડતી વ્યક્તિઓ આપમેળે જ સમાજથી અલગ થઈ જાય છે.

હસ્ત-ઉદ્યોગને પ્રાણુઘાતક ફેટકે

અંગ્રેજોએ જુલમી કાયદાઓ દ્વારા અને પાશવી અત્યાચારો દ્વારા હાથશાળ ઉદ્યોગને ભાંગી નાખ્યો. અને વણાટકામ કરનારા હરિજનો પણ બેકાર બની ગયા. હાથશાળનો ધંધો બંધ પડવાથી બેકાર બનેલા વણકારોની સંખ્યા ઓટલી મોટી હતી કે તે સમયના બિહારના માત્ર છ જ જિલ્લાઓમાં ૬૪,૦૦૦ વણકર-કુટુંબો સંપૂર્ણ બેકાર થઈ ગયાં અને રેંટિયો ચલાવીને પૂરક આવક મેળવતી ૧૪ લાખથી વધુ ગૃહિણીઓએ તેમની પૂરક આવક ગુમાવી. આ સ્ત્રીઓમાં હરિજન સ્ત્રીઓ પણ હતી. (મોન્ટ ગોમરી માર્ટીનકૃત હિસ્ટરી ઇસ્ટર્ન ઇન્ડિયા).

અંગ્રેજોનાં આવાં જુલમી કૃત્યોથી બેકારી અને ગરીબીનાં પૂર ભારતનાં ગાંમડાંઓમાં વાવાઝોડાની માફક ફરી વળ્યાં અને તેમાં સહુથી પ્રથમ હરિજનો સપડાયા.

આભડછેટ, અન્યાય અને અત્યાચાર

પોતાની પાશવી ભેદી નીતિથી અંગ્રેજોએ હરિજનોની જે દુર્દશા કરી હતી તેના ઉપર પડેલો પાડવા આભડછેટનું બહાનું આગળ કરીને સવર્ણો ઉપર દોષનો ટોપલો ઢાળી પાડવામાં આવ્યો. તેમનાથી અંબાઈ ગએલી નવી પેઢીએ તે સ્વીકારી લીધો !

સમય જતાં ૧૨ કરોડ ગરીબ, બેકાર હરિજનોનો આર્થિક ઉત્કર્ષ કેમ થઈ શકે તેનો વિચાર ક્યાં વિના જ આભડછેટ, મંદિર-પ્રવેશ, એક જ કૂવે પાણી ભરવું વગેરે આંદોલનમાં આપણે અટવાઈ પડ્યા; પણ તેથી હરિજન કોમને સામુદાયિક રીતે કાંઈ ફાયદો થયો નહિ.

તેમના ઉપર અત્યાચાર થયા છે અને થાય છે એ ખરું; પણ એમ તો અતિશય ગરીબીમાં સળડતા સવર્ણો ઉપર પણ અત્યાચારો થાય છે.

સંભવ છે કે અંગ્રેજોએ સવણું સરકારી અધિકારીઓને હરિજનો ઉપર અત્યાચાર ગુજારવા પ્રેર્યા હોય. એવા બદ્ધરાહાથી કે ગરીબી અને ભૂખમરાથી કંટાળીને અને સવણોના અન્યાયોથી રોષે ભરાઈને તેઓ ખ્રિસ્તી ધર્મ સ્વીકારી લે. ગરીબ જાતિઓમાં અને ખાસ કરીને હરિજનોમાં ખ્રિસ્તી પાઠરીઓ બહુ મોટા પાયા ઉપર વટાળ પ્રવૃત્તિ ચલાવે છે તે આપણે ક્યાં નથી જાણતા? અંગ્રેજોએ કેવી કૂટનીતિ આચરી હશે, આપણે નથી જાણતા : કદાચ કદી પણ જાણી શકશું નહિ. પણ ઉપરી અમલદારોના કે રાજકર્તાઓના પ્રીતિપાત્ર થવા અધિકારીઓ કેવા જુલમો કરી શકે છે તે આપણે સત્યાગ્રહની લડતોમાં અને તેથી પણ ભીષણ રૂપમાં કટોકટીના કાળમાં જોયું છે અને અનુભવ્યું છે. અંગ્રેજોની પ્રેરણા નીચે સવણું અધિકારીઓએ હરિજનો ઉપર ત્રાસ ગુજારવાનું શરૂ કર્યું હોય અને તે લાંબો સમય સુધી ચાલુ રહેવાથી એ એક રૂઢ આચાર બની ગયો હોય.

દેશની એકતામાં આગ

આ દેશની એકતા તોડવા અંગ્રેજોએ દરેક જાતની તરકીબો અજમાવી હતી, જે આપણે જાણ્યે જ જાણીએ છીએ.

ઈ. સ. ૧૯૩૦માં હું મુંબઈ પ્રદેશ કોંગ્રેસ કમિટીનો સભ્ય હતો, અને સત્યાગ્રહ સંગ્રામ ચાલુ હતો ત્યારે મારા મિત્ર સ્વ. શ્રી મહેરબલી અતિ શ્રીમંત અને મુસ્લિમ કોમના સર્વોચ્ચ આગેવાનના પુત્રને રાષ્ટ્રીય આંદોલનમાં ખેંચી લાવ્યા.

આ બાઈએ મને કહ્યું કે, “૧૯૨૮માં મહિનાઓ સુધી મુંબઈમાં હિંદુ-મુસ્લિમ હુલ્લડો થયાં તે હુલ્લડો કરાવવા માટે અંગ્રેજોએ મારા પિતાને ત્રણ લાખ રૂપિયા આપ્યા હતા.”

અસ્પૃશ્યતા અને ગાંધીજી

છેક ૧૯૩૨માં પણ હરિજનોને હિંદુ સમાજમાંથી સંપૂર્ણ રીતે અલગ કરી નાખવાનું કાવતરું અંગ્રેજોએ ક્યાં નહોતું કર્યું? એ તો

પૂ. મહાત્માજી ચેતી ગયા અને આમરણ ઉપવાસ ઉપર જીતરી આપણને બચાવી લીધા. છતાં તેઓ પણ અંગ્રેજોએ પ્રેરેલા આભડછેટના નારાના પ્રચારમાં અટવાઈ ગયા. અને તેથી તેમની એવી દુઃખદ સ્થિતિનાં મૂળ કારણો તો આભડછેટના પ્રચાર તળે દટાએલાં જ રહ્યાં.

પરિણામે જે કાંઈ પગલાં લેવાયાં તેનાથી હરિજનોની અમુક વ્યક્તિઓને જરૂર થોડો આર્થિક લાભ થયો, પણ સમસ્ત કોમ તો વધતી જતી મોંઘવારી અને બેકારીમાં વધુ ને વધુ દખાતી ગઈ છે. જે હરિજનો આર્થિક રીતે ઉપર આવ્યા તેઓ પોતે જ તેમના ભાંડુઓ પાસે જતા હોય કે તેમના પ્રશ્નો વિચારતા હોય એવું જણાતું નથી. તેઓ માત્ર ચૂંટણીઓ વખતે મત મેળવવા જતા જશે.

અલગતા અને અનામતનું ચક્ર

આપણે તેમને મકાનો બાંધવા લોનો આપીએ, ભણવા માટે સ્કોલરશીપો આપીએ, પણ આવેા લાભ મેળવનારાઓની સંખ્યા માત્ર હજારના આંકડામાં જ સમાઈ જાય છે અને ગુણવત્તાને બદલે જ્ઞાતિ-વાદને પ્રાધાન્ય આપવાથી જે જે ક્ષેત્રોમાં આવું બને છે તે ક્ષેત્રોની કાર્યક્ષમતા નીચે પડે છે. પણ ઉપર-લખી સવલતો કાંઈ ૧૨ કરોડ લોકોને આપી શકાય નહિ. તેમને તમામને આપણે નોકરી પણ આપી શકતા નથી. જે કાંઈ થોડીઘણી અનામત નોકરી તેમને માટે રાખીએ છીએ તેટલી સંખ્યાના સવર્ણો બેકાર રહે છે.

નોકરી એ બેકારી ટાળવાનો ઇલાજ નથી. બેકારી ટાળવા માટે તો ધંધો જ આપવો જોઈએ. અનામત નોકરી કે વિધાનસભા અને લોકસભામાં અનામત બેઠકોનો નિષ્પૃથ લઈને આપણે આપણા અલગ-તાના માનસનું પ્રદર્શન જ કર્યું છે.

બેકારીનો ઉપાય-નોકરી નહિ, પણ ધંધો.

આ એક નક્કર હકીકત છે કે આ ૧૨ કરોડને આપણે નોકરી કે મજૂરી આપી નથી. તેમને માત્ર ધંધો જ આપી શકાય. અને તે ધંધો તે તેમના વારસાગત ઉદ્યોગો, ચર્મઉદ્યોગ અને હાથશાળ.

આ ધંધા દ્વારા જ તેમનો આર્થિક, સામાજિક ઉત્કર્ષ થઈ શકે અને સવર્ણ સાથેના તેમના આર્થિક અને સામાજિક સંબંધો ફરીથી બંધાય અને સુધરે.

ગોવધનધી : ગરીબી અને બેકારીનું મારણ

આજે ચર્મઉદ્યોગ તેની બહોળલાલીની ટોચ ઉપર છે. એકલી ખાટા કંપની જ વરસ દહાડે ૮૦ કરોડ રૂપિયાનો માલ વેચે છે. ખીબાં પણ નાનાંમોટાં સેંકડો કારખાનાં છે, જે તમામ મળલખ કમાણી કરે છે. આ તમામ કારખાનાંઓ આપણા પશુધનનો નાશ કરીને ફૂલેફાલે છે, અને આપણા દેશને આપત્તિમાં ધકેલે છે. જો સંપૂર્ણ ગોવધનધી કરવામાં આવે અને તેનો પ્રમાણિકપણે તેમ જ સખતાઈથી અમલ કરવામાં આવે તો ગામડાંઓમાં કુદરતી મોતે મરી જતાં ઢોરો હરિજનોને મક્ત મળે

તેમને આધુનિક ઓબરો ખરીદવા માટે લોનો આપવી જોઈએ અને મોટાં કારખાનાંઓની હરીફાઈ સામે રક્ષણ આપવું જોઈએ જેમ જેમ દેશમાં પશુધન વધતું જાય તેમ કુદરતી મોતે મરતાં પશુઓની સંખ્યાં પણ વધતી જાય અને વધુ ને વધુ હરિજન કુટુંબો આ ધંધામાં જોડાઈને તેમનું જીવનધોરણ અને સવર્ણ સાથેના સંબંધો સુધારતા જાય.

આજે મુઠ્ઠીભર કારખાનાદારોના હાથે ચર્મઉદ્યોગમાં અબજો રૂપિયાની હેરફેર થાય છે તે સમગ્ર હરિજન કોમના હાથે થવા લાગે તો, તેમને આવકનું સાધન મળે. અને ગોવધનધીનો કાયદો પ્રમાણિકપણે અને સખતાઈથી કરવામાં આવે તો ખાતર, બળતણ, બળદો વગેરેનો પુરવઠો સુધરીને તેના લાવ ઘટે. અનાજના ઉત્પાદન-ખરચમાં ઘટાડો થઈને તેના લાવ પણ ઘટે. એટલે હરિજનોના ખરચનું ધોરણ પણ નીચું આવે.

જો ખેતીના યાંત્રીકરણનો મોહ છોડીએ તો છ લાખ ગામડાંઓમાં હજારો હરિજન કુટુંબો તો કૂવા ઉપરના કોશ બનાવવાના અને તેને સમારવાના કામમાં જ ગોઠવાઈ જાય.

કૂવા ઉપરના પંપોએ કૂવાના પાણીની જમીનતળેની સપાટીને વધુ ને વધુ નીચે ધકેલ્યા સિવાય ખેતીને ખાસ કોઈ ફાયદો કર્યો નથી. માત્ર ખેતીનો ઉત્પાદનખર્ચ અને હવાતું પ્રદૂષણ (Pollution) વધાર્યાં છે અને દેશના ડીઝલ, વીજળી અને લોખંડનો દુર્વ્યય કર્યો છે.

પાયાને બદલે ભીંત મજબૂત ! ચાર આધારસ્થંભોના વિનાશ

આપણા દેશના તમામ મુખ્ય પ્રશ્નોનો ઉકેલ સમાજની સુરક્ષા અને સુદૃઢતાના આધારસ્થંભો છે : ગૌરક્ષા, વનરક્ષા, ભૂરક્ષા (જમીનની ફળદ્રુપતાની જાળવણી) અને જલરક્ષા : આ પાયાનાં કામને વિસારે પાટીને આપણે મંદિરપ્રવેશ, આલસછેટ, એક કૂવે પાણી ભરવાના અને ભુદાન-આદેશનમાં ફૂદી પડ્યા. આપણે ત્યાં મોટાં શહેરોમાં શ્રીમંત ઘરોમાં ઘેર ઘેર કૂવા હતા. ગરીબ લતાઓમાં શેરીએ કૂવા હતા. ગામડાંઓમાં પણ ઠેરઠેર નદીઓ, તળાવો અને વાવકૂવાઓ હતા. અને એકબીજા ગામને જોડતા રસ્તા ઉપર પણ પાણીથી છલકાતા વાવકૂવા હતા. અંગ્રેજોએ એમની ભારતવિરોધી નીતિથી આપણાં સમાજના ઉપર જણાવેલા ચારે આધારસ્થંભોને ભાંગી નાખીને પાણીની તંગી ઊભી કરી. ગાયો કાપી, બળતણ માટે જંગલો કાપવા દીધાં, જમીનતું, ધોવાણ થવા દીધું અને તે ધોવાણથી નદી, નાળાં, તળાવો પુરાઈ જઈને સુકાઈ જવા દીધાં.

પરિણામે જમીનના તળતું પાણી ઓછું થવા લાગતાં કૂવાઓ પણ સુકાઈ ગયા. પછી એક ચીજની તંગી હોય ત્યારે તેની વહેંચણી માટે ઝઘડા થાય એ સ્વાભાવિક છે.

પ્રશ્નોનો ઉકેલ

આપણા પ્રશ્નોનો ઉકેલ હરિજનો અને સર્વોર્ધ વચ્ચે એક જ કૂવો રાખવાથી આવતો નથી પણ ઘેર ઘેર અને શેરીએ શેરીએ પાણીથી ભરેલા કૂવા હોય એવી સ્થિતિ ફરીથી સર્જવામાં છે. પણ આપણે તો વિજ્ઞાનને ન મેં ટ્યુબવેલના પ્રોજેક્ટો ઊભા કરીને જમીનના તળ નીચેનું પાણી ઘણે સ્થળે ૧૦૦૦ ફૂટથી નીચું ધકેલી દીધું છે.

અને હવે સાયન્સના “Water peeks its own level” નિયમ મુજબ દરિયાનું પાણી જમીનની નીચે ખાલી થઈ ગએલા ભાગોમાં ધસી રહ્યું છે. જ્યાં જ્યાં જમીન નીચે દરિયાનું પાણી ધસી આવશે તે જમીન થોડા જ સમયમાં રણપ્રદેશમાં ફેરવાઈ જશે. સૌરાષ્ટ્રમાં તો કેટલેક સ્થળે ૫૦ માઈલ સુધી દરિયાનું પાણી જમીનની અંદર આવ્યું છે, અને મીઠા પાણીના કૂવા ખારા થઈ ગયા છે. એક વાર એ પાણી જમીન નીચે ભરાઈ જાય પછી તેને ત્યાંથી ખસેડવાનું અશક્ય બનશે. આ આવી રહેલી ભયાનક આફતથી બચવું હોય તો જમીનના ધોવાણથી પુરાઈને સુકાઈ ગયેલાં તમામ તળાવો, ઝરણાંઓ, નદીઓ તેમની મૂળ જાડાઈ સુધી પાછાં ખોદી નાખવાં જોઈએ.

સાગરમતી જેવી મહાનદીમાં પણ ત્રીસ ત્રીસ ફૂટ રેતી ભરાઈ ગઈ છે. આ ખોદીને જાડી કરેલી નદીઓમાં વરસાદનું પાણી જલદી દરિયામાં વહી ન જાય માટે સ્થળે સ્થળે વચ્ચે બંધો બાંધી વરસાદના પાણીને એ બંધો વચ્ચે સંઘરી લેવું જોઈએ. તો જ આ પાણી ફરીથી જમીનમાં જીતરીને ખાલી પોલાણોમાં ભરાશે. સુકાઈ ગયેલા કૂવાઓમાં ફરીથી પાણી આવશે અને તો જ દરિયાના પાણીને જમીન નીચે ધસતો પ્રવાહ અટકશે.

સર્વોદય કે બ્રહ્મોદય ?

થોડાં વરસ પહેલાં શ્રી વિનોબાજીએ કહ્યું કે, ‘જે લોકો લગ્ન કરે તે એક કૂવો ખોદાવીને દેશને અર્પણ કરે તો આ કૂપદાનથી પાણીનો પ્રશ્ન ઊકલે.’

એ તેમને લખ્યું કે, “દેશમાં કૂવા તો લાખો છે, પણ તેમાં પાણી નથી. પાણીના પ્રશ્નનો ઉકેલ નવા કૂવા ખોદવામાં નથી પણ કુંદરત દર વરસે જે પાણી વરસાદ દ્વારા આપણને આપે છે તેને જમીન નીચે સંઘરી લેવામાં છે.”

એ જ પ્રમાણે દરેક માણસને જમીન ન આપી શકાય પણ જ્ઞાન આપી શકાય. એ પાયાનો સિદ્ધાન્ત પણ લક્ષ બહાર રહી ગયો હોય એમ જણાય છે.

સર્વોદય આંદોલનના નેતા નીચે થોડુંક જામીનનું વિતરણ જરૂર થયું છે, પણ તેથી ન જમીનની ક્ષત્રુપતા સુધરી, ન બેકારી ઘટી, ન ગોરક્ષા કે જળરક્ષા થઈ કે ન તો જંગલો બચ્યાં. ન તો આમઉદ્યોગો વિકસ્યા કે ન તો હરિજનોનો પ્રશ્ન ઉકેલાયો; અને દેશ આર્થિક તેમ જ નૈતિક અધઃપતનના ઊંડાણમાં સરકતો રહ્યો.

ખાદી મોંઘી કેમ ?

કાપડની હાથશાળ એક એવો ધંધો છે કે જેમાં હરિજનો સહિત બીજાં એક કરોડ કુટુંબોને સહેલાઈથી સમાવી શકાય. આ હાથશાળો માટે કરોડો રેંટિયા ચાલવા જોઈએ. ગાંધીજીએ સત્યાગ્રહ-આંદોલન શરૂ કરવા પહેલાં દેશમાં એક કરોડ રેંટિયા ચાલુ થવા જોઈએ એ શરત મૂકી હતી; અને તે સમયે દેશે તે શરત પૂરી કરી હતી. પણ ખાદી-ક્ષેત્રે આપણે પાયાની ભૂલ એ કરી છે કે રેંટિયો પૂરક આવકનું સાધન છતાં એ પૂરી રોજીનું સાધન બનાવીને ખાદીને મોંઘી બનાવી છે. અને ખાદીના વેચાણ ઉપર વિવિધ શરતો લાદીને અને મિલ-કાપડના ભાવ કરતાં ખાદીના ભાવ ૫૦ ટકા વધુ રાખવાનો નિયમ રાખીને તેનું બજાર સંકુચિત કરી નાખ્યું છે.

ખાદીનું કુલ્લક વેચાણ

નાના ગામમાં મિલ-કાપડની બેચાર દુકાન હોય, કર્ણામાં ૨૦-૩૦ દુકાન હોય પણ ખાદીભંડાર તો મોટા શહેરમાં જ હોય અને તે પણ કેટલા ? જુઓ જેવાં ૭૦ લાખની વસતી ધરાવતાં શહેરોમાં પણ માત્ર ૧૭ ખાદી ભંડારો, અને તે તમામનું વેચાણ ૧૯૭૪-૭૫ની સાલમાં માત્ર બે કરોડ ત્રેપન લાખ રૂપિયાનું જ હતું; જે સુલભ જોડા કાપડ મારકીટની એક જ દુકાનના વેચાણ જેટલું પણ ન થયું.

સુતરના ઉત્પાદનનો ઉપાય

હાથશાળ ઉદ્યોગ હંમેશ માટે મિલ-સુતર ઉપર ન જ ચલાવાય. તેમ કરવા જતાં કરોડો હાથશાળ ૧૦૦-૨૦૦ મિલની દયા ઉપર ચાલે અને આ મિલો સમય પ્રમાણે સુતરની ખેંચ અને નફાખોરી કરી શકે.

હાથશાળ ઉદ્યોગ દ્વારા કરોડો અર્ધનશ્વનાં અંગ ઢાંકવાં હોય અને કરોડોને રોજી આપવી હોય તો તે ઉદ્યોગની જીવાદોરી સમા સુતરનું ઉત્પાદન વિકેન્દ્રિત ધોરણે અને પૂરક આવકના સાધન રૂપે રેંટિયા દ્વારા જ થવું જોઈએ; જ્યારે દેશનો કાપડ ઉદ્યોગ તેની ટોચ ઉપર હતો અને દુનિયાની બજારો આપણા દેશના કાપડથી ભરાતી ત્યારે પણ રેંટિયો પૂરક આવકનું જ સાધન હતો. તેની શક્તિ પૂરી આવક આપવાની નથી, પણ કરોડોને પૂરક આવક આપવાની છે. કરોડો લોકોનાં અંગ ઢાંકવાની તેની શક્તિને પડકારી શકાય તેમ નથી.

પણ ખોટા નિયમો બાંધીને અને ખોટા સિદ્ધાન્તો વડે ખાદીનું કાર્ય ચલાવીને ખાદીના ક્ષેત્રને અતિશય સંકુચિત બનાવી નાખ્યું છે; અને એ રીતે હરિજનોના તેમ જ લાખો ગ્રામવાસીઓના હિતને પારાવાર નુકસાન થવા દીધું છે.

દેશની જીવાદોરીના પ્રશ્નો અને તેમાં પતન

પીવાના પાણીના દુકાળ, અનાજની મોંઘવારી, ખાદ્યતેલની અછત, શુદ્ધ ધી દૂધનું દેશમાંથી અદૃશ્ય થવું, ખાદી, ગ્રામ્યઉદ્યોગો, હરિજનોનો આર્થિક અને સાંસ્કૃતિક ઉત્કર્ષ વગેરે પાયાના અને દેશની જીવાદોરીના પ્રશ્નો છે.

તેના ઉકેલ માટે મૂડીવાદી કે સામ્યવાદી પ્રચારસૂત્રોના આધારે બિનવહેવારું પગલાં લઈને દરેક ક્ષેત્રમાં આપણે પછડાટ ખાધી છે; તથા મુશ્કેલીઓના ગુણાકાર કર્યા છે.

બેકારી અને ગરીબીનો નાશ કરવા માટે ઘસાએલી પંચવર્ષીય યોજનાઓ બેકારી અને ગરીબી વધારતી જઈને માનવતાનો નાશ કરી આગળ વધી રહી છે.

અંતિમ ઇચ્છા

આપણે ઇચ્છીએ છીએ કે નવી સરકારે ગાંધીજીનાં અધૂરાં રહેલાં કાર્યો પૂરાં કરવાની રાજઘાટ ઉપર લીધેલી પ્રતિજ્ઞા પાર પડે અને ઉપર જણાવેલાં તમામ કાર્યો સાચા દૃષ્ટિકોણથી જોઈને તથા આપણા દેશની

ભૌગોલિક, સામાજિક અને આર્થિક વિવિધતાઓ ધ્યાનમાં લઈને તેના ઉકેલ માટે વહેવારું પ્રયત્નો કરે.

પરદેશીઓ આપણી પ્રગતિથી પ્રભાવિત થયા છે એવા ધમંડ સાથે ચાલુ ચીલા ઉપર આગળ વધવું હોય તો મારે સખેદ જણાવવું પડશે કે માનવતાની કતલ ચાલુ રાખીને એના જ શબ ઉપર પગ દઈને આગળ વધી શકાશે.

*

ઓ સુધારકો ! જો તમે ગાંધીજીના ભક્ત હો તો ગાંધીજીના આટલા શબ્દો (હિંદ-સ્વરાજ) તમારા અંતરે કેતરી નાખો.

“જ્યાં નીતિ અને ઇન્દ્રિયોનો નિઘ્ર નથી એવો કોઈ પણ સુધારો કુધારો છે. આવા કહેવાતા સુધારાઓથી હિન્દુસ્તાન પાયમાલ થઈ જશે.

સંભવ છે કે આ ગાંધીવાદની ને હવે ગાંધીની પણ જરૂર નહિ હોય.

ઓ યુવાનો ! વાતવાતમાં માથું ઊંચકીને તમે તમારાં બાબતુજીને, શિક્ષકને, શેઠને કે સાહેબને તડાકડીની ભાષામાં સંભળાવી દો છો કે, “અમે તમારું કહ્યું કરવાના નથી. અમારા મનને જે ઠીક પડશે તે અમે કરશું. અમે અંતરના અવાજને અનુસરશું” વગેરે....

આવાં બેલગામ વિધાનો સામે મારે તમને એ વાત કરવી છે કે તમે જો કોઈની ગુલામી કરવા માંગતા નથી તો તમે તમારા મનના કહ્યા પ્રમાણે ચાલવાની વાત કરીને મનની ગુલામી તો સ્વીકારી જ ને ? આ તો તમે ગુલામની ય ગુલામી સ્વીકારી !

મન તમારું ગુલામ; તેના તમે ગુલામ રે ! આના કરતાં તો માતાપિતાની, શિક્ષકની, કે ધર્મગુરુની ગુલામી કરવી શું ખોટી ? ગુલામની ગુલામી તો ખૂબ હિંસુપતભરી બાબત નથી શું ?

—૫. શ્રી ચન્દ્રશેખરવિજયજી

[૧૬]

ભારતમાં માંસાહાર-પ્રચારની ભેદી હીલચાલ

- ❖ કોઈ એ વાત ભૂલશે! મા કે કતલખાનાં એ અગ્રેજોએ
આપણને આપેલો ખતરનાક વારસો છે !
- ❖ સરકાર શું ઇચ્છે છે? ભારતમાં એક પણ પશુ જીવતું
ન રહે તે?
- ❖ વિશ્વખેંકની ૩૦ કરોડની સહાય રાષ્ટ્રની અઢી અબજની
સંપત્તિનો નાશ કરશે.
- ❖ ખરનાલાજી ! ભારતની પ્રજાને હવે વધુ મૂર્ખ ન બનાવો.
- ❖ આવી રહી છે; માંસાહારના પગલે પગલે મધપાનની છૂટ.
- ❖ ઇંડાં એ ડુક્કરના માંસની પાયલોટ કાર તો નથી ને?

આ કેવી ભાગીદારી ?

વિશ્વખેંક પાસેથી રૂપિયા ૩૦ કરોડની સહાયતાના આંચળા હેઠળ
કરજ કરીને, જેરૂતોને કમાણી કરી આપવાની બહાના નીચે, કેન્દ્ર
સરકાર અને તામિલનાડુની સરકારની ભાગીદારીમાં ઘેટાં જીછેરી, તેમને
કાપી, તેમનું માંસ નિકાસ કરવાની એક યોજના તૈયાર થઈ. બીજાં
રાજ્યોમાં પણ જો તેઓ કબૂલ હોય તો વિશ્વખેંકના કરજ સાથેની
યોજનામાં ભાગીદાર થવાની કેન્દ્ર સરકારની તૈયારી છે.

માંસ માટેનું ઘેટાંનું સંવર્ધન

આ યોજનામાં સરકાર જેરૂતોને ઘેટાં આપશે. તેમને માટે ચારો
ઉગાડવા જમીન ફાજલ પાડી આપશે. જેરૂતો આ ઘેટાંઓને ખાસ

ખોરાક ખવડાવીને તેમનું વજન ૨૬ કિલો સુધી વધારે, એટલે સરકાર તેમની પાસેથી એ ઘેટાં ખરીદી લઈને, કાપીને તેના માંસની નિકાસ કરશે.

આપણાં ઘેટાંનું વજન ૨૦ કિલો હોય છે. પરદેશી ઘેટાં ૨૬ કિલો વજનનાં હોય છે, પણ તેમના માંસમાં ચરબીનું પ્રમાણ વિશેષ હોય છે, એટલે તેઓ આપણાં ઘેટાંનું માંસ પસંદ કરે છે. પણ આપણાં ઘેટાં ૨૬ કિલોનાં થશે, ત્યારે તેમના માંસમાં પણ ચરબીનું પ્રમાણ વધુ હશે. એટલે કદાચ તેની કિંમત ઓછી બપજશે.

કરોડો ઘેટાં કપાશે:

પણ આ કાંઈ ૧૦-૨૦ ઘેટાંની કતલનો સવાલ નથી. કરોડો ઘેટાં કાપવાનો સવાલ છે. એટલે કેન્દ્ર સરકારે મુંબઈમાં દેવનારનું કતલખાનું છે, એ ધોરણનાં અદ્યતન કતલખાનાં શરૂ કરવાનો નિર્ણય કર્યો છે. તામિલનાડુમાં ત્રણ કરોડ રૂપિયાને ખર્ચે એ કતલખાનું બંધાશે, જેમાં એ કરોડ કેન્દ્ર સરકાર આપશે અને એક કરોડ તામિલનાડુની સરકાર આપશે (આખરે તો આ બધાં નાણાં પ્રજા ઉપર નિતનવા કરી ઝીંકીને જ વસૂલ થાય છે.)

મદ્રાસથી વિરોધ:

મદ્રાસમાં “ભગવાન મહાવીર અહિંસા-પ્રચારક સંઘ” નામની એક સંસ્થા છે. તેના પ્રેમોટર્સ છે; ત્યાંના રાજ્યપાલશ્રી પ્રભુદાસ પટવારી, જસ્ટિસ એન. કૃષ્ણસ્વામી રેડીઆર (રીટાયર્ડ) અને મદ્રાસ હાઈકોર્ટના જસ્ટિસ પી. આર. ગોકુલકૃષ્ણન.

પ્રમુખ છે; શ્રી મોહનમલ ચોરડીઆ અને માનદ્વંત્રી છે શ્રી એસ. ચંપાલાલ ગોલેચા.

આ સંસ્થાએ સૂચિત કતલખાનાંઓ માટે વિરોધ દર્શાવીને એ યોજના પડતી મૂકવાની વિનંતી કરતો એક પત્ર કેન્દ્રના ખેતીવાડી ખાતાના પ્રધાનશ્રીને તા. ૨૦-૮-૧૯૭૭ના દિવસે લખ્યો. પ્રધાનશ્રીએ પાંચ મહિના પછી તા. ૧૫-૨-૧૯૭૮ના પત્રથી જણાવ્યું કે અદ્યતન કતલખાનાં સ્થાપવાનો ઉદ્દેશ પશુઓની કતલ વધારવાનો નથી, પણ

લોકોને લેજસેજ વિનાનું ચોખ્ખું અથવા જંતુરહિત માંસ પૂરું પાડવાનો છે, તેમ જ કસાઈઓ કે જે સમાજનો નબળો વર્ગ છે તેમને રોજી આપવાનો છે.

પશુઓની કતલ અગણિત વપશે

દેવનારમાં દર વરસે ગાય, ભેંસ, બળદ મળીને એક લાખથી વધુ જાનવરો અને ૧૦ લાખથી વધુ ઘેટાં-બકરાં મળી ૧૧ લાખ જાનવરો કપાય છે. ભારતમાં દરેક મોટાં શહેરોમાં આવાં કતલખાનાં શરૂ કરવામાં આવે તો દર કતલખાના દીઠ ૧૧ લાખ વધુ પશુઓ કપાય એ ગણતરી પ્રધાનશ્રી, તેમના સચિવો અને સલાહકારોના ખ્યાલ બહાર રહી ગઈ હોય એમ લાગે છે.

સમાજનો સહુથી નબળો વર્ગ કયો ?

કસાઈઓને સમાજમાં નબળો વર્ગ ગણવામાં કાં તો પ્રધાનશ્રી થાપ ખાઈ ગયા છે, અથવા તેમના સલાહકારોએ તેમને ખોટી સલાહ આપી છે. સમાજમાં સહુથી નબળો વર્ગ હરિજનોનો છે, અને એમની નબળાઈનું, ગરીબીનું, કંગાલિયતનું કારણ પશુઓની નિર્દય કતલમાંથી જ ઉદ્ભવ્યું છે.

હરિજનો અને ખીજા કારીગરોને ઉત્પાદક-કાર્યોથી રોજી આપી સમૃદ્ધ કરવાને બદલે હિંસાત્મક કાર્યો દ્વારા ખંડનાત્મક વૃત્તિ વડે થોડા માણસોને રોજી આપીને કરોડો માણસોના હાથમાંથી ઉત્પાદક ધંધા અને મોંઝાંથી રોટી આંચકી લેવી એ માત્ર પશુઓની જ કતલ નથી; પરંતુ માનવતાની, સંસ્કૃતિની અને હિંદુધર્મનાં મૂળ તરવોની પણ કતલ છે.

આવી હિંસાત્મક જીવનસૃષ્ટિ ઉપર વિનાશ વેરતી યોજનાઓ રાષ્ટ્ર માટે કેટલી વિઘાતક છે, એનો લોકોને ચિંતાર આપવાનો આ નમ્ર પ્રયત્ન છે. નીચેના લખાણમાં કતલખાનાં દ્વારા જે નુકસાન થવાનું જણાવ્યું છે તે દરેક કતલખાના ભારકેત થશે અને દર વરસે એ નુકસાનનો ગુણકાર થયા કરશે.

આપણે ક્યાં જઈ રહ્યા છીએ ?

બ્રિટિશ સમય પહેલાં આપણે રૂ, સુતર, દરેક બાતનું સુતરાઉ કાપડ, રેશમ, દરેક બાતનું રેશમી કાપડ, ઊન, બકરાંના ઊનની મુલાયમ વગેરે ચીજો, ગૃહઉદ્યોગની ખાંડ, ગળી વગેરે ચીજો નિકાસ કરીને દેશના કારીગરોને તેમના ઘર આંગણે રોજ-રોટી આપીને રાષ્ટ્રની સમૃદ્ધિ વધારતા. (Economic History of India by R. C. Dutt Vol. 1, Pages 203/204)

અંગ્રેજોએ આપેલી હિંસાત્મક અર્થનીતિનો વારસો બળવી રાખીને હવે પશુઓનાં અંગ-ઉપાંગોની નિકાસ દ્વારા કમાણી કરવાની આસુરી વૃત્તિ કેળવતા જઈએ છીએ અને દેશને બેકારી, ગરીબી, બિમારી, ગુનેગારીના ખાડામાં ધકેલી પરદેશી કરજના બોજ નીચે કચડાતા જઈએ છીએ.

દેશમાં જ્યારે મૈત્રી-સેવા અને અહિંસાનું વાતાવરણ જમાવવાની જરૂર છે, ત્યારે રોજ આપવાના અંચળા નીચે સ્થાપાતાં કતલખાનાં, લોકમાનસમાં હિંસા એ રાખેતા મુજબનું કાર્ય છે અને જીવન જીવવા માટે તેમ જ રોજ, મેળવવાની સ્વીકાર્ય પદ્ધતિ છે એ માન્યતા જન્માવશે.

આર્થિક નીતિમાં આર્થિક હહાપણનો અભાવ

દેશમાં જમીન ખેડવા માટે તેમ જ વાહનવ્યવહાર માટે બળદોની; દૂધ, ઘી અને બળતણની; ગરીબો માટે ગરમ કાપડ તેમ જ રહેઠાણોની ઉંચ અછત છે.

દૂધનો પાઉડર, શુદ્ધ ધીનું સ્થાન લેવા બટર ઓઈલ, કેરોસીન, ઊન વગેરે ચીજોની આયાત કરવા પાછળ અબજો રૂપિયા ખર્ચવા પડે છે.

ખેતી નીચેની કુલ જમીનના માત્ર ૧૮ ટકા સિંચાઈની જમીનમાં જ વપરાઈ શકે એવા ફર્ટિલાઈઝરની આયાત અથવા તેમના ઉત્પન્ન માટે કારખાનાંઓ પાછળ અબજો રૂપિયાની મૂડી બિનજરૂરી રીતે સલવાઈ પડી છે.

આવી કંગાલ સ્થિતિની ઉપેક્ષા કરીને દેવનારના કતલખાનાના ધોરણે દરેક મોટા શહેરમાં નવાં કતલખાનાં શરૂ કરવાં, અને તેમ કરીને ઉપર જણાવેલ તમામ ચીજોની અછતને વધુ ઉગ્ર બનાવવી અને આયાતો વધારવી તેની પાછળ કોઈ જ આર્થિક કે વૈજ્ઞાનિક હઠાપણ નથી.

પશુનાશથી ઘટતું જતું અનાજનું ઉત્પાદન

સૌરાષ્ટ્રમાં જમીનની ક્ષમતા એક એકરે ૨,૦૦૦ પાઉન્ડ બાજરો આપવાની છે. (Hand book Agriculture, Published by I.C.A.R.) છતાં બળદોની ખેતને કારણે યોગ્ય ખેડાણ ન થવાથી અને પશુઓની ઉગ્ર અછતને લીધે પૂરતું ખાતર ન મળવાને કારણે એકરે ૭૦૦ થી ૮૦૦ પાઉન્ડ બાજરો જીતે છે અને દેશનું બાજરાનું એકરદીઠ સરેરાશ ઉત્પાન માત્ર ૧૮૨ કિલો જ છે. (India, 1974).

જુવાર, ડાંગર વગેરે બીજા ખરીફ પાકોની પણ આવી જ હાલત છે. જેની સીધી વિપરીત અસર પશુઓના ચારા ઉપર, તેમની શ્રમ કરવાની તેમ જ દૂધ આપવાની શક્તિ ઉપર અને અંતે દૂધ તેમ જ શુદ્ધ ઘીના પુરવઠા ઉપર પડે છે.

અંધાપાનો વધતો ભય

બીજા દેશોમાં જ્યારે લોકોને રોજ માથાદીઠ એકથી દોઢ લિટર દૂધ મળે છે, ત્યારે આપણા દેશમાં સરેરાશ દોઢ ગ્રામ દૂધ પણ નથી મળતું. પરિણામે અપોષણના રોગો, આંખોની બિમારી અને અંધાપાનો ભય વધતો જ જાય છે.

પૂરતા પ્રમાણમાં દૂધ મળે તો જે અનેક રોગોને અટકાવી શકાય, તે રોગોની સારવાર માટે દર વરસે કરોડો રૂપિયાની દવાઓ વાપરવી પડે છે, અને એ દવાઓના ઉત્પાદન પાછળ અબજો રૂપિયાની મૂડી રોકવી પડી છે.

પશુઓની સંખ્યા ઘટતી જતી હોવાને કારણે દેશમાં બેકારી, ગરીબી અને ગુનાખોરી, અમર્યાદિત રીતે વધતાં જાય છે. ગુનાખોરી, હામવા સરકારને વધુ ને વધુ ખર્ચ કરવો પડે છે અને એ ખર્ચનાં નાણાં મેળવવા વધુ ને વધુ કરવેરા નાખવા પડે છે.

કતલખાનાંથી ૨૦૦ ને રોજ, વીસ હજાર બેકાર

દેવનાર કક્ષાના એક આધુનિક કતલખાના પાછળ ત્રણથી પાંચ કરોડ રૂપિયાની મૂડીનું રોકાણ થાય છે. જેમાં માત્ર ૨૦૦ કર્સાઈઓને રોજ મળે છે, પણ હજારો પશુપાલકો બેકાર બને છે અને રાષ્ટ્રને અબજો રૂપિયાની જીવનજરૂરિયાતની ચીજોનું નુકસાન થાય છે. ત્રણ કરોડની મૂડીના કતલખાનાને બહલે રહેઠાણો બાંધીએ તો, દર એક કતલખાનાદીઠ દસ હજાર બેઘર કુટુંબોને રહેઠાણ આપી શકીએ.

પશુનાશ એટલે ગામડાંની મૂડીના નાશ

કોઈ પણ દેશમાં પશુધન એ રાષ્ટ્રની સંપત્તિ છે. આપણા દેશની કુલ રાષ્ટ્રીય આવકની ૫૦ ટકાથી વધુ આવક આપણાં પશુઓ દ્વારા મળે છે. (India 1966, Page 148) આવા અમૂલ્ય પશુધનનો નાશ કરવા ત્રણથી પાંચ કરોડ રૂપિયાના ખર્ચે બાંધેલાં આધુનિક કતલખાનામાં દર વરસે નીચે મુજબની રાષ્ટ્રીય મૂડીનો અને એ મૂડી દ્વારા થતી રાષ્ટ્રીય આવકનો નાશ થાય છે.

આધુનિક કતલખાનામાં નાશ પામતી રાષ્ટ્રની સંપત્તિ :

દર વરસે એક લાખથી વધુ મોટાં પશુઓ : કિંમત રૂ. ૫,૦૦,૦૦૦
દસ લાખથી વધુ ઘેટાં-બકરાં : કિંમત રૂ. ૧૦,૦૦,૦૦૦

કુલ રૂ. ૧૫,૦૦,૦૦૦

આ અગિયાર લાખ પશુઓની કતલથી દર વરસે નવા ૨૦ હજાર બરવાડો અને બીજા પશુપાલકો બેકાર બને છે અને બીજા ધંધા ન મળવાથી ગેરકાયદે દારૂ, દારૂચોરી અને બીજી સમાજવિરોધી પ્રવૃત્તિમાં જોડાઈ જાય છે.

જો આવાં કતલખાનાં બંધ કરીએ તો દર એક કતલખાનાદીઠ ૨૨ વરસે નવાં ૨૦ હજાર કુટુંબોને રોજગારી આપીને રાષ્ટ્રના ઉત્પાદન, આવક અને બચતમાં ધરખમ વધારો કરી શકીએ.

કતલખંધીથી થતો ફાયદો

ગાય, ભેંસ અને બળદની જો કતલ કરવામાં ન આવે અને

તેમના જીવન સામે યીજા અવરોધો મૂકવામાં ન આવે, તો તે સરેરાશ પંદર વરસ જીવે છે. ઘેટાં અને બકરાંને જો કાપી નાખવામાં ન આવે તો સરેરાશ આઠથી દશ વર્ષ જીવે છે, છતાં માની લઈએ કે આ કતલ થનારાં પશુઓની કતલ કરવામાં ન આવે તો સરેરાશ વધુ પાંચ વરસ તો જરૂર જીવે, અને પાંચ વરસમાં આપણને નીચે મુજબ ઉત્પાદન અને આવક મળે :

દરેક નાનું પ્રાણી દર વરસે $\frac{1}{2}$ ટન છાણુમૂતર રૂપી ખાતર આપે છે. કતલ કરવામાં ન આવે તો આ દસ લાખ પ્રાણીઓ વરસમાં ૨૫ લાખ ટન આપે, જેની કિંમત.....રૂ. ૧૭,૫૦,૦૦,૦૦૦

મોટાં પ્રાણી દર વરસે ચાર ટન ખાતર આપે. એક લાખ મોટાં પ્રાણી પાંચ વરસમાં ૨૦ લાખ ટન ખાતર આપે, જેની કિંમત.....રૂ. ૧૪,૦૦,૦૦,૦૦૦

આશરે ૩૦ હજાર લે'સોનું પાંચ વરસનું દૂધ સાડી બત્રીસ કરોડ લિટર, જેની કિંમત.....રૂ. ૪૫,૦૦,૦૦,૦૦૦

૧૦ લાખ ઘેટાં-બકરાંનું જીન માથાદીઠ વરસે એ કિલો લેખે પાંચ વરસમાં ૧ કરોડ કિલો, જેની કિંમત.....રૂ. ૬,૦૦,૦૦,૦૦૦

કતલ થનારાં ઘેટાં-બકરાંમાં ૫૦ ટકા માદા (females) હોય તેના માથાદીઠ રોજના સરેરાશ અઢી લિટર દૂધ લેખે પાંચ વરસમાં ૬૧,૫૦,૦૦,૦૦૦ લિટર કિંમત.....રૂ. ૬૨,૫૦,૦૦,૦૦૦

૪૫ લાખ ટન ખાતર વડે ૧૦ લાખ એકર જમીન ઉપર એક લાખ ટન વધુ અનાજ પેદા કરી શકાય. પાંચ વરસમાં પાંચ લાખ ટન અનાજની કિંમત.....રૂ. ૫૦,૦૦,૦૦,૦૦૦

૧૦ લાખ એકર જમીન ઉપર પાંચ વરસમાં
 પાંચ લાખ ટન અનાજ સાથે ૧૧૭ કરોડ
 ૫૦ લાખ કિલો પશુઓનો ચારો થાય
 તેની કિંમત.....રૂ. ૪૩,૭૫,૦૦,૦૦૦૦

કુલ.....રૂ. ૨,૩૮,૭૫,૦૦,૦૦૦

દર એક કતલખાના દીઠ દર પાંચ વરસે ૨૩૮ કરોડ ૭૫ લાખ રૂપિયાની કિંમતની જીવનજરૂરિયાતની સીલે અને ૭૫ કરોડ રૂપિયાની કિંમતનાં પશુઓ રૂપી રાષ્ટ્રીય મૂડી નાશ પામે. દર વરસે નવાં હજાર કુટુંબોને બેકાર બનાવીને સમાજવિરોધી પ્રવૃત્તિઓમાં ભેડાવાની ફરજ પડે.

આ નુકસાનમાં ૧ કરોડ કિલો જીનમાથી જે લાખો ગરમ ધાબળા અને ગરમ કાપડ બને તે ગુમાવીએ તેની નુકસાની અને તે જીનના કાંતનારા તેમ જ વણનારાની મજૂરી જાય તેની ગણતરી પણ ઉભેરવી નહીંએ.

કતલથી જીનમાં પરાવલંબન

કતલખાનાં એ પશ્ચિમી સંસ્કૃતિનો, હિંસા અને શોષણ ઉપર રચાયેલી અર્થવ્યવસ્થાનો અને અંગ્રેજોનો આપણને મળેલો વારસો છે. આજે આપણે વરસે ૧૪ કરોડ રૂપિયાની કિંમતનું જીન આયાત કરીએ છીએ. (India 1974, Page 273), પણ અંગ્રેજ હકુમત પહેલાં આપણે જીનમાં સ્વાવલંબી હતા.

અંગ્રેજો અહીં જે જે પ્રદેશો જીતતા ગયા ત્યાં કાયદેસરનાં કતલખાનાં શરૂ કરતા ગયા અને પોતાના દેશનું કાપડ અહીં ઘુસાડતા ગયા. આપણાં પશુઓનો નાશ કર્યા વિના તેમના દેશનું ગરમ કાપડ અહીં ઘુસાડવાનું અને ગરમ કાપડનું બજાર હાથ કરવાનું શક્ય જ ન હતું.

ગરમ કાપડની ઈંગ્લેન્ડમાંથી આ દેશમાં શરૂ થયેલી આયાતના આંકડા નીચે મુજબ છે :

વરસ	શાલ	તૈયાર ગરમ કપડાં	ગરમ કાપડ
ઈ. સ. ૧૮૨૪	રૂ. ૧,૮૧૦	—	—
ઈ. સ. ૧૮૨૫	રૂ. ૯,૨૦૦	—	—
ઈ. સ. ૧૮૨૬	રૂ. ૧૧,૫૬૦	—	રૂ. ૬,૧૪૦
ઈ. સ. ૧૮૨૭	રૂ. ૭,૫૪૦	રૂ. ૬,૦૧૦	રૂ. ૯,૧૫૦
ઈ. સ. ૧૮૨૮	રૂ. ૧૧,૧૫૦	રૂ. ૪,૮૧૦	રૂ. ૧૩,૧૦૦
ઈ. સ. ૧૮૨૯	રૂ. ૪,૦૬૦	રૂ. ૫,૮૧૦	રૂ. ૮,૪૪૦
ઈ. સ. ૧૮૩૦	રૂ. ૪,૭૬૦	રૂ. ૩,૧૫૦	રૂ. ૪,૫૭૦

(Source : Economic History of India By R. C. Dutt, Vol. 1, Page 206.)

અંગ્રેજો જેમ જેમ દેશના વધુ ને વધુ ભાગ ઉપર કબજો જમાવતા ગયા, તેમ તેમ વધુ ને વધુ કતલખાનાં શરૂ થતાં ગયાં અને ઘેરાં નાશ પામતાં ગયાં તેમ જિનની ખેંચ પડવાથી ઈંગ્લેન્ડનું જિન અને જિનનું કાપડ દેશમાં આવતું ગયું અને આપણા પશુપાલકો અને જિન કાંતનારા તેમ જ ગરમ કાપડ વણનારા બેકાર બનતા ગયા.

આ રહ્યા એ આયાતના થોડા આંકડા

ઈ. સ. ૧૮૫૬	— ૨૮ લાખ રૂપિયાની કિંમતનું ગરમ કાપડ		
„ ૧૮૬૦	— ૬૧ લાખ	„	„
„ ૧૮૬૬	— ૭૬ લાખ	„	„
„ ૧૯૭૬	— ૮૬ લાખ	„	„
„ ૧૮૮૦	— ૯૨ લાખ	„	„
„ ૧૮૮૪	— ૧૨૧ લાખ	„	„
„ ૧૮૮૬	— ૧૫૬ લાખ	„	„
„ ૧૮૯૪	— ૧૮૬ લાખ	„	„
„ ૧૮૯૬	— ૧૭૫ લાખ	„	„

(Source : Economic History of India by R. C. Dutt, Vol II, Pages.249, 307)

એ વારસો ચાલુ રાખ્યો

સ્વરાજ્ય મળ્યા પછી આપણે એ સ્થિતિ ઉલટાવી શક્યા હોત, પણ ભારત સરકારે અંગ્રેજોનો એ શોષણનો અને હિંસાનો વારસો જાળવી રાખીને પશુઓની કતલ અને જીનની આયાત વરસોવરસ વધારે કરવાનું ચાલુ રાખ્યું. પરિણામે ૧૯૭૧-૭૨માં આપણે ૧૪ કરોડ રૂપિયાનું જીન આયાત કર્યું. (India 1974, Page 237)

ઘેરાં-બકરાં જ વનવિસ્તાર વધારી શકે

જંગલ તેમ જ ખેતી નીચેની જમીનના દરેક ભાગને ખાતર રૂપી પોષણની જરૂર છે. જંગલની જમીનને પણ જો ખાતર દ્વારા પોષણ ન મળે તો તે નબળી-રસકસ વગરની બને છે. પરિણામે જંગલની પેદાશો અને એ પેદાશોની ગુણવત્તા ઓછી થતી જાય છે, જેની સીધી વિપરિત અસર આર્થિક ક્ષેત્રે અને લોકોના સ્વાસ્થ્ય ઉપર પડે છે.

જંગલમાં ખાતર પાથરવું એ આપણા માટે અશક્ય છે. એ તો ત્યાં ચરવા ફરતાં ઘેટાં અને બકરાં જ કરી શકે અને જંગલની ફળ-ફુલ પતા જાળવી શકે.

એટલું જ નહિ, તેઓ જંગલમાં જે ફળ-ફૂલ અને પાન ખાય છે તેમાંથી ફળનાં બીજ તેમના પેટમાંથી તેમની લીંડી દ્વારા પાછાં બહાર આવી જંગલમાં પથરાય છે અને તેમાંથી નવાં વૃક્ષો જીગી નીકળે છે. મનુષ્યથી વનવિસ્તારનું કાર્ય થઈ શકે નહિ, એ માત્ર પશુઓ જ કરી શકે. મનુષ્યો તો વૃક્ષો જ વાવી શકે; વન કદાપિ નહિ.

ઉપરની તમામ બાબતોનો વિચાર કરીએ તો કતલખાનાં શરૂ કરીને માંસની નિકાસ દ્વારા હૂંડિયામણ મેળવવાની યોજના નૈતિક, સામાજિક કે આર્થિક કસોટી પર ક્ષણ વાર પણ ટકી શકે તેમ નથી.

આ દલીલ વાહિયાત છે

લોકોને ચોખ્ખું માંસ પૂરું પાડવાની દલીલ એ માત્ર આત્મ-લાભના છે. લોકોને પાણી સહિત દરેકદરેક બીજ ભેળસેળવાળી લેવી પડે છે, ત્યારે ચોખ્ખું માંસ પૂરું પાડવા કતલખાનાં વધારીને દરેક

કતલખાનાંદીક દર પાંચ વરસે ૨૩૮ કરોડ રૂપિયાનું નુકસાન, જરૂરિયાતની ચીજોની અછત, પરિણામે ભાવવધારો, કુળાવો, બેકારી, ગુના-ખોરી, અરીબી વધારે જવી એનાથી મોટું અનૈતિક અને રાષ્ટ્રદ્રોહનું કાર્ય બીજું હોઈ શકે નહિ.

મોરારજીભાઈ આનો જવાબ આપશે કે ?

સંપૂર્ણ ગોવધનધીનો કાયદો કરવાની માગણીના જવાબમાં શ્રી મોરારજી દેસાઈએ કહ્યું કે, “એવો કાયદો કરવાનું મુશ્કેલ છે. લોકો બે માંસાહાર કરે તો હું શું કરી શકું ?”

આશ્ચર્યની વાત છે કે સંપૂર્ણ દારૂબંધીનો કાયદો કરવાની માગણી કરનારા લોકોને શ્રી મોરારજીભાઈ ઉપર મુજબનો જવાબ નથી આપતા કે, “દેશમાં માંસાહાર કરનારા લોકો કરતાં દારૂ પીનારા લોકોની સંખ્યા વધારે છે, જ્યારે બહુમતી લોકો દારૂ પીવા ઇચ્છે તો હું શું કરી શકું ?”

ભગવાન મહાવીર અહિંસા-પ્રચારક સંઘની દેશમાં અદ્યતન કતલખાનાં ન વધારવાની વિનંતિના જવાબમાં કેન્દ્રના અન્નપ્રધાન શ્રી ખરનાલાએ કહ્યું કે “આધુનિક કતલખાનાં વિસ્તારવાનો અમારો ઉદ્દેશ લોકોને ચોખ્ખું માંસ અને સમાજના નબળા વર્ગમાં ગણાતા કસાઈઓને રોજગારી પૂરી પાડવાનો છે.”

આની સામે મારો સવાલ છે કે, આ જ સિદ્ધાંતના આધારે આજની અથવા ભવિષ્યની કોઈ સરકાર લોકોને ભેળસેળ વિનાનો શુદ્ધ દારૂ પૂરો પાડવાનાં કારખાનાં નહીં ખોલે તેની શી ખાતરી ?

લોકોને આજ ધી, તેલ, મરી-મસાલા, તો ઠીક પણ, મીઠું (નિમક) અને પાણી પણ શુદ્ધ નથી મળતાં તેની સરકારને કેમ ચિન્તા નથી !

અફસોસ ! માત્ર ચોખ્ખું માંસ પૂરું પાડવાની ચિન્તા છે, તેથી જ્યારે લાખો કુટુંબો બેઘર બની ગંદી ઝૂંપડપટ્ટીઓમાં પશુથીય બદતર હાલતમાં જીવે છે, ત્યારે તેમના માટે રહેઠાણો બાંધવાને બદલે કરોડો રૂપિયા કતલખાનાં બાંધવા માટે વેઠફી નાખે છે.

છાપાંઓમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા હેવાલો મુજબ અમેરિકામાં પ્રેસ કોન્ફરન્સમાં પુછાયેલા એક જવાબમાં શ્રી દેસાઈએ દાઝળ'ધી કરવાના પોતાના અડગ નિશ્ચયના કારણમાં જણાવ્યું કે, “ જો લોકો માંસાહાર ન કરે અને દાઝ પીએ તો તેમની તબિયતને નુકસાન થાય અને ભારતમાં માત્ર ૨૦ ટકા લોકો જ માંસાહાર કરે છે. એટલે માંસાહાર ન કરતા લોકો માંદા ન પડે તે માટે હું દાઝળ'ધી કરવા માગું છું.”

માંસાહાર ન કરનારા લોકોની તબિયતને નુકસાન ન થાય, માટે દાઝળ'ધી કરવી હોય તો સવાલ એ છે કે શું, માંસાહારી લોકોને દાઝ પીવાની છૂટ અપાશે ખરી ?

માંસાહાર ન કરનારા લોકો, પોષણ વિના રોગોથી પીડાય છે. ત્રણ કરોડ બાળકો પોષણ વિના આંધળાં થઈ જવાના ભયમાં છે. તેમને પોષણ માટે ચોખ્ખું તો શું લેળસેળવાળું દૂધ પણ મળતું નથી. દેશની આ ભાવી પ્રજાને દૂધ મળે તેવી કોઈ યોજના વિચારવાતું સરકારને યોગ્ય નથી લાગતું ?

કે પછી બાળકોને દૂધને બદલે ઇંડાં ખાવાની ટેવ પાડી માંસાહારી બનાવીને પછી હવે માંસાહારી લોકો દાઝળ'ધી માંદા નહિ પડે, એ બહાના નીચે દાઝળ'ધી કરવાના નિર્ણયમાંથી પીછેહઠ કરવાની આ શું ઇંડાં અને માંસાહાર-પ્રચારની યોજના છે ?

ભારતનાં ૨૦ ટકા લોકો માંસાહારી છે. તેમને ચોખ્ખું માંસ મળે તે માટે સરકાર કરોડો રૂપિયાના ખરચે આધુનિક કતલખાનાં શરૂ કરવા માગે છે અને એ કરોડો રૂપિયાનાં કતલખાનાં માટે મૂડી જોઈએ તે માટે સો ટકા લોકો (૮૦ ટકા માંસ ન ખાનારા) ઉપર કરભારણ ઝીંકીને મોંઘવારીમાં અને ગરીબીમાં વધારો કરવામાં તેને કાંઈ અયોગ્ય નથી લાગતું ?

ભારતમાં સો એ સો ટકા લોકો પ્રદૂષણથી પીડાય છે અને સમસ્ત પ્રજા શુદ્ધ ઘી અને દૂધ ન મળવાથી અપોષણનાં દરદો સામે અરક્ષિત બની ગઈ છે, છતાં પ્રદૂષણ વધે તેવી યોજનાઓ અમલમાં મૂકતા જવામાં અને જે કાંઈ અલ્પ પ્રમાણમાં દૂધ કોઈ જ લાગ્યશાળી

આચ્ચજનને મળી શકે છે તે દૂધનો પુરવઠો પણ ગોવધની અને ગાયોની નિકાસ કરવાની નીતિ દ્વારા કાપી નાખવામાં તેમને જરા પણ અચકાટ નથી થતો !

એમ નથી લાગતું, કે સરકાર દુગ્ધાહારને ખતમ કરી સમસ્ત પ્રજાને માંસાહારી બનાવવા જ માગતી હોય ?

ભવિષ્યની પ્રજા એમ માનતી થઈ જાય કે ઇંડાં અને માંસ, એ જ યોગ્ય અને આવશ્યક ખોરાક છે, તો આશ્ચર્ય પામવાનું નથી.

ભારતમાં ભૂતકાળમાં જ્યાં જુઓ ત્યાં યજ્ઞો અને પૂજા-સમારંભો નજરે પડતા. હવે ગામેગામ કતલખાનાં અને માંસ, મચ્છી કે ઇંડાની દુકાનોની હારમાળા જોવામાં આવે એમ નથી લાગતું ?

ભારતીય પ્રજાની અસ્મિતા, ગૌરવ અને જીવન જીવવાની રીત પસંદ કરવાના તેના અધિકારને ખતમ કરવાની સરકાર દ્વારા પથરાઈ રહેલી સુરંગો સામે પ્રજા ક્યારે જાગૃત થશે ? હવે મોડું તો ઘણું થઈ ગયું છે ! તોપણ જો પ્રયત્ન થાય તો છેવટે મોત દૂર તો ઠેલાય જ.

*

❧ શું ભારત માત્ર ખેતીપ્રધાન જ દેશ હતો ?

❧ ઠેર ઠેર લાખો લોકો ઉદ્યોગોમાં રોકાયેલા હતા ?

❧ ફાંઓના પ્રતિનિધિ વર્નખર્ગની ગર્ભિત ધમકી

❧ હૂંડિયામણની આસુરી લાલસાથી સંસ્કૃત પ્રજાનું નીકળતું નિકંદન

ઉદ્યોગની અવળચંડી આધુનિક વ્યાખ્યા

ઉદ્યોગની આધુનિક વ્યાખ્યા પ્રમાણે જો એક લાખ માણસો ગામડાંઓમાં પથરાઈ જઈને પોતપોતાનાં જૂંપડાંઓમાં કાપડ ઉત્પન્ન કરે એ ઉદ્યોગ નથી, એ ધંધો છે.

હજારો બળદઘાણીઓ દ્વારા લોકો પોતપોતાનાં ગામોમાં તેલ પીવે એ પણ ઉદ્યોગ નથી.

લાખો લુહારો પોતપોતાનાં ગામોમાં ઘરની પટશાળમાં લોખંડનો - પ્રભવપરાશનો - માલ બનાવે એ પણ ઉદ્યોગ નથી.

લાખો માલધારીઓ પોતપોતાનાં જૂંપડાઓમાં લાખો મણુ શુદ્ધ ઘી ઉત્પન્ન કરે એ પણ ઉદ્યોગ નથી.

લાખો માનવીઓ શ્રમ કરીને કે પશુશક્તિની સહાયથી મનુષ્યોની જીવનજરિયાતની ચીજો જ્યાં તેનો વપરાશ હોય તે સ્થળે જ પેદા કરે એ ઉદ્યોગ બધા ઉદ્યોગ નથી, પણ ધંધા છે. એ ધંધાઓને 'ઇન્ડસ્ટ્રી' ન કહેવાય પણ 'ઓક્યુપેશન' કહેવાય. એટલે એની મહત્તા ઘટી જાય છે.

હવે એ જ માલ વપરાશના સ્થળેથી સેંકડો માઈલ દૂર કોઈ વ્યક્તિ કે સંસ્થા આધુનિક યંત્રો દ્વારા પેદા કરે ત્યારે તે ઉદ્યોગ બની જાય છે. તે 'ઇન્ડસ્ટ્રી' બને છે; એટલે તે આધુનિક સુધારાની સાબિતી છે. 'ઓક્યુપેશન'માંથી 'ઇન્ડસ્ટ્રી' બન્યા પછી તે સરકારની ગમે તેટલી સહાયને પાત્ર બની જાય છે. લોકોનું શોષણ કરવાનો તે અધિકારી બની જાય છે.

લાખો માનવીઓને પોતાના પૈસા અને યંત્રોના ભેરે બેકાર બનાવ્યા એ હકીકત ઉપર પડદો પાડીને, થોડાક હજારને મજૂરી આપ્યાનું ભૌરવ અનુભવે છે અને પોતાને સહાય તેમ જ ભોઈતી સગવડો નહિ મળે, તો આ હજારો મજૂરો બેકાર બની જશે એવી સરકારને ધમકી આપીને પોતાનું ધાયુ પણ કરાવી શકે છે.

કરોડો માનવીઓ ઉદ્યોગોમાં રોકાયેલા હતા

ભારતમાં છેક પુરાણકાળથી તે મોગલાઈના અંત સુધી ભારતનાં લાખો ગામડાંઓમાં કરોડો માનવીઓ જીવનજરિયાતની ચીજો, માનવ-શક્તિ અને પશુશક્તિ દ્વારા પુષ્કળ પ્રમાણમાં પેદા કરતા અને વિશ્વનાં બજારોમાં ઠાલવતા.

એ જમાનો સાઈકલ, મોટર, પ્લાસ્ટિક કે ટ્રાન્ઝીસ્ટરનો ન હતો. જમાનો બળદગાડાનો હોય કે જેટયુગનો, પરંતુ જીવવા માટે તો

મનુષ્યોને બન્ને યુગમાં સમાન વસ્તુઓની જરૂર છે અને તે અનાજ, કપડાં, રહેઠાણો, પોષણ માટે દૂધ, ઘી વગેરે છે. તે ઉપરાંત અનેક પ્રકારનાં સુખ-સગવડનાં સાધનો.

ભારત આ તમામ આવશ્યક ચીજો બનાવીને વિશ્વનાં બજારોમાં ઠાલવતું.

કેટકેટલી ચીજો અહીં બનતી ?

તેમાં મુખ્ય અનાજ અને ખેતપેદાશની ચીજો; સુતર, સુતરાઉ ગરમ રેશમી કાપડ (આ કાપડ ઇંગ્લેંડનાં બજારોમાં ત્યાંનાં કાપડ કરતાં ૫૦ થી ૬૦ ટકા ઓછે ભાવે વેચાતું) શેતરંજી, ગાદીયા, નેતરની બનાવટોની પણ નિકાસ થતી.

બંગાલમાં બનતી ખાંડ ત્રણ કરોડ બંગાળીઓ, ત્રણ કરોડ બ્રિટન-વાસીઓ અને ચાર કરોડ બીજા યુરોપવાસીઓ—કુલ ૧૦ કરોડ માન-વીઓની જરૂરિયાતને પૂરતી. ગંગાના ખીણ - પ્રદેશની ખાંડ મધ્ય એશિયાના દેશોમાં નિકાસ થતી. આ તમામ ખાંડ ગૃહઉદ્યોગો દ્વારા બનતી.

દેશમાં લોકોનું ઉત્પાદન અને તેની વિવિધ જરૂરિયાતની ચીજો પણ થતી. કચ્છમાં બખ્તરો અને હથિયારો બનતાં. સૌરાષ્ટ્રમાં ઘોડે-સવાર લશ્કરની તમામ જરૂરિયાતનો સામાન છેક આરબ દેશો સુધી નિકાસ થતો.

ઓરીસા, મદ્રાસ વગેરે સ્થળે પણ લોહું નીકળતું; તાંબું પણ ખોદી કાઢવામાં આવતું અને તાંબા-પિત્તળનાં વાસણોનો બહોળો વપરાશ અને વેપાર હતો.

જમીનમાંથી કોલસો પણ ખોદી કાઢવામાં આવતો. ટીમ્બરનું ઉત્પાદન બહુ મોટા પ્રમાણમાં થતું. અક્ષીણ, તમાકુ, ચા અને કેફીનાં વાવેતર મોટા પ્રમાણમાં હતાં.

વહાણો બાંધવાનું કામકાજ બહુ મોટા પાયે પર થતું. ભારતનાં ખોતાનાં લાખો વહાણો સાત સમુદ્રમાં ફરી વળતાં. યુરોપ અને આરબ

દેશો માટે પણ આપણે ત્યાં વહાણો બંધાતાં. કચ્છ, માંડવી, પોરબંદર, મહુવા, વેરાવળ એ બધાં વહાણો બાંધવાનાં પ્રખ્યાત મથકો હતાં. નેલ્સનનું પ્રખ્યાત વિક્ટરી વહાણ માંડવીમાં બંધાયું હતું.

દેશના એક છેડેથી બીજા છેડા સુધી જમીન ઉપરનો તમામ વાહનવહેવાર ઘોડા અને બળદગાડાં મારફત થતો; એટલે કરોડો ગાડાં અને તેને લગતો તમામ સામાન, ઘર બાંધવાનો અને ઘરવપરાશની, લોહાની, લાકડાની, માટીની કે બીજી ધાતુઓની તમામ ચીજો દેશમાં જ બનતી.

શુદ્ધ ધીનું ઉત્પાદન મોટા પાયા પર થતું હતું. તેનો વપરાશ ઘણા મોટા પાયા પર થતો, ઉપરાંત તેની બહારના દેશોમાં નિકાસ થતી. ફીવા માટે લાખો ટન તેલ પેદા કરતા તે ઉપરાંત તેલીબિયાની નિકાસ પણ કરતા.

ચામડાંની તમામ ચીજો અને ચામડું કેળવવાનું કામ આખી હરિજન કોમ કરતી અને તે તેનો બહુ નફાકારક ધંધો હતો. ઘર-વપરાશની, વાહન-વહેવારની, લશ્કરની અને વેપાર-ધંધાના ઉપ-યોગનાં ચામડાંની તમામ પ્રકારની અને તમામ ચીજવસ્તુઓ હરિજનો બનાવતા અને સ્થાનિક તેમજ વિદેશીની માંગ પૂરી પાડતા.

અંગ્રેજોએ નવી પેઢીને ભણાવેલાં ઊઠાં

અંગ્રેજો અહીં સત્તા જમાવતા બધા અને આ તમામ ચીજવસ્તુ-ઓનું ઉત્પાદન સત્તાના જોરે બંધ કરીને તેને સ્થાને પોતાના દેશને માલ અહીં ઘુસાડતા ગયા; પણ ‘આપણા દેશમાં જે વિપુલ ઉત્પાદન હતું તે અંગ્રેજોએ ભાંગી નાખીને પોતાનો માલ અહીં ઘુસાડ્યો છે,’ એ વાતની ભણકારી કોઈ દિવસ આ પ્રબલ બળવાને માર્ગે દોરે, એવી શક્યતા સમૂળી ન રહે, માટે નવી પેઢીને અંગ્રેજી કેળવણી આપવામાં આવી. તેમાં તેમને એવું શીખવવામાં આવ્યું કે, “ભારત માત્ર ખેતીપ્રધાન દેશ હતો. [વસ્તુતઃ ભારત પ્રથમ સંસ્કૃતિપ્રધાન દેશ હતો; પછી ખેતીપ્રધાન.] યુરોપથી ત્યાંના લોકો અહીં આવ્યા અને ઉદ્યોગ શું છે તે લોકોને શીખવ્યું.”

પછી તો પેઢી-દર-પેઢી માત્ર ભારતમાં જ નહિ, દેશવિદેશમાં એ એક મજબૂત માન્યતા બંધાઈ ગઈ કે ભારત માત્ર ખેતીપ્રધાન દેશ હતો. હકીકતમાં એ ખેતીપ્રધાન દેશ હોવા ઉપરાંત વિશ્વનો સૌથી મોટો ઉદ્યોગપ્રધાન દેશ પણ હતો. અને એ ઉદ્યોગ મૂઢી અને યંત્રના સહ-યોગથી નહિ પણ માનવશક્તિ અને પશુશક્તિના સહયોગ વડે ચાલતો.

અમારા ઉદ્યોગો પાછળ શોષણ ન હતું

આ જાતના ઉદ્યોગોની વિશિષ્ટતા એ હતી કે એની પાછળ શોષણની ભાવના ન હતી, શોષણનો અવકાશ પણ ન રહેતો અને અમુક ધંધા કે ઉદ્યોગો અમુક વર્ગના લોકો માટે જ અનામત રખાતા.

આજે લોકો પાસેથી ધંધા આંચકી લઈને અમુક વર્ગના લોકો માટે અનામત નોકરી રાખવાની નીતિ શરૂ થઈ છે, તે અવહેવારુ, વેરઝેર વધારનારી અને દુષ્પરિણામો લાવનારી છે. આનાથી લોકોના એક આખા વિશાળ વર્ગને કાયમી ધંધા આપી શકાય, નોકરી કે જમીન ન આપી શકાય.

આધુનિક ઉદ્યોગો જ બેકારીના જન્મદાતા

શોષક અર્થવ્યવસ્થાના ચાલુ ઢાંચામાં ગમે તેવા હલકા કૃત્યને પણ જો છેડે ઉદ્યોગ નામ લગાડો એટલે એ પવિત્ર, પ્રતિષ્ઠિત અને સરકારી સહાય તેમ જ સગવડને પાત્ર બની જાય છે.

નાના ધંધાનું પણ તેવું જ છે. દરજી પ્રમાણિકપણે મહેનત કરીને રોજી મેળવે, તો પણ તેની સહાય કે સગવડ માટે સરકાર ચિંતા નથી અનુભવતી પણ દરજી થોડા નોકરો રાખીને સીવણ ઉદ્યોગનું નામ આપે, એટલે એ પ્રતિષ્ઠિત ગણાય છે.

ઘાંચી બળદઘાણી ચલાવે તો એ આદરપાત્ર નથી. સરકારી નીતિ તેને અગવડમાં મૂકવામાં ખચકાટ નથી અનુભવતી; પણ કોઈ શ્રીમંત માણસ મિલ ચલાવે એટલે એ ઉદ્યોગપતિ બની ગયો. પછી તેની સગવડ ખાતર પ્રધાનો ઉઘાડી કરે છે અને તેની નારાજી પ્રધાનોને ઉઘાડી કરાવે છે.

શોષક અર્થવ્યવસ્થામાં ઉદ્યોગ નામ ગંગાજળ કરતાં પણ વધુ પવિત્ર અને વિદ્વાન કરતાં પણ વધુ પ્રતિષ્ઠિત છે.

માછલી મારવાનો ધંધો હલકો અને તિરસ્કાર્યોગ્ય ગણાતો. સાત સમુદ્ર ખેડનારા નાવિકોની જ્ઞાતિમાં પણ મચ્છીમારનો ધંધો કરનારની પ્રતિષ્ઠા ઓછી રહેતી.

પણ માછીમારના ધંધાને મત્સ્ય-ઉદ્યોગનું નામ આપ્યું એટલે તે પવિત્ર, પ્રતિષ્ઠિત અને સરકાર માટે આદરપાત્ર બની ગયો. મરેલી માછલીને અડકીને નહાઈ નાખનારો પ્રાણી પણ હવે મત્સ્યઉદ્યોગનો સંચાલક થઈ જવામાં ગૌરવ અનુભવવા લાગ્યો !

કાપડ અને અનાજના વેપારમાં મોટી બિથલપાથલ કરનારા વૈષ્ણુ-વેાને પણ મત્સ્ય-ઉદ્યોગમાં કરોડોની થાપણ રોકવાના ઉમંગ બગી બેઠ્યા.

નહેરુએ કચડેલા માલધારીઓ

શુદ્ધ ધીનું ઉત્પાદન કરનારા લાખો માલધારીઓ અને વનસ્પતિ-ઉદ્યોગનાં હિતો સામસામે ટકરાતાં ત્યારે જેમ કૃષ્ણ ભગવાન પાંડવોની વહારે દોડતા તેમ શ્રી નહેરુ કેએસ મહાસમિતિના ઠરાવને ઠોકર મારીને પણ ઉદ્યોગની વહારે ધાયા અને શુદ્ધ ધી પેદા કરનાર ધંધાદારીઓને અનેક કપટી ચાલ દ્વારા કચડી નાખ્યા.

હરિજનોને સરકારી મદદ ન મળી

હરિજનો કુદરતી મોતે મરેલાં ઠોરનું ચામડું કેળવીને પોતાનું શુશ્રૂણ ચલાવતા. ગોવધની નીતિથી તેમનો ધંધો પડી ભાંગ્યો. તેમને સહાય કરવા માટે ગોવધ બંધ કરવાનું સરકારને વાજબી ન લાગ્યું, કારણ કે એ ધંધો હલકો, ઉદ્યોગ ન હતો.

આમાંથી હરિજનોની જે દુર્દશા થઈ તે માટે તેમને થોડીક અનામત નોકરીના ટુકડા આપીને સરકારે સંતોષ અનુભવ્યો.

પણ જેવી ટ્રેનિંગ-ફેક્ટરીઓના હિતની વાત આવી કે તરત જ ટ્રેનિંગ-ઇન્ડસ્ટ્રીને મદદ કરવા સરકારી ચક્રો ગતિમાન બની ગયાં. ટ્રેનિંગ-ઉદ્યોગ બન્યો એટલે મોટા શ્રીમંતો અને ઉચ્ચવર્ણના હિંદુઓ પણ ફક્ત પડ્યા.

કતલખાનું પણ ઉદ્યોગ ?

પશુઓના કતલખાના સામે અને કસાઈઓના નામ સામે હિંદુ-સમાજને ઘૃણા હતી. સરકારની સર્વ પ્રકારની સહાય છતાં મોટા ભાગના હિંદુઓ કતલખાનાં ચાલુ રાખવામાં રસ ધરાવતા નથી. પણ F. A. O.ના એક પ્રતિનિધિ મિ. વર્નરબર્ગ હમણાં અહીં આવ્યા અને કતલખાનાંની ફરિયા બનીને તેને માંસ-ઉદ્યોગનું નામ આપી એ દુષ્ટ ધંધાને અને કસાઈઓને પણ પવિત્ર બનાવી દીધા ! સરકારને કતલ-ખાના સાથે પ્રેમ-સગાઈ તો છે જ, હવે એ વધુ ગાઢ બનશે.

પંચવર્ષીય યોજનામાં માંસનું ઉત્પાદન કેટલું વધશે ?

કતલખાનાં માંસ-ઉદ્યોગ બન્યો તે પહેલાં પણ સરકારે માંસ-ઉત્પાદનની પંચવર્ષીય યોજના ઘડેલી છે જ. જે ગીતા પ્રેસ ગોરખ-પુરથી પ્રસિદ્ધ થતા ‘કલ્યાણ’ હિંદી માસિકમાં પ્રગટ થઈ હતી; અને તે શ્રી જયદયાલજી દાલમીયાંએ ભારત સરકારે નિમેટ્રી ગોરક્ષા સમિતિ સમક્ષ પેશ કરેલા મેમોરેન્ડમ નં. ૪, પાન ૧૭ ઉપર પ્રસિદ્ધ થયેલી છે :

માંસ-ઉત્પાદનની ભારત સરકારની પંચવર્ષીય યોજના

વરસ	ગોમાંસનું ઉત્પાદન (મણમાં)	બીજાં પશુઓના માંસનું ઉત્પાદન	માંસનું કુલ ઉત્પાદન (મણમાં)
૧૯૬૧-૬૬	૧,૧૮,૭૫,૦૦૦	૨,૧૫,૩૭,૫૦૦	૩,૩૪,૧૨,૫૦૦
૧૯૬૭-૭૧	૩,૯૩,૭૫,૦૦૦	૨,૫૬,૭૫,૦૦૦	૬,૫૦,૫૦,૦૦૦
૧૯૭૨-૭૬	૬,૬૫,૬૨,૦૦૦	૩,૨૪,૬૨,૫૦૦	૧૦,૨૦,૨૫,૦૦૦
૧૯૭૭-૮૧	૭,૧૨,૫૦,૦૦૦	૪,૪૨,૭૫,૦૦૦	૧૧,૫૫,૨૬,૦૦૦

સરકારને ગોવધમાં કેટલો ખર્ચો રસ છે ?

વીસ વરસમાં ગોમાંસનું ઉત્પાદન છ ગણું કરવાથી અને બીજાં પશુઓનું માંસ-ઉત્પાદન બમણું કરવાની આ યોજના એ વાત સ્પષ્ટ કરે છે કે સરકારને ગોવધ કરવામાં ભારે ઊંડો રસ છે. વાલ્મીકિના પાપમાં ભાગીદાર થવાને તેનાં પત્ની, પુત્રો કે માતા-પિતા તૈયાર ન

હતાં, પણ સરકારના આ મહાપાપનું કૃળ તો પ્રજાએ ચોક્કસ ભોગવવું પડશે, કારણ કે સરકાર પ્રજાના મતથી સત્તાના સિંહાસને ખેડી હોય છે.

હિંદુધર્મના મત મુજબ પાપ કરવું, કરાવવું અને અનુભોદવું એ ત્રણે કાર્યો સરખાં સજાને પાત્ર થઈ શકે છે, એટલે પ્રજાના મત મારફત અનુભોદન મેળવીને પાપ કરતી સરકાર પ્રજાને પણ પાપની ભોક્તા બનાવે છે.

પરદેશમાં પશુઓની સ્થિતિ

F. A. O. સંસ્થાના અંદાજ મુજબ ૧૯૮૦માં યુરોપ-અમેરિકાના ઉદ્યોગપ્રધાન દેશોને ૨૩,૪૪,૦૦૦ ટન માંસની અને પૂર્વ યુરોપના દેશોને ૬,૫૧,૦૦૦ ટન મળી કુલ ૨૯,૯૫,૦૦૦ ટન માંસની ખોટ રહેશે. આ ખોટ તેઓ અવિકસિત દેશો, ખાસ કરીને ભારતમાંથી માંસ મેળવીને પૂરી કરવા માગે છે.

યુરોપના દેશોને માંસની તંગી પડવાનું કારણ એ છે કે તેઓ અકરાંતિયાની પેઠે માંસ ખાય છે, જેથી તેમની પશુવસ્તીમાં ગણનાપાત્ર ઘટાડો થયો છે.

દેશનું નામ	દર સો માણસોએ પશુસંખ્યા	દર સો મનુષ્યાની વસ્તીએ પશુ- વસ્તીનો થએલો ઘટાડો
આ સદીની શરૂઆતમાં	૧૯૬૦ પછી	
ડેન્માર્ક	૭૪	૭૨
કેનેડા	૮૦	૫૯
યુ.એસ.એ	૭૯	૫૫
આર્જેન્ટીના	૩૨૩	૨૩૩
બોસ્નેલિયા	૨૫૯	૧૮૦
		૭૯

જો આ ઘટાડો ચાલુ જ રહે તો તેમને માંસની તંગી તો વધે જ, પણ દૂધ અને માખણની પણ ખેંચ પડે. પરિણામે તેમને ત્યાં

લાવો વધે અને દૂધના પાઉડર, માખણ વગેરેના નિકાસ-વેપારનો પણ જખરો ફટકો પડે.

ફર્ટિલાઇઝરથી દાઝેલા પરદેશીઓ

ઉપરાંત તેઓ હવે ફર્ટિલાઇઝરથી દાઝેલા છે. ફર્ટિલાઇઝર તેમના અનાજ-ઉત્પાદન કરતાં અનાજનો ઉત્પાદનખર્ચ ખૂબ વધારી દીધો છે અને જમીનને ખરાબ કરી નાખી છે. હવે તેઓ ફર્ટિલાઇઝર છોડીને છાશિયું ખાતર વાપરતા થયા છે, જેથી વધુ સંખ્યાનાં પશુઓની તેમને જરૂર છે.

પરદેશીઓને અહીં પશુઓની કતલ વધારવામાં રસ છે

આજથી દશ-બાર વરસ પહેલાં વિશ્વભેંડના મેનેજર એક પત્રકાર પરિષદમાં કહેલું કે, “ભારત જો ઇચ્છે તો રાજની બે લાખ ગાયો કાપી શકાય એવી અદ્યતન કતલખાનાંની મશીનરી વેચવા માટે તેઓ તૈયાર છે.

આપણાં પશુઓ સદંતર નાશ પામે તો દુનિયામાં વસતીમાં બીજે નંબરે મોટા ગણાતા દેશના દૂધનું વિશાળ બજાર તેમના હાથમાં સંપૂર્ણ રીતે આવી પડે.

શુદ્ધ ધીને સ્થાને એ લોકો બટર ઓઇલ નામનો કોઈ અભણે પદાર્થ પણ આપણા દેશમાં ઘુસાડી ધીનું બજાર પણ હાથ કરે અને પશુધન નાશ પામ્યા પછી આપણે ટ્રેક્ટર અને ફર્ટિલાઇઝરનો આશ્રય લઈને આપણા અનાજને મોંઘું અને હલકું બનાવીએ ત્યારે આપણા અનાજના બજારમાં પણ તેઓ વધુ સસ્તું અનાજ ઘુસાડી તેનો કબજો લઈ શકે.

આ બધા લાંબા ગાળાના હિતનો તેમણે વિચાર કર્યો છે. જ્યારે તાત્કાલિક ફાયદામાં તેમનાં અદ્યતન કતલખાનાંની મશીનરી આપણા ગળામાં લેરવી દે અને પોતાની માંસની તંગીને હળવી કરે.

કદાચ હવે પરદેશીઓ પોતાનાં પશુઓની કતલ ઘટાડે

F. A. O. એમ ઇચ્છે છે કે ત્રીબલ વિશ્વના દેશોએ યુરોપી રાજ્યોને દર વરસે ૩૦ લાખ ટન માંસ પૂરું પાડવું જોઈએ. સંભવ

છે કે યુરોપી રાજ્યો પોતાનાં પશુઓની કતલ ક્રમશઃ ઘટાડતા જઈને વિકસિત રાજ્યો પાસેથી વધુ માંસની માગણી પણ કરે.

અત્યારે આ વિકસિત રાજ્યો વરસેઢહાડે આશરે બે કરોડ ટન માંસ પેદા કરે છે. યુરોપી રાજ્યો અવિકસિત રાજ્યો પાસેથી માત્ર ગોમાંસ અને ડુક્કરનું માંસ મેળવવાની ઇચ્છા રાખે છે કે તમામ પશુઓનું માંસ મેળવવા ઇચ્છે છે? એ વિષે મિ. વર્નબગે^૧ કશી ચોખવટ કરી હોય એમ લાગતું નથી.

પણ એ લોકોની ગોમાંસ અને ડુક્કરના માંસની પસંદગી એ માંસની જ વધારે અપેક્ષા રાખશે.

કદાચ એ વિષયને ધ્યાનમાં રાખીને જ ગોમાંસનું ઉત્પાદન છ ગણું વધારવાની પંચવર્ષીય યોજના ઘડવામાં આવી હશે અને એ જ કારણે ગુજરાતમાં ડુક્કરની વસ્તી વધારવા માટે શહેરશહેર અને ગામે-ગામની શેરીઓને ડુક્કરોથી ભરવાની દેવામાં આવી છે. વળી કોઈ કોઈ રાજ્યમાં કો. સોસાયટીઓ રચીને ડુક્કરનાં કતલખાનાં પણ શરૂ કરી દેવાયાં છે.

ગરમ કાપડનું બજાર પણ કબજે લેવાશે ?

સંભવ છે કે શ્રીમંત રાજ્યો તમામ જાતનું માંસ મેળવવાના પ્રયત્નો કરશે. ખાસ કરીને ગોમાંસ અને ઘેટાંઓનું માંસ.

કારણ કે તેમને ત્યાં ઘેટાંઓની સંખ્યા વિપુલ છે અને તેઓ ગરમ કાપડની નિકાસ કરે છે. ભારત દર વર્ષે ૧૪ કરોડ રૂપિયાનું ગરમ કાપડ આયાત કરે છે.

જો આપણાં તમામ ઘેટાંઓની કતલ થઈ જાય તો દૂધની જેમ ગરમ કાપડનું બજાર પણ એ પરદેશીઓ કબજે કરી શકે અને તેમની પોતાની પ્રજાને વધુ સસ્તું ગરમ કાપડ આપી શકે.

એટલું ચોક્કસ છે કે અવિકસિત રાજ્યો પાસેથી ૩૦ લાખ ટન માંસ મેળવીને તેઓ માત્ર ભારતનું નહિ પણ અગ્નિએશિયાના તમામ દેશોનાં દૂધ, અનાજ અને ગરમ કાપડનાં બજારો હાથ કરીને તેમને પોતાનાં આર્થિક સંસ્થાનો બનાવી દેશે.

વર્નબર્ગની ધમકી

શ્રી વર્નબર્ગના કહેવા મુજબ વિકસિત રાજ્યોમાં પેદા થતા ૨૦ કરોડ ટન માંસમાંથી માત્ર ૧૦ ટકા એટલે કે બે કરોડ ટન માંસ મોડર્ન કતલખાનાંમાં તૈયાર થાય છે અને તેણે ગર્ભિત ધમકી આપી છે, કે જો તેમણે માંસની નિકાસ કરવી હોય તો તેમણે અદ્યતન યંત્રોથી સંજ્ઞ કતલખાનાં બિંદા કરવાં જોઈએ.

આ ગર્ભિત ધમકી પાછળ બે હેતુઓ હોવાનો સંભવ છે. (૧) મોડર્ન કતલખાનાંની મશીનરી આપણને ખૂબ ભંચા ભાવે આપી દેવી અને એની કિંમત આપણે આપી શકીએ નહિ એટલે તે મશીનરી આપણને લોન ઉપર આપવી, જેથી વરસો સુધી આપણે તેમના દેવાદાર રહીને વ્યાજ આપ્યા કરીએ. (૨) તેમની માંસની માંગ વધતી જાય તેમ આપણે તેના ભાવ વધારે ન માંગી શકીએ માટે એક તરફથી દેવાના કારણે આપણને દબાએલા રાખવા અને જો વ્યાજ ન ભરી શકીએ તો તે વ્યાજ પેટે તેઓ આપણને દૂધનો પાઉકર આપે તેના ભાવ વધારે લઈને વ્યાજ વસૂલ કરવું.

બરનાલાની હાસ્યાસ્પદ દલીલ

મદ્રાસમાં આવું અદ્યતન કતલખાનું ત્રણ કરોડની થાપણ વડે શરૂ કરવાનો નિર્ણય લેવાઈ ગયો છે. અને બીજાં રાજ્યોમાં પણ એવાં અદ્યતન કતલખાનાં શરૂ કરવાનું વિચારાયું છે એમ જાણવા મળ્યું છે. ભારત સરકારના અન્નમંત્રી શ્રી બરનાલાએ કહ્યું કે, “અમારો ઇરાદો પશુઓની કતલ વધારવાનો નથી પણ કસાઈઓને રોજી મળે અને લોકોને ભેજસેજ વગરનું માંસ મળે તેવી ઇચ્છાથી આ મોડર્ન કતલખાનાં શરૂ કરાયાં છે.”

દેશમાં સરકારની અવળી અર્થનીતિથી એવી પરિસ્થિતિ પેદા થઈ છે કે દવાથી હવા સુધીની કોઈ ચીજ ભેજસેજથી મુક્ત રહી નથી. એ સંજોગોમાં શ્રી બરનાલા સાહેબની આ દલીલ હાસ્યાસ્પદ નથી લાગતી ?

શ્રી નિજલિંગપ્પા કોંગ્રેસપ્રમુખ હતા ત્યારે મુંબઈમાં વિશ્વ શાકાહારી-પરિષદનું ઉદ્ઘાટન કરીને ત્યાંથી સીધા એરાલ્દેનમાં બેસીને કેરલ ગયા હતા અને ભારતની કદાચ સૌથી મોટી ફિશરી (મત્સ્ય ઉદ્યોગ)ની ઉદ્ઘાટન-વિધિ કરીને આવ્યા હતા, કારણ કે તે ઉદ્યોગ હતો.

તે જ પ્રમાણે હવે ગાંધીમાર્ગે ચાલવાના કેન્દ્રના પોતાના નિશ્ચયની બહેરાત કર્યા કરનારા પ્રધાનો પણ કોઈ ખાદી-પ્રદર્શનનું ઉદ્ઘાટન કરીને લોકોને ‘ગાંધીચીધ્વે માર્ગે,’ અહિંસક રહીને દેશને આબાદ બનાવવાની સલાહ આપતું ભાષણ કરીને ત્યાંથી સીધા જ કોઈ દેવનાર કક્ષાના અદ્યતન માંસ-ઉદ્યોગની ફેક્ટરીનું ઉદ્ઘાટન કરવા દોડી બચ તો લોકો નવાઈ નહિ પામે, કારણ કે કતલખાનું હવે માંસ-ઉદ્યોગનો ખિતાબ મેળવીને ગંગાજળ જેવું પવિત્ર બની ગયું છે !

કાઓના અધિકારી બોલ્યા, એટલે દેવ બોલ્યા

માંસ-ઉદ્યોગ બન્ના પછી દારૂબંધીનો પ્રશ્ન પણ કદાચ ઉકેલાઈ જશે. અત્યારે પ્રધાનમંડળો અને પ્રભુ દારૂબંધીના પ્રશ્ને બે ભાગમાં વહેંચાઈ ગયા છે. F. A. O.નો કોઈ અધિકારી અહીં આવીને કહે કે, “દારૂ-ઉદ્યોગ વિકસતા દેશ માટે આવકનું અને અર્થતંત્રને સ્થિર કરવાનું અમોઘ શસ્ત્ર છે,” તો દારૂબંધીના વિવાદનો પણ અંત આવી બચ F.A.O. જેવી સંસ્થા સલાહ આપે અને દારૂ-ઉદ્યોગ માટે વિશ્વબેંક લોન આપે તો પછી દારૂબંધીનો ઝઘડો જ નહિ રહે !

શું સરકાર મટકાને પણ ઉદ્યોગ ગણશે ?

મટકાના રાબા રતન ખત્રી હજી રાબા કહેવાય છે. ઉદ્યોગપતિ તરીકે હજી એની ગણના નથી થઈ, પણ કોઈ શુભ ચોક્કસિયે મટકાને ‘મટકા-ઉદ્યોગ’ તરીકે બહાર કરે. એમાં કેટલા હબાર લોકોને રોજ મળે છે અને રોજ કેટલા લાખ રૂપિયાની જથ્થલપાથલ થાય છે એ બહાર કરે અને સરકાર પાસે દરખાસ્ત મૂકે કે, “મટકાને મટકા-ઉદ્યોગ તરીકે સ્વીકૃતિ આપવી જોઈએ, જેથી સરકારને તેમાંથી કરોડોની આવક થાય”

ભા.-૨ ૧૧

અને એને આંતરરાષ્ટ્રીય ક્ષેત્રે ચલાવવાનું, લાયસન્સ આપવામાં આવે તો કરોડોનું હૂડિયામણ મળે તો કદાચ મટકા-ઉદ્યોગ, જે હમણાં લોક-આદરને પાત્ર છે તે સરકારથી સન્માનિત થઈ જાય ખરે !

સંસ્કૃત પ્રજાનું નિકંદન

ઉદ્યોગોની આધુનિક વ્યાખ્યા અને હૂડિયામણની આસુરી લાલસાની બેધારી તલવાર વડે સુસંસ્કૃત પ્રજાની સંસ્કૃતિનું નિકંદન નીકળી રહ્યું છે એમ હવે સ્પષ્ટપણે કહેવામાં કશું જોખમ જણાતું નથી.

*

ૐ શું નહેરુ ગોહત્યાના હિમાયતી હતા ?

ૐ બંધારણની ૪૮મી કલમ આ રીતે સુધારવી જોઈએ.

નહેરુ ! ગોહત્યાના હિમાયતી

સ્વરાજ મળ્યા પછી બંધારણસભામાં સંપૂર્ણ ગોવધબંધી કરવાનો કાયદો બંધારણમાં દાખલ કરવા માટે સભ્યો તરફથી દબાણ થવા લાગ્યું. નહેરુ ગોહત્યાના પ્રખર હિમાયતી હતા, પણ તેમની સામે ગોહત્યાબંધી ઇચ્છતા સભ્યોની બહુમતી હતી. એટલે તેમણે બંધારણમાં નીચે મુજબની કલમ ૪૮ દાખલ કરીને ગોહત્યાબંધી ઇચ્છતા લોકોને સમજાવી લીધા.

Art. 48 “ The state shall endeavour to organise agriculture and animal husbandry on modern and scientific line and shall, in particular, take steps for preserving and improving and breeds, and prohibiting the slaughter of cows and calves and other milch and draught cattle.”

આ કલમ આદેશાત્મક છે, પણ તે રાજ્યોને માથે નાખીને કેન્દ્રને એટલે કે પોતાની સરકારને નહેરુએ તે જવાબદારીમાંથી અલિપ્ત રાખી.

કલમનો દ્વિઅર્થી મુસદ્દો

કલમનો આ મુસદ્દો દ્વિઅર્થી છે અને ‘મોડર્ન’ અને ‘સાયન્ટીફિક’ લાઈનના ઓઠા નીચે કતલખાનાં સિવાય બીજી રીતે પશુઓને ખતમ

કરવાના હરવાબા ખુદલા કરી આપે છે. પણ એમ લાગે છે કે આ વિષયના ઓછા જ્ઞાનને કારણે અથવા હર્ષોન્માદના વેગમાં લોકોને આ બાબતની ગંભીરતા તજ્જરમાં આવી નહિ.

રાજ્યોને મળેલી આ સત્તા અનુસાર ઉત્તરપ્રદેશ, મધ્યપ્રદેશ અને બિહારનાં રાજ્યોમાં સંપૂર્ણ ગોવધબંધીના કાયદા કર્યા.

ફ્રાંસની દબલગીરી

અને તરત જ યુનોની (U.N.O.) ફ્રાંસો (F.A.O.) સંસ્થાએ ભારત સરકારને પત્ર લખ્યો કે, દુનિયાને પ્રાણિજ પ્રોટીનની (માંસની) જરૂર છે, માટે તમારાં રાજ્યોને ગોવધબંધીના રસ્તે જતાં અટકાવો.

એક સાર્વભૌમ (!) રાજ્યની આંતરિક બાબતમાં અનધિકૃત હસ્તક્ષેપ કરવાનો ફ્રાંસો સંસ્થાનો આ પ્રયાસ વખોડવાપાત્ર હતો, છતાં નહેરુએ તેનો વિરોધ કરવાને બદલે રાજ્યોને પત્ર (તા. ૨૦-૧૨-૧૯૫૦ નો નં. એફ ૧૩-૧-૪૯ એલ) લખીને જણાવ્યું કે, તેઓ “કલમ ૪૮નો જે અર્થ કરતા હતાં તે બરોબર ન હતો અને આ બાબતનો કાયદો કરવાથી ફર રહેવું.”

શ્રી કાકેરદાસ ભાર્ગવે પાર્લામેન્ટમાં નહેરુના કાર્ય માટે સખત વિરોધ કર્યો ત્યારે સરકારે કહ્યું કે, “એ પત્ર રદ-ખાતલ ગણાશે.” પણ રાજ્યોએ ગોવધ બાબતની નહેરુની રૂબ પારખી જવાથી કેઈ રાજ્યમાં આવો કાયદો કર્યો નહિ.

મુસ્લિમો દ્વારા કેસ

ત્રણે રાજ્યોમાં પસાર થયેલા ગોવધબંધીના કાયદાના અમલને નિષ્ફળ બનાવા માટે પાંચ કેસોએ (૧) મુસ્લિમોનો ગાયની કતલ કરવાનો ધાર્મિક અધિકાર (૨) કેસોએનો ધધો કરવાના બંધારણની રૂએ અધિકાર અને (૩) મુસ્લિમ કોમ ગરીબ કોમ હોઈ દૂધ ખરીદી શકે તેમ નથી અને જો સસ્તું ગોમાંસ ન મળે તો તેઓ અપોષણના રોગોના ભોગબનશે એવી દલીલો સાથે સુપ્રીમ કોર્ટમાં ગયા. સંભવ છે કે કેસોએના આ પગલા પાછળ ફ્રાંસો અથવા બન્નેનો હાથ હોય.

સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ઇન્કાર

સુપ્રીમ કોર્ટે મુસ્લિમોનો ગાયને કતલ કરવાનો ધાર્મિક અધિકાર સ્વીકારવાની આ મુદ્દા ઉપર ના પાડી કે, “કુરાનમાં એક માણસદીઠ એક બકરી અથવા સાત માણસો વચ્ચે એક ભેંટ અથવા એક ગાયની કુરબાની આપવાનું લખેલ છે માટે ગાયનો વિકલ્પ હોવાથી એને ધાર્મિક અધિકાર કહી શકાય નહીં.”

માટે તમામ પ્રકારની, તમામ સ્થિતિની ગાયોના વધની સંપૂર્ણ બંધી કાયદેસરની ઠરાવી. પણ મુસ્લિમોને પોષણ માટે ગોમાંસ મળે અને તેમનો ધંધો બંધ ન પડે એ માટે ચૌદ વર્ષની ઉંમરથી મોટા અને કામ કરવાને અશક્ત અથવા નિરુપયોગી તમામ બળદો, સાંદ, પાડા અને દૂધ ન આપતી ભેંસોને કતલ કરવાની છૂટ આપી.

ગોવધબંધીનો કાયદો સુપ્રીમ કોર્ટના આ ચુકાદા પછી કોઈ રાજ્યમાં થયો નહિ અને જ્યાં અંશતઃ બંધીનો કાયદો હતો તેનો અમલ થયો નહિ, અને અંગ્રેજી રાજ્ય કરતાં પણ કેંગ્રેસી રાજ્યમાં ગાયોની કતલ પાંચ ગણી વધી ગઈ.

ભારતીય પ્રતિનિધિની પશુધન ખતમ કરવાની માગણી

૧૯૬૮-૬૯માં અખિલ વિશ્વ-ઝેરી પરિષદ જનિવામાં મળી. ત્યાં એવો ઠરાવ રજૂ થયો કે, “યુરોપમાં માખણના ભાવ ઘટી ગયા હોવાથી તેના ભાવ પાછા ઊંચા આવે માટે ૩૫ લાખ દુગ્ધી ગાયોની કતલ કરવી.”

ભારતીય પ્રતિનિધિએ એ દરખાસ્તનો સખત વિરોધ કર્યો અને કહ્યું કે, “એ ગાયોને મારી ન નાખવી પણ માખણનો જઠથો ચોષો કરવા પૂર્વયુરોપના સામ્યવાદી દેશોને તે સરતે ભાવે આપી દેવી.”

ત્યાર બદ યુરોપની ગાયોની કતલનો વિરોધ કરનારા આ પ્રતિનિધિએ આશ્ચર્યજનક રીતે એવી દરખાસ્ત રજૂ કરી કે, “પણ મારા દેશની વાત જુદી છે. ભારતની ૮૦ ટકા ગાયો ખિલકુલ નકામી છે, પણ તેને કાપી નાખવામાં અમારી પ્રજાની ધાર્મિક લાગણી આડી આવે છે. માટે અમારી પ્રજાની લાગણીને આઘાત પહોંચાડ્યા સિવાય તેમને કેમ ખતમ કરવી તેના ઉપાયો આપણે અહીં શોધી કાઢવા.”

આ કાવતરાના સંદર્ભમાં એ ઉપાયો શોધાઈ ગયા છે અને અહીં તેનો અમલ પણ બંધારણની કલમ ૪૮ના આશ્રય નીચે થઈ રહ્યો છે.

પરદેશીઓને રસ શા માટે ?

ભારત સરકાર કતલ દ્વારા પશુઓનો નાશ એટલા માટે ઇચ્છે છે કે તેમના દોહી, માંસ, હાડકાં, ચામડાંની નિકાસ દ્વારા હૂંડિયામણ મેળવવું છે, પણ પરદેશીઓને તે કઈ રીતે કપાય તેમાં રસ નથી, પણ તે ઝડપથી નાશ પામે તેમાં જ રસ છે. જેથી વિશ્વના સહુથી મોટાં દૂધ, ઘી, અનાજ અને દવાનાં ભારતીય બજારો તેમના કબજામાં આવે અને આપણું શોષણ કરવાનું સુગમ બને, તેમ જ આ જીવન-જરૂરિયાતની ચીજો મેળવવા માટે આપણને તેમના ઓશિંગણ બનાવી આપણને તેમની કઠપૂતળીની જેમ નચાવી શકાય.

અફસોસ ! એ બધાં પગલાં વ્યવસ્થિત રીતે ગોઠવાઈ રહ્યાં છે.

વિનોબાજીની માગણી જોખમી છે

આ સંજોગોમાં બંધારણમાં સુધારો કરીને કતલખાનાં બંધ કરાવવાથી કેઈ અર્થ સરે તેમ નથી. વિનોબાજીની બંધારણની કલમ ૪૮ હાલમાં જે રીતે છે તે જ પ્રમાણે અમલ કરાવવાની માગણી બારે જોખમી છે. કતલખાનાં બંધ કરીને પણ આખેઆખી જીવતી ગાયોની જ નિકાસ કરીને તેમ જ વૈજ્ઞાનિક અને આધુનિક રીતના ઓઠા નીચે લોકોની કલ્પનામાં પણ ન આવે એવાં પગલાંથી આપણું પશુબળ નાશ થઈ શકે છે. એક વાર સરકાર પ્રજાનાં ઘણાં બલિદાનો સ્વીકારીને કલમ ૪૮નો અમલ કરે પછી તેમાં સુધારો થઈ શકશે નહિ, પરિણામે જેમ ત્રીસ વરસ પહેલાં આપણે અંગ્રેજોની લશ્કરી જોહુકમીના ગુલામ હતા તેમ હવે પરદેશી ડેરીઓ, ફાર્મસીઓ અને અનાજ તેમ જ ખાદ્યતેલોની નિકાસ કરનારી પેઢીઓના આર્થિક ફાંસલામાં ફસાઈને તેમની કઠપૂતળીની પેઠે નાચવું પડશે.

દૂધ બનશે શ્રીમંતોનું ઝવેરાત

પછી જેમ ઝવેરાત અતિ શ્રીમંત કુટુંબોમાં જ હોય તેમ પરદેશી

આયાતી દૂધ અને બટર ઓઈલ અતિ શ્રીમંત કુટુંબોનાં ઘરમાં હશે. બાકીની પ્રજાને એ જોવા પણ નહિ મળે અને એના બીજા ઘેરા પ્રત્યાઘાતો સમસ્ત જેડૂતસમાજ ઉપર પડશે.

૯૦ ટકા જેડૂતો પાસે પાંચ એકરથી ઓછી જમીન છે. બળદને અભાવે ટ્રેક્ટર તેઓ લઈ શકે નહિ અને નાનાં ખેતરો કરતાં મોટાં ખેતરો વધુ આર્થિક અને એ બહાનું આગળ કરીને હબાર હબાર એકરનાં સહકારી કાર્મ બનાવી એ ટ્રેક્ટરો વડે ખેડાશે.

અને બેકાર બનેલા જેડૂતોને ધંધા આપવા માટે ડુકકર, ઘેટાં-બકરાં કદાચ પરદેશથી લોન ઉપર મંગાવીને જેડૂતોને લોન ઉપર આપશે. એમને એ પશુઓના સંવર્ધનની સગવડો કરી અપાશે અને જેમ જેમ તે પુખ્ત ઉંમરનાં થતાં જાય તેમ તેમ તેમની કતલ કરીને નિકાસ કરાશે.

મિ. વર્નબર્ગની ગોઝારી સલાહ

આ વિશાળ પાયાની કતલ કરવા માટે આધુનિક ઢબની મશીનરી-વાળાં કતલખાનાં દરેક રાજ્યમાં સ્થપાશે જેની વિચારણા કરવા કાઓના પ્રતિનિધિ મિ. વર્નબર્ગ હમણાં જ ભારત આવી ગયા અને આપણને આધુનિક કતલખાનાં બિનાં કરવાની સલાહ, અને ‘૧૯૮૦માં ૩૦ લાખ ટન માંસની જરૂરિયાત પડશે, તેની તૈયારી કરવાની’ સૂચના આપી ગયા.

૪૮મી કલમ આ રીતે સુધારો

એટલે બંધારણની કલમ ૪૮ના અમલનાં મહાલયકર પરિણામોથી બચવું હોય તો તે નીચે મુજબ સુધારી પશુધન ઉપર ફરી વળેલાં વિનાશનાં ચક્રોને નિષ્ક્રિય બનાવી દેવાં જોઈએ.

બંધારણની કલમ ૪૮માં કરવો જોઈતો સુધારો

The State shall endeavour to organise agriculture and animal husbandry on Bharatiya way of breeding and agriculture and shall in particular take steps for preserving and

improving breeds and prohibiting the slaughter of cows and calves and other milch and draught cattle. The economy of the state and the religious, cultural and social life of the people of the state having based on cow and its progeny all economic and fiscal policies of the state shall be formed and implemented by the state and the union of India with full consideration of cow and its progeny and due weight shall be given to the cow and its progeny, as the centre and base of the state's economy and religious culture and social life.

ભારતીય પરંપરા એટલે શું ?

કલમ ૪૮ માં 'મોડર્ન' અને 'સાયન્ટીફિક' લાઈનને બદલે ખેતી અને પશુઉછેર, "ભારતીય પરંપરા" પ્રમાણે જે સુધારો સૂચવ્યો છે, તેનું કારણ એ છે કે સરકારી અને અર્ધસરકારી અથવા તો ખાનગી ગોશાળાઓમાં પણ સરકારી ગ્રાન્ટ મેળવવા માટે રાખવામાં આવેલા આધુનિક પશુશાસ્ત્રીઓએ છેલ્લાં સો વરસમાં આપણું પશુધન સુધારવાને બદલે તેને અતિશય કંગાલ બનાવીને તેમનું નિકંદન કાઢી નાખ્યું છે, ત્યારે આપણા માલધારીઓ, જેમના લોહીમાં છેલ્લા ચાર યુગથી પશુ ઉછેરવાનું જ્ઞાન છે, તેમણે સરકારની આર્થિક અને ઔદ્યોગિક નીતિ વડે ભ્રષ્ટા થયેલા પહાડ જેવા અવરોધો વચ્ચે પણ આપણા શ્રેષ્ઠ પશુધનને સાચવ્યું છે અને સરકારી, અર્ધસરકારી કે ખાનગી ડેરીઓને અને ગોશાળાઓને શ્રેષ્ઠ ગાયો પૂરી પાડી છે.

આ હકીકત સાબિત કરે છે કે પશુઉછેરની આપણી પૂર્વાગમી ચાલી આવતી ભારતીય પરંપરા શ્રેષ્ઠ છે અને પશ્ચિમની આધુનિક અને વૈજ્ઞાનિક રીત આપણા સમસ્ત રાષ્ટ્રનું નિકંદન કાઢનારી છે.

*

ધૂમ કમાણી કરાવી આપે છે તેટલા જ માત્રથી અતિખિભાસ અને અતિ ઘાતકી સિને-ઉદ્યોગ સારો જણાતો હોય તો બ્યારે વેશ્યાઓનો ધંધો ઇન્કમટેક્સ ભરવાની પાત્રતા ધરાવવા બેટલો વિકસે તો તે દિવસ બુદ્ધિભવીઓ માટે ઉત્સવનો દિવસ બની રહેશે કે !

વિકાસના નામનો આ તે કેવો બહુ ! જેના વિકાસની વાતો ચાલે તે વસ્તુ જ જગતમાંથી ગાયબ થઈ જાય ! દૂકમાં, જેનો વિકાસ ! તેના પ્રાણનો વિનાશ !

પ્રાણ વિનાનું કલેવર વિકસિત થયા કરે ! મઠમાં ઉપર કુલ-હાર ચાલે ! મઠનું કુલાવાય ! પડદાને રંગના લપેડા કરાય ! મૂખ હોય તે જ આમાં 'વિકાસ'નાં દર્શન કરે !

તીર્થભૂમિઓના વિકાસની યોજના નીચે તેની પવિત્રતા તારકતા-ખતમ કરાઈ !

આયુર્વેદના વિકાસના નામે તે વિજ્ઞાન બ્રષ્ટ થયું ! નારીના વિકાસના નામે નારી-શક્તિ (શીલ)નો નાશ થયો !

*

*

*

અમારા બહારવટિયા ય બ્રહ્મચારી હતા; નર્તકીઓ શીલવતી હતી; ચોરો નીમકહલાલ હતા. મન્ત્રી વક્ષાદાર હતા.

હાય ! આજે આ દેશની પ્રબળે થયું છે શું ? વાસનાઓનાં સુખ મેળવવા જતાં એણે સઘળી પવિત્રતા ખોઈ નાંખી !

—પં. શ્રી ચન્દ્રશેખરવિજયજી

[૧૭]

માતા અન્નશુદ્ધિ; તો બાળક સત્વશુદ્ધિ

માનસઘડતરની શરૂઆત માતાના ગર્ભમાં જ થાય છે.

માતાના ગર્ભમાં બાળકનું શરીર બંધાય છે. તે ઉપરાંત તેનું માનસ પણ બંધાય છે. ગર્ભાવસ્થા દરમિયાન માતા ગ્રંથોએ તામસી અને આયુર્વેદે તેમ જ ગ્રંથોએ મના કરેલા ખોરાકનું સેવન કરે તો બાળકના મનનું બંધારણ પણ તામસી અને અનીતિમય ઘડાય છે.

બાળકના શરીરનું બંધારણ નીરોગી અને સુદૃઢ બને, મન પણ પવિત્ર, સાત્ત્વિક બને માટે ગર્ભાશય સ્વચ્છ અને શુદ્ધ હોવા ઉપરાંત ખાનપાન પણ શુદ્ધ અને સાત્ત્વિક હોવાં જોઈએ.

ગર્ભાશયની શુદ્ધિ માટે હિંદુશાસ્ત્રોએ ઘડેલા રત્નોદ્દર્શનના નિયમો પાળવા જરૂરી છે. ગર્ભાશય શુદ્ધ ન હોય તો બાળક શરીરે રોગિષ્ઠ તેમજ વિકૃત માનસવાળું બને છે, વારંવાર રોગોનો ભોગ બને છે.

શાસ્ત્રોના નિયમ વિરુદ્ધ વર્તનથી થતું નુકસાન

અશુદ્ધ ગર્ભ અને અશાસ્ત્રીય આહારથી બાળક ઘણી વખત આંખના, પેટના અને ચામડીના રોગો લઈને જન્મે છે. આંખો નબળી રહે છે, પાચન નબળું રહે છે અથવા રતવા જેવા ભયંકર રોગથી પણ પીડાય છે.

માનસિક રીતે તે અદ્વપણુદ્ધિવાળું, ઓછી યાદશક્તિવાળું, ખૂબ ઉદ્વેગ સ્વભાવનું અથવા તો વિકૃત માનસનું; ધર્મ, સંસ્કૃતિ તેમજ સમાજના નિયમોની અવગણના કરનારું, સ્વચ્છંદી અને માતાપિતાની અવગણના કરીને તેમને ત્રાસ આપનારું બને છે.

ધર્મશાસ્ત્રોએ ઠરાવેલા રજોદર્શન સમયના આહાર, વિહાર અને ખાનપાનનાં નિયમો યોગ્ય રીતે પાળ્યા હોય તો બાળકના શરીર અને મન ઉપર તેની સુદૃઢ અસર પડે છે.

તે જ પ્રમાણે ગર્ભાવસ્થા દરમિયાન પણ ધર્મશાસ્ત્રોએ નક્કી કરેલા નિયમો પાળવામાં આવે કે તેમની અવગણના કરી સ્વચ્છદી જીવન જીવવામાં આવે તેની જન્મનાર બાળકના જીવન ઉપર સારી અથવા માઠી દૂરગામી અસર પડે છે.

આયુર્વેદ ઔષધિઓની બાબતમાં લખે છે કે જે ઔષધિ ગંદી જગ્યામાં એટલે કે સંડાસ પાસે ગંદા પાણીની નીક વહી જતી હોય ત્યાં કે એવા બીજા ગંધાતા સ્થળોએ ભ્રગી હોય તો તે દવા તરીકે ઉપયોગમાં ન લેવી. કારણ કે તેમાં ગુણ કરતાં અવગુણ વધારે હોય છે. આ જ નિયમ ગર્ભાશયને અને બાળકોને લાગુ પડે છે.

શાસ્ત્રોના નિયમપાલનમાં માતા અને બાળક ઉપરાંત સમાજનું હિત પણ સમાયું છે.

અસ્વચ્છ ગર્ભાશયમાં આવેલું, માતાના તામસી, અખાધ ખોરાક વડે પોષાયેલું, અશિષ્ટ તેમજ વિકારોત્તેજક વાતાવરણમાં રહેલી માતાનું બાળક શરીરે નિર્બળ, રોગી કે સ્વચ્છદી અને સંસ્કૃત સમાજમાં બંધ બેસતા ન આવે એવા સ્વભાવ અને વર્તનવાળું બને છે.

માટે રજોદર્શનના નિયમો પાળ્યા પછી ગર્ભમાં આવેલા બાળકના ભવિષ્યનો વિચાર કરીને, સમાજને સુદૃઢ, ચારિત્ર્યશીલ બાળકની ભેટ આપવા માટે અને ભવિષ્યનાં પોતાનાં સુખ માટે પણ માતાએ ગર્ભાવસ્થા દરમિયાન ખાનપાન, રહેણીકરણીને ધર્મશાસ્ત્રોએ અને આયુર્વેદે ઘડેલા નિયમોને પાળવા જોઈએ.

એ રીતે બાળકના જન્મ પછી તેના રોગોની સારસંભાળના ખર્ચ માનસિક ઉપાધિ તેમજ તે મોટું થયા પછી તેના તરફથી અવહેલના થવાની શક્યતા ટાળવી જોઈએ.

બાળક ગર્ભમાં હોય ત્યારે જો અતિશય તીખા પદાર્થો ખાવામાં

આવે તો બાળક ચામડીમાં દાહ અનુભવે છે. જન્મે છે ત્યારે તેના શરીર ઉપર ગરમીનાં ચાઠાં હોય છે.

ખૂબ ખાટાં પદાર્થો ખાવામાં આવે તો બાળકની નસો ખરાબ બને છે.

બહુ ઠંડા પદાર્થો ખાવામાં આવે તો બાળક શરદીથી પીડાતું હોય છે. જન્મથી જ શરદી લઈને જન્મેલું બાળક વખતોવખત સસણીથી પીડાય છે. પોલિયોનો ભોગ પણ બને છે કે જિંદગીભર દમનો રોગી પણ બને છે.

બહુ તીખા પદાર્થો ખાવામાં આવ્યા હોય ત્યારે બાળક રતવા, ગૂમડાં વગેરે ચામડીનાં દર્દોવાળું, આંખનાં દર્દોવાળું હરસ, મસા વગેરે પિત્તજન્ય રોગોતું ભોગ બની જાય છે.

દવા અને યોરાક વચ્ચેનો ભેદ સમજવો.

તે જ પ્રમાણે લસણ, કાંદા ઇંડાં, માંસ, માછલી વગેરે પદાર્થો ખાવામાં આવે ત્યારે તેની વિકૃત અસર મન અને શરીર બંને ઉપર થાય છે.

લસણને આયુર્વેદે ઉપયોગી ઔષધ તરીકે સ્વીકૃતિ આપી છે એ સાચું છે. પણ એનો અર્થ એ નથી કે તેનો દૈનિક યોરાક તરીકે ઉપયોગ કરી મનને તામસી વૃત્તિવાળું બનાવી દેવું.

દવા તરીકે જ લસણનો ઉપયોગ કરવામાં આવે ત્યારે તે રોગને દૂર કરવામાં ઉપયોગી બને છે. પરંતુ તેનો ઉપયોગ દૈનિક યોરાકમાં કરવામાં આવે ત્યારે તે કોઠે પડી જાય છે અને દરદ ઉપર તેની અસર પડવાને બદલે તેની અસર મનુષ્યના મન ઉપર વધુ ને વધુ ખરાબ પડતી જાય છે. અજ્ઞાનનાં પડળ તેની બુદ્ધિને ઘેરી વળે છે.

માટે દવા તરીકે પણ તેનો ઉપયોગ ન છૂટલે જ કરવો જોઈએ. તેના વિકલ્પરૂપે પણ ઘણી બધી ઔષધિઓ છે જેનો ઉપયોગ નિર્ભયતાથી કરી શકાય. શરીરના રોગને દૂર કરવા મનના રોગને આમંત્રણ આપવું એ બિલકુલ હિતાવહ નથી જ. છતાં તેનો ઉપયોગ દવા પૂરતો જ મર્યાદિત રાખી શકાય.

કેટલાંક એવાં દર્દો પણ છે. જેમાં તેનો ઉપયોગ અનિવાર્ય છે. એવા પ્રસંગોએ એના ઉપયોગ પછી ચિત્તશુદ્ધિ માટે ધર્મગ્રંથોએ ઉપાયો દર્શાવ્યા છે.

એ જ રીતે કાંદાના ઉપયોગ માટે પણ લોકોમાં એવી માન્યતા છે કે કાંદા તો ગરીબની કસ્તૂરી છે. આવી દલીલ કરનારા એ વાત ભૂલી જાય છે કે શ્રીમંતો કસ્તૂરી રાજ નથી ખાતા, ઔષધ તરીકે કોઈ જ વાર તેનો ઉપયોગ કરતા હોય છે. કાંદાના વિકલ્પ તરીકે બીજી ઘણી ભદ્ર ઔષધો છે જ.

ઘણાં જૈન અને વૈષ્ણવ લોકો એવાં છે જે જિંદગીમાં કદી પણ લસણ કે કાંદા દવા તરીકે પણ લેતાં નથી. છતાં તેમનું જીવન કદી આ બે વસ્તુઓ ન લેવાથી જોખમાયું હોય તેમ આપણે જાણતા નથી.

પુષ્ટિ સંપ્રદાયમાં કાંદાનો નિષેધ

કાંદાના ખોરાકથી મનની આસપાસ એક એવું વિકૃત આવરણ બંધાય છે. જે મનની પવિત્રતાનો નાશ કરી નાખે છે.

પુષ્ટિ સંપ્રદાયમાં જો કાંદા ખાધા હોય તો ૨૧ દિવસ સુધી મંદિરમાં દર્શન કરવા જવાની મનાઈ ફરમાવી છે.

કારણ કે કાંદા ખાધા પછી મંદિરે દર્શને જવાથી આંખો ભગવાનની મૂર્તિ ઉપર સ્થિર ન થતાં તે આસપાસનાં દ્રશ્યો તરફ વળે છે અને માનસિક પાપ કરી બેસે છે.

એટલે મંદિરમાં જઈને મન પરમાત્મામાં સ્થિર કરવાને બદલે માનસિક પાપ કરી બેસવું તેના કરતાં બહેતર છે કે મંદિરમાં દર્શન કરવા જ ન જવું જેથી પાપમાંથી તો બચી જવાય!

પુષ્ટિ સંપ્રદાયમાં કાંદા ખાવાના નિષેધનું બીજું કારણ એ છે કે દૂધ અને કાંદા એ વિરોધી પદાર્થો છે.

જ્યારે પુષ્ટિ સંપ્રદાય શરૂ થયો ત્યારે ભારતમાં ધી-દૂધની છોળો ઊડતી. પોષણ માટે દૂધથી વધુ ફાયદાકારક કોઈ પદાર્થ કે કોઈ ઔષધિ નથી.

પુષ્ટિ સંપ્રદાયમાં ધરધરમાં ઠાકોરજીની પૂજા થતી હોય છે. ઠાકોરજીને રોજ સવારે જીઠીને અને રાત્રે સૂતી વખતે દૂધનો ભોગ ધરવે જ જોઈએ.

ઉપરાંત ભગવાનને પ્રસાદનો થાળ ધરાય તેમાં પણ મોટા ભાગની દૂધની વાનગીઓ તો હોય પરંતુ ખીબ્બ જે આદ્ય પદાર્થો હોય તે તૈયાર કરવામાં પણ પાણીને બદલે દૂધનો ઉપયોગ કરવાનો રિવાજ હતો.

એટલે આ તમામ દુગ્ધપદાર્થોની સાથે કાંઠા ખાવામાં આવે તો કાયદાને બદલે નુકસાન થાય, લોહીમાં વિકાર ઉત્પન્ન થાય અને તેમાંથી વિવિધ દરદો જન્મે.

માટે વૈષ્ણવ સંપ્રદાયમાં કાંઠા ખાવાનો શારીરિક અને માનસિક એમ બન્ને પ્રકારની વિકૃતિઓમાંથી બચવા માટે નિષેધ કરવામાં આવેલો છે.

એટલે ગર્ભિણી કે ધાવણું બાળકની માતા લસણ અથવા કાંઠા ખાય તો નુકસાન કરે છે જ, પણ બાળકને પણ શારીરિક અને માનસિક નુકસાન પહોંચાડે છે.

કાંઠા અને દૂધ વિરોધી જોરાક છે. બન્નેના સંયોગથી બન્નેના ગુણ જીડી જાય છે અને વિકૃતિ પેદા થાય છે. હવે જો ધાવણું બાળકની મા કાંઠા ખાય તો, તે કાંઠાના ગુણ તેના દૂધમાં જાય છે અને ધાવતા બાળકને તેના વિકારોના ભોગ બનવું પડે છે.

લસણ અને કાંઠા આખરે તો ઔષધિઓ છે, જોરાક નથી. જરૂર પડે તો દવા તરીકે ઉપયોગ કરીને પાછળથી ધર્મશાસ્ત્રોએ બતાવેલું પ્રાયશ્ચિત્ત કરીને મન ઉપરની દૂષિત અસર દૂર કરી નાખવી જોઈએ.

શ્રી સ્વામીનારાયણ સંપ્રદાયમાં પણ લસણ અને કાંઠા એ બન્ને વસ્તુ ખાવાનો સખત નિષેધ છે, જેની પાછળ વૈજ્ઞાનિક કારણો છે. આખરે તો શરીર કરતાં મનને જ ઉત્તમ ગણ્યું છે. મન સ્વચ્છ, નિર્મળ ન હોય તો માનવી અધોગતિ પામે છે. ભારતની મોક્ષલક્ષી સંસ્કૃતિ સાથે આવા જોરાકનો મેળ જામતો નથી.

ઈંડાં રોગોત્પાદક

પ્રોટીન-પ્રચારનો ભોગ બનીને, અથવા આધુનિક ગણવાના મોહમાં ફસાઈને, અથવા પોષ્ટિક ખોરાક માનીને માતા બ્યારે ઈંડાં ખાય છે ત્યારે તેનાં રોગઉત્પાદક પરિણામો બાળકને ભોગવવાં પડે છે.

ઈંડાંમાં લોહીમાં કેલ્સ્ટ્રોલ વધારી મૂકવાનો શુભ છે. કેલ્સ્ટ્રોલ વધી જવાથી લોહીનું દબાણ અને હૃદયરોગ થાય છે.

માતા જે ખોરાક ખાય તે દ્વારા ગર્ભાનું બાળક પોષણ મેળવે છે, જન્મ્યા પછી તેના દૂધ દ્વારા.

આમ જન્મતાં પહેલાં અને જન્મ પછી ઈંડાંના ખોરાકનું ઝેર બાળકના લોહીમાં પ્રવેશે છે. હૃદયરોગ ઉપરાંત કિડનીનું ખરજવું; કેન્સર વગેરે દરદો પણ ઈંડાં આપે છે.

આજે જેમ જેમ ઈંડાંનો પ્રચાર વધે છે, તેમ તેમાં નાનાં બાળકોને ખરજવાં અને કિડનીનાં દરદોના ભોગ થતાં આપણે જોઈએ છીએ.

આમ પ્રોટીનના પ્રચારથી ભરમાઈને માતાઓ બાળકોને જન્મ પહેલાં જ અનેક રોગોની ભેટ આપી દેતી હોય છે.

માંસ અસુરોનો ખોરાક છે

માંસને વેદોમાં રાક્ષસને ખોરાક ગણાવેલો છે. એ ખાનારા રાક્ષસી વૃત્તિના થાય છે. માતાનો માંસનો ખોરાક બાળકને જન્મથી જ આસુરી વૃત્તિવાળો બનાવે છે.

સમાજમાં આપણે જોઈશું તો મોટાભાગના શુના શુનેગાર ગણાતી કેમોમાં થાય છે એ કેમોનો દૈનિક ખોરાક જ તામસી એટલે કે લસણ, કાંદા, ઈંડાં, માંસ, માછલી વગેરે હોય છે.

જે કેમોને શુનેગાર કેમો નથી ગણી તે કેમમાં અને ઉચ્ચ ગણાતી કેમો જે ભદ્રકેમ તરીકે ગણાતી હોય તેમાં જે જે કેમમાં ઉપર લખેલા પદાર્થો (માંસ ઈંડાં, માછલી સિવાયના લસણ, કાંદા વગેરે) ખવાતાં ન હોય (અગાઉ ઘણી જ્ઞાતિઓમાં એ ખાવાનો પ્રતિબંધ હતો) તે કેમોમાં શુનાઓનું પ્રમાણ ઓછું હોય છે.

ગુનાઓને ગરીબી ઉપરાંત તામસી ખોરાક
સાથે પણ સંબંધ છે

આજે પ્રભામાં ગુનાઓનું પ્રમાણ વધતું જાય છે. અમર્યાદિત રીતે વધતું જાય છે તેનું કારણ માત્ર ગરીબી જ નથી. તામસી અલક્ષ્ય ખોરાક તેનું મુખ્ય કારણ છે.

એવી જ્ઞાતિઓ પણ છે જે ખૂબ ગરીબ હોવા છતાં તેમના સાત્ત્વિક ખોરાકને કારણે ગુના ઓછા કરે છે.

એટલે દેશમાં ગુનાખોરી ઓછી કરવી હોય તો એ ખૂબ ખૂબ જરૂરનું છે કે લોકોએ તમામ પ્રકારના તામસી ખોરાકનો ત્યાગ કરવો જોઈએ અને સ્ત્રીઓએ તો ખાસ.

નારી સમાજની સાચી શિલ્પી છે.

જેમ એક એક ઇંટથી મજબૂત સુંદર મહેલ બંધાય છે તેમ એક એક નીરોગી, સુંદર, ચારિત્ર્યશીલ બાળકથી સંસ્કૃત, સુંદર સમાજ રચાય છે.

જે સમાજમાં બાળકો નબળાં, રોગિષ્ઠ કે ચારિત્ર્યહીન જન્મે કે તે સમાજમાંથી સૌંદર્ય, સદ્વર્તન, ધર્મપ્રિયતા વગેરે અદૃશ્ય થવા લાગે છે અને ખટપટ, વેરઝેર, દગાફટકા, વ્યસનો, અનીતિમય કાર્યો વગેરેની બોલબોલા થવા લાગે છે.

માતાનું કાર્ય માત્ર પોતાની સંતાનભૂખ પોષવાનું નથી. સમાજની ચારિત્ર્યશીલ, ધર્મપ્રિય, સંસ્કૃત, સુંદર, બળવાન અને બહાદુર માણસોની ભૂખ સંતોષવાનું પણ છે.

માટે તો કોઈ કવિએ ગાયું છે કે :

જનની જણજે ભક્તજન, કાં દાતા કાં શૂર;

નહિ તો રહેજે વાંઝણી, મત ગુમાવીશ નૂર.

સમાજને દાનવીર, ભક્ત કે શૂરાઓ મળતા જ રહે માટે તો સ્ત્રીઓ માટે ખાનપાન અને રહેણીકરણીના નિયમો શાસ્ત્રકારોએ ઘડ્યા છે. સ્ત્રીએ માત્ર પોતાના સંતાનની જ માતા નથી. સમાજની શિલ્પી પણ છે.

અંગ્રેજ કેળવણીના પ્રત્યાઘાતો

પરંતુ મેકેલેએ પશ્ચિમની કેળવણીની જાળમાં આપણને ફસાવીને આપણું એવું તો બૌદ્ધિક ધોવાણ (Brain Wash) કર્યું, કે અંગ્રેજ કેળવણી લેનારો વર્ગ હિંદુ-સમાજની તમામ પ્રજાલિકાઓને અવગણવામાં આપણા રીત રિવાજોને તિલાંજલી આપવામાં અને પશ્ચિમના રીતરિવાજ, ખાનપાન રહેણીકરણી, વિચારસરણી અપનાવવામાં ગૌરવ અનુભવવા લાગ્યો.

આપણા ધર્મશાસ્ત્રોએ અને આયુર્વેદે નક્કી કરેલા નિયમોને જૂનવાણી, અવૈજ્ઞાનિક, જંગલી ગણી તિલાંજલી આપી. જીવન જીવવાની પશ્ચિમી પદ્ધતિ સ્વીકારી અને અંગ્રેજ કેળવણી ન લીધેલા અતિશય વિશાળ વર્ગને જંગલી, સંસ્કારહીન ગણીને તેમની અવહેલના કરવામાં પોતાની પ્રતિષ્ઠા વધતી હોય એવું માનવા લાગ્યો.

આવા વર્ગને દૂધ પીવું એ બિનજરૂરી લાગવા માંડ્યું. દારૂ પીવો એ સુધારક અને પ્રગતિશીલ જીવન જીવવાનો એક જરૂરી ભાગ હોય એમ લાગવા માંડ્યું. “ઈંડાં, માંસ, માછલી, દારૂ વગેરે પ્રગતિશીલ જીવન જીવવા માટેનો આધુનિક દેખાવા માટેનો, અનિવાર્ય ખોરાક છે.” એમ તેઓ માનવા લાગ્યા. પરિણામ એ આવ્યું કે નવી જન્મતી પ્રજા દિનપ્રતિદિન નબળા બાંધાની રોગિષ્ઠ તેમ જ તામસી પ્રકૃતિની થવા લાગી.

તામસી પ્રકૃતિ એટલે ક્રોધી નહિ,
પણ દુષ્કૃત્યો કરનારી પ્રકૃતિ.

તામસી પ્રકૃતિ એટલે માત્ર ક્રોધી નહિ. તામસી પ્રકૃતિવાળી યજ્ઞિત ક્રોધી ન હોય. જે વ્યક્તિ યોગ્ય સમયે યોગ્ય નિર્ણય લેવાની ક્ષમતાવાળી ન હોય, મંદ બુદ્ધિ, પાપકર્મોમાં આસક્ત, સંતો-વડીલોનો અનાદર કરનારી, અહંભાવી, બીજને પીડા આપવામાં આનંદ અનુભવનારી, નિંદાપ્રિય વગેરે અનેક દૂષણવાળી વ્યક્તિ તામસી પ્રકૃતિની કહેવાય છે. દુષ્કૃત્યો દ્વારા પણ ધન અને સત્તા મેળવવામાં રાતદિવસ

પ્રવૃત્ત રહેનારી અને તેમાં ગૌરવ અનુભવનારી, સેવાનો દંભ કરનારી વ્યક્તિ પણ તામસી વૃત્તિવાળી કહેવાય છે.

મોટા ભાગે આવી વૃત્તિ બાળકને માતાના ગર્ભમાંથી અને દૂધ-માંથી મળી હોય છે. અથવા તો માતા શુદ્ધ, સાત્ત્વિક અને ચારિત્ર્ય-શીલ હોવા છતાં, પોતે જ સુધારક બનવાના ઉદ્ધામમાં પરદેશી વિચાર-ધારાથી અંબળઈને તામસી ખોરાકનું સેવન કરીને ઉપરનાં દૂધથી ભેળવ્યાં હોય છે.

માતાએ હિંદુ આચારવિચારના નિયમો ચુસ્તપણે પાળ્યા હોય તે બાળક મોટું થયા પછી પણ કુસંગથી, વાતાવરણની અસરથી કે વિદેશી સાહિત્યની અસરથી આડે માર્ગે ગયા પછી પણ ચેતી જઈને પાછો સન્માર્ગે વળવાના દાખલા ભેળા મળે છે.

ગર્ભાવસ્થા દરમિયાન માતાએ પાળવાના નિયમો

વૈદિક ધર્મ શાસ્ત્રોના તેમજ આયુર્વેદના પણ નિયમો મુજબ માતાએ બાળક ગર્ભમાં આવ્યા પછી પતિથી અલગ સૂવું જોઈએ. પાકપૂજા, ધાર્મિક વિધિઓ વગેરે ક્રિયાઓમાં ચિત્ત પરોવી રાખવું જોઈએ. ધર્મગ્રંથોનું વાંચન રોજ ચાલુ રાખવું જોઈએ અને હવિષ્યાન્ન એટલે કે જેનો યજ્ઞમાં હોમ થઈ શકે એવો ખોરાક જ (તેમાં મુખ્યત્વે દૂધ, ઘી, જવ, ઘઉં, ચોખા, મગ વગેરે હોય છે.) લેવો જોઈએ, જેથી બાળકના શરીર અને મન બન્ને ઉપર તેની સુંદર અસર થાય છે અને તેના મનની આસપાસ સાત્ત્વિક વૃત્તિનું આવરણ બંધાય છે.

આ સ્થિતિમાં બંધાયેલું સાત્ત્વિક વૃત્તિનું આવરણ બાળક મોટું થયા પછી સાત્ત્વિક ખોરાકના સહારે વધુ ને વધુ દુર્લેધ બનતું બાય અને દુષ્ટ સંગત, વાતો કે સાહિત્ય તેને ભેદીને અવળે માર્ગે દોરી શકતાં નથી.

કોઈની કૂથલી, નિંદા વગેરે કરવાં તો નહિ જ પણ બીજા તે કરતા હોય તો ત્યાં પણ બેસવું જોઈએ નહિ. કૂથલીમાં રસ હોવો એ માનવસ્વભાવની ખૂબ નબળી કડી છે, ગર્ભાવસ્થા દરમિયાન આવી

નિંદા અને કૂથલીમાં રસ લેવાથી બાળકના મગજ ઉપર કૂથલીપ્રિયતાની, નિંદાખોરીની અસર થાય છે. મોટું થતાં તે પરનિંદામાં, નકામી કૂથલીમાં ભારે રસ લેતું થઈ જાય છે.

આજે આપણે સમાજના ઘણા મોટા ભાગમાં કૂથલી અને પરનિંદાનો રસ ફેલાયેલો જોઈએ છીએ. સમાજસેવકો, રાજપુરુષો, ડેળવણીકારો, સાહિત્યકારો વગેરે સમાજનો ઉચ્ચ કક્ષાનો વર્ગ પણ આ ટેવથી મુક્ત નથી. તેઓ કલાકો સુધી મળ્યા હોય છે ત્યારે જે કાર્ય માટે તેઓ મળ્યા હોય, તે કાર્ય વિશે અથવા બીજી વધુ ઉપયોગી બાબતોની ચર્ચા કરતાં, કુટુંબોની કે વ્યક્તિઓની નિંદામાં, ટીકામાં વધુ સમય ગુમાવતા હોય છે.

તો બીજી એવી વ્યક્તિઓ પણ જોવા મળે છે કે જેઓને નકામી કૂથલીમાં જરા પણ રસ હોતો નથી. તેને પોતાના કાર્યમાં જ અને કાર્ય ન હોય ત્યારે પોતાના વાંચન-મનનમાં જ મગ્ન રહેતા હોય છે.

રાંધેલું અન્ન ખાવાની મનાઈ

આ બન્ને પ્રકારની ટેવોનું કારણ બાળકને ગર્ભાવસ્થા દરમિયાન તેઓમાં એક યા બીજા પ્રકારના સંસ્કારો રોપાઈ ગયા હોય છે.

ગર્ભાવસ્થા દરમિયાન માતાએ સાત્ત્વિક આહાર જ લેવો જોઈએ. સાત્ત્વિક આહારમાં ઘઉં, ચોખા, દૂધ, ઘી, મગ સાકર વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. પરંતુ આયુર્વેદ અને ધર્મશાસ્ત્રોએ જ્યારે આ નિયમો ઘડ્યા ત્યારે બહારનું રાંધેલું તૈયાર અનાજ લઈને ખાવાની પ્રથા અમલમાં આવી ન હતી. શ્રી મનુભગવાને રાંધેલું અનાજ વેચવાની પણ મનાઈ ફરમાવી હતી.

આવી મનાઈ વર્ષો પહેલાં આપણને બિનજરૂરી, હાસ્યાસ્પદ લાગતી હતી. પરંતુ હવે જ્યારે ખાદ્યપદાર્થોમાં અખાદ્ય, અશુદ્ધ, હાનિકારક અને શરીરમાં રોગપ્રેરક પદાર્થોની છૂટથી ભેજભેજ થવા લાગી છે ત્યારે સમજાય છે કે શ્રી મનુભગવાનની એ મનાઈ પાછળ કેટલું દૂરદેશીપણું હતું.

આજે આપણે જોઈએ છીએ કે શુદ્ધ આહારના આગ્રહી લોકો પશુ ખજારમાંથી પાઉં-બિસ્કિટ ખાતા હોય, તો તે પાઉં-બિસ્કિટ એવા લોટમાંથી પશુ બન્યા હોય, જેમાં માછલીઓને સૂકવી કેમિકલ પ્રોસેસથી તેની ગંધ ઉઠાવી દઈ, તેનો લોટ ફળીને તે લોટ ઘઉંના લોટમાં ભેળવવામાં આવ્યો હોય, અથવા તેમાં માખણને બદલે ચરબી નાખવામાં આવી હોય.

અથવા આચારહીન હિંદુની એવી બેકરીમાં તે બનાવવામાં આવ્યા હોય, જ્યાં લોટ ખાધવાનું પાણી સંડાસમાં લઈ જવાના પાણીના ડબ્બા વડે, અને સંડાસમાંથી બહાર આવીને વગર ધોયેલા હાથો વડે લેવામાં આવતું હોય, અને એ ગંદા પાણી વડે લોટ ખાંધીને તેમાંથી ખાદ્યસામગ્રીઓ બનાવવામાં આવી હોય. આવી બધી શક્યતાનો આજના જમાનામાં ઇન્કાર કરી શકાય તેમ નથી.

આવા તૈયાર ખાદ્યપદાર્થોમાં એક તો રોગજન્ય જંતુઓ ચોંટેલાં હોય છે, અથવા તો પ્રોટીન અને વિટામીનના નામે ઇંડાં, માછલી, ચરબી વગેરે ભેળવેલાં હોય છે.

આજે હવે જ્યારે માંસને પશુ સૂકવીને તેનાં પેકિંગ વેચવાનો ઉદ્યોગ સરકાર દ્વારા પ્રોત્સાહન પામી રહ્યો છે, ત્યારે એ માંસની ભૂકી પશુ ખાદ્યપદાર્થોમાં ભેળવવામાં નહિ આવે એમ છાતી ઠોકીને કોઈ કહી શકે નહિ.

આવા અભક્ષ્ય કે અશુદ્ધ પદાર્થો ખાવાથી આરોગ્ય અને મન અને ઉપર ખરાબ અસર થાય છે. ગર્ભમાં રહેલા બાળક ઉપર આવા તામસી ખોરાકની અસર સહેલાઈથી અને ઝડપથી થાય છે, અને કદાચ તે અસર જિંદગીના અંત સુધી કાયમ રહે છે.

બાળક ગર્ભમાં આવે અને વિકાસ પામતું બધ તેમ તેની માતાના શરીરમાંથી ચૂનાતું તત્ત્વ (કેલ્શિયમ) ખેંચાતું જઈને તેનાથી બાળકનાં હાડકાં બંધાય છે. માટે ગર્ભાવસ્થા દરમિયાન માતાને કેલ્શિયમ-વાળા પદાર્થો વધારે ખવડાવવા જોઈએ. કેલ્શિયમ વિષેના જ્ઞાન વિના ગમે તે બતતું કેલ્શિયમ ખાવાથી લાભને બદલે હાનિ થવા સંભવ છે.

કેલિશયમના ત્રણ પ્રકાર

કેલિશયમ ત્રણ પ્રકારનાં છે. વનસ્પતિજન્ય, ખનિજ અને પ્રાણીજ.

વનસ્પતિજન્ય કેલિશયમ નિર્દોષ અને ઉત્તમ છે. ખાસ કરીને તે દૂધ, ચણા અને તલમાં ઉત્તમ પ્રકારનું અને સારા પ્રમાણમાં હોય છે અને તેનો ઉપયોગ નિર્ભયતાથી કરી શકાય. એ કેલિશયમ સુપાન્ય છે અને લોહીમાં જલદી મળી જઈ તેમાંથી શરીરમાં અસ્થિ બંધાય છે, વિકાસ પામે છે અને મજબૂત થાય છે.

ખનીજ કેલિશયમ ઘણા પ્રકારના છે પરંતુ તેના ગુણદોષ ગુદા ગુદા હોય છે. વૈદિકીય સલાહ વિના તેનો ઉપયોગ કોઈવાર હાનિકારક બને.

પ્રાણિજ કેલિશયના પણ ઘણા પ્રકારો છે. અને તેના ગુદા ગુદા ગુણ હોય છે. પરંતુ એલોપથીએ જ પ્રાણીજ કેલિશયનો વિકસાવ્યાં છે તે અધમકક્ષાનાં છે.

પરદેશી બનાવટની કેલિશયમની
દવાઓથી ચેતવું ભેઈએ.

આપણે આપણા દેશમાંથી આપણા સમાજ, સંસ્કૃતિ અને ધર્મની આધારરૂપ ગાયોને કાપીને તેમનાં હાડકાં નિકાસ કરીએ છીએ. હવે તો આપણે આપણી ગાયો અને બીજા કીમતી પશુઓની ખુલ્લો રીતે અને ચોરીદૂપીથી દાણચોરી દ્વારા પણ લાખોની સંખ્યામાં નિકાસ કરીએ છીએ.

ગાયોનાં હાડકાં સાથે બીજાં પશુઓનાં હાડકાં પણ નિકાસ થઈ જતાં હોય, મરેલાં કૂતરાં, ગધેડા જેવાં પ્રાણીઓનાં હાડકાં નિકાસકારોને સહેલાઈથી મળી શકે, તો તેમાં આશ્ચર્ય પામવાનું નથી.

ચોરાં વર્ષ પહેલાં ગાયોનાં હાડકાંની સાથે કબ્રસ્તાનમાંથી મરેલાં માનવીઓનાં હાડકાં ખોદી લાવીને તેની પણ નિકાસ થઈ હતી.

આ અસ્થિઓમાં ચેપી રોગોથી મૃત્યુ પામેલાં માનવીઓનાં અસ્થિ હશે. તેથી સ્ટીમરમાંથી માલ ઉતારનારા મજૂરોમાં ચેપી રોગ ફેલાયો અને ઘણા બિહાપોહ બગ્યો હતો.

આવાં હાડકાંઓનો ભૂકો કરી તેમાંથી ટીકડીઓ બનાવી કેદિશયમની ટીકડીઓ રૂપે તે પાછી ભારતમાં આવે છે, અને જે લોકો જીવતા કૂતરાને કે ગધેડાને અપવિત્ર ગણી તેને અડકી જવાય તો નાહી નાખે છે તેઓ અજ્ઞાનથી આ મરેલાં પશુઓનાં હાડકાંમાંથી બનેલી ટીકડીઓ ખાય છે. આ ટીકડીઓ ખાવામાં આવે ત્યારે તે ખાનાર તરત માંદો પડતો હશે તેનું ખરું કારણ કદી કોઈને જાણવામાં આવતું નહિ હોય. એ બિમારી વાર્ધરસથી થતી બિમારીમાં ગણાઈ જતી હશે.

માતાના ખોરાકની બાળક ઉપર અસર

એલોપથીને દૂધ કરતાં માંસ, મચ્છી, ઈંડાં પ્રત્યે વધારે પ્રેમ છે.

દૂધ, તલ, ચણાની સ્વાદિષ્ટ આરોગ્યપદ વાનગીઓનું જ્ઞાન ન હોવાને કારણે એલોપથી પ્રાણીજ કે ખનિજ કેદિશયમની અસર શરીર અને મન બંને ઉપર થાય છે. એ અસર કેવી સચોટ હોય છે તેની સાબિતી આયુર્વેદે આપી છે.

ધાવતું બાળક માંદું પડે ત્યારે અનુભવી વૈદો બાળકને દવા નથી આપતા પરંતુ બાળકની માને બાળકના દરદની દવા ખવડાવે છે. અને પરેજી પાળવાનું કહે છે. માતાએ ખાધેલી દવાની અસર નાનાં બાળકને તેના દૂધ દ્વારા થાય છે અને તે રોગમુક્ત બને છે.

નાનું બાળક ન પચાવી શકે તેવા ભારે ખોરાક માતા ખાય છે અને ઝાડા અથવા ગેસ કે કબજિયાત તેના બાળકને થાય છે. શરદી કે ઝાડા ધાવણું બાળકને થાય છે વૈધરાજ તેની દવા બાળકને ન આપતાં તેની માને ખવડાવે છે અને બાળક રોગમુક્ત બની જાય છે. માતાના ખોરાકની અસર બાળકને થાય છે, તેનો આનાથી વધુ સચોટ પુરાવો બીજો કયો હોઈ શકે.

માતાનો સ્વછંદી આહાર બાળકને જન્મથી જ ડાયાબીટીસ, કમળો, રતવા કે કિડનીનાં દરદો અથવા પોલિયો પણ આપે.

જન્મતાં જ દરદો

જ્યારથી હિંદુસંસ્કૃતિએ પ્રેરેલાં રીતરિવાજો છોડીને પરદેશી રીતરિવાજો, ખાનપાન અને આચારવિચાર સ્વીકાર્યાં, આપણી ખાનપાનની રીત

બદલી અને માતાઓએ ખોરાકમાં સ્વેચ્છાચાર આદર્યો, ત્યારથી બાળકો જન્મથી જ હાયાબીટીસ, કમળો, કિડની, હાર્ટ વગેરેનાં દરદો લઈને જન્મે છે. અથવા ઘણી નાની વયમાં જ તેવા રોગોના ભોગ બની ભય છે. અનુચિત ખાનપાન દ્વારા માતાઓ બાળકને અજ્ઞાતપણે ગર્ભમાંથી જ જન્મભર સહેવા પડે તેવા રોગો આપતી હોય છે. અને જન્મ્યા પછી પોતાના ધાવણ દ્વારા માંદાં પાડે છે.

બાળક ખાતાં શીખે ત્યારે પણ અભણપણે જમાનાવાદમાં તણાઈને કે દાકતરી સલાહથી અથવા પ્રોટીન અને વિટામિનના પ્રચારથી ભોળવાઈ જઈને અબાધ પદાર્થોવાળા વિવિધ ખોરાક ખવડાવે છે. આવા ખોરાકની અસર બાળકના સ્વાસ્થ્ય ઉપરતો થાય છે જ.

શરીરમાં આવા ખોરાક દ્વારા હાયાબીટીસ, કૃમિ, હાંતનાં દરદો, મંદાગ્નિ, રીકેટ વગેરે રોગોનો શિલારોપણવિધિ થઈ ભય છે.

ખોરાકની મન ઉપરની વિકૃત અસર ઉપરાંત આવા ખોરાકથી શરીરમાં પેદા થતા કૃમિ પણ ઘણી વખત મહાભયાનક વિકૃતિ પેદા કરે છે.

આજે આપણા અનુભવ છે કે દરદીઓની ચિકિત્સા દરમિયાન મોટાભાગના દરદીઓનાં પેટમાં કૃમિ દેખાય છે. આ કૃમિઓ, ગેસ, મંદાગ્નિથી કરીને ગાંડપણ સુધીના અનેક રોગો પેદા કરે છે.

અનનુકરણીય રિવાજ

‘પરદેશી રીતભાતનું’ અનુકરણ કરીને આપણા સમાજમાં સગાં-સંબંધીનાં બાળકોને, પાડોશીઓનાં બાળકોને કે રસ્તે રમતાં બાળકોને પણ છૂટથી પિપરમીટ ચોકલેટ આપવાનો રિવાજ ખૂબ જ પ્રસર્યો છે. પિપરમીટ ચોકલેટની છૂટથી વહેંચણી કરનાર આમ તો નિર્દોષ ભાવે બાળકો પ્રત્યેનો પોતાનો પ્રેમ પ્રદર્શિત કરતા હોય છે. પણ વાસ્તવમાં તો અભણપણે આ બાળકોના શરીરમાં હાયાબીટીસ, કૃમિ અને દંતરોગોની શિલારોપણવિધિ જ કરતા હોય છે.

અલક્ષ્ય લક્ષ્ય તેમજ આવાં નુકસાનકારક પદાર્થોની શારીરિક

તેમજ માનસિક વિકૃતિઓ બાળક જેમ જેમ મોટું થાય છે તેમ તે વધતી જાય છે.

આમુરી ખોરાકે આદર્શ બદલાવ્યા

આપણામાં કહેવત છે કે, જેવો આહાર તેવો ઓડકાર. તે મુજબ અખાદ તામસી પદાર્થો ખાવાના કારણે વેપારમાં ચોરી, દગા-ફટકા, હિંસા, અપ્રામાણિકતા વગેરે આચરવા તરફ વલણ રહે તેવું બાળકનું માનસ ઘડાય છે.

પછી વેદકાલીન કે પુરાણકાલીન વ્યક્તિઓ તેમના આદર્શ રૂપે નથી રહેતી પરંતુ ખુરશીપીઠના ખેલનારા અને બ્રજાચારને પોષનારા સ્વાર્થી રાજદારીઓ કે ક્ષિત્તિના અભિનેતાઓ તેમના આદર્શ બની જાય છે.

વેપારમાં ગમે તે ભોગે આંટ જાળવવાનું હવે તેમને પસંદ પડતું નથી. તેઓ પૈસા મેળવે છે. કદાચ દાન માટે પણ વાપરે છે. કીર્તિ મેળવવાની ભાવનાથી, અને પશ્ચિમના ધોરણે વાપરે છે.

એ દાનના પૈસા વડે અસ્તિત્વમાં આવતી નવી નવી કોલેજો ભારતીય સંસ્કૃતિ તેમજ હિંદુધર્મનો વિધ્વંસ કરનારા નિષ્ણાતોને જન્મ આપ્યા કરે છે.

હોસ્પિટલો લોકોને અજાણપણે હિંસક પદાર્થોમાંથી બનેલી દવાઓ ખવડાવ્યા કરે છે, ખાવાની સલાહ પણ આપે છે અને આવી લોહીમાંસથી બનતી અપવિત્ર હિંસક દવાઓનાં ઉત્પાદન વધારવા બજારો ખોલી આપી પશુપક્ષીઓના અતિ નિર્દય રીતે કરાતા નાશને આડકતરું ઉત્તેજન આપે છે.

આવાં પશ્ચિમી ધોરણે થતાં દાન આખરે તો મહાપાપમાં જ પરિણમે છે.

વેદ વ્યાસ કે ભગવાન મહાવીર પ્રત્યે અણુગ્રમો ફીર્કડ અને માર્કસ પ્રત્યે આકર્ષણ

કોલેજોમાંથી જે વિદ્યાર્થીઓ બહાર પડે છે તેમાંના ઘણા તામસી માનસ ધરાવતા હોવાથી પશ્ચિમી ખાનપાન તેમને વધુ આકર્ષે છે.

એટલે તેમને માર્ક્સ એને ક્રોઈડના સાહિત્યમાં વધુ રસ પડે છે. પરંતુ ધર્મગ્રંથોમાં સુનિ ભગવંતોનાં પ્રવચનોમાં, કે ભારતની સંસ્કૃતિ અને ભવ્ય ઇતિહાસમાં તેમને રસ હોતો નથી. ધર્મપુસ્તકો જોવા પ્રત્યે પણ તેમને અણુગમો આવે છે.

કદાચ તેઓ ભાગવત, રામાયણ કે મહાભારત જેવા ગ્રંથો વાંચે તો પણ તે ગ્રંથોમાં રહેલું જ્ઞાન તેમને આકર્ષતું નથી. તેમના મન અને ઊંદિ આસપાસ ઘેરાયેલું 'તિમિરનું' આવરણ એ વાંચન વડે પણ હેઠાતું નથી, તેમને આકર્ષે છે માત્ર એ ગ્રંથોમાં રહેલું કાવ્યતત્ત્વ.

આવી વ્યક્તિઓનું પૈસો, કીર્તિ અને સત્તા જીવનનું અંતિમ ધ્યેય હોય છે. ભોગવિલાસ એ જ જીવનનો આનંદ હોય છે. હિંદુ રીતરિવાજોથી તે ત્રાસે છે, અને પશ્ચિમી જીવન જીવવાની રીતો તેને અતિ ઉત્તમ અને સુખકર લાગે છે.

આવા માનવીઓ માટે નીચે મુજબનું એક લોકકાવ્ય કોઈએ બનાવ્યું છે.

ચાપાણી મુખવાસ સાથ કરતો નાહ્યા વિના નાસ્તો,
દેખી આસ્તિક વર્ગને મન વિષે અત્યંત જે ત્રાસતો.
નીચા લોક નકલો કરે અગમને સંગે ઉમંગે ફરે,
એવા બ્રાહ્મણ નામધારી નરને કદ્યાણ કયાંથી સરે ?

વ્યક્તિઓનું અવમૂલ્યન જ્ઞાતિઓના અવમૂલ્યનમાં અને જ્ઞાતિઓનું અવમૂલ્યન સમાજના અવમૂલ્યનમાં પરિણમ્યું છે.

આવી વ્યક્તિઓ મોટી થયા પછી માળાપનું અપમાન કરે છે. વડીલોની અવગણના કરે છે. સાધુસંતોની ઉપેક્ષા અને નિંદા પણ કરે છે. ધર્મમંદિરો વિષે ગલીચ વાતો પણ ફેલાવે છે.

ક્રિશ્ચિયન ગ્રંથોમાં પડેલા અબજો રૂપિયા માટે તેમને વાંધો નથી પરંતુ આપણાં દેવમંદિરોની સંપત્તિ તરફ તેઓ અણુગમો સેવે છે.

આ રીતે પશ્ચિમી કેળવણીના પ્રતાપે, પરદેશી વિચારશ્રેણીના પ્રચારને પ્રતાપે અને લોકો ખાન પાન વિષે અજ્ઞાન હોવાથી ધીમે ધીમે

આપણા સમાજનું અવમૂલ્યન થતું જાય છે. ધર્મવ્યવસ્થા અને સમાજ-વ્યવસ્થા છિન્નભિન્ન થતી જાય છે.

પરદેશી વિચારસરણી અને પરદેશી જીવનપદ્ધતિ સામેના અભેદ દુર્ગ સમી આપણી જ્ઞાતિસંસ્થાઓને આવી વ્યક્તિઓએ છિન્નભિન્ન કરી નાખીને સમાજને નિબળ, હતાશ અને જીવનની દિશાસૂઝ વિનાનો કરી નાંખ્યો છે.

જેમ તામસી અને અપાઘ એટલે કે માંસ આદિ ખોરાકથી મનની આસપાસ અજ્ઞાનનું આવરણ બંધાય છે, અને મન તેમજ બુદ્ધિ તામસી પ્રકૃતિનાં બની જાય છે, તેમ સાન્વિક ખોરાક પણ જો દુષ્ટ માણસના ઘરનો હોય, અથવા દુષ્ટ માણસના હાથનો હોય તો તે ખાવાથી પણ અનર્થકારી પ્રવૃત્તિ થઈ જાય છે, અને મનુષ્ય પોતાની ફરજ ભૂલી જાય છે, ખોટા નિષ્ણે લઈ જોડે છે, અથવા ન સુધરી શકે તેવી ભૂલો કરી જોડે છે. જેના દાખલા મહાભારતમાં તેમજ વર્તમાન ઇતિહાસમાં પણ જોવા મળે છે.

ભીષ્મ પિતામહ તેમના જમાના સહુથી મોટા વિદ્વાન નીતિજ્ઞ, પરાક્રમી અને યુદ્ધવિદ્યાના બાણકાર હતા. તેઓ કૌરવોની સભામાં બેઠા હતા અને રજઃસ્વલા દ્રૌપદીનો ચોટલો ઝાલીને તેને ભરસભામાં દુઃશાસન ખેંચી લાવ્યો.

દ્રૌપદીએ ભીષ્મ પિતામહ પાસે રક્ષણની માગણી કરી. જેની સામે આંખ જીંચી કરવાનું પણ કોઈનું ગચું ન હતું એવા પિતામહ નજર નીચી કરીને જોડી રહ્યા.

આમાંથી મહાભારત યુદ્ધ શરૂ થયું.

જિંદગીમાં કદી પરાભવ ન પામેલા ભીષ્મ અર્જુનનાં બાણો પાસે આંખા પડે છે.

કૌરવોનાં સૈન્યોનું નિકંદન નીકળી રહ્યું છે, ત્યારે એક દિવસ રાતે દુર્યોધન યુધિષ્ઠિરના તંબુમાં આવીને પૂછે છે કે, ‘હે યુધિષ્ઠિર ? તમે સત્યવ્રતા છો, માટે સાચું કહો કે ભીષ્મ પિતામહ મન મૂકીને,

કેમ લડતા નથી, અને અર્જુન સામે અમારા સૈન્યનું રક્ષણ કેમ કરતા નથી ?

યુધિષ્ઠિરે જવાબ આપ્યો કે, ‘પિતામહ બાણ છે કે સત્ય અને ન્યાય અમારા પક્ષે છે તેથી અમારા ઉપર દિલ દઈને પ્રહાર કરી શકતા નથી !’

ત્યારે દુર્યોધને પૂછ્યું, ‘તેઓ દિલ દઈને લડે તેનો ઉપાય શું ?’

યુધિષ્ઠિરે કહ્યું, ‘તેમની બુદ્ધિમાં ભ્રમ પેદા થાય તો તેઓ અન્યાયને પક્ષે ગ્રનૂનથી લડે.’

દુર્યોધને પૂછ્યું, ‘તેમની બુદ્ધિમાં ભ્રમ કેમ પેદા થાય ?’

યુધિષ્ઠિરે કહ્યું કે, ‘જે દુષ્ટના હાથે અન્ન ખાય તેની બુદ્ધિ ભ્રમિત થાય.’

દુર્યોધને પૂછ્યું, ‘યુધિષ્ઠિર, સાચું કહો, એવો દુષ્ટ મનુષ્ય કોણ હશે ?’

યુધિષ્ઠિરે જવાબ આપ્યો કે ‘તમારાથી વધારે દુષ્ટ મનુષ્ય બીજો કોણ મળશે ?’

દુર્યોધન ભ્રીડીને ચાલ્યો ગયો.

લીળમ પિતામહનો નિયમ હતો કે રાત્રિ પડે અને સુદ્ધ બંધ થાય એટલે પોતાના તંબૂમાં જઈ સ્નાન કરી ભગવાનની પૂજા કરવા બેસે. તેનો નોકર ભોજનનો થાળ તૈયાર કરે. પૂજા પૂરી થાય એટલે લીળમ પિતામહ પાછળ હાથ લગાવે. નોકર તેના હાથમાં ભોજનનો થાળ મૂકી દે અને લીળમ પિતામહ ભગવાનને થાળ ધરી પછી પોતે જમે અને પછી આરામ કરે.

આજે પિતામહ પૂજામાં બેઠા છે. પાછળથી દુર્યોધન આવ્યો, નોકરને ઇશારો કરી દૂર જવા કહ્યું. પોતે ભોજનનો થાળ તૈયાર કર્યો, અને લીળમ પિતામહ મન ઉપરનો કાબૂ ખોઈ બેઠા અને દુર્યોધનને દમકાવવાને બદલે ભયંકર પ્રતિજ્ઞા કરી કે આવતી કાલના સુદ્ધમાં હું પાંચે પાંડવો નો નાશ કરીશ.

રાવણ મહાવિદ્વાન હતો. તેણે વેદનાં ભાષ્ય લખ્યાં છે. તે જ્યારે લડાઈમાં ઘાયલ થઈને પડ્યો અને મૃત્યુની રાહ ભેટો હતો, ત્યારે શ્રી રામચંદ્રજીએ લક્ષ્મણને કહ્યું કે આ યુગના મહાન રાજકારણી, કુશળ પુરુષના જીવનનો અંત આવે છે. હે ભાઈ, તમે તેની પાસે જાઓ અને તેની પાસેથી થોડું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરો. શ્રી રામચંદ્રજીએ પણ જેની વિદ્વત્તાને બિરદાવી એ રાવણ દારૂ અને માંસના સેવનથી તામસી બન્યો. તેની ખુદ્ધિ આગળ અધિકારનું-અજ્ઞાનનું આવરણ બંધાઈ ગયું અને કોઈ નબળી પળે ન કરવાનું કરી બેઠો. સીતાનું હરણ કરી આવ્યો જ્યારે શરીરનું લોહી બધું વહી ગયું અને છેલ્લા શ્વાસ લેતો હતો ત્યારે તેને પોતાની ભૂલ સમજાઈ.

શિખામણ સાંભળવા આવેલા લક્ષ્મણને કહ્યું કે, હવે મૃત્યુ નજીક છે, ત્યારે વધુ બોલવાની મારામાં શક્તિ નથી. વધુ કહેવાનો સમય પણ નથી. એક જ વાત ધ્યાનમાં રાખજો. સારું કામ કાલ ઉપર મુલતવી ન રાખવું. ખરાબ કામ હમેશાં મુલતવી રાખવું માટે ઘણાં સારાં કામ કરવાનાં હતાં તે મેં ન કર્યાં અને ન કરવાનું કરી બેઠો. ખોટો નિર્ણય લેવાઈ ગયો અને મારી આ હાલત થઈ છે. [આ પ્રસંગે અજૈન રામાયણમાંથી લીધેલ છે.]

પ્રગતિની સાચી વ્યાખ્યા

કોઈ શંકા કરશે કે વિશ્વનાં તમામ પ્રજાઓ માંસાહારી અને દારૂ પીનારી છે. શું તેઓ ખોટા નિર્ણય લે છે? ખોટા નિર્ણયો લેતી હોય તો આટલી આગળ કેમ વધી છે?

આગળ વધ્યા કોને કહેવું એને માટે હમેશાં બે મત પ્રવર્તે છે. હિંદુ તત્ત્વજ્ઞાન, હિંદુ તર્કશાસ્ત્ર પ્રમાણે એ તમામ જો આગળ વધતી હોય તો મહાવિનાશ તરફ આગળ વધી રહી છે, સુખશાંતિ અને સમૃદ્ધિ તરફ નહિ.

આ વિષયને સંકુચિત પટ ઉપર જોઈએ તો સમર્થ પુરુષોએ કેવા ખોટા નિર્ણયો લઈને પોતાને અને વિશ્વને નુકસાન પહોંચાડ્યું

એ તેના દાખલા જુઓ. આવી ભૂલો પાછળ તમને કોઈ જ ગણતરી કે કારણ જણાશે નહિ.

બીજા વિશ્વયુદ્ધના પ્રથમ તબક્કામાં ઈંગ્લેન્ડના લશ્કરનો જર્મનોને હાથે ભૂંડો પરાજય થયો.

વિશ્વવિખ્યાત સેનાપતિ મોન્ટગોમરીનું સૈન્ય ક્રાન્સની ભૂમિ ઉપર એક ખૂણામાં જર્મન સૈન્યોથી ઘેરાઈ ગયું. પાંછળ દરિયો, ત્રણ આશુ ધસ્યાં આવતાં જર્મન સૈન્યોનાં ટેંક દળો.

મોન્ટગોમરી લખે તે અમારી પાસે તો સારી તોપો પણ ન હતી. રાઈફલો હતી પણ પૂરતો દાડગોળો ન હતો. ટેંકો આવે અને તમામને કચડી નાખે, અમારે મુંજે મોંએ કચડાઈ મરવા સિવાય બીજો રસ્તો ન હતો.

અમે ટેંકોની ધડધડાટી સાંભળવા તૈયાર થઈને બેઠા હતા અને અમારી અખાયબી વચ્ચે ટેંકોના ધડધડાટને બદલે વિમાનોની ધરધરાટી સંભળાવા લાગી.

કોઈ અકળ કારણોએ, જેનો યુદ્ધનિષ્ણાત જવાબ નથી આપી શક્યો એવા કારણે હિટલરે ટેંકોના ધસારો અટકાવીને હવાઈ હુમલો કર્યો હતો.

ખોટો નિર્ણય લેવાઈ ગયો હતો, રાજકારણ અને યુદ્ધમાં શ્રેષ્ઠ પુરવાર થયેલા હિટલરનો એ ખોટો નિર્ણય હતો, હવાઈ હુમલો કામચાળ ન નીવડ્યો.

ટેંકની નીચે કચડાઈ મરવાની રાહ ભેતો મોન્ટગોમરી સહી-સલામત તમામ સૈન્ય સાથે દરિયો ઝોળંગી નાસી ગયો. અને આ અભયાનક ખોટા નિર્ણયને કારણે ચાર જ વર્ષમાં હિટલરને મોન્ટગોમરીના હાથે જ પરાજિત થવું પડ્યું.

એવો જ ખોટો નિર્ણય ચર્ચિત અને ટુમેને લીધો. જાપાનમાં અલુબોમ્બ ફેંકવાનો અને વિશ્વને અલુયુદ્ધ દ્વારા ખતમ થઈ જવાનો રસ્તો ખુલ્લો કરી આપ્યો.

ગાંધીજીએ લીધેલા ખોટા નિર્ણયો

ગાંધીજી મહા મુત્સદ્દી હતા. બ્રિટિશોની જળમાં તે કદી ફસાય નહિ. પરંતુ તેઓ એટલું તો લસણ ખાતા કે બીજા તેમની પાસે બેસવામાં કંટાળતા. એક વખત તો નહેરુએ મહાદેવભાઈને કહ્યું કે તેમની પાસેથી આવતી લસણની ઉચ્ચ વાસથી તેમની પાસે બેસવામાં કંટાળો આવે છે. કદાચ આજ કારણથી ગાંધીજીએ કેટલીક બાબતોમાં ખોટા નિર્ણયો લઈ નાખ્યા, જેનાં પરિણામો આપણને બહુ લાંબા સમય સુધી ભોગવવાં પડશે.

પહેલો ખોટો નિર્ણય તેમણે ભાષાવાર પ્રાંતો રચવાની દરખાસ્તને ૧૯૨૫ માં ટેકો આપીને લીધો. ૧૯૬૬માં શ્રી નિજલિંગપ્પા સાથે વાત કરતાં મેં આ વાત ઉચ્ચારી ત્યારે તેમણે કહ્યું કે, ‘સાચી વાત છે.’ અમે કન્નાડો જ આ દરખાસ્ત લાવ્યા હતા. અને કદાચ અમારે જ કહેવું પડશે કે ભાષાકીય રાજ્યો બંધ કરો.

હરિજન પ્રશ્ને તેમણે ખોટો નિર્ણય કર્યો. હરિજન પ્રશ્ન ગોવધની નીતિમાંથી જન્મેલો આર્થિક પ્રશ્ન છે તેને તેમણે ધાર્મિક રૂપ આપીને મંદિરપ્રવેશ અને એક કૂવે પાણી ભરવાના પ્રશ્ને અટકાવી દીધો.

ભારતના ભાગલા પડતા હતા ત્યારે તેમણે કહ્યું કે બલે મારા શરીરના ટુકડા થાય પણ ભારતના ટુકડા થવા દઈશ નહિ. મુસલમાનો આંતરવિચ્છેદ માગતા હોય તો હું તૈયાર છું. અબુલકલામ આઝાદને ખાતરી આપી કે પોતે ભાગલાની તરફેણ નહિ કરે પણ અંગ્રેજો અને મુસ્લિમોની સાથે લડી લેશે.

પરંતુ જ્યારે નહેરુએ આવીને કહ્યું કે એ. આઈ. સી. સી.એ બહુમતીથી ભાગલાનો નિર્ણય સ્વીકારી લીધો છે ત્યારે તેઓ ભ્રમિત થઈ ગયા.

એ. આઈ. સી. સી. કાંઈ સમસ્ત હિંદુ-મુસ્લિમ પ્રબળ પ્રતિનિધિત્વ ધરાવવાનો દાવો કરી શકે નહિ પરંતુ ગાંધીજી ડહાઈ ગયા.

તે જ સમયે તેમણે ભાગલા સામે પડકાર ફેંકીને આમરણાંત

ઉપવાસ પર ઊતરવું જોઈતું હતું પણ જોટો નિર્ણય લેવાઈ ગયો. લાગલા કાયમ થઈ ગયા.

અને જ્યારે પાકિસ્તાનને લાગે આવતા ૫૫ કરોડ રૂપિયા આપવાની સરદાર પટેલે ના પાડી ત્યારે સરદાર પટેલની દલીલ આ જ રૂપિયા વડે બંદૂકો ખરીદીને તેઓ આપણી છાતીમાં મારતા હોય તો એ રૂપિયા પાકિસ્તાનને આપી શકાય નહિ. ત્યારે સરદારની આ સચોટ દલીલ પણ ગાંધીજીના મનનું આવરણ ભેદી શકી નહિ. જોટો નિર્ણય લઈને આમરણાંત ઉપવાસ પર ઊતરીને તે રૂપિયા પાકિસ્તાનને આપાવ્યા.

પ્રદેશ કોંગ્રેસ કમિટિઓની બહુમતી, અરે ઉત્તર પ્રદેશની કોંગ્રેસ-કમિટિ પણ સરદાર પટેલને વડાપ્રધાન બનવાની તરફેણ કરતી હતી, છતાં ગાંધીજીએ જોટો નિર્ણય લીધો અને નહેરુને વડાપ્રધાન બનાવ્યા. જો કે બહુ ઝડપથી તેમને એ ભૂલ સમજાઈ.

તા. ૨૯ જાન્યુઆરી ૧૯૪૮ની રાતે પ્રાર્થનાસભામાં તેઓ જોડ્યા કે નહેરુ બહુ મોટા માણસ છે, બહુ મોટા વક્તા છે, વકીલ છે, પરદેશી રાજકારણના નિષ્ણાત છે, પરંતુ આ દેશના વડાપ્રધાનપદ માટે અયોગ્ય છે. પણ આ ભૂલ સમજતાંની સાથે જ બીજે દિવસે તેમનું ખૂન થયું. તેમણે લીધેલા જોટા નિર્ણયનું ફળ આજે પણ આપણે ભોગવીએ છીએ.

શ્રી રાજગોપાલાચારીએ પણ પોતાની જિંદગીના છેલ્લા દિવસોમાં કહેલું કે સરદાર પટેલને બદલે નહેરુને વડાપ્રધાન બનાવવાનો અમારો નિર્ણય જોટો હતો.

અને હવે ચાલુ વર્તમાન ઇતિહાસ ઉપર નજર કરો. દારૂ, માંસ અને પેશાબનો ઉપયોગ કરનારા માનવીઓ રોજ રોજ જોટા નિર્ણયો નથી લેતા ?

રાજદ્વારી પક્ષોની નેતાગીરી પણ આવા માનવીઓના હાથમાં જ છે એટલે તેઓ પણ દેશમાં ઘર્ષણ અને સ્ફોટક સ્થિતિ પેદા કરવા જ સમર્થ હોય તેમ નથી લાગતું ?

અહિંસાની જ વાતો કર્યા કરતી સરકારો રોજ રોજ કરોડો ભૂવોની હિંસાની યોજનાઓ ઘડે, વિશ્વભેંકની સલાહ અને સહાય વિના એક ડગલું માંડવાની પણ હિંમત કે સૂઝ ન દેખાડે, હિંસા એ જ ભણે કે આર્થિક સદ્ધરતાનો પાયો હોય એવા નિષ્ણેયોવાળી યોજનાઓનો અમલ કરે, દેશ ઉપર સહાયના નામે કરજનો બોલે વધારે જવામાં ગૌરવ અને કાર્યકુશળતા માને અને દિવસરાત ખુરશી-ચુદ્ધો, પક્ષપલટા, એકબીજાના ચારિત્ર્યખંડનમાં જ રચ્યાપચ્યા રહે.

એ બધું એમ નથી સૂચવતું કે તેમના મન અને બુદ્ધિની આસપાસ દારૂ, માંસ અને પેશાબના કીચડનાં કુંડાળાં ભરાઈ ગયાં છે, જેને કોઈ સંતમહંતની વાણી, કોઈ જ્ઞાનીનો બોધ, કોઈ વિદ્વાનની દલીલો ભેદી શકતી નથી.

પાપનો પૈસો

વિશ્વભેંકનો કે વિકસિત રાજ્યોનો પૈસો મહાપાપનો લોહીનો પૈસો છે. એ દુષ્ટ ધન અને દુષ્ટ ખોરાક દેશ સમસ્તને ઘોર તિમિરમાં ધકેલી રહ્યો છે એમાં શંકાને સ્થાન નથી.

દરેક મોટી યોજનાઓમાંથી બ્રષ્ટાચારનાં પૂર ધસમસી આવે છે કારણ કે યોજનામાં આવેલો પૈસો પાપી દેશનો છે.

યોજનાના અમલ કરનારા મોટાભાગના દારૂ અને માંસના ઉપાસકો હોય છે. એટલે તેમને યોજનાની સફળતા ભોવાની પરવાહ નથી હોતી. નિષ્કુળ યોજનાઓનો ગુણાકાર અને વધુ ને વધુ મોટી યોજનાઓ ઘડવાની તાલાવેલી જ ભજે છે. અને પ્રજા બહુમતી પણ જ્ઞાનપૂર્વક અજ્ઞાનથી કે દગાફટકા વડે તામસી ખોરાકનો ઉપભોગ કરતી હોવાથી મોટાભાગના લોકોને આવી રહેલી આંધી દેખાતી નથી.

Nothing :

અંગ્રેજીમાં કહેવત છે કે “Every thing is fair in love and war.” અહીં કદાચ પ્રેમનો અર્થ ‘વિષયવાસના’ વધુ બંધબેસતો છે. હવે એ સૂત્રને વેપારધંધામાં અને રાજકારણમાં પણ દાખલ કરી દેવાયું છે. ધન કે સત્તા મેળવવા ગમે તેવું અધમ કૃત્ય પણ હોશિયારી કે કુશળતામાં ખપવા લાગ્યું છે.

આપણાં ઉત્કૃષ્ટ ધાર્મિક, સાંસ્કૃતિક તેમજ સામાજિક મૂલ્યો જાળવી રાખવાં હોય તો દૂરદેશી વાપરી વહેલામાં વહેલી તકે પશ્ચિમી વિચારસરણી, રહેણીકરણી અને ખાનપાનના વધી રહેલા પ્રચંડ વેગને ખાળવા હિંદુ સંસ્કૃતિનો એક પ્રચંડ મોરચો ઊભો કરવા સિવાય બીજો માર્ગ નથી.

ભારતીય નારીઓની જવાબદારી

આવેા મોરચો રચવાનું કામ છે સાધુસંતો અને મુનિભગવતોનું, તેને સફળ બનાવવાની જવાબદારી છે ભારતની નારીજગતની.

ગર્ભમાં જ બાળકને કેવું શિક્ષણ મળી શકે છે તેનો એક દાખલો મહાભારતમાં છે. અર્જુનની પત્ની સુભદ્રાને બાળક અવતરવાનું છે. તેને બેચેની થાય છે. ઊંઘ આવતી નથી. ત્યારે તેમના ભાઈ શ્રીકૃષ્ણ બહેનનું મન બીજે દોરવા યુદ્ધનો ચક્રવ્યૂહ કેમ રચવો? તેને કેમ ભેદવો? તેનું વર્ણન કરે છે.

ગર્ભમાં રહેલ બાળક અભિમન્યુ આ જ્ઞાન ગ્રહણ કરી લે છે. જ્યારે મહાભારતના યુદ્ધમાં અર્જુનની ગેરહાજરીમાં દ્રોણાચાર્યે પાંડવોનો ધસારો રોકવા ચક્રવ્યૂહ રચ્યો ત્યારે તે તોડવાની આગેવાની અભિમન્યુએ લીધી હતી અને ચક્રવ્યૂહને છિન્નભિન્ન કરી નાખ્યો હતો.

એવો જ દાખલો શ્રી શિવાજી મહારાજનો છે. શિવાજીની માતા જીજ્ઞાષા મુસ્લિમોના જુલમથી ત્રસ્ત બને છે. ગુરુ સલાહ આપે છે કે રોજ રામાયણનું વાંચન કરો. જીજ્ઞાષાના ગર્ભમાં બાળક છે. રામાયણના વાંચનથી બાળકમાં સદાચાર, ચારિત્ર્ય અને પરાક્રમના સંસ્કારો ઊતરે છે. એ જન્મનાર બાળક તે શિવાજી મહારાજ તેમના ચારિત્ર્ય, પરાક્રમ વગેરે ઇતિહાસને પાને સુવર્ણ અક્ષરે લખાયા છે.

જૌહર અને કેસરિયાં ભારત સિવાય કયાંય જોવા મળ્યાં નથી. જૌહર અને કેસરિયાં કરનારાં બાળકો ભારતની રમણીઓએ જ જન્માવ્યા છે. કારણ કે એ નારીઓ હિંદુ ધર્મશાસ્ત્રોએ પ્રેરેલા નિયમોનું પાલન કરતી હતી.

કેવી અધોગતિ

આજના ભારતના હિંદુસમાજની અધોગતિ ૧૭મી સદીના ભારત કરતાંય કયાંય વધુ બદતર બની છે. આજે તો શીલ અને શૌર્યની ત્રાતો કરનારા ગમારમાં બપે છે. હવસને પ્રેમમાં બપાવાય છે, અને એવા પ્રેમના નામે સગોત્રી એક જ કુટુંબનાં યુવાન-યુવતીઓનાં લગ્નો કરવામાં સુધારક હોવાનું ગૌરવ ગણાવા લાગ્યું છે. લગ્ન એ પવિત્ર બંધન નથી. પણ કામસુખ ભોગવવાનું સાધન જ છે. એવું માનીને અને તે માટે હવે તો લગ્નની પણ શું જરૂર છે? એવી દલીલો કરવામાં ગૌરવ અનુભવાય છે.

જે રીતે પાશ્ચાત્યો જીવે એ જ રીતે જીવવું એ જ જીવન જીવવાની સાચી રીત છે એ વિચાર જોર પકડતો જાય છે.

આ વિચારસરણી કંદાચ જેમ અમેરિકામાં સન્નતીય સંબંધોને રાફડો ફાટ્યો છે, તેમ અમુક દેશોમાં બહાર રસ્તાઓ વચ્ચે ખુલ્લેઆમ ગમે તે પુરુષ ગમે તે સ્ત્રી સાથે વ્યભિચાર કરી શકે છે. (આપણે ત્યાંના શેરીઓના કૂતરાની જેમ) તેમ કરવા આપણી ભાવિ પેઢી પણ પ્રેરાય તો તેમાં આશ્ચર્ય શું છે?

ભારતની આર્યનારીઓ પોતાનું ખમીર જાગૃત કરે અલાઉદ્દીનના પડકારને પક્ષિનીએ ઝીલ્યો હતો. જગત આજે અલાઉદ્દીનોથી જિભરાયું છે, ત્યારે ભારતની દરેક નારી સામે પક્ષિની બનીને પડકાર ઝીલવાની જવાબદારી આવી પડી છે.

આ પ્રલયનાં પૂર જેવા ઝંઝાવાત સામે કોણ ઝીંક ઝીલી શકશે? એ ઝીંક ઝીલવાનું ખમીર માત્ર ભારતની નારીમાં જ રહેલું છે.

જે કે શહેરોના એક અતિ અલ્પ નારીસમુદાયને પશ્ચિમી રહેણી-કરણીનું ભૂત વળગ્યું છે, પરંતુ સ્ત્રીઓનો એક અતિ વિશાળ સમુદાય અને ખાસ કરીને ગ્રામ્યનારી સમુદાય હજી એ ભૂતાવળથી દૂર રહી શક્યો છે. એ નારીઓમાં હજી પેઢી જોડર કરનારી આર્યમહિલાઓનું લોહી વહે છે. જરૂર છે ફક્ત તેમનું ખમીર જાગૃત કરવાની.

એક પ્રસંગ યાદ આવે છે. છેક ૧૯૨૨ આસપાસનાં વર્ષોમાં પાલીતાણા નાટક કંપની 'પોરસ સિંકદર' અને 'વીર દુર્ગાદાસ'ના ખેલ ભજવતી. સિંકદર મહાન સૈન્ય સાથે ભારત ઉપર ચડી આવ્યો છે ત્યારે ભારતની શક્તિને બગૃત કરવા એક યોગિની નીકળી પડે છે અને નારી જગતને લલકારે છે કે—

“અરે ઓ ભારતી રમણી, બધો આધાર તમ પર છે;
તમે છો દેશની શક્તિ, બધો આધાર તમ પર છે.”

અને ખરેખર, આજની ઘડીએ જો ભારતને બચાવવા કોઈ સમર્થ હોય તો તે ભારતનું નારીજગત જ છે.

એ નાટકમાં એ જ યોગિની ભારતની યુવાશક્તિને જગાડવા લલકાર આપે છે અને ગાય છે કે—

“દેશ પરે દુશ્મન કરે, દેશમાં કાળો કેર કરે;
ફાળ ભરી શસ્ત્રો ધરી, ધાયો ન તેને ધીક ખરે.”

તે દિવસે, આજથી ૨૩૦૦ વર્ષ પહેલાં તો ભારતની સરહદ પર દુશ્મનો ઘૂમતા હતા ત્યારે ભારતનાં નરનારીને પડકાર ફેંક્યો હતો. આજે તો એ જુદે જ રૂપે ઘરઘરમાં ઘૂસી ગયેલ છે, ત્યારે કેટલા પોરસની જરૂર પડશે આપણને ? ઘેર ઘેર પોરસ અને દુર્ગાદાસ, પ્રતાપ અને શિવાજી જન્માવવા પડશે અને તે ક્ષમતા ભારતની નારીમાં છે જ.

રેડ ઇન્ડિયનો પછી આપણા વારો

અમેરિકા ગયેલી યુરોપની ગોરી પ્રબલ્યોએ ત્યાંના મૂળવતની રેડ ઇન્ડિયનોનો, જેમ પ્રાણીઓનો શિકાર કરવામાં આવે તેમ શિકાર કરી કરીને ખંદ્રકની ગોળીઓથી નાશ કરી નાખ્યો અને ભારત કરતાં કયાંય વધારે મોટો પ્રદેશ પચાવીને બેસી ગયા.

હવે તેમનું નિશાન આપણી સામે તકાયું છે. પરંતુ ૬૦ કરોડની મહાપ્રબલ અને આજના બદલાયેલા સંજોગોમાં ખંદ્રકની ગોળીથી ખતમ કરવાનું શક્ય નથી. પણ જો આપણાં ધર્મ અને સંસ્કૃતિનો તેમજ પોષણ આપતા પદાર્થોનો નાશ કરી નાખીશું તો આપણે આપણી મેળે જ નાશ પામીશું.

નવું શસ્ત્ર : પ્રોટીનાસ

આપણું પોષણ તોડવા આપણી ગાયો, સમસ્ત પશુધન, જંગલો અને જળાશયોનો નાશ કર્યો, અને આપણને શારીરિક રીતે નિર્જળ બનાવી વિવિધ રોગોના મુખમાં ધકેલ્યાં. પરંતુ સંસ્કૃતિ અને ધર્મનાશ કરવાના મેક્સમૂલર અને મેકોલેના પ્રયત્નોને ઝડપી સફળતા ન મળી.

ત્યારે હવે અમેરિકનોએ આપણી સામે નવું હથિયાર ફેંક્યું છે “પ્રોટીનાસ.” પ્રોટીનાસ નામે ઘરઘરમાં માંસ, મચ્છી, ઈંડાં ઘુસાડી દો એટલે પોતાની મેળે જ સંસ્કૃતિનાશ, ધર્મનાશ અને આખરે પ્રજા-વિનાશ હાથવેંતમાં જ.

એ જોરાકના સત્ત્વમાંથી જન્મેલી અને એ જોરાક દ્વારા જ ઉછરેલી પ્રજા તામસી બુદ્ધિની જ થાય છે. તામસી બુદ્ધિ એટલે શું? તેનો જવાબ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને ગીતામાં અર્જુનને આપ્યો છે.

અધર્મં ધર્મ મિતિ યા મયન્તે તમસાઽવૃતા ।

સર્થાધાન વિપરીતાંશ્ચ બુદ્ધિઃ સા પાર્થ તામસી ॥

ગીતા અ. ૧૮, શ્લોક ૩૨

અર્થ :—હે પાર્થ ! અજ્ઞાનથી ઢંકાયેલી જે બુદ્ધિ અધર્મને ધર્મ માને છે અને એ ન્યાયે બધા પદાર્થોને વિપરીત દૃષ્ટિએ જુએ છે, તે તામસી બુદ્ધિ છે.

જે તામસી જોરાક ખાય છે તેની બુદ્ધિ પણ તામસી એટલે કે અધર્મને ધર્મ માનનારી અને વિપરીત કર્મ કરનારી બને છે. તેનો દાખલો શ્રી જવાહરલાલ નહેરુ. તેમની બુદ્ધિ તામસી હતી. કારણ કે તે રોજ ગાયનું અને ડુક્કરનું માંસ ખાતા.

ગોમાંસ ખાનાર નહેરુ

નહેરુનાં બહેન કૃષ્ણા હઠીસિંગે પુસ્તક લખ્યું છે “We Nehrus.” તેમાં નહેરુ-કુટુંબ વિષે લખે છે કે અમે બપોરનું ખાણું રોજ હોટલમાં જ લેતાં કારણ કે તે (બ્રિટિશ પદ્ધતિના ખાણામાં ગાય અને ડુક્કરનું માંસ હોય જ.) જો અમે ઘરમાં ખાઈએ તો ગાયનું માંસ ઘરમાં લાવવાથી મારી માનો જીવ દુભાય અને અમારા ઘરમાં બધા નોકરો

સુસલામાન હતા એટલે જો હુક્કરનું માંસ ઘરમાં આવે તો અમારા સુસલામાન નોકરોના છુવ હુભાય. આવા તામસી ખોરાકને કારણે નહેરુની યુદ્ધિ પણ વિલક્ષણ થતી હતી. તેને કરોડો હિંદુઓના મોંમાંથી દૂધ આંચકી લઈને ગાયોની કતલ કરવામાં દેશની પ્રગતિ દેખાતી. શુદ્ધ ધીને તિલાંજલિ આપીને વનસ્પતિને ઘર ઘરમાં ઘુસાડી દેવાનું વાજળી લાગ્યું. પાપી કાર્યોમાં તેને દેશની પ્રગતિ દેખાતી. કાશી અને હરદ્વાર, શેત્રુંજય અને ગીરનાર તેને મન નકામાં રથળા હતાં. લિલાઈ અને હુર્ગાપુર જેવાં કારખાનાં તેને મન પવિત્ર યાત્રાધામો હતાં. સોમનથના યુનરુદ્ધરમાં તેને પાપ દેખાતું. તેના યુનરુદ્ધાર રોકવા તેણે ઘણા ધમપછાડા માર્યા. તેના દર્શને આવતા રાષ્ટ્રપતિ શ્રી રાજેન્દ્રપ્રસાદને રોકવા તેણે નિષ્કળ ક્રાંકાં માર્યા અને હુર્ગાપુરના કારખાનાનું ઉદ્દઘાટન કરતાં તેણે કહ્યું કે આજથી હવે હુર્ગાપુર અને તેના જેવાં બીજાં કારખાનાઓ ભારતનાં યાત્રાધામો બનશે. જૂનાં યાત્રાધામોની હવે કોઈ કિંમત કે જરૂર રહી નથી.

દેશના આર્થિક પાયારૂપી ગાય અને ગોવંશને અનાર્થિક ગણીને તેની કતલને ભારે વેગ આપ્યો. તેના માંસ-ઉત્પાદન માટે નીચે સુજળની પંચવર્ષીય યોજના પણ તૈયાર કરીને અમલમાં મૂકી :

સમય	ગોમાંસ માટે પંચવર્ષીય યોજના		બીજાં પ્રાણીઓના		કુલ માંસ ઉત્પાદનનું	
	ગોમાંસ ઉત્પાદનનું		માંસ ઉત્પાદનનું		લક્ષ્યાંક	
સમય	લક્ષ્યાંક		લક્ષ્યાંક		મથુ	
૧૯૬૧-૬૬	૧ કરોડ ૧૮ લાખ ૭૫ હજાર મથુ	૨ કરોડ ૧૫ લાખ ૩૮ હજાર મથુ	૩ કરોડ ૩૪ લાખ ૧૨ હજાર			
૧૯૬૭-૭૧	૩ કરોડ ૯૩ લાખ ૭૫ હજાર મથુ	૨ કરોડ ૬૬ લાખ ૭૫ હજાર મથુ	૬ કરોડ ૫૦ લાખ ૫૦ હજાર			
૧૯૭૨-૭૬	૬ કરોડ ૯૫ લાખ ૬૩ હજાર મથુ	૩ કરોડ ૨૪ લાખ ૬૩ હજાર મથુ	૧૦ કરોડ ૨૦ લાખ ૨૫ હજાર			
૧૯૭૭-૮૧	૭ કરોડ ૧૨ લાખ ૫૦ હજાર મથુ	૪ કરોડ ૪૨ લાખ ૭૫ હજાર મથુ	૧૧ કરોડ ૭૫ લાખ ૨૭ હજાર			

(શ્રી જયદયાલજી દાલમિયાંએ સમક્ષ ગીતાપ્રેસ ગોરખપુરથી પ્રગટ થતા હિન્દી માસિક કલ્યાણના પ્રગટ થયેલા અહેવાલ આધારે પેશ કરેલા મેમોરેન્ડમનો ભાગ, પાના ૧૭.)

આ પ્રમાણે નહેરુની તામસી બુદ્ધિને અર્થવ્યવસ્થાના પાયામાં સુરંગ મારવા ગૌવંશનું નિકંદન કાઢવાનું આવશ્યક લાગ્યું, અને દેશ ઉપર સેંકડો અબજ રૂપિયાના કરજનો પહોંચ મૂકી કારખાનાંઓ ખાંધવામાં આર્થિક પ્રગતિ લાગી.

આમ ધર્મને અધર્મ, અનર્થને અર્થ માને એવી તામસી બુદ્ધિ નહેરુને એના માંસાહારથી મળી હતી.

પશ્ચિમી સંસ્કૃતિ એટલે તામસી, અંધકાર અને અજ્ઞાનથી ઘેરાયેલી, વિનાશ વેરતી, વિનાશને પંથે ધસી રહેલી સંસ્કૃતિ.

પશ્ચિમના દેશો માંસાહારી હોવાના કારણે જ વિશ્વશાંતિ શોધવ બખે મહાવિનાશક યુદ્ધો લડી ચૂક્યા અને હવે ત્રીજા યુદ્ધની તૈયારી રૂપે અણુશસ્ત્રો વિકસાવી રહ્યા છે.

તેમની રાસાયણિક શોધખોળો તેમનો પોતાનો પણ નાશ કરી નાખશે એવી સમજદારીપૂર્વક તેઓ વધુ ને વધુ સંહારક શસ્ત્રો બનાવી રહ્યા છે. એ તેમની તામસી બુદ્ધિનો પ્રભાવ છે.

વાતો અહિંસાની, કૃત્યો પૈશાચિક હિંસાનાં

નહેરુના અનુગામીઓ પણ તે પછી ગમે તે રાજદારી પક્ષના હોય; ધર્મની, નીતિની, અહિંસાની, સેવાની વાતો કરતા કરતા હિંસાનું ઘોર તાંડવ ખેલી રહ્યા છે.

ખેતરોમાં, નદીઓમાં, તળાવોમાં જ્યાં જ્યાં બની શકે ત્યાં અબજો પ્રાણીઓનાં લોહી રેડીને દેશને આર્થિક સદ્ધરતા આપવાનાં તેમને અરમાન લાગ્યાં છે.

ભારત પાસે તેની અહિંસક અર્થનીતિ હતી. અંગ્રેજોએ એ તોડીને મશીન ઇકોનોમી સ્થાપી, પછી નહેરુએ મિક્સડ ઇકોનોમી આપી, અને નહેરુના અનુગામીઓ હવે દેશ સમક્ષ રજૂ કરે છે મીટ ઇકોનોમી—
meat economy.

આવા પાપી ઉલ્કાપાતો કરવાનું સૂએ તેનું એક જ કારણ હોઈ શકે; તામસી ખોરાક. પછી તે ખોરાકમાં માંસ હોય, દાડૂ હોય કે પેશાબ પણ હોય.

આ તામસી વૃત્તિથી ઘેરાયેલા ખુરશીપટુ રાજદારીઓને યાત્રા-ધામોને કતલખાનાંઓમાં ફેરવી નાખવામાં દેશની પ્રગતિ દેખાય છે.

લોકોને દગાથી માંસાહાર ખવડાવવામાં અને પ્રાણીઓની કતલ દ્વારા ધન મેળવવામાં રાજકીય નિપુણતા દેખાય છે. આવી તામસી ખુદ્ધિ અને વિકૃત માનસને કારણે તેઓ અખલે રૂપિયાની યોજનાઓ ઘડે છે અને એ યોજનાના અમલ માટે વિશ્વખેંકને ચરણે ઝૂકી પડે છે.

તેઓ પાણીની એવી યોજનાઓ કરે છે જેમાંથી પૈસાનાં પૂર એ યોજના સાથે સંકળાયેલી વ્યક્તિઓના ઘરમાં અને પાણીનાં પ્રલય પૂર વિશાળ પ્રદેશો ઉપર ફાટી વળે છે.

એકમાત્ર ઉપાય

આવી પિશાચલીલાઓનો અને અખલે નિર્દોષ પશુપંખીઓની હિંસાના તાંડવનો અંત આણવાનો એકમાત્ર ઈલાજ ભારતના નારી-સમુદાય પાસે જ છે. તેઓ શુદ્ધ સાત્ત્વિક ખોરાક અને ધર્માચરણ દ્વારા તેમના શરીર અને મનને શુદ્ધ કરે, પવિત્ર કરે અને જોડુર તેમજ કેસરિયાં કરી શકે એવી પ્રજા ઉત્પન્ન કરે.

ભારતની આ અદ્ભુત નારીને જગાડવાનું, સંગઠિત કરવાનું, તેની અપ્રતિમ શક્તિનું તેને ભાન કરાવવાનું કામ છે ભારતના ધર્મ-ગુરુઓનું, સંતમહતોનું, મુનિ ભગવંતોનું.

પશ્ચિમઅક્ષુ અનેલાં શહેરી મહિલામંડળો

મોટાં શહેરોમાં સંગઠિત મહિલામંડળો છે. તેઓ રાષ્ટ્રથી ધોરણે સંગઠિત છે. પરંતુ તેઓ પશ્ચિમી કેળવણી અને પશ્ચિમી જીવનપદ્ધતિ અને વિચારસરણીથી પ્રભાવિત થયેલાં છે, અને વધુમાં “પ્રોટીનાસ”થી ઘવાયેલાં છે.

એટલે તેમને માત્ર “કુટુંબ નિયોજન” સિવાય બીજો કાર્યક્રમ સૂઝતો જ નથી. કુટુંબ નિયોજન અને પ્રોટીનસેવન દ્વારા જ દેશને ઉદ્ધાર હોય એવી માન્યતા સાથે એમની પ્રવૃત્તિ ચાલતી હોય એમ લાગ્યા વિના રહેતું નથી.

આ મહિલામંડળો ગાંધીજીની રાહબરી નીચે શરૂ થયાં હતાં પરંતુ એમ લાગે છે કે તામસી ખોરાકે તેમના ગાંધીવાદને કુટુંબ નિયોજનમાં જકડી લીધો છે. અને પ્રોટીનાસ તેમના હૃદયમાં સીધું ખૂંચી ગયું છે એટલે પ્રોટીનપ્રચાર અને પ્રોટીન માટે ઇંડાંના પ્રચારમાં ઘણી શિક્ષિત મહિલાઓ જીવનના કિંમતી વર્ષો ખરચી રહે છે.

ગ્રામીણ નારીઓનો જ આધાર

માટે દેશને બચાવવા ઇચ્છતા સંસ્કૃતિપ્રેમી માનવીઓએ અને ખાસ કરીને સાધુસંતાઓ ગ્રામીણ નારીઓનો જ એક સંગઠિત મોરચો રચવાની જરૂર જીલી થઈ છે.

શુદ્ધ તનમનવાળી અને શીલ તેમ જ સંસ્કારો વડે શોભતી કરોડો આર્યમહિલાઓની દેશને આજે જેટલી જરૂર છે, એટલી કદી પણ હતી નહિ. અમેરિકાના પ્રોટીનાસ સામે તેઓ જ રાષ્ટ્રને બચાવી શકશે.

*

કોઈ પણ વિશિષ્ટ પુણ્યવંતી વ્યક્તિ બીજી વ્યક્તિઓ કરતાંય જરૂર બળવાન છે. પણ તેના કરતાંય રાષ્ટ્ર (ધરતી) બળવાન છે. રાષ્ટ્ર કરતાંય પ્રજા બળવાન છે. પ્રજા કરતાં તેની સંસ્કૃતિ બળવાન છે; સંસ્કૃતિ કરતાંય ધર્મ બળવાન છે; ધર્મ કરતાંય ધર્મનો પ્રાણ (શાસન = વાસનાવિનાશ) બળવાન છે. ઉત્તરોત્તરની રક્ષા કાળે નીચે-નીચેનાએ ભોગ આપવો જ પડે. પણ અફસોસ ! આજેતો નીચેનાની રક્ષા કાળે ઉપરનાનો ભોગ લઈ લેવામાં આવે છે.

વ્યક્તિ પોતાનાં હિતો બળવવા માટે રાષ્ટ્રનો ભોગ લે છે; રાષ્ટ્રની આબાદી માટે પ્રજાની બરબાદી કરાય છે, પ્રજાને સુખી બનાવવાની ધૂનમાં સંસ્કૃતિ હણાય છે—વગેરે....

આ અવળી ગંગા સર્વ ક્ષેત્રે બરબાદી નોતરીને જ રહેશે.

*

*

*

જેટલો ખરાબ અન્યાય આચરવો તે છે તેટલો જ ખરાબ અન્યાયને સામે મોઢે જોયા કરવો તે છે. જે પ્રજા અન્યાયને સદા માટે સદ્દા કરવાની જ નીતિ અપનાવે છે તે પ્રજા નિર્માલ્ય અને નિસ્તેજ બની જાય છે.

શું એવું નથી લાગતું કે નારીને સ્વતંત્રતા આપવાના આંદોલનના પરિણામે ‘નારી’ નારીત્વ ગુમાવીને વધુ પડતી સ્વ-અછંદી થઈ છે? અને સાથે સાથે એક પતિની જ આધીનતાને બદલે એના માથે ઘણા ‘જોસ’ની ગુલામી ઠોકાઈ ગઈ છે !

મોંએથી પુરુષ-મિત્રો સાથે ખડખડાટ હસતી અને તાલીમાં તાલી દેતી નારી અંદરથી કંઈક ઝીણું ડુદન કરી રહી છે, એના અંતરે ઘણી વેદનાઓનો ચરૂ ઉકળી રહ્યો છે, કે નથી એ કહી શકતી, નથી એ સહી શકતી. સ્વતંત્રતાનો દેખીતો મીઠો પવન માણવા જતાં એણે ‘કંઈક’ એવું ગુમાવી દીધું છે, જે હવે એને પાછું મેળવવાની તલપ લાગી છે. પણ હવે બાજી એના પણ હાથમાં નથી, એમ નથી લાગતું શું !

—પં. શ્રી ચન્દ્રશેખરવિજયજી

[૧૮]

શબ્દછળથી સંસ્કૃતિનાશ

— શબ્દઅભ્યસ

શબ્દને પ્રદાન કહે છે, કારણ કે તેમાં અખૂટ શક્તિ રહેલી છે. શબ્દ વડે સંસ્કૃતિનું સર્જન થાય છે તથા વિસર્જન પણ થાય છે.

પશ્ચિમનો હિંદુ-ધર્મ દેવીઓની ભેદી ચાલ

આપણાં ધર્મશાસ્ત્રોના મંત્રોમાં શબ્દનો જરા જેટલો પણ ફેરફાર કરીને, મેકસમૂલર કે તેના જેવા માનસવાળા વેદ-ધર્મદેવી પશ્ચિમના વિદ્વાનોએ એ મંત્રોનો આખો અર્થ ફેરવી નાખીને 'વેદોમાં માંસાહાર કરવા ફરમાવ્યું છે, અને અમુક ચોક્કસ કાર્યોની સિદ્ધિ માટે માંસાહારના ખાસ પ્રયોગો પણ બતાવ્યા છે.' એ રીતે પ્રચાર કરીને લોકોમાં માંસાહારતરફી માનસ પેદા કરવા જબરો પુરુષાર્થ કર્યો છે.

ધર્મશાસ્ત્રોના લાખો મંત્રોમાં કયાંય જરા જેટલો ફેરફાર કરીને અર્થનો અનર્થ કરવા પ્રયત્ન થાય, તેની તે સમયના વિદ્વાનોને કદાચ જાણ પણ ન હોય.

વર્ષો પછી એ ફેરફાર કરાયેલાં પુસ્તકો છપાય, રાજ્યમાન્ય કરાવી લેવાય અને કોલેજોમાં પાઠ્ય-પુસ્તકો તરીકે પણ મૂકી દેવાય, ત્યારે તે સમયની નવી પેઢીને આ થયેલા ફેરફારો વિષે કશી જાણકારી ન હોય, જેથી તેમાં લખેલું બધું સત્ય જ છે એમ લોકો માનવા લાગે છે.

વેદધર્મની વિશ્વની અનુપમ ભેદ

કેંચ કિલોસોફર એ કવેટિલ દ પેરે જ્યારે ગીતા અને ઉપનિષદો વાંચ્યાં ત્યારે તે આનંદથી નાચી ઊઠ્યો અને કહ્યું કે, “વેદધર્મની વિશ્વને આ મોટામાં મોટી ભેદ છે” આથી મેકસમૂલર અને બીજા ખ્રિસ્તી પાઠરીઓ હિંદુ ધર્મ પ્રત્યે દેવથી સળગી ઊઠ્યા.

મેક્સમૂલરનો ઈર્ષ્યાગ્નિ

મેક્સમૂલરે વેદના ખોટા અનુવાદો કર્યા અને પછી પોતાની પત્નીને યત્ન લખ્યો કે, “વેદના અનુવાદો કરવાનું કાર્ય મેં પૂરું કર્યું” છે. ત્રણ હજાર વરસથી વેદના મૂળમાંથી જે સંસ્કૃતિ પાંગરી રહી છે તેને નિર્મૂળ કરવા માટે આમ કરવાનું જરૂરનું હતું. હું તેનો નાશ થયેલો જેવા માટે જીવતો નહિ હોઉં, પણ મને ખાતરી છે કે લાંબે ગાળે એના પરિણામો આવશે. તેની વેદ ધર્મ ઉપર ઘેરી અસર થશે.”

ખ્રિસ્તી મિશનરીઓનો ઉદ્દેશ

હિન્દુઓ માને છે કે વેદ ધર્મ અનાદિ છે. તેની આ મહત્તા તોડી પાડવા તે કાંઈ બાઈબલથી બહુ જૂનો નથી ‘માત્ર હજાર વરસ જૂનો છે. આવો પ્રચાર ખ્રિસ્તી મિશનરીઓ કર્યા જ કરે છે.

અંગ્રેજોએ તૈયાર કરેલા અને આપણી નિશાળોમાં હજી પણ લખાવાતા ભારતના ઇતિહાસ તેમજ ભૂગોળ અને બીજાં પાઠ્યપુસ્તકોમાં પણ એ જ પ્રચાર આપણાં બાળકોના મન ઉપર ઠસાવવામાં આવે છે.

વેદોના ખોટા અર્થો કરીને, તેના મંત્રોમાં ફેરફાર કરીને વેદ ધર્મ માંસાહાર અને દારૂની છૂટ આપે છે, અને માંસાહારનો તેમજ દારૂનો વિરોધ કરવો એ પછાતપણાની, સંકુચિત માનસની નિશાની છે એવું લોકોના મન ઉપર ઠસાવવાનો આ તેમનો પ્રબળ પુરુષાર્થ છે.

આ પ્રયત્ન પુરુષાર્થ કરવા પાછળનો તેમનો મુખ્ય ઉદ્દેશ સમસ્ત ભારતવાસીઓને સામ, દામ, ભેદ કે દંડથી ઈસાઈ બનાવવાનો છે.

વેદમાંથી ઉપાડી લેવામાં આવેલા શબ્દો જેવા કે “માંસ” એટલે મહિનો, તેમાં એક અનુસ્વાર ઉમેરી “માંસ” એટલે માંસ શબ્દ કરી લખતો જ અર્થ ઠોકી બેસાડવામાં આવ્યો હોય.

અથવા તો મંત્રોના આગળ-પાછળના ભાગો ઉઠાવી દઈને પોતાને અનુકૂળ આવે એવો વચ્ચેનો ભાગ રાખી અનર્થો કરવામાં આવ્યા હોય.

એવા ઘણા મંત્રોનો, તેમાં કરવામાં આવેલા ફેરફારો અને ખોટા અર્થો અને તેના સાચા અર્થો સહિત એક સંગ્રહ ગીતા પ્રેસ ગોરખ-

પુર તરફથી હિન્દી અને અંગ્રેજી ભાષામાં 'Review of Belief Ancient India' નામનું પુસ્તક બહાર પાડેલું છે.

કોઈને એમ શંકા થાય કે આપણને ખ્રિસ્તી બનાવવા માટે આપણને દાડ પીતા અને માંસ ખાતા કરવાની શી જરૂર પડે? આનો જવાબ મિ. સિડની એચ. પ્રાઉનના પત્રોમાંથી જડે છે.

પ્રાઉનનો એકરાર:

તે લખે છે કે, “ભારત જેવા દેશમાં ખ્રિસ્તી ધર્મનો ફેલાવો કરવામાં ખ્રિસ્તી મિશનરીઓની માંસ ખાવાની અને દાડ પીવાની ટેવ બહુ મોટી રુકાવટ કરે છે. જિસસ ક્રીસ્ટના હજારો વર્ષ પહેલાં વેદ-ધર્મે માંસાહાર કરવાની મનાઈ ફરમાવી છે.” (અહીં આ પત્રનો લેખક પ્રાઉન પોતે જ કબૂલ કરે છે કે વેદધર્મમાં માંસ ખાવાની અને દાડ પીવાની મનાઈ છે.)

વેદધર્મ દાડ પીવાની વાતને અને માંસાહારને ઉત્તેજન આપે છે એવો પ્રચાર તો ચોક્કસ ધ્યેય સિદ્ધ કરવા માટે જ પાશ્ચાત્ય પંડિતોએ શરૂ કર્યો. આપણી કુરુણતા એવી છે કે જે વ્યક્તિએ આ પ્રચંડ પુરુષાર્થની શરૂઆત કરી, વેદોમાં માંસાહારની છૂટ છે એવા પ્રચારનો ગબારો ચગાવ્યો, તેને આપણા જ દેશવાસીઓ વેદપિતા કહીને બિરદાવે છે.

બીયર્ડ આગળ જતાં લખે છે કે, ગૌતમ બુદ્ધ અને જરથુષ્ટ્રે પણ માંસ ખાવાની મનાઈ ફરમાવી છે. ઈસ્લામ દાડ પીવાની સખત મનાઈ ફરમાવે છે. તો પછી આપણે એમ કેમ માનીએ કે હિન્દુઓ, બૌદ્ધો, પારસીઓ અને મુસ્લિમો ખ્રિસ્તીધર્મને વધારે સારો ગણીને તેનો સ્વીકાર કરશે.

તેમની ધાર્મિક ભાવના અને વારસાગત માન્યતા માંસાહાર કરવાની અને દાડ પીવાની છૂટ આપનાર ખ્રિસ્તીધર્મને નીચી કક્ષાનો જ ગણશે.

આપણા પાઠરીઓ જ્યારે દાડ પીનારા તરીકે, માંસાહારી તરીકે

પોતાની જાતને બહાર કરીને તેમની સમક્ષ ઊભા રહેશે ત્યારે તેઓ તેમને પોતાના કરતાં ઘણી જ નીચી કક્ષાના મનુષ્યો નહિ લાગે ?

જેમને તેઓ પોતાના કરતાં ઘણી જ નીચી કક્ષાના માનતા હોય તેમના ધર્મ કે સંસ્કૃતિનો તેઓ કેવી રીતે સ્વીકાર કરી શકે ?”

(Is flesh eating merely defensible?—ના આધારે)

અંગ્રેજોએ લીધેલો બોધપાઠ

ઉપરનાં લખાણથી વાંચકો સમજી શકશે કે જે ભારતની પ્રજાને ખ્રિસ્તી ધર્મમાં વટલાવવી હોય તો તેમને દારૂ અને માંસાહાર તરફ વાળવા સિવાય એ કાર્ય સિદ્ધ થાય તેમ ન હતું.

તત્કાલના બળે ઈસ્લામનો પ્રચાર કરવામાં મુસ્લિમો બીજા સ્થળોએ ફાળ્યા હતા, પરંતુ ભારતમાં સંપૂર્ણ નિષ્ફળ નીવડ્યા હતા.

પોર્ટુગીઝોએ પણ ભારતના પશ્ચિમ કિનારા ઉપર હિન્દુઓ ઉપર ખ્રિસ્તી ધર્મનો સ્વીકાર કરાવવા જુલમ વરસાવવામાં કાંઈ બાકી નહોતું રાખ્યું, એ તો બધી જ કાળજી ક'પાવી નાખે એવી કથાઓ છે. છતાં તેઓ પણ હિન્દુઓને અને મુસ્લિમોને પણ ખ્રિસ્તી ધર્મ સ્વીકારવાની ફરજ પાડવામાં સંપૂર્ણ નિષ્ફળ નીવડ્યા હતા.

આ બધા ઇતિહાસો ઉપરથી બોધપાઠ લઈને, જુલમ ગુમરીને ધર્મપલટો કરાવવાની મુસ્લિમો અને પોર્ટુગીઝોની નિષ્ફળ નીવડેલી નીતિને તિલાંજલિ આપીને અંગ્રેજોએ જુદી જ તરકીબ અપનાવી.

તે માટે લાંબા ગાળાની યોજના શરૂ કરી, જે આજે પણ કમશઃ અમલમાં આવી રહી છે.

વિશ્વના બીજા દેશોથી જુદી પડતી હિન્દુ સંસ્કૃતિ

હિન્દુસ્તાન સિવાયના વિશ્વના બીજા દેશોમાં જે ઝડપ અને અનૂત્તરથી ઈસાઈ કે ઈસ્લામ ધર્મનો ફેલાવો થયો તેનું મુખ્ય કારણ એ હતું કે તે દેશોની પ્રજા માંસાહારી હતી.

ભારત પાસે જે કરોડો વર્ષોનું વેદધર્મનું જ્ઞાન, ઉચ્ચ ભાવનાઓ અને ગૌરવ, વનરક્ષા, ભૂરક્ષા અને જલરક્ષા દ્વારા સિદ્ધ થયેલું અને

કશાય અવરોધો વિના નિરંતર ગતિશીલ રહેલું ધર્મ, સંસ્કૃતિ, અર્થ-
વ્યવસ્થા, સમાજવ્યવસ્થાનું સંકલિત તંત્ર હતું, તે ખીજી પ્રજાઓ પાસે
ન હતું.

જેથી તેમને ઈસાઈ કે ઈસ્લામનો સ્વીકાર કરવામાં ખાસ કાંઈ
ગુમાવાનું ન હતું. એટલે ઈસ્લામી કે ઈસાઈ તલવારો સામે તેમની
ગર્દન જૂકી પડી.

હિન્દુ પ્રજાની અડગતાનાં મૂળ તેની સંસ્કૃતિમાં.

પ્રજાને જ્યારે પોતાના પવિત્ર ધાર્મિક સિદ્ધાંતો અને ઉચ્ચ નૈતિક
મૂલ્યો ગુમાવવાનો ભય લાગે ત્યારે તે તેનો અનૂનથી સામનો કરે
છે. આવે. સામનો કોઈ દેશમાં શક્ય ન હતો.

સિકંદર અને ઈસ્લામનાં ઝંઝાવાતી સૈન્યો સામે મજબૂત આંતરિક
અર્થવ્યવસ્થા, સમાજવ્યવસ્થા કે અતિપવિત્ર, ધાર્મિક તેમજ નૈતિક
સિદ્ધાંતોને અભાવે દરેક પ્રજા ભાંગી પડવા લાગી અને ઈસ્લામ કે
ઈસાઈ જે કોઈ તેમની સામે આવે તેમનો ધર્મ સ્વીકારી લેવા લાગી.

પરંતુ ભારતમાં તેમ બન્યું નહિ. સિકંદર ભાંગેલા હૈયે ભારતની
સરહદેથી જ પાછો વળી ગયો.

ઘોડાપુરની માફક ધસ્યાં આવતાં ઈસ્લામી સૈન્યો હિંદુઓના
સરહદી થાણા ગીજનીમાં બસે. વર્ષ સુધી અટવાઈ પડ્યાં.

ત્યાંથી આગળ ચાલતાં ડગલે ને પગલે તેમને હિંદુઓના જોહર
અને કેસરિયાનો સામનો કરવો પડ્યો. ૭૦૦ વર્ષ તેમના પ્રયાસોને
ભારતને મુસ્લિમ દેશમાં પલટાવી નાખવામાં નિષ્ફળતા મળી.

માંસાહાર અને દારૂ પ્રત્યેની હિંદુઓની નફરત અને તેનો
સ્વીકાર કરનારાઓને તદ્દન નીચી કક્ષાના ગણવાની તેમની ભાવના
તેમજ વેદધર્મનું જ્ઞાન તેમને ધર્મ માટે પ્રાણપાંચ કરવાની શક્તિ
આપી રહેતા.

એટલે વિશ્વના ખીજા દેશોમાં જેમ કરોડો લોકો એક અપાટે આ
બન્ને ધર્મો પાસે જૂકી પડ્યા તેમ ભારતમાં બની શક્યું નહિ.

ધર્મનાં ઉચ્ચ તત્ત્વો વિરુદ્ધ નિષ્કુર
જુલમો અને આર્થિક પ્રલોભનો

મુસ્લિમોના સદીઓના ઝનૂની પ્રયાસો છતાં હિંદ મુસ્લિમ પ્રભનો
દેશ બન્યો નહિ.

ખ્રિસ્તીઓની ૨૦૦ વર્ષની યોજનાઓ, કાવાદાવાઓ, દબાણો અને
દર વર્ષે વટાળ પ્રવૃત્તિ પાછળ કરોડો રૂપિયાના વ્યય પછી પણ આજે
ભારતમાં તેમની વસતી માત્ર ૧ કરોડ ૪૨ લાખની છે.

એ લોકો પણ કાંઈ ખ્રિસ્તી ધર્મનાં ઉચ્ચ તત્ત્વોથી આકર્ષાઈને
ઈસાઈ બન્યા નથી.

તેમને ઈસાઈ ધર્મ સ્વીકારવાની ફરજ પડે એવી કઠિન દરિદ્રતાની
સ્થિતિમાં ફેંકી દેવા જે કાવાદાવા અંગ્રેજોએ સત્તાના ભેરે કર્યા અને
ગોહત્યા જેવાં નિષ્કુર પગલાંથી કરોડો કુટુંબોને બેકાર અને બેહાલ
બનાવી દીધાં, તે ઇતિહાસ ઉપર આજે પડદો પાડી દેવામાં આવ્યો છે.
પોતાની સત્તાના ભેરે અને હિંદ-વિરોધી આર્થિક નીતિઓ વડે જે
લાખો કુટુંબોને પોતે બેહાલ બનાવી દીધાં હતાં, તેમાંનાં થોડાં
કુટુંબોને અનેક આર્થિક, સામાજિક પ્રલોભનો વડે ઈસાઈ ધર્મમાં
વટલાવવા અંગ્રેજો શક્તિમાન થયા. તેઓ એ ધર્મ ફરીથી છોડી ન
બાય માટે તેમને આર્થિક પ્રલોભનો વડે કાયમ જકડી રાખવાં પડે છે.

જે લોકોએ ઈસાઈ ધર્મ સ્વીકાર્યો તેઓ કાંઈ હિંદુધર્મનું ઉચ્ચ
જ્ઞાન ધરાવતા માણસો ન હતા પરંતુ અંગ્રેજોએ આર્થિક અવનતિમાં
ફેંકી દીધેલા તદ્દન નીશા સ્તરના માનવીઓ હતા.

પરંતુ આવી ફંદાબાજીથી ફેલાયેલા ઈસાઈ ધર્મ તો કોઈ પણ
ધર્મીએ જેમ પવનના તોફાનમાં ઘાસનું તણખડું જોડી બાય તેમ ફેંકાઈ
જઈ શકે.

માટે પ્રભનો માતખાર વગેરે ભદ્ર સમાજ જ્યાં સુધી ખ્રિસ્તી
ધર્મ ન સ્વીકારે ત્યાં સુધી ભારતમાં ઈસાઈ ધર્મનાં મૂળ સલામત
નથી એ હકીકતથી પણ તેઓ અબાણ ન હતા.

એટલે ભદ્ર સમાજને ઈસાઈ ધર્મમાં લાવી શકાય માટે તેમના ખનમાં વેદધર્મ પ્રત્યે શંકા ઉત્પન્ન કરવાના (જેથી તેમની ધર્મ પ્રત્યેની શ્રદ્ધા નાશ પામે અને શ્રદ્ધા નાશ પામતાં ધર્મ માટે પ્રાણ-પંજી દરવાજી ભાવના નાશ પામે) અને વેદધર્મમાં દારૂ, માંસાહાર વગેરેની છૂટ આપેલી છે એવા જોરદાર પ્રચારની શરૂઆત કરવામાં આવી.

માંસ-લક્ષણના પ્રચારની કરુણ નિષ્ફળતા

રાજ રાજેન્દ્રલાલ મિત્ર, સ્વામી ભૂમાનંદ, કાણે વગેરે દ્વારા તેમણે દારૂ અને માંસાહારના પ્રચાર માટે સાહિત્ય તૈયાર કરાવ્યું. ધર્મશ્રેય સાથે ચેડાં કરાવ્યાં અને ગોમાંસલક્ષણ-મંડળીઓ (Beef-eating clubs) શરૂ કરાવી.

છતાં તેમને ભદ્ર સમાજને માંસાહારી બનાવવાની કે વેદધર્મના પુરંધર પડિતોને ઈસાઈ ધર્મથી પ્રભાવિત કરવામાં સફળતા મળી નહિ.

એટલે તેમણે પ્રચારના પૂર ઉપર અંકુશ મૂકી શબ્દબાણોનો ઉપયોગ શરૂ કર્યો.

એક શબ્દ રોજ તેમને સંભળાવવામાં આવે, ખોટા અર્થમાં સંભળાવવામાં આવે ત્યારે તમારો તેની સામેનો વિરોધ ઓછો થઈ જાય.

શબ્દબાણરૂપી મોહાસ

આવે! એક શબ્દ છે; ફેટ (ચરબી). fat percent દૂધમાં fat percent એટલે દૂધમાં ચરબીનું પ્રમાણ (ટકાવારી).

દૂધમાં ચરબી નથી, પણ ઘી છે.

ચરબી અને ઘી બન્ને ગુદી વસ્તુ છે. બન્નેના ગુણધર્મો ગુદા છે.

જ્યારે ભારતમાં ગાય, દૂધ, અને ઘીનો જન્મ થયો ત્યારે સંસ્કૃત ભાષામાં ચરબી અને ઘી બન્ને શબ્દો ગુદી ગુદી રીતે ગુદા ગુદા અર્થમાં વપરાતા હતા.

ચરબી માટે મેદ શબ્દ હતો અને ઘી માટે ઘૃત. દૂધમાં ઘીનું પ્રમાણ કેટલું છે એમ કહેવાતું. પણ દૂધમાં ચરબીનું પ્રમાણ કેટલું છે એવો શબ્દપ્રયોગ કદી ન હતો. અગ્નિમાં હોમ કરવા માટે ઘી વપરાતું, ઘીના ઠેકાણે કદી પણ ચરબી વપરાતી નહિ.

અંગ્રેજોએ દૂધને ઘીને બદલે દૂધમાં fat percent શબ્દ પ્રચલિત કર્યો. લાંબા ગાળાની યોજના રૂપે તેમણે ઘી, તેલ અને ચરબી તરીકે જે આપણી સામે મૂક્યાં તેમાં તેલને વનસ્પતિજન્ય ચરબી અને ઘી તેમજ ચરબીને પ્રાણીજન્ય ચરબી તરીકે ઓળખાવ્યાં. હિંદુઓમાં એ ત્રણે ચીજને અલગ વર્ણવી છે.

ઘી, તેલ અને ચરબી : ત્રણ જુદી જાતના પદાર્થો

સંસ્કૃત ભાષામાં ઘી માટે ધૃતમ, તેલ માટે તૈલ્યમ્ અને ચરબી માટે મેદ શબ્દ છે.

ગુજરાતી ભાષામાં તેમજ ભારતની બીજી તમામ ભાષાઓમાં પણ “આ તલનું તલ છે, આ સરસવનું તેલ છે, આ ગાયનું ઘી છે, આ ભેંસનું ઘી છે.” એમ શબ્દો વપરાય છે.

પણ ‘આ તેલની કે સરસવની ચરબી છે કે ગાય કે ભેંસના ઘી માટે ‘આ ગાય કે ભેંસની ચરબી છે’ એ શબ્દપ્રયોગ થતો જ નથી કારણ કે ઘી, તેલ અને ચરબી ત્રણે અલગ અલગ પદાર્થો છે અને હિંદુઓને ચરબી, માંસ વગેરે શબ્દો પ્રત્યે અણગમો છે.

અંગ્રેજ કેળવણી દ્વારા તેલ, ઘી અને ચરબી એ ત્રણેને જુદા જુદા પ્રકારની ચરબી તરીકે જ નવી હિંદુ પેઢી પાસે રજૂ કરવામાં આવ્યાં.

રોજ રોજ દૂધમાં fat percent-ચરબીની ટકાવારી શબ્દ આપણા કાન ઉપર અથડાવા લાગ્યો. આની પાછળના બહુઈરાદાની કોઈને ગંધ ન આવી.

વાતચીતમાં અંગ્રેજી શબ્દ વાપરવાનો અને તેમ કરીને પોતાને વિદ્વાન અને સુધારક ગણાવાનો અભરખો નવી પેઢીમાં વધતો ગયો.

એટલે વારંવાર fat percent શબ્દ વપરાવા લાગ્યો. ખૂબ વપરાશને આંતે ઘી એ ચરબી જ છે, એવી માન્યતા ભદ્ર સમાજના મનમાં પણ રૂઢ થઈ ગઈ.

એ શબ્દ એટલો તો પ્રચલિત થઈ ગયો કે પશુશાસ્ત્રની પરીક્ષા પાસ કરીને જિંચી ડિગ્રી મેળવનારા ઉચ્ચ વર્ણના નાગરો, બ્રાહ્મણો, અન્ય જનો પણ ધીને બદલે fat percent શબ્દ જ વાપરવા લાગ્યા.

તેમનું અનુકરણ કરીને પોતાને આ વિષયનું કશું જ્ઞાન હોય છતાં પણ, છાપાંચોના કટારલેખકો તક મળતાં ખોરાક કે દૂધ વિષે લેખો લખતી વખતે પોતાની વિદ્વત્તા દર્શાવવા પરદેશીઓએ તૈયાર કરી આપેલા કોષ્ટક પ્રમાણે દૂધમાં આટલા ટકા પાણી, આટલા ટકા ક્ષાર તત્વો, આટલા ટકા કેલ્શિયમ અને આટલા ટકા ચરબી છે, વગેરે વગેરે પ્રગટ કરીને લોકોના મગજમાં ઘણું ઠોકવા લાગ્યા કે, ધી એ ચરબી જ છે.

જે લોકોને રાતદિવસ પશુઓ, દૂધ અને ધી સાથે કામ પડે છે અને દૂધ તેમજ ધીનું જ ઉત્પાદન અને વેચાણ કરનાર વેપારીઓ અને પશુપાલકો છે તેમને તો બહુ પણ નહિ હોય કે તેમના પવિત્ર ધીને ચરબી તરીકે માન્યતા મળી છે. એ માન્યતા તેમને કબૂલ પણ ન હોય, પણ વર્તમાનપત્રોના કટારલેખકોએ એ શબ્દ ચગાવ્યો એટલે તમામ ભણેલા ભદ્ર વર્ગની તેને માન્યતા મળી ગઈ.

અહીં ધી અને ચરબીના ગુણદોષની પણ વાચકોને માહિતી આપવી જરૂરી છે.

ધીનાં ઉચ્ચ ગુણતત્વો

ધી બળવર્ધક, વીર્યવર્ધક, આયુષ્યવર્ધક, હૃદયને બળ આપનાર, વાત, પિત્ત, કફનો નાશ કરનાર, સ્વાદિષ્ટ, સુગંધી, વૃદ્ધાવસ્થાને દૂર રાખનાર અને [જે ગાયનું ધી હોય તો] શરીરમાંથી તમામ ઝેરોને બહાર ફેંકી દેનાર અને આંખનું તેજ વધારનાર છે.

દૂષિત રોગવર્ધક ચરબી

ચરબીમાં આવો કોઈ ગુણ નથી. સ્વાદ પણ નથી. તે ઉપરાંત તે ખોરાકમાં લેવાય તો પચતી પણ નથી. તે ઝાડા વાટે શરીરની

બહાર ફેંકાઈ જાય છે. પરંતુ બહાર નીકળ્યા પહેલાં અનેક દર્દો શરીરમાં પેદા કરતી જાય છે.

ચરબીથી શરીરને પોષણ મળતું નથી. ઊલટું તેનાથી ઝાડા અથવા ગેસ અથવા કબજિયાત થવાનો ભય રહે છે. એ ભૂખ મારી નાખે છે. નસોમાં ચાંદાં પાડે છે અને એ ચાંદાંમાં દવામાં લેવાનું ખનીજ કેલ્શિયમ જો ભરાઈ જાય તો એન્જાઈનના (હૃદયરોગનો એક પ્રકાર) થાય છે જે કદાચ મૃત્યુમાં પણ પરિણમે છે.

હાલમાં નાનામોટા દરેક વયનાં મનુષ્યોમાં હૃદયનાં દર્દો વધતાં જાય છે તેનું કારણ એ છે કે તેમની જાણ બહાર અનેક ખાદ્ય પદાર્થો દ્વારા ચરબી તેમના શરીરમાં જતી હોય છે, જે આવા રોગો ઉત્પન્ન કરે છે. તે શરીરમાં જે ઝેરો પેદા કરતી જાય છે તે ઘણી વખત અલ્સર, કેન્સર ને કીડનીનો બગાડો પણ કરે છે.

માંસાહાર અને ચરબી દારૂ રોગોનાં જનક

યુરોપ અને અમેરિકામાં કેન્સર, અલ્સર, આર્થરાઈટીસ, કીડની અને હૃદયના રોગો ચોમાસાનાં અળસિયાંની પેઠે ફૂટી નીકળ્યા છે. તેનાં ઘણા કારણોમાં એક કારણ એ પણ છે કે તેઓ અકરાંતિયાની માફક માંસાહાર કરે છે અને રોજ માથાદીઠ ગાય અથવા ડુક્કરની ૧૫ થી ૨૦ ગ્રામ ચરબી ખાય છે.

ઈંડાં, માંસ, ચરબી અને માછલી શરીરમાં ઝેરો પેદા કરે છે. એ ઝેર, ઉપર જણાવેલા રોગો રૂપે બહાર આવે છે.

ધીને ચરબી તરીકે ઓળખાવ્યા છતાં પણ, ભારતની પ્રજાએ ખોરાકમાં ચરબી સ્વીકારી નહિ. ત્યારે વિવિધ પગલાંઓ દ્વારા અને પોતાની સત્તાના જોરે ધીની ખેંચ ભણી કરીને શુદ્ધ ધીમાં ચરબીની ભેળસેળ કરવા પ્રોત્સાહન અપાયું, જે માંસાહારી લોકો ખાદ્ય પદાર્થો વેચવાનો ધંધો કરતા તેઓ તો છૂટથી ચરબીનો જ ઉપયોગ કરવા લાગ્યા.

મનુની અગમચેતી

હિંદુઓ માટે મનુ મહારાજે રાંધેલું અનાજ વેચવાની મનાઈ કરી છે, કારણ એ લાગે છે કે રાંધેલું અનાજ વેચાય તેમાં ખાદ્ય-અખાદ્ય વસ્તુઓની ભેળસેળ થઈ શકે. પૈસાનો લોભ મનુષ્યોને ગમે તેવાં દુષ્કૃત્યો કરવા પ્રેરી શકે.

અખાદ્ય વસ્તુઓ પેટમાં ગયા પછી એ માત્ર શરીરને હાનિ કરે છે એવું નથી. સહુથી વિશેષ હાનિ તો મનને થાય છે. મન વિકૃત બને છે, અને કરવા જેવાં કૃત્યોથી મનુષ્ય દૂર રહે છે તથા ન કરવાનાં કૃત્યો વધુ ને વધુ કરે છે, એ દુષ્કર્મો માટે ગૌરવ અનુભવે છે. આમ અખાદ્ય વસ્તુઓ હિંદુ સંસ્કૃતિ માટે ભયરૂપ છે.

આપણા પૂર્વજોની અંગ્રેજોની કૃતનીતિની સચિંતતા

યુરોપિયનોએ આપણે ત્યાં તૈયાર બિસ્કિટનો પ્રચાર કરવા પ્રયત્નો કર્યા. શરૂઆતમાં હિંદુઓ પાઉં-બિસ્કિટને અડકતા પણ ન હતાં.

તેમણે પાઉં-બિસ્કિટનો પ્રચાર કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો ત્યારે એમ મનાતું કે પાઉંમાં ગાયનું લોહી અથવા માંસ નાખવામાં આવે છે માટે હિંદુઓ તો તેને અડકતા પણ નહિ.

ખાદ્ય-અખાદ્ય ખોરાક વિષે તે સમયે લોકો સદા બચત હતા. અંગ્રેજો માંસાહાર અને દારૂ દ્વારા તેમને ઈસાઈ ધર્મમાં વટલાવવા પેતરા રચે છે એ બજાકારીથી તેઓ સચિંત પણ હતા.

પાઉંની જાળમાં ફસાતા ગ્રામ્યજનો

હિંદુ પ્રજાની આ શંકાનો યુરોપિયનોએ લાભ ઉઠાવ્યો.

ભારતનાં ગામડાંઓની પ્રાચીન પ્રજાલિકા એવી હતી કે લોકો વહેલી સવારે ગામની બહાર કૂવા ઉપર નહાવા જાય અને ત્યાંથી પાણી પણ ભરી લાવે.

ગામમાં કૂવા તો ઘણા હોય પણ બાગુબાગુના કૂવાના પાણીની શુદ્ધવત્તામાં પણ ફેર હોય છે. એટલે જે કૂવાનું પાણી ખૂબ હલકું હોય તે કૂવામાંથી આખું ગામ પીવાનું પાણી ભરી આવે.

મુરોપિયનો આવા કૂવાઓમાં રાતે અથવા વહેલી સવારે પાઉં નાખી આવે. ગામ લોકો વહેલી સવારે પૂરું અજવાળું થાય તે પહેલાં કૂવે નાહીને પાણી ભરી જાય. ગ્રાંખા અજવાળામાં તેમને પાઉં દેખાય નહીં. સવારે અજવાળું થાય અને પાઉં દેખાય ત્યારે આ ઈસાઈઓ તેમને ભડકાવે કે, “તમે ગાયનું માંસ નાખેલા પાઉંવાળું પાણી પીધું છે, માટે ઈસાઈ થઈ ગયા.”

પાઉં અને પૈસા વડે ધર્મપલટો

અગાઉથી જ કરેલી વ્યવસ્થા મુજબ એકદમ આગુભાગુનાં ગામડાંઓમાં ખબર ફેલાવી દેવામાં આવે કે અમુક ગામના લોકોએ ગાયના માંસવાળા પાઉં નાખેલા કૂવાનું પાણી પીધું છે અને ઈસાઈ બની ગયા છે.

એટલે તરત જ આગુભાગુના ગામના લોકો પેલા કહેવાતા ઈસાઈ બની ગયેલા ગામ લોકોનો સામાજિક બહિષ્કાર કરે, અને નંદૂટકે આ લોકોને ઈસાઈ ધર્મનો સ્વીકાર કરવો પડે.

આ સમયે અંગ્રેજોએ આચરેલા જુલમોથી ગામડાંઓ ગરીબીથી પીડાતાં હતાં. એટલે આ ઈસાઈ બનેલાં ગામોને પાઠરીઓ આર્થિક મદદ આપવી શરૂ કરે.

જેથી બીજાં ગામોમાં પણ જ્યારે પાઉંનાં પાણીનું કાવતરું થાય ત્યારે તે ગામ બહિષ્કૃત થઈને આર્થિક સહાયની લાલચથી ઝડપથી ઈસાઈ ધર્મનો સ્વીકાર કરે.

આમ હજો અને સહાય તેમના માટે અમોઘ શસ્ત્રો સાબિત થયાં, જેનો હજી પણ આપણી સામે ઉપયોગ કરે છે અને સહાયના નામે પરાધીનતાનો સાલુસો આપણા ઉપર ધીમે ધીમે ભીડાતો જાય છે.

મને આવા અનેક ઈસાઈઓ મળ્યા છે, જેમણે પોતાને અગાઉ સામવેદી બ્રાહ્મણો હતા એમ જણાવ્યું છે. તેમના પૂર્વજોને ઉપર લખેલ પાઉં પાણીની યોજનાથી ઈસાઈ ધર્મમાં વટલાવવામાં આવ્યા હતા.

મેં તેમને પૂછ્યું કે, “તમારા પૂર્વજોને દગ્ગાથી ઈસાઈ બનાવવામાં આવ્યા હતા તો હવે તમે પાછો હિન્દુધર્મ શા માટે સ્વીકારતા નથી ? ચાલો, હું તમને આ ક્ષણે જ હિન્દુધર્મની દીક્ષા આપી દઉં.”

તેમણે જવાબ આપ્યો કે, “તેમ કરવામાં અમને કશો દોષ શું ? અમને તો આજે પણ ચર્ચ તરફથી મફત કેળવણી, મફત દવા, ઓપરેશનનોના કેસમાં મફત સારવાર, અમારા ખેતર માટે ખાતર, બિયારણ, કૂવો, રેંટ વગેરે માટે લોન આપવા મફત સહાય છૂટથી મળે છે.”

પછી તેમણે ઉમેર્યું કે, “તમે હિંદુ લોકો આવી કેઈ મદદ માટે અમારા તરફ હાથ લંબાવતા નથી. જ્યારે આ પાઠરીઓ તો ઈસાઈ ન હોય તેવા લોકોને પણ લોનો આપે છે. એ લોનો જો પાછી ભરપાઈ ન કરી શકે તો તેઓ ઈસાઈ ધર્મ સ્વીકારે એ શરતે એ માફ પણ કરી દેવામાં આવે છે.”

આમ સહાયના નામે ધર્મપક્ષેટો કરાવવાનું તેમણે ચાલુ જ રાખ્યું છે. અત્યારે આપણને આપવામાં આવતી અબજો ડોલરની સહાય પાછળ કેવું લીધણું વડચંત્ર હશે તે તો ભગવાન જ જાણે. પણ જો પ્રજા આવી સહાય અને વડચંત્રો સામે સાવધ નહિ બને અને સરકારોને છૂટો દોર આપી વ્યક્તિગત સ્વાર્થમાં જ રચીપચી રહેશે તો આવી રહેલા વિનાશની જવાબદારી પણ પ્રજાની જ હશે, કારણ કે લોક-શાહીમાં પ્રજાને મળેલા અધિકારોનો ઉપયોગ કરવામાં તેણે ગુનાહિત મફતલી બતાવીને જ એ મહાવિનાશ નોતર્યો હશે.

પાઠ અશિક્ષિત ગ્રામ્યજનોને ઈસાઈ બનાવવાનું સફળ હથિયાર પુરવાર થયું. પછી શિક્ષિત સમાજમાં અંગ્રેજો બિસ્કિટનો પ્રચાર કરવા લાગ્યા.

પોતાને ત્યાં નોતરતા હિંદુ મહેમાનોને તેઓ ચા અને બિસ્કિટ આપતા અને કહેતા કે તદ્દન નિરામિષાહારી છે અને પચાવવામાં હલકા તેમજ પોષ્ટિક છે. તમે પૂરી ખાવ છો, તે પચાવવામાં ભારે હોય, કારણ કે તે તળેલી હોય છે.

અફસોસની વાત એ છે કે કોઈ વૈદરાજે આવા દાવાને પડકાર્યો નહિ કે મેંદાનાં બનાવેલાં બિસ્કિટ પૂરી કરતાં પચવામાં હલકા કરી રીતે હોઈ શકે ?

પશ્ચિમના દેશોમાં તળેલી વાનગીઓ ડુક્કર કે ગાયની ચરખીમાં તળવામાં આવે છે. કારણ કે ઘી શું છે તેની તેમને બહુકારી નથી. તેલ ચરખી કરતાં મોંઘું પડે છે. ચરખીના દોષ ઉપર જણાવી ગયેા છું, તે દોષને કારણે ત્યાંના ડોક્ટરો પણ હમેશાં પરેશમાં તળેલું ન ખાવાની ખાસ બલામણુ કરે છે.

એલોપેથી, ઈંગ્લેંડથી ભારતમાં આવેલી છે. એટલે તળેલું શા માટે ત્યાંના લોકો નથી ખાતા તેના જ્ઞાન વગર આપણા ડોક્ટરો પણ દરેકને તળેલું ન ખાવાની સલાહ આપે છે. રોજ “તળેલું ન ખાવું” એ શબ્દ રોજના વપરાશમાં એવો તાકાતવાન બન્યો છે કે લોકો કેન્સરથી ડરે નેમ તળેલું ખાવાથી ડરે છે. તળેલું ન ખાવામાં ગૌરવ અનુભવે છે.

તળેલું ન ખાવાના પ્રચારથી ફસાઈને
હિન્દુઓ નિર્જળ બન્યા

તળેલું ન ખાવું એ પ્રચારે આપણા પોષણને જ તોડી નાખ્યું છે. એટલું જ નહિ, એ શબ્દોએ આપણને શુદ્ધ ધીમાં તળેલી ચણાના લોટના બુંદીના લાડુ, મેસૂર, મોહનધાળ, મગજ કે મગદળના લાડુ વગેરે અતિ સ્વાદિષ્ટ અને પૌષ્ટિક મીઠાઈઓ તરફ શંકાશીલ અને ઉદાસીન બનાવી તેનો ત્યાગ કરાવ્યો છે.

વળી બીજી તરફથી “પોષણ માટે પ્રોટીન”ના રોજરોજ સંભળાતા અને વર્તમાનપત્રોમાં વંચાતા શબ્દોએ ઇંડાં, માંસ, માછલી તરફની સૂચ આપી કરી અને “પ્રોટીન” શબ્દના બહુએ લોકોને આ અખાદ્ય પદાર્થો ખાવા માટે પ્રેર્યા. પોતાને સુધારક ગણવાના અભરખાવાળાં એને તે ખાવામાં ગૌરવ લેતા કર્યા.

બિસ્કિટ દ્વારા સંસ્કૃતિ અને સમૃદ્ધિના તૂટેલા કાંગરા

બિસ્કિટના પ્રચારમાં અંગ્રેજોએ આપણા ધાર્મિક ગઠમાં ગાબડું પાડ્યું. તે ઉપરાંત પ્રજાનું શોષણ પણ એવું જ ભયંકર કર્યું. તે વર્ષોમાં ઘઉંના ભાવ આજની પેઢીને માનવું મુશ્કેલ એટલા નીચા, દોઢ રૂપિયે ૨૦ કિલો હતા. પરંતુ પંજાબના ખેડૂતોને તેમનો પાક હજી ખેતરોમાં જ જિલો હોય ત્યારે યુરોપિયન વેપારી પેઢીઓ તેમને સહાયના નામે અગાઉથી પૈસા ધીરીને ૭૫ પૈસે ૨૦ કિલોના ભાવે ઘઉં ખરીદી લેતી. ઘઉં ઇંગ્લેન્ડ મોકલવામાં આવતા. ત્યાં તેમાંથી બિસ્કિટ બની પાછા અહીં આવતા, જે બે રૂપિયે કિલો વેચાતાં ૭૫ પૈસા ઘઉંના આપણે સુધારક ગણવાની અધીરાઈમાં ચાળીસ રૂપિયા ચૂકવીને સુધારક બનવાનું ગૌરવ અનુભવતા.

દૂધમાં fat percent શબ્દોથી લોકોની ચરબી અને માંસ પ્રત્યેની સૂગનો થયેલો નાશ

એલોપથી શીખેલા ડોક્ટરો બાણે કે તેમના સેલિંગ એજન્ટો હોય તેમ જિભારોને હલકા ખોરાક તરીકે બિસ્કિટની ભલામણ કરતા. પછી તો અહીં પણ બિસ્કિટ બનાવવાની ફેક્ટરીઓ શરૂ થઈ, પણ જટલ, બિસ્કિટ માટે માખણ ન મળે તો વનસ્પતિ વાપરવું પડે. અને વનસ્પતિ કરતાં ચરબી સસ્તી પડતી હોય તો તે વાપરવામાં શો વાંધો? લોકોને કયાં ખબર પડે છે? અને પાછળથી ખબર પડે તો પછી તેમની પાઉંતું પાણી પીનારા લોકો જેવી હાલત હવે થવાની નથી. કશું કે હવે તો બધા ખાય તો આપણો શો વાંક? વાંક આપણને અભણે ખવડાવનારનો! તેઓ જ પાપના ભાગીદાર! અને પછી તો દૂધમાં પણ fat percent ખાઈએ જ છીએ ને? આમ મનોમન સમાધાન કરીને લોકો આત્મસંતોષ અનુભવે છે. એક અખાદ વસ્તુ બધા ખાય એટલે હવે એ ખાદ્ય પણ બની ભય છે તેમજ ગંગાજળ જેવી પવિત્ર પણ બની ભય છે. લોકોને અખાદ વસ્તુ કશી ખવડાવવામાં અંગ્રેજો કરતાં દેશી અંગ્રેજો વધુ ઉત્સાહી છે. નીચેને પ્રસંગ યાદ રાખવા જેવો છે.

ઈ. સ. ૧૯૬૭માં ભારતમાં સંપૂર્ણ ગોવધબંધીની માગણી સરકારે ઠુકરાવી તેના વિરોધમાં પુરીના જગદ્ગુરુ શ્રી શંકરાચાર્ય આમરણ ઉપવાસ પર જીતર્યા.

ત્યારે સરકારે જાહેર કયું કે, “અમે ગોવધબંધી કરવાના વિરોધી નથી. અમે બંધારણમાં ગોરક્ષા માટે કલમ ૪૮મી દાખલ કરેલી જ છે. (જોકે ૩૦ વર્ષથી બંધારણના આદેશની અવગણના કરીને ગોહત્યા ચાલુ જ રાખવામાં આવી છે. અને દર વર્ષે તે વધારતા જાય છે.) પરંતુ જો સંપૂર્ણ ગોવધબંધી કરવામાં આવે તો દેશ ઉપર તેના આર્થિક પ્રત્યાઘાતો શા પડે તે જાણવા એક કમિટી નીમીએ છીએ.” (ખરી રીતે તો ૧૦૮ વર્ષ સુધી ગોહત્યા ચાલુ રાખ્યા પછી તેના રાષ્ટ્રીય અર્થતંત્ર ઉપર, રાષ્ટ્રીય અસ્થિતા ઉપર, અને સંસ્કૃતિ ઉપર કેવા પ્રત્યાઘાત પડ્યા છે તે જાણવા માટે એક કમિટી નીમવી જોઈતી હતી.)

આ કમિટીમાં ૧૬ સભ્યો નિમાયા, જેમાંના ત્રણ ગોહત્યાનો વિરોધ કરનાર શ્રી શંકરાચાર્ય અને અખિલ ભારતીય મહાબિયાન ગોરક્ષા સમિતિના સભ્યો હતા.

ગોરક્ષા કમિટીએ રાજ્ય સરકારમાં હિત ધરાવનારી સંસ્થાઓ અને સરકારી કે અર્ધસરકારી અમલદારો અને ગોહત્યાની તરફેણ કરનારી કે વિરોધ કરનારી જાણીતી વ્યક્તિઓ પાસેથી આ વિષયમાં નિવેદનો માગ્યાં અને મૌખિક જુબાનીઓ પણ નોંધી.

મહાબિયાન સમિતિ તરફથી જુબાની આપવા આવેલા એક ગૃહસ્થે જુબાની આપી કે, “ગાયના માંસમાંથી મરઘાને ખાવાનો ખોરાક બનાવીને ખવડાવીએ તો મરઘીના ઈંડાનું વજન દોહું થાય છે અને ગાયના માંસમાં ૮૪ ટકા પ્રોટીન છે !” (હકીકતમાં ૨૨ ટકા છે.)

ખાદ્ય પદાર્થોમાં દગાથી ચરબી, માંસ વગેરે ભેળવવામાં લાવેલા હિંદુઓ જ મોખરે

કમિટીના એક સભ્યે સવાલ પૂછ્યો કે, “પણ લોકો માંસ, ઈંડા ખાતા નથી તેનું શું ?”

પેલા ગુખાની આપનારે જવાબ આપ્યો કે, “લોકો ન જાણે તેવી રીતે ખીજા ખાદ્ય પદાર્થોમાં લેણવીને તેમને તે પદાર્થો આપણે ખવડાવવા જોઈએ. એક વખત અમણપણે લોકો ખાતા થઈ જાય પછી તેની સૂગ ઊડી જશે અને પછી તો સામે માંગીને ખાતા થઈ જશે.”

આ ભાઈ આવ્યા હતા; ગોહૃત્યા વિરોધી છાવણી તરફથી. પણ ગુખાનીમાં મારેલી ગાયના ફાયદા જ જણાવ્યા! જીવતી ગાયો માટે એટલું જ કહ્યું કે, “દેશમાં ગાયોની વસતી ૩૧ કરોડની છે (સરકારી આંકડાઓ મુજબ પાંચ કરોડ છે.) ઘાસચારો નથી માટે તેમની સંખ્યા ઓછી કરવી જોઈએ.”

સહકારી ખેતીના અંચળા નીચે સહકારી કતલખાનાં

આમ “Fat percent protein, malnutrition, Secularism વગેરે શબ્દખાણોના પ્રયોગ વડે લોકોને મતિ-વિભ્રમ ખનાવ્યા પછી અંગ્રેજોએ તૈયાર કરેલા કાળા-દેશી અંગ્રેજો, ગોરા-અંગ્રેજો કરતાં વધુ હિંમતથી, વધુ ઝનૂનથી અને વધુ ઝડપથી માંસાહાર તરફ અને દારૂ તરફ ઘસડી રહ્યા છે.

આશ્ચર્યનોને પૂરક આવક આપવાના બહાના નીચે ઘેરઘેર ગાયને ઠેકાણે ગાયનો નાશ કરીને ઘેરઘેર ડુક્કર, ઘેરઘેર રેંટિયાને ઠેકાણે ઘેરઘેર મરઘાં ઉછેર (Poultry) કરીને ઈંડાંનો પ્રચાર અને ગામેગામે ગોચરિયાણુનો નાશ કર્યા પછી હવે ગામેગામે સહકારી ખેતીના અંચળા તળે ડુક્કરનાં સહકારી કતલખાનાંની યોજનાઓ ઘડાઈ ચૂકી છે; અને તેનો અમલ પણ શરૂ થઈ ચૂક્યો છે.

સમગ્ર હિંદુ પ્રજાને દગ્ગા-ફટકાથી માંસાહારી ખનાવી
દેરાલું ભયાનક પડ્યું.”

ખરી રીતે ગામડાંઓમાં ખેડૂતોની પૂરક આવકનાં સાધનોમાં રેંટિયો, બળદગાડું અને શુદ્ધ ધીતું ઉત્પાદન હોવું જોઈએ. આ ત્રણે વસ્તુ દરેક ઘરમાં હોવી જોઈએ, પણ તેની સામે ઇરાદાપૂર્વક પહોંચેલા અવરોધો મૂકીને બંધ કરવાની ફરજ પાડીને ડુક્કર-ઉછેર, ઘેટાં-

ઉછેર, તેમનાં કતલખાનાં, મરણાં ઉછેર અને ઇંડાનો પ્રચાર વધારવા માટે નિશાળોમાં પોષણના નામે ઇંડાની મફત વહેંચણી, પ્રોટીન રીચકુડની બહુરખખરો આપીને ખાદ્યપદાર્થોમાં ઇંડાં-માછલીનો લોટ વગેરેની મેળવણી, આવાં બધાં આસુરી કૃત્યો રાજદારી વર્ગ તરફથી આચરવામાં આવે, લોકો એ ભય સેવે કે, ‘આ બધા ધર્મવિરોધી, રાષ્ટ્રવિરોધી, સંસ્કૃતિવિરોધી અને જીવસૃષ્ટિ વિરોધી પગલાં પાછળ પરદેશીઓનું એક ભયાનક ષડયંત્ર છે’ તો એવો ભય સેવવામાં તેઓ વાજબી હશે.

એક એવી અફવા છે કે યુનોની એપ્લાઈટ ન્યુટ્રીશન ફોર ફૂડ નામની સંસ્થાની સૂચનાથી દ્વારકામાં માછલીઓ સૂકવીને તેની ગંધ ઉડાવી દઈને તેનો લોટ કરીને ચણાના અને ઘઉંના લોટમાં મેળવવામાં આવે છે.

ગાંધીજીના જન્મસ્થળ પોરબંદરમાં રૂપિયા બાર કરોડના ખર્ચે મચ્છીમારણ પ્લાન્ટ વિકસાવવાના સમાચારો પ્રસિદ્ધ થયા છે. આ બાણી રાજકોટના એક ડોક્ટરે તે સમયના વડાપ્રધાન શ્રી મોરારજીભાઈને આવું ઘેરહમી પગલું ન લેવા વિનંતિ કરી. ત્યારે મોરારજીભાઈ તાડુક્યા કે, “પ્લાન્ટ થશે જ, શું હું લોકોને ભૂખે મરવા દઉં?”

લોકો ભૂખે મરે છે? તો સાડા બાર કરોડ ટન અનાજનું ઉત્પાદન ગયું કયાં?

સવાલ એ છે કે અનાજના સાડાબાર કરોડ ટનનો વિક્રમ નોંધાવ્યા છતાં શું લોકો ભૂખે મરે છે કે જેથી તેમને માછલીનો લોટ દગાખાણથી ખવડાવવો પડે? અથવા તો અરણ દેશોના ડીઝલનું બિલ જે વાર્ષિક ૪૦૦૦ કરોડે પહોંચે છે તેમને તેમના બિલના બદલામાં ૪૦૦૦ કરોડ રૂપિયાનું માંસ આપવાની યોજના હતી. અને ચાર વર્ષથી પશુઓની કતલ બેકામપણે વધારી મૂકી હતી, જેથી હવે કાપવા માટે પશુઓ પૂરાં મળતાં નથી.

એટલે અરણ દેશોને માંસને બદલે આપણું અનાજ આપી દેવું અને લોકોને પ્રોટીનના નામનું ગાંડપણ લગાડીને માછલીનો લોટ ખવડાવવો છે?

પોતાને પરમ ગાંધીભક્ત ગણાવતા એ આગેવાનો ! લોકોની ધાર્મિક ભાવના સાથે એકાં કરવામાં અને દગાફટકાથી તેમને માંસાહાર તરફ ખેંચી જવામાં કશો ખચકાટ પણ નથી અનુભવતા ? શું નમંદા-યોજના માટે સહાય માટે યુનોની આ પૂર્વશરત તો નથી ને કે પ્રજાને જલ્દી માંસાહારી બનાવી ઘણી શંકા-કુશંકાઓ થાય તો એમાં આશ્ચર્ય જેવું નથી.

પ્રધાનમંડળોની સંમતિથી પ્રજાને અનેક ચીજોમાં ઇંડાં, માંસ, ચરબી, માછલીનો લોટ વગેરે ભેજવીને દગાફટકાથી ખવડાવવામાં આવે છે એ અફવા હવે ભેર પકડતી બાંધ છે એ માત્ર અફવા ન હોય, સત્ય પણ હોઈ શકે. પણ આ પ્રધાનો એ ન ભૂલે કે ૧૮૫૭માં અંદ્રકોના કારતુસને ગાય અને ડુકરની ચરબી લગાડી તેમાંથી મહાવિપ્લવ બાગી પડ્યો હતો.

વિરાટ બગવાનો જ છે

સરકાર જો આ દેશનું ભારતીયકરણ અટકાવીને ઈસાઈ રાજ્યમાં ફેરવી નાંખવા માગતી હોય તો દુનિયાએ ભૂતકાળમાં કદી ન જોયો હોય એવા વિરાટ આંદોલનનો તેણે સામનો કરવો પડશે. વિરાટ બગશે ત્યારે મોટા રૂસ્તમોની પણ તુમાખીના ભાંગીને ભૂકા થઈ જશે. ભારતની પ્રજા માટે હવે એ દિવસ દૂર નથી કે તેણે કાં તો ભારતનું ભારતીયકરણ કરી નાખીને પરદેશીઓની કઠપૂતળી સમી સરકારોને ભાંગી નાખવી અથવા પોતે આ પૃથ્વી પરથી હંમેશાને માટે ભૂંસાઈ જવું.

અને જો ભારતનું ભારતીયકરણ કરી હિંદુ સંસ્કૃતિ, હિંદુ ધર્મ અને હિંદુ સમાજવ્યવસ્થાને ખચાવવા હોય તો Marine products, Socialism, Democracy, nutrition, fat percent, protein, Secularism જેવાં મોહાસ છોડનારાં શબ્દબાણોથી સાવધ બનવું પડશે.

નીચે થોડા મોહાસ બાણની બહુઈ અસર જન્માવનારા શબ્દો અને તેની પ્રજા, જીવન અને સંસ્કૃતિ ઉપર થનારી અસરનું વર્ણન આપ્યું છે.

નીચે આવાં ચોડાંક ચોહાસ શબ્દો આખ્યાં જે પ્રજામાં રોજે રોજ વપરાઈને રૂઢ બની ગયાં છે. તેના સાચા અર્થ સમજ્યા વિના કે તેના રોજેરોજના વપરાશથી અંબઈને તેનાં દુષ્પરિણામો તરફ નજર કરવાની શક્તિ ગુમાવી દઈને જેમ પતંગિયાં દીવાના પ્રકાશ તરફ ધસી જઈને નાશ પામે તેમ પ્રજા તે શબ્દોથી પ્રભાવિત બની વિનાશ પામવા એ શબ્દોની ભળમાં ફસાતી ભય છે.

વિટામિન : વિટામિન શબ્દ રોજ રોજ સાંભળીને દૂધ, ઘી સુલાઈ ગયાં એટલે રોગો વધ્યા. રોગો વધ્યા એટલે વિટામિનનાં ઇન્જેક્શનો શોધાયાં અને વિટામિનનું ઇન્જેક્શન લેવું એ ગૌરવરૂપ બની ગયું.

પ્રોટીન : પ્રોટીનની જરૂરિયાત સ્વીકારી પછી પ્રોટીન શબ્દના બહુએ ઇંડા પ્રત્યે આકર્ષણ જમાવ્યું. અનાજમાં પ્રોટીન હોય છે, પણ પ્રોટીન શબ્દને ઇંડા સાથે જોડીને પ્રોટીનના બહુથી ઇંડાં આવશ્યક ગણાઈ ગયાં.

ખેતપેદાશ : લોકો એમ જ માને કે ખેતપેદાશ એટલે અનાજ; પણ ના, હવે તેમ નથી. ખેડૂતોને ખેતરમાં ડુધરો, ઘેટાં, મરઘાં ઉછેરવા અપાય છે. તેઓ ખેતરમાં રહે માટે તેમને કતલ કરી તેમના માંસ અને ઇંડાને ખેતપેદાશ ગણાવાય છે. હવે જે આધુનિક સાધનો દ્વારા તેમાંથી ખાદ્ય પદાર્થો બનાવીને; જેમ પાઉં અને બિસ્કિટ ઘર-ઘરમાં પ્રચલિત કર્યાં તેમ Protein rich food from farm products ના નામે એ ખાવામાં પ્રચલિત કરે તો આશ્ચર્ય પામવા જેવું નથી. પછી તો સરકારી સૂચનાથી ડોક્ટરો પણ કહે ખોરાકમાં હમણાં તળેલું કે કઠોળ નહિ ખાતા Farm product લેતા ભવ.

Marin products-મરીન પ્રોડક્ટ્સ : મરીન પ્રોડક્ટ્સ એટલે માછલાં. માછલાંને ભૂંડા ખાવાનું કહેવામાં આવે તો લોકો બડકે. એટલે ચોડાં વર્ષો પહેલાં એક એવી હવા ફેલાવવામાં આવી કે, “દરિયામાં સેવળ અને એવી બીજી ઘણી વનસ્પતિ છે જે લોકોને પોષક ખોરાક તરીકે ઉપયોગમાં આવે. એ એટલા વિશાળ જગ્યામાં છે

અને રાજ રાજ પેદા થાય છે કે હવે અન્નની જોડનો પ્રશ્ન નહિ રહે.” થોડા થોડા સમયના અંતરે આવી બહેરાતો સામયિકોમાં પ્રસિદ્ધ થતી રહી. હવે લોકો સામે માછલાં ધરી દેવામાં.

પ્રોટીન શબ્દની બહુઈ અસરથી હવે એ ઉચ્ચ વર્ણના લોકોને ધીમે ધીમે સ્વીકાર્યે બનતા જશે. એને સૂકવીને, ગંધ ઉડાવી દઈને, એનો લોટ બનાવીને, કેમ્બુલમાં ભરીને પ્રોટીન મળે માટે દવામાં ખાવા અપાય છે.

લોકોની માંસ પ્રત્યેની સૂઝ અને તેમના ધાર્મિક વિરોધ બે પ્રોટીન શબ્દની બહુઈ અસરથી નિર્મૂળ કરી ચકાય તો પછી આ માછલીનો ભૂકો દારૂમાં ભેળવીને બે પ્રોટીન રીચ લીક્વર protein rich liquor નામે વેચાય તો શ્રી મોશરજીભાઈની દારૂ સામેની સૂઝ ઓગળી તો નહિ બય ?

સંભવ કે માછલીના પાઉડરમાંથી ખાદ્યપદાર્થો બનાવીને protein rich food for acting health તરીકે પણ વેચાય અને ટોનિક તરીકે તેનો પ્રચાર કરવાને લાખથી વધારે ડોક્ટરોનું સૈન્ય તૈયાર જ છે.

ન્યુટ્રીશન (પોષણ) : પોષણ શબ્દ જૂનવાણી છે. પોષણ શબ્દની સાથે જ વળી ધી, દૂધ વગેરે યાદ આવી જાય છે. માટે ન્યુટ્રીશન શબ્દ સાથે ઈંડાં, ચીકન વગેરેની જરૂરિયાત લોકમાનસ ઉપર ઠસાવ્યા કરવાની કોઈ તક જતી કરાતી નથી. હવે તો ઘણી વખત ઘણા ઉચ્ચ કુટુંબના યુવક યુવતીઓ સામે ચડીને પૂછે છે કે, ‘ડોક્ટર !! ન્યુટ્રીશન માટે અમે ઈંડાં લઈએ ?’ ડોક્ટર સમગ્ર હોય અને ના પાડે તો તરત પૂછે કે, ‘ડોક્ટર ! પણ પ્રોટીન માટે કાંઈ લેવું તો બેઠાં જ ને ?’ પ્રોટીનનું ભૂત નાનાંમોટાં સહુને વલ્લખ્યું છે.

Fat percent-ચરબીની ટકાવારી : દૂધમાં ધી છે, ચરબી નથી. ધીનું રૂપાંતર વીર્યમાં થાય છે. ચરબી રૂપાંતર થયા વિના જ ગ્રાહા માટે શરીરની બહાર ફેંકાઈ જાય છે. છતાં રાજ ફેટ પરસન્ટ શબ્દ સાંભળી-સાંભળીને લોકો ધીને ચરબી માનતા થઈ ગયા. ચરબી સામે

‘વિરોધ’ નાશ પામી ગયો. એટલે હવે શુદ્ધ ધીને બદલે ગાય, ડુંકર-ની ચરબી દૈનિક ખોરાકમાં ઘુસાડી દેવાનું’ વડયંત્ર ચાલુ થઈ ગયું છે. શરૂઆતમાં લોકોને તેની બાબત કારી નહિ હોય. લાંબે સમયે બાબત કારી થયા પછી વિરોધ કરવાનું બળ નહિ હોય.

Secularism—[સિક્યુલરિઝમ : જૂના અંગ્રેજી શબ્દકોષમાં સિક્યુલર રિઝમને અર્થે Anti god, anti religion ‘ઈશ્વરવિરોધી, ધર્મ વિરોધી’ એવો છપાયેલો છે. નહરુને ઈશ્વર પ્રત્યે અને ધર્મ પ્રત્યે અણગમો હતો. વિજ્ઞાન સાથે પ્રેમ હતો. એટલે દેશમાં ધર્મનું નિકંદન કાઢવા આપણા દેશને સિક્યુલર બાહર કર્યો. લોકોને વિરોધ ન આવી પડે માટે અંગ્રેજી ટિક્કનેરીની ભારતમાં આવતી આવૃત્તિઓમાં તેનો અર્થ એન્ડીરીલિજીયન ‘એન્ડી ગોડ’ને બદલે ‘ઈશ્વર અને ધર્મને લગતું નહિ’ એવો અર્થ લખાવડાવ્યો. અહીં તેનો ધર્મનિરપેક્ષતા એવો અર્થ કરી લોકોને સિક્યુલરિઝમની મોઢબળમાં ખાંધીને ધર્મ વિરુદ્ધ આચરણ કરવા પ્રેર્યા અને ધર્મ આચરનારા માનવીઓ માટે સિક્યુલર સ્ટેઈટમાં આવું કેમ થઈ શકે ! કરીને તેમને ઉતારી પાડનારો એક વર્ગ તૈયાર કર્યો. ડા. ત., રાષ્ટ્રપતિ શ્રી રાજેન્દ્રપ્રસાદ સોમનાથના ઉદ્ઘાટન પ્રસંગે આવ્યા ત્યારે તેમને ત્યાં આવતા અટકાવવા નહરુએ ઘણા ધમપછાડા કર્યા હતા તેમ કહેવાય છે. રાષ્ટ્રપતિ શ્રી રાધાકૃષ્ણન, શ્રી ગિરિ વગેરે ઉચ્ચસ્થાને બેઠેલા મહાજનો કયાંય યાત્રાએ કે મંદિર-દર્શન કરવા બંધ તો છાપાના કટાર-લેખકો તેમની ઉપર ટીકાની ઝડીઓ વરસાવતા કે સિક્યુલર સ્ટેઈટના વહાથી દર્શને કેમ જવાય ?

વિશ્વમાં Secular state છાપવાળો માત્ર એક ભારત દેશ જ છે. જ્યાં સિક્યુલરિઝમના નામે હિંદુધર્મ ઉપર અંતરાયો જિભા થઈ શકે છે. બીજા ધર્મો સામે આંગળી ચીંધી શકાતી નથી. બન્ને કાર્યો સિક્યુલરિઝમના બહુથી જ થાય છે.

ડોમોક્રસી : કોઈ પણ દ્વષણને કે રાષ્ટ્ર, સંસ્કૃતિ અને ધર્મને નુકસાન કરનારા કાર્યને ડોમોક્રસીના નામે ચાલુ રાખી શકાય છે.

લોકોની ગમે તેવી રાષ્ટ્રહિતની માગણી ઉમેઠકસીને નામે હુકરાવી શકાય. પાછું એમ પણ કહી શકાય કે, 'તમારી વાત સાચી છે, માગણી સારી છે. પણ શું થાય ? આ તો ઉમેઠકસી છે : આ તો સિક્કચુલર સ્ટેઈટ છે.'"

ટયૂબવેલ : ટયૂબવેલનાં શબ્દબાણ એવાં તો સચોટ રીતે અમેરિકાથી છોડવામાં આવ્યા કે તેનાથી મોઢ પામીને સૌરાષ્ટ્રમાં હબર કૂટ સુધી પાણીના તળને નીચું ધકેલી દીધું. પરિણામે નીચે પેદા કરેલા પોલાણમાં સમુદ્રનું પાણી ધસી આવીને જમીનને ખારા પાટમાં ફેરવી નાખે છે. પણ હજી મોઢ છૂટતો નથી. ટયૂબવેલમાં પાણીને બદલે પાણા નીકળે અને પરદેશી દેવું વધી જાય તો ફિક્કર નહિ પણ ટયૂબવેલની મોઢબળમાંથી છૂટાય જ નહીં. શરૂઆતમાં ટયૂબવેલ દશ હબર રૂપિયામાં ખોદાતાં. તે ધીમે ધીમે સીત્તર હબર સુધી પણ ન ખોદી શકાય તેવી સ્થિતિ પેદા થઈ. પણ અમેરિકાના ભૂરાણોએ પ્રેરેલા બહુમાંથી છૂટાતું નથી માટે કચ્છમાં લાખો રૂપિયાના ખર્ચે ટયૂબવેલ ક્યાં સફળ થશે તે જગાની સર્વે કરવામાં આવે છે. હવે કહાય એક ફૂવો દશ લાખનો થાય તો નવાઈ નહિ. પણ ટયૂબવેલ લોકોના હિલમાં સ્થિર થઈ ગયો છે; એટલે છૂટતો નથી.

પ્રોટીન રીચ : આ શબ્દમાં કોઈ પણ અખાલ વસ્તુને ખાદ્ય બનાવી દેવાની, કોઈ પણ અપવિત્ર વસ્તુને પવિત્ર બનાવી દેવાની, ગમે તેવી ધોષણુરહિત અને નુકસાનકારક વસ્તુને ઉત્તમ કોટિના ખાલ-પદાર્થ તરીકે બનાવી દેવાની બહુઈ શક્તિ છે.

ઉત્પાદન વધારો : દેશનો દરેક પ્રધાન, દરેક રાજદ્વારી નેતા, દરેક ઉદ્યોગપતિ, વેપારી, ગુમાસ્તો કે વિદ્યાર્થી એક જ વાત કરતો હોય છે કે, 'ઉત્પાદન વધારો તો જ દેશ બચે, ઉત્પાદન વધારો એ જ આપણો પ્રાણપ્રશ્ન છે.' ઉત્પાદન વધારો શબ્દ ઉપર સેમિનારો ગોઠવાય છે તંત્રીઓના અગ્રલેખો લખાયા છે. કટાર-લેખકો છાપાંઓની ટોલમેશરીબરીને પ્રચાર કરે છે.

“ઉત્પાદન વધારો” શબ્દમાં એવો તો બહુ છે કે ૬૩ ટકા વસ્તી-વધારા સામે અનાજ અને વપરાશની ચીજોના ઉત્પાદનમાં ૧૦૦ થી ૪૦૦૦ ટકા સુધીનો વધારો થયો છે. (ઇન્ડિયા ૧૯૭૪, પાનાં ૧૭૫, ૨૩૫, ૨૩૬), છતાં પ્રજાના તમામ વર્ગો એક જ મંત્ર-બાપ કરે છે. ‘ઉત્પાદન વધારો’ ‘ઉત્પાદન વધારો’ મંત્ર આપી દઈને વધેલા ઉત્પાદનના સંઘરા, તેના વડે થતું શોષણ પેદા થતી આર્થિક અસમાનતા વગેરે તમામ દૂષણો ઉપર પાડી દેવાયો.

સુધારેલું બિચારણુ-રાસાયણિક ખાતર : આ શબ્દોના મોહાસ-થી તેના તમામ દૂષિત પ્રત્યાઘાતો અને લાગતાંવળગતાં હિતો દ્વારા પ્રજાનું શોષણ ફેલાતાં રોગો વગેરે પેલા શબ્દોની ઝમકમાં વિચારવાનું કોઈને સૂઝતું જ નથી વર્તમાનપત્રો દ્વારા બાપણોમાં, રેડિયો ઉપર રોજે-રોજ એ શબ્દોના મોહાસો છોડીને લોકોને ભ્રમિત બનાવી દીધા હવે લાગે છે કે એના પિના ચાલે જ નહિ.

હૂંડિયામણુ : હૂંડિયામણુ શબ્દનો બહુ એવો તો ફેલાઈ ગયે છે કે હૂંડિયામણુ એળવણા ગમે તેવાં અઘોર કૃત્યો, રાષ્ટ્રદ્રોહી કૃત્યો, નીચ કર્મો જરૂર કરવા યોગ્ય મનાવા લાગ્યાં છે. સંભવ છે કે હૂંડિયામણુ શબ્દનું મોહાસ બાળકો અને સ્ત્રીઓની નિકાસમાં પણ પરિણમે.

જ્ઞાતિવાદ નાશ કરો : જ્ઞાતિવાદનો નાશ કરવાના પ્રચારે લોકોને એવા તો વિભ્રમમાં નાખી દીધા કે જ્ઞાતિવાદને બદલે ચારિત્ર્યનો અને સંસ્કૃતિનો નાશ કરી નાખ્યો અને જ્ઞાતિને રાજદારીઓના સ્વાધીન હિત સાધવાના હાથા બનાવી દીધા. છતાં લોકો એક જ વાત કરતા હોય છે કે, ‘આ જ્ઞાતિવાદથી જ દેશ આગળ આવતો નથી.’ આવા લોકોએ લાયન્સ, રોટરી વગેરેની તથા કોંગ્રેસાદિ પક્ષોની ન બાણે કેટલીય મહાજ્ઞાતિઓ ભ્રમી કરી છે, જેનાં મૂળ પરદેશોમાં પડેલાં છે ?

કેળવણી : કેળવણી શબ્દ ખતરનાક મોહાસ છે. કેળવણીનો ખરો અર્થ છે નીતિ અને ચારિત્ર્યનું ધડતર, અંગ્રેજોએ કેળવણીને નામે અંગ્રેજી સંસ્કૃતિ, પરદેશી વિચારધારા અને પરદેશી અર્થશાસ્ત્ર

આપણા ઉપર ઠોકી બેસાડવાના સાધન, અંગ્રેજી ભાષાના જ્ઞાનને, કેળવણીને નોકરીલક્ષી બનાવી દીધી.

હાલની કેળવણીએ યુવાનો ને વડીલોની, સાધુસંતોની, હિંદુ સંસ્કૃતિ અને ધર્મની ઉપેક્ષા કરતા બનાવી દીધા. પ્રબલિત વિચારોને પોતાના અંગત સ્વાર્થની ચિંતા કરતા બનાવી દીધા છે. વ્યક્તિ-સ્વાતંત્ર્યના નામે લોકોને સ્વચ્છંદતા અને સમાજને છિન્નબિન્ન કરનારી પ્રવૃત્તિઓ તરફ ધકેલી દીધા. હાડ, માંસ, કલબનું રાત્રિજીવન એ તમામ જીવનનું ગૌરવ હોય એમ માનતા કરી દીધા. આપણા ધર્મના મંત્રો ભૂલાવીને ઉકરડે ફેંકી દેવાં જેવાં પરદેશી સૂત્રો ગોખતા કરી દીધા. તેમ છતાં સાધુસંતો, ધર્માચાર્યો, કથાકારો, સમાજનાયકો, વેપારીઓ કેળવણીના નામે માત્ર અંગ્રેજી ભાષા અને અંગ્રેજી વિચારધારા શીખવા આપણા યુવાનોને ઉત્તેજન આપ્યે રાખે છે, સહાય કરે છે અને કરોડોનાં ફંડ પણ કરી આપે છે.

કેળવણીરૂપી તોપનું મોઢું પરદેશી સંસ્કૃતિ, વિચારધારા, અર્થ-કારણના ધસી આવતા આક્રમણ સામે માંડવાને બદલે આપણા સાધુસંતો, કથાકારો, સમાજનાયકોએ તોપનું મુખ આપણાં જ ધર્મસંસ્કૃતિ અને સમાજવ્યવસ્થા તરફ રાખીને તેને ચાલુ રાખવા કરોડો રૂપિયારૂપી હાડગોળો તેમાં ધરખે બાંધે છે.

દેશમાં વ્યાપેલા બાહ્યિક અધાપાનો આ બ્બલંત હાખલો છે.

Farm products-ખેતપેદાશ : કાર્મ પ્રોડક્ટ્સનો ખરો અર્થ છે ખેતપેદાશ. એટલે કે ખેતરમાં જીગતી ચીજો, જેવાં કે દરેક ભતના કઠોળ સહિતનાં તમામ પ્રકારનાં અનાજ, રૂ, શેરડી, તમામ પ્રકારનાં તેલીબિયાં, ચા, કોફી, ગળી, ફળફળાદિ વગેરે.

પરંતુ હવે અમેરિકાની પેટે અહીં પણ ખેડૂતને પૂરક આવક કમાવી આપવાના બહાના નીચે ઘેટાં, ડુક્કર, મરઘાં વગેરેને ખેડૂતો ખેતરમાં વાઢા બાંધીને ઉછેરે અને પછી દરેક ગામે સહકારી કતલ-ખાનાં જાહેર કરી ત્યાં આ પશુઓને કાપી તેનું માંસ તથા મરઘીનાં

ઇંડાં વેચે તેવી યોજના તૈયાર કરી છે. આ ઇંડાં તથા માંસ ખેતરનાં વાડામાં રખાયેલાં પશુઓની કતલ દ્વારા મળતું હોવાથી તેને પણ Farm products-ખેતપેદાશ તરીકે ઓળખાવવાનું પ્રચલિત થયું છે.

હવે આ માંસ તથા ઇંડાં સાથે બીજાં અનાજ ભેળવી તેના ખાદ્યપદાર્થો જેવા કે પાઉં, બિસ્કિટ, ટોફી વગેરે બનાવીને અથવા પ્રોટેન્યુલને કે બોર્ન વિટાને મળતા આવતા ટોનિક પાઉડરો બનાવી વિટામિનાઈઝ્ડ, પ્રોટીન રીચ ટોનિક કૂડના અથવા પ્રોટીન રીચ કાર્મ કૂડનાં લેબલ લગાવી વેચે તો જરૂર લોકો છેતરાઈને અને પ્રોટીનવાળા ખેતપેદાશમાંથી - એટલે કે અનાજ કે કઠોળમાંથી બનાવેલા પદાર્થો માનીને હોંશે હોંશે ખાવા લાગશે. ડોક્ટરો પણ પોતાના દર્દીઓને એની ભલામણ કરશે અને માંદગી પછી આવેલી નબળાઈ દૂર કરવા ટોનિક હવા તરીકે ખાવા ભલામણ કરશે.

સમતોલ ખોરાક : સમતોલ ખોરાકને નામે પ્રખરે ખૂબ જ આડે માર્ગે દોરી જવામાં આવી છે. એવો આડો માર્ગ જે આખરે સમસ્ત પ્રજાને માંસાહારી બનાવી દે છે.

ભારતમાં મૂળ શબ્દ હતો 'પૌષ્ટિક ખોરાક.' સમતોલ ખોરાક નહિ. 'પૌષ્ટિક ખોરાક' એટલે શરીરમાં બળ અને વીર્યનો વધારો કરે. આવા ખોરાકમાં મુખ્યત્વે તાજું દૂધ, શુદ્ધ ઘી અને દૂધમાંથી બનતી કે શુદ્ધ ઘી અને ચણાના, અડદના, મગના કે ઘઉંના લોટના મિશ્રણથી બનતી મીઠાઈઓ પૌષ્ટિક આહાર તરીકે ગણાય છે.

હિંદુ ધર્મશાસ્ત્રો બળ, બુદ્ધિ અને આરોગ્ય માટે વીર્યને જ મહત્વનું ગણે છે. ઉપર લખેલા પૌષ્ટિક આહારની તમામ ચીજો વીર્ય-વર્ધક છે. જે વીર્યવર્ધક હોય તે બળવર્ધક પણ હોય જ.

સમતોલ ખોરાકમાં વીર્યની વાતને ઉડાવી દેવામાં આવી છે. તેમાં તો માત્ર કેલેરી, પ્રોટીન, વિટામીન અને બીજાં ક્ષાર દ્રવ્યોની ગણતરી કરી તેવાં દ્રવ્યો મેળવવા માટે ગુઢા ગુઢા ખાદ્યપદાર્થોની નામાવલિ રજૂ કરી ધીમેથી તેમાં માંસ, મચ્છી અને ઇંડાંને મૂકી દેવામાં આવ્યાં છે. તેમાં પ્રોટીન વધારે હોવાનું કહી તેનો જ પ્રચાર

કરી આસ્તે આસ્તે નવી પ્રજાને માંસ અને ઈંડાં ખાવા તરફ વાળી દીધી છે.

આમ પૌષ્ટિક જોરાક અને વીર્યને ખાનુએ હડસેલી સમતોલ જોરાક અને પ્રોટીનની જાળ નાંખીને પ્રજાને માંસ, મચ્છી, ઈંડાં ખાતી કરવાનું આ એક જખરદસ્ત ષડયંત્ર છે, જેથી એક વખત લોકો માંસ, મચ્છી ખાતાં થઈ જાય એટલે હિંસાનો વિરોધ કરતા બંધ થાય. એટલે તેમને પણ પૈસા મેળવવાની લાલચે હિંસા કરવા પ્રેરી શકાય જેથી સરકાર દેશનું અર્થકારણ પશુશક્તિ અને માનવશક્તિના સંયોજન દ્વારા ચલાવવાને બદલે પશુ-પ્રાણીઓની કતલ કરી તેમનું માંસ નિકાસ કરીને ચલાવી શકે. લોકોને માછલીનો લોટ ખવડાવી અનાજ પશુઓને ખવડાવી શકે જેથી માંસની નિકાસ કરવામાં લોકો જ સહાય ભૂત બને.

આમ પૌષ્ટિક જોરાકને સ્થાને આવેલો ‘સમતોલ જોરાક’ શબ્દ હિંદુપ્રભ, હિંદુધર્મ અને હિંદુ સંસ્કૃતિ માટે એટમબોમ્બ જેવો જ ખતરનાક છે.

શબ્દાન્તર

ટેકનોલોજી : ટેકનોલોજી અંગ્રેજી શબ્દ છે. તેનો ગુજરાતી અર્થ છે આવડત, પરંતુ ટેકનોલોજી શબ્દનો ઉપયોગ કર્યા કરીને જાણે કે એ કોઈ નવી જ વસ્તુ હોય એવી ભ્રમણા ઊભી કરીને ભારતના શહેરી સમાજજીવન ઉપર પરદેશી રહેણીકરણી ઠોકી ખેસાડવાનું કૌભાંડ ફેલાઈ ગયું. હવે લોકો વગર સમજાયે ‘ટેકનોલોજી-ટેકનોલોજી’ બોલતા થઈ ગયા છે. એટલે હવે કૌભાંડ ગામડાંઓ તરફ વળ્યું છે. ગ્રામીણ ખેતીવિષયક ટેકનોલોજી એટલે ખેડૂતોને હળ છોડાવી ટ્રેક્ટર ચલાવતા કરવા અને તેમની ચોટલી અરબ રાજ્યોના હાથમાં આપી દેવી. બળદનો કોશ છોડાવી મોટરપંપ ચલાવતા કરવા અને એ રીતે ખેતી મોંઘી કરવી. આધુનિક ટેકનોલોજી મુજબ તેમને ટ્યુબવેલનાં કે નહેરનાં પાણી વાપરતા કરવા અને એ રીતે બ્રહ્માચારી સરવાણીઓ ચાલુ

કરવી. આમીણુ ટેકનોલોજીના આશરે મોંઘવારી વધે છે. વાપરનારી પ્રજાનું નિર્દય શોષણ થાય છે શોષણ કરવાનું 'પ્યાદું' બને છે ખેડૂત અને અબજો રૂપિયા કમાય છે અરબો, ફર્ટિલાઈઝર ક્ષેત્રની વ્યક્તિઓ અને કારખાનાના માલિકો.

ગામડાંમાં ભારતીય ટેકનોલોજી હતી ત્યારે ખેતી સસ્તી હતી, ખેડૂત સ્વતંત્ર હતો, જીવમાત્રને પોષનારો હતો. એને જૂનવાણી કહીને ખતમ કરી એટલે અંગ્રેજી ટેકનોલોજીનો પ્રભાવ વ્યાપી ગયો. શોષણ, ગરીબી, બ્રહ્મચાર અને પરાધીનતાનાં પૂર ફરી વળવા લાગ્યાં છે. આવો છે ટેકનોલોજી શબ્દાસ્રનો પ્રભાવ. સ્વતંત્ર મિલ્લજના ખેડૂતને આધુનિક ટેકનોલોજીએ અનેકને આધીન અને શોષણનું 'પ્યાદું' બનાવી દીધો છે.

સમતોલ ખોરાક Balanced diet : આ ખોટો અને ખોટી નિષ્કાથી પ્રચલિત કરાયેલો શબ્દ છે. ખોરાક માટે સારું વિશેષણ પૌષ્ટિક છે. આયુર્વેદ તેમ જ ખોરાક ક્ષેત્રે હિમેશાં પૌષ્ટિક ખોરાક શબ્દ વપરાય છે. પૌષ્ટિક અને પચે તેવો, બળવર્ધક અને વીર્યવર્ધક. પૌષ્ટિક ખોરાકનું નામ લેતાં જ ઘી, દૂધ, સૂકો, મેવો, મીઠાઈઓ વગેરે નજર સામે તરી આવે.

સમતોલ ખોરાકના નામોચ્ચાર ઉપરથી બધા સ્વાદિષ્ટ, સાત્ત્વિક અને પૌષ્ટિક એવી ચીજોના નામ ભૂલાવી દઈને, શાકભાજી, પ્રોટીનજન્ય ઇંડાં, માસ, મચ્છીને ખૂબીથી તમારા મનમાં ઘુસાડે છે.

પૌષ્ટિક ખોરાક માટે બાસુંદી યાદ આવે. સમતોલ ખોરાકમાં બસુંદીનું સ્થાન પાઉની સ્લાઇસ, બિસ્કિટ, આમલેટ કે ટોમેટો સૂપ તમારી નજરમાં આવે.

જેમ Fat percentના શબ્દ વડે ઘી પણ ચરબી મનાયું અને યહી ઘીને ધકેલી દઈને ચરબી જ આવી ગઈ તેમ સમતોલ ખોરાકના નામે પૌષ્ટિક તત્ત્વોને હટાવી દઈને ઇંડાં અને સત્ત્વહીન શાકભાજીના સૂપ તમારી ઘાળીમાં આવી જશે, ત્યારે તમારા પૂર્વજે શું ખાતા ? કેવી ઉત્તમ વાનગીઓ ખાતા ? તેની કલ્પના પણ તમારા પુત્રોને નહિ હોય.

*

જમાનાવાદના વંદેળે તાણી તાણીને લાવી નાંખેલા ઉકરડા આતમના પ્રદેશે પ્રદેશે એટલા બધા ખડકાયા છે કે હવે તો તત્ત્વચિંતનનું બુલડોઝર પણ કામિયાબ નહિ બને. હવે તો જરૂર છે એકાદ તત્ત્વચિંતનના તણખાની; કે જે ઉકરડાને જિલો ને જિલો સળગાવીને બસ્ત્ર કરી નાખે.

આ વૃક્ષારોપણનાં સપ્તાહો શું છે? સપ્તાહના સમયમાં જ એની બોલબાલા હોય! પછી કયાંય કશુંય જોવા ન મળે? સપ્તાહમાં તો પાવડો અને કોદાળીથી બોદતા, છોડવાનાં બીજ રોપતા માણસના ફેટાય જોવા મળે....અને પછી....?

શું આ સપ્તાહોનાં આયોજનો માટે ક્ષણવવામાં આવતી મોટી રકમો હકીકતમાં મામા, માસી, ફેઈ, કુવાઓ માટે જ મુકરર થઈ તો નહિ હોય ને?

વેપારીઓના ચોપડે ‘ફૂતરાના રોટલાનું ખાતું’ હોય છે, તેવું જ કાંઈક આ સપ્તાહ ખાતું નહિ હોય?

*

*

*

શું બલુચિસ્તાન, શું અફઘાનિસ્તાન, શું પાકિસ્તાન કે શું બંગલા! બધાં ય અખંડ હિંદુસ્તાનનાં જ અંગો અને ઉપાંગો! હાથ, પગ કે માથું!

પણ ગોરાઓએ કેવી છેતરપિંડી અને નજરબંધી કરી નાંખી! હિંદુસ્તાનના કમશ: ટુકડાઓ કરીને નકશામાં લખી દીધું, બલુચિસ્તાન, બંગલા વગેરે.

અને....પ્રજા છેતરાઈ ગઈ! એ વિભાજિત થયેલાં પાકિસ્તાન કે બંગલા વગેરે કારમી કાપાકાપીથી સર્વનાશની ખાઈ તરફ ધકેલાઈ રહ્યાં છે ત્યારે દિલ્હી, કલકત્તા, મુંબઈ કે મદ્રાસનો ભારતીય બોલે છે, “આપણે શું? આપણું ભારત તો એકધારે વિકાસ જ સાધી રહ્યું છે!”

—પં. શ્રી ચન્દ્રશેખરવિજયજી

[૧૬]

ફિલ્ડાઈઝર : મોતનો વરસાદ

આપણે ભારતવાસીઓ ભારતને ખેતીપ્રધાન દેશ ગણાવીએ છીએ અને ગૌરવ અનુભવવાનું ત્યારે જ સાર્થક અને જ્યારે ભારત દેશ વિશ્વમાં સહુથી સમૃદ્ધ ખેતી કરતો હોય અને વિશ્વમાં સહુથી સ્વાદિષ્ટ તેમ જ સ્વાસ્થ્ય વધારનાર પૌષ્ટિક અનાજ પેદા કરતો હોય.

સમૃદ્ધ ખેતી કરવા માટે પાયાનાં આવશ્યક સાધનો આપણી પાસે છે, પરંતુ આપણે તેની ઉપેક્ષા કરીને ખેતીને અને ખેતી પાછળ રહેલી ઉચ્ચ ભાવનાને અધમ કક્ષાની ગનાવી દીધી છે.

સમૃદ્ધ ખેતી માટે પાયાનાં આવશ્યક સાધનો

(૧) જમીનની જાત. (૨) જમીનનું યોગ્ય ખેડાણ : જમીનને ત્રણ વખત ખેડવી. પછી તે ખેડાણ હળ વડે થાય કે ટ્રેક્ટર વડે થાય, તેમાં પાકના ઉતારમાં ફેર નથી પડતો. પણ ટ્રેક્ટર વડે ખેડવાથી પાકને ઉત્પાદનખર્ચ ખૂબ વધી જાય છે. જ્યાં સુધી ૧૨૫ મિલીમીટર વરસાદ એક સાથે ન પડે ત્યાં સુધી વાવેતર થઈ શકતું નથી. જે કદાચ તુકસાનીમાં પરિણમે ખરું. જ્યારે હળ વડે ખેતર ખેડ્યું હોય તો ૨૫ થી ૫૦ મિલીમીટર વરસાદ પડે તો પણ વાવણી થઈ શકે.

(૩) પૂરતું છાણિયું ખાતર : પૂરતું ખાતર એટલે એકર દીઠ ૧૦ ગાડાના-૪ ટન, છાણનું ખાતર.

(૪) શુદ્ધ સારું બિયારણુ : સંકર બિયારણુથી ખેતીનો ઉત્પાદન-ખર્ચ વધે છે. પાક ૨૫ ટકા વધારે થાય, પરંતુ તેની કડમ-સાંકા - પશુઓના ખાવાના કામમાં ન આવે જેથી વધારે મેળવેલા પાકની વધારાની આવક પશુઓ માટે ચારો ખરીદવામાં ખર્ચાઈ જાય. સંકર બિયારણુ વડે ઉગાડાયેલાં અનાજમાં રોગનો પ્રતિકાર કરવાની શક્તિ નથી હોતી તેથી લોકોમાં માંદગી ફેલાતી જાય છે. શુદ્ધ બિયારણુના

અનાજનો રોટલો ત્રણ દિવસ સુધી ખાઈ શકાય છે, જ્યારે સંકર બિયારણના અનાજના રોટલા કે રોટલી ૧૨ થી ૨૪ કલાકમાં જ ખગડી બાય છે. એટલે દેશમાં રાંધેલા અનાજનો ખગડો વધારે થાય છે. આમ સંકર બિયારણના વપરાશથી કાયદા કરતાં નુકસાન વધારે થાય છે.

(૫) અમુક ચોક્કસ સમયના અંતરે ખપ પૂરતું પાણી : એ પાણી કૂવામાંથી બળદથી ખેંચાતા કોશ વડે પાવામાં આવે કે નહેરનું પાણી અપાય તેથી પણ પાકના ઉતારમાં ખાસ ફરક પડતો નથી.

(૬) ખેડૂતની સૂઝ : ખેતર ખેડવામાં, ખાતર પાથરવામાં, વાવણી કરવામાં, પાણી સિંચવામાં, નકામા રોપાઓની નિંદામણમાં વગેરે દરેક ક્રિયા ક્યારે અને કેવી રીતે કરવી એની સૂઝ ખેડૂતને જેમ વધારે તેમ તેનો પાક સારો ભીતરે છે.

ઉપર લખેલી છ બાબતો સમૃદ્ધ ખેતીના પાયાના ઉપાયો છે.

સિંચાઈની યોજના ખેતી માટે કે ઉદ્યોગો માટે ?

દેશને અન્નક્ષેત્રે સ્વાવલંબી બનાવવા કરોડો રૂપિયા ખર્ચીને સિંચાઈ યોજનાઓ અમલમાં મૂકવામાં આવી. પરંતુ પાંચ બાબતોની ઉપેક્ષા કરવામાં આવી. સિંચાઈ યોજનાઓ પણ દિલક્ષી બનાવી એટલે કે એ યોજનામાં જે ખંધા ખંધાય તેમાંથી ઉદ્યોગો માટે વીજળી પેદા કરવી, અને ખેતીની સિંચાઈ માટે નહેરો કાઢવી. આમ યોજના ખેતી માટે સિંચાઈની હોવાનો દાવો કરીને તેની સાથે ઉદ્યોગોનું હિત ભેડી દીધું. આ પ્રમાણે ઉદ્યોગોનું હિત પ્રથમ સાધવા ખેતીની પ્રથમ ચાર જરૂરિયાતોની ઉપેક્ષા કરીને પાણીની સિંચાઈને મહત્વ આપ્યું. પરિણામે ઉદ્યોગોને વીજળી મળી, પરંતુ અન્ન સ્વાવલંબનની વાતો હવામાં જ રહી.

ઈર્ષિસાઈઝરનો પ્રવેશ

ત્રીજી પંચવર્ષીય યોજનામાં ફરીથી એવો નિર્ધાર બહાર કરવામાં આવ્યો કે અન્ન સ્વાવલંબન સિદ્ધ કરીને જ જ'પશું. આ ક્ષેત્ર સિદ્ધ કરવા આ યોજનામાં રાસાયણિક ખાતર (Fertilizer) આયાત કરવાનું અને અહીં તેનાં ઓટાં કારખાનાં નાંખવાનું નક્કી કરવામાં

આવ્યું. આવેા નિષ્ક્રિય કરીને ત્રીજી પંચવર્ષીય યોજનામાં પણ ઉલ્લેખો જોનાં હિતને ખેતીની સાથે સંકળી લઈને ખેડૂત અને ખેતીને ફર્ટિલાઈઝરના ઉલ્લેખનાં ઓશિંગણ બનાવી દીધા.

પોતાના આ અવાસ્તવિક કાર્યને વાજબી ઠરાવવા લોકોનું માનસ ફર્ટિલાઈઝર તરફી બનાવવા વિશાળ પાયા ઉપર ફર્ટિલાઈઝરની ઉપયોગીતા અને આવશ્યકતાનો ભરહાર પ્રચાર શરૂ કરવામાં આવ્યો. જે દેશો ફર્ટિલાઈઝર વાપરે છે, તેઓ ફર્ટિલાઈઝરના કારણે મળલખ પાક મેળવે છે તેવી કપોલકલ્પિત વાતો દેશનાં અગ્રગણ્ય વર્તમાનપત્રોમાં પ્રગટ થવા લાગી. બહાર સભાઓનાં મંચ પરથી રાજદારી નેતાઓ ફર્ટિલાઈઝરનાં શુભગાનથી સભાઓ ગબવવા લાગ્યા. વર્તમાનપત્રો વારંવાર ફર્ટિલાઈઝર વાપરતા દેશો એકર દીઠ કેટલું ફર્ટિલાઈઝર વાપરે છે અને એકર દીઠ કેટલો પાક મેળવે છે તેના આંકડા પ્રસિદ્ધ કરીને આપણી ખેતીના આંકડા સાથે તે દેશોના આંકડાની સરખામણી કરીને આપણા દેશની ખેતીનું નિરાશાજનક ચિત્ર રજૂ કરવા લાગ્યા, જેથી ફર્ટિલાઈઝરની આયાત પાછળ જે અબજો રૂપિયા ફર વરસે ખરચવામાં આવતાં તેને વાજબી ઠરાવી શકાય.

વિકૃત પ્રચાર

આપણા નેતાઓએ અને વર્તમાનપત્રોએ એવું વાતાવરણ પેદા કરી દીધું કે બાજુ કે બજારથી ખેતીવાતા હળ વડે ખેતી કરવી એ શરમજનક અને પછાતપણાની નિશાની છે. પશ્ચિમના દેશોએ ફર્ટિલાઈઝરનો ઉપયોગ કરીને ભારે ફાયદો ઉઠાવ્યો છે. આપણા વર્તમાનપત્રોમાં વારંવાર પશ્ચિમી રાજ્યોના હેક્ટર દીઠ ફર્ટિલાઈઝરના ઉપયોગ અને એકર દીઠ અનાજના ઉત્પન્નનાં આંકડા પ્રસિદ્ધ થતાં હતા. તેમાંનાં થોડાકે નીચે આપ્યા છે. એ આંકડાનો બે અભ્યાસ કરીએ તો જણાશે કે ફર્ટિલાઈઝરનો ઉપયોગ કરવાથી પાક વધુ મળે છે એ હાલો નાપાયાદાર છે. અને જમીન અને આબોહવા સુખજ તે દેશો વધુ ઓછો પાક મેળવે છે.

દેશનું નામ	હેક્ટરની કટિલાઈઝરનો વપરાશ	એકરની પાકનો ઉતાર
ભારત	૪.૦ કિલો	૩૭૨ કિલો
કેનેડા	૮.૬ ”	૩૮૦ ”
રશિયા	૧૦.૫ ”	૪૩૬ ”
ઓસ્ટ્રેલિયા	૨૨.૧ ”	૪૩૬ ”
યુ. એસ. એ.	૩૬.૬ ”	૧૦૦૮ ”
ઈટાલી	૫૫.૫ ”	૮૭૨ ”
સ્વીડન	૮૩.૦ ”	૧૦૬૮ ”
એકેસ્લોવેકિયા	૯૧.૬ ”	૬૨૪ ”
ફ્રાન્સ	૧૦૮.૫ ”	૬૧૬ ”
ડેન્માર્ક	૧૫૧.૭ ”	૧૩૮૮ ”
નોર્વે	૧૭૨.૪ ”	૧૧૧૨ ”
બ્રિટન	૧૬૦.૭ ”	૧૨૭૨ ”
પશ્ચિમ જર્મની	૨૬૮.૪ ”	૧૦૩૨ ”
જાપાન	૨૭૦.૨ ”	૧૬૩૨ ”
બેલ્જિયમ	૩૭૨.૦ ”	૧૬૪૦ ”
નેધરલેન્ડ (હોલેન્ડ)	૫૪૭.૦ ”	૧૩૬૮ ”

આ આંકડાઓમાં ભારતનું ઉત્પાદન સહુથી ઓછું દેખાડવામાં આવ્યું છે. કેનેડાનો ફટિલાઈઝરનો વપરાશ ભારત કરતાં ખમણો છે. છતાં તે ભારત કરતાં એકરની માત્ર આઠ કિલો અનાજ વધારે મેળવે છે.

ભારતનો ખેડૂત વધારે શાણો છે

હવે આ આંકડાઓમાં સહુથી પ્રથમ એ વાત સમજવાની છે કે ભારતનો ખેડૂત હમેશાં મિશ્ર ખેતી કરે છે. એટલે કે તેણે ખેતરમાં ધારો કે ગુવાર અથવા બાજરો વાવ્યાં હોય ત્યારે કહેવાય કે તેણે ગુવાર અથવા બાજરો વાવ્યાં છે, પણ હકીકતમાં તેમ નથી હોતું. ગુવાર અથવા બાજરાની સાથે મગ, અડદ, તલ જેવા પાક પણ વાવે

છે એક હાર ગુવાર બાજરાની હોય તો બીજી હાર કઠોળની હોય. આમ ભેઈએ તો ૨/૩ એકરમાં ગુવાર કે બાજરો હોય તો ૧/૩ એકરમાં બીજા પાક હોય છે. પરંતુ ગુવાર કે બાજરાનો ૨/૩ એકરમાં કિતરેલો પાક એક એકરનો ગણાઈ જાય એટલે આપણા આંકડા કંગાળ દેખાય. જ્યારે પશ્ચિમના દેશોની રીત આખા એકરમાં એક જ જાતનું અનાજ વાવવાની હોવાથી તેમના એક આખા એકરમાં ઉત્પન્ન થયેલા અનાજનો આંકડો આપણા ૨/૩ એકરમાં જિગેલા અનાજ કરતાં મોટો લાગે તેમાં આશ્ચર્ય શું છે.

આપણો ખેડૂત મિશ્રખેતી કરે છે. કારણ કે પશ્ચિમના ખેડૂત કરતાં તે વધારે શાણો અને વધારે અનુભવી છે. તે જાણતો હોય છે કે જો ખેતરમાં જીવાત પડે તો એક જાતના અનાજ ઉપર લાગેલી જીવાત બીજી જાતના અનાજને લાગતી નથી એટલે એક અનાજ તો બચી જ જાય. દા. ત., ખેતરમાં બાજરો અને મગ ઉગાડ્યા હોય અને મગ અથવા બાજરાને જીવાત લાગે તો જેને જીવાત ન લાગી હોય તે અનાજ બચી જાય, જ્યારે મિશ્ર ખેતી ન હોય તો તમામ પાક નાશ પામે.

નીચેના પ્રશ્નોના જવાબો ક્યાં છે ?

હવે દલીલની ખાતર ઉપર જણાવેલા તમામ આંકડા સાચા માનીએ તો પણ નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ મળી શકતા નથી.

રશિયાની વસ્તી આપણી વસ્તીના ૪૦ ટકા જેટલી જ છે. જ્યારે તેની જમીન આપણી જમીન કરતાં ૬ ગણી વધારે છે. તેનું અનાજ ઉત્પાદન આપણા કરતાં એકરે ૬૪ કિલો વધારે હોય તો પછી તે અનાજની આયાત શા માટે કરે છે ? જો પ્રસિદ્ધ થયેલા આંકડા સાચા હોય તો રશિયા અનાજની નિકાસ કરતું હોય, પણ તેમ નથી. ઓસ્ટ્રેલિયા રશિયા કરતાં બમણું ફર્ટિલાઈઝર વાપરે છે. છતાં તેનું અન્ન ઉત્પાદન રશિયા જેટલું જ છે. અહીં ફર્ટિલાઈઝરનું મહત્ત્વ નથી દેખાતું, પરંતુ ઓસ્ટ્રેલિયાનાં જમીન અને હવામાન વધુ સારાં હોવાથી તે ઓછા ફર્ટિલાઈઝરે પણ ઓસ્ટ્રેલિયા જેટલો જ પાક લઈ શકે છે.

આ જ પ્રમાણે યુ. એસ. એ. અને ક્રાન્સ અમેરિકા કરતાં લગભગ પોણાત્રણ ગણું ફર્ટિલાઈઝર વાપરે છે. છતાં અમેરિકા કરતાં તેની અન્ન-પેદાશ એકરદીઠ દર કિલો ઓછી છે. તે જ પ્રમાણે ડેન્માર્ક અને હોલેન્ડની અને હોલેન્ડ તેમ જ બેલ્જિયમની વચ્ચે સમાન સરહદો છે. છતાં ડેન્માર્ક કરતાં અહીં ગણું ફર્ટિલાઈઝર વાપરીને બેલ્જિયમ ડેન્માર્ક કરતાં ૪૦ કિલો ઓછો અને હોલેન્ડ ૩૯૬ કિલો વધુ ફર્ટિલાઈઝર વાપરીને ૨૦ કિલો ઓછો પાક લે છે.

આ બધા આંકડાઓ સાબિત કરે છે કે ફર્ટિલાઈઝરના વપરાશથી વધુ પાક જિતરે છે, એવો દાવો તદ્દન પોકળ છે. ઉપરના આંકડાઓમાં ફર્ટિલાઈઝર નહિ પણ જમીનની જાત અને આબોહવાએ જ મુખ્ય ભાગ ભજવ્યો છે.

ગેરરસ્તે દારવતા અર્ધદગ્ધ લેખકો

મુંબઈના એક બાણીતા અઠવાડિકે પશ્ચિમના દેશોના ચોખાની પેદાશના આંકડા પ્રસિદ્ધ કર્યા હતા. કટારલેખકોએ આંકડા ચોખાના વર્ણવ્યા છે, પરંતુ હકીકતમાં એ આંકડા ડાંગરના છે. કદાચ કટારલેખકને ચોખા અને ડાંગર વચ્ચેના તફાવતની ખગર નહિ હોય, અથવા અધૂરા જ્ઞાનવાળા લેખકો લોકોને ગેરરસ્તે દારી બંધ છે. તે લોકોના મનમાં ખોટી માન્યતાઓ અને ખોટી અગ્રિઓ ઉપજાવે છે.

દેશનું નામ એકરદીઠ ડાંગરનું દેશનું નામ એકરદીઠ ડાંગરનું

	ઉત્પાદન		ઉત્પાદન
ફિલિપાઈન્સ	૭૧૦ કિલો	ભારત	૮૭૦ કિલો
બ્રાઝિલ	૧૦૨૦ „	થાઈલેન્ડ	૧૨૪૦ „
(બ્રહ્મદેશ) બર્મા	૧૫૦૦ „	ચીન(૧૯૬૧-૬૨)	૧૫૬૦ „
પોલેન્ડ	૧૭૮૦ „	તાઈવાન	૧૬૬૦ „
ક્રાન્સ	૨૧૪૦ „	યુ. એસ. એ.	૨૨૧૦ „
બાપાન	૨૭૨૦ „	ઈજિપ્ત	૨૬૨૦ „
ઈટાલી	૩૨૬૦ „	ડેન્માર્ક	૩૭૬૦ „
ઓસ્ટ્રેલિયા	૩૮૪૦ „		

ભારતનું એકરદીઠ ચોખાનું ઉત્પાદન ૧૯૫૦/૫૧માં ૨૬૧ કિલો હતું. ૧૯૫૫/૫૬માં ૩૪૮ કિલો, ૧૯૬૪/૬૫માં ૪૦૬ કિલો ૧૯૭૨/૭૩માં ૪૫૭ કિલો હતું. દર વર્ષે ઉત્તરોત્તર પાકનું પ્રમાણ કેમ વધી ગયું અને શું બદલું થયું હશે તે આપણે નથી જાણતા. છતાં દલીલની ખાતર તમામ આંકડા સાચા માનીએ તો ફર્ટિલાઈઝરનો છૂટથી ઉપયોગ કર્યા વિના આપણે ચોખાનું ઉત્પાદન ૭૫ ટકા વધારી શક્યા. એ જ ખતાવે છે કે આપણને ફર્ટિલાઈઝરની જરા પણ જરૂર નથી.

ચીન ફર્ટિલાઈઝર વાપરતું નથી. તે માત્ર સેંદ્રિય ખાતર જ વાપરે છે. દર માઉદીઠ (માઉ એટલે $\frac{1}{2}$ એકર) ૧૦ ટન સેંદ્રિય ખાતર વાપરીને એકર દીઠ ૬૦ ટકા ઉત્પાદન વધાયું છે. (Communist China today by Chandra sekhar. Publishers Asian Publishing house 1962 edition page 40)

જો ચીનનો આ દાવો સાચો હોય તો ચીને પોતાની પ્રજાની જરૂરિયાત સંતોષીને દુનિયાના બૂખ્યા લોકોને ૧૦ કરોડ ટન ચોખા આપ્યા હોત. ચીન પાસે ૧૯૦ કરોડ માઉ જમીન ખેતી નીચે છે, ઉપર આંકડા ખરા હોય તો ૨૪ કરોડ ટન ચોખા પેદા કરી શકતું હોય. તેની ૭૦ કરોડ વસ્તીને ૧૪ કરોડ ટન ચોખા પૂરતા છે, બાકીના ૧૦ કરોડની નિકાસ કરી શકે, પરંતુ હકીકતમાં તો ચીન પરદેશથી અનાજ આયાત કરે છે અને પ્રજાને તેના કોમ્યુનોની અંદર તો માત્ર રેશનના ધોરણે ભાત અને કોબીનું સૂપ અને અઠવાડિયામાં એક વખત એક બાફેલું શકરિયું અને એક વખત ડુંકરના માંસનું સૂપ મળે છે.

શ્રી ચંદ્રશેખરને ચીનના અનાજ-ઉત્પાદન અને વપરાશના આંકડા ચીનના કૃષિ સંશોધનના આર્થિક વિભાગના ડાયરેક્ટર પાસેથી અને લાંબા ગાળાના આર્થિક આયોજન વિભાગના ડાયરેક્ટર મિ. ચેન-સીન પાસેથી મળ્યા હતા.

શંકારપદ આંકડાઓ

બીજા દેશોના આંકડા પણ કેટલા ખરા હશે તે આપણે જાણતા નથી, પરંતુ તે શંકારપદ તો લાગે છે જ; કારણ કે એક કટારલેખકે

ઓસ્ટ્રેલિયાને અનાજ ઉત્પાદનમાં છેલ્લેથી ત્રીજે નંબરે મૂકેલ છે, તો બીજા કટાર લેખકે એને સહુ પ્રથમ નંબરે બેસાડેલ છે. તે જ પ્રમાણે બીજા દેશોના આંકડાં પણ જુદાજુદા કટારલેખકો જુદાજુદા જણાવે છે. આશ્ચર્ય તો એ છે કે જે લોકો પરદેશોના આ ઉત્પાદનનાં વખાણુ જ કર્યા કરે છે, તેઓ ભારતનું એકસો વરસ પહેલાંનું ઉત્પાદન કેટલું હતું અને હવે શા માટે ઘટી ગયું છે? ફરીથી અગાઉના ઉત્પાદનને આંખી જવા શું કરવું જોઈએ? તે વિષે સદંતર મૌન સેવે છે. માત્ર ફર્ટિલાઈઝરનાં જ ગાણાં ગાયાં કરે છે.

એમ લાગે છે કે આપણા રાજદ્વારી નેતાઓ અને કટારલેખકોને ખેતી, પશુસંવર્ધન અને ઉદ્યોગોનું પણ ઘણું ઓછું જ્ઞાન છે, જેથી તેઓ બહુઅબહુ પરદેશી સ્થાપિત હિતોનાં ખ્યાદાં બનીને પરદેશોની સમૃદ્ધ ખેતીનાં કપોલકલ્પિત લખાણુની નકલો છાપી મારીને પ્રજાના મનમાં લઘુતાઅધિ અને હતાશા પેદા કરે છે.

પરંતુ ઇન્ડિયન એક્સપ્રેસના અમેરિકના ખબરપત્રી શ્રી. વી. પરસરામે અમેરિકાની યાંત્રિક ખેતી ઉપર સારો પ્રકાશ પાડ્યો છે. તા. ૩૧-૨-૧૯૬૭ના અંકમાં તે અમેરિકાથી લખે છે કે, “અમેરિકામાં ખેતીનું યાંત્રીકરણ કર્યા પછી ૨૦ વરસમાં ખેતીને ઉત્પાદનઅર્થે ૩૫ ટકા વધી ગયો છે. તે સમયના અમેરિકાના ખેતી ખાતાના મંત્રી શ્રી ક્રીમેને કહ્યું હતું કે, “અમેરિકાના મજૂરની વાર્ષિક ૨૬૧૦ ડોલરની કમાણી સામે ત્યાંના ખેડૂતની વાર્ષિક કમાણી માત્ર ૧૭૦૦ ડોલર હતી.” કારણ કે યાંત્રીકરણથી પાક વધવાને બદલે માત્ર ખર્ચ જ વધી ગયો હતો. ખેતીના યાંત્રીકરણનો લાભ ખેડૂતને મળવાને બદલે યંત્રોના ઉત્પાદકોને મળે છે. સ્વતંત્ર ખેડૂત યંત્ર-ઉત્પાદકોનો ઓશિંગણુ બની બાક છે.

ઉત્પાદન વધે છે પણ ગુણવત્તા ઘટે છે

અનાજનું એકરદીઠ ઉત્પાદન વધારા સાથે તેની ગુણવત્તા જળવાઈ રહે તે જરૂરનું છે. ભારતના શહેરોમાં વસતા લોકોને કયાં ખબર

છે કે ફર્ટિલાઈઝરની મદદ વડે જિગડેલું, પરદેશી અનાજ કેવા હલકા પ્રકારનું હોય છે. કોઈવાર તો પક્ષીઓ પંજુ અનાજને અડતાં નથી. છતાં ભૂખ્યા લોકોને એ સડેલું, ગંધાતું અનાજ ખાઈને પેટ ભરવું પડે છે.

એકરફીક અનાજ ઉત્પાદન વધારા સાથે તેની ગુણવત્તા વધવી જોઈએ, અને તેના ભાવ નીચા લાવવા જોઈએ. તેને બદલે અનાજની ગુણવત્તા ઘટતી જાય છે, તેમ જ તેના ભાવ વધતા જાય છે. ખેતીનો ઉત્પાદન અર્થ વધે એ ઘણી ગંભીર ખાબત છે. જ્યારે ખેતીના યાંત્રીકરણથી ખેતીનો ઉત્પાદનઅર્થ વધે છે, ત્યારે તેના ભાવવધારાનો ખેડૂતોનો નફો ધોવાઈ જાય છે. માત્ર ટ્રેક્ટર, ફર્ટિલાઈઝર, જંતુનાશક-દવાઓ, એટરપંપો, વગેરેના ઉત્પાદકોને જ અને હવે તો 'ડીઝલ નિકાસ કરનારા' આરબ દેશોને યાંત્રીકરણનો લાભ મળે છે. ઉત્પાદન અર્થ વધવાને કારણે અનાજના ભાવ વધે છે. પરિણામે ખીણ ઔદ્યોગિક ચીજ વસ્તુઓના ભાવ વધે છે. એટલે મજૂરો અને સરકારી કર્મચારીઓ મોંઘવારી ભથ્થું વધારી આપવાની માગણી કરે છે. સરકાર પોતાના કર્મચારીઓ મોંઘવારી ભથ્થાની માંગને પહોંચી વળવા નવા કર ઝીંકે છે. એટલે ચીજવસ્તુઓ વધુ મોંઘી બને છે. એટલે ફરીથી વધુ મોંઘવારી ભથ્થાની માગણી, તે ન સ્વીકારાય તો આંદોલનો, હડતાળો, તોફાનોનું વિષયક વિસ્તૃત બનતું જાય છે. ઔદ્યોગિક ઉત્પાદનનો અર્થ વધુ મોંઘવારી ભથ્થાં, વધુ ભારણ અને કાચી ચીજોના ભાવવધારાથી વધતો જાય છે, જેની માઠી અસર નિકાસ ઉપર પડે છે. જો નિકાસને વેગ આપવા છૂટછાટ આપવામાં આવે તો તેના આખરી બોલો વાપરનારી પ્રજા ઉપર જ પડે છે. આમ અનાજ, કાપડ અને જીવનજરૂરિયાતની ચીજોના રોજ વધતા જતા ભાવો સામાન્ય જનતાને કચડી નાખે છે.

રાષ્ટ્રનું માળખું હચમચી ઊઠે છે

ફર્ટિલાઈઝરના ઉપયોગથી જો ખરેખર લાભ જ થતો હોય તો તે વાપરવા સામે કાંઈ વાંધો હોવો જોઈએ નહિ; પરંતુ તેના ઉપ-

યોગથી જો રાષ્ટ્રનું માળખું હચમચી જતું હોય તો અમુક ચોક્કસ વર્ગને લાલ કરાવી દેવા ખાતર જ તેના વપરાશનો પ્રચાર કરવો એ રાષ્ટ્રનો ખુલ્લો દ્રોહ કરવા જેવું છે.

ઉપર જે આંકડાઓ આપ્યા છે તે એમ સાબિત નથી કરતા કે ફર્ટિલાઈઝર નાખવાથી પાક વધારે જિતરે છે, આ લેખની શરૂઆતમાં જ સમૃદ્ધ ખેતીની છ આવશ્યકતાઓ જણાવી છે. તેમાં પણ ફર્ટિલાઈઝરને સ્થાન નથી આપ્યું. ત્યાર પછી જે જુદા જુદા દેશોના ફર્ટિલાઈઝરના ઉપયોગનું પ્રમાણ અને પાકના આંકડા આપ્યાં છે તે પણ સાબિત કરે છે કે માત્ર ફર્ટિલાઈઝરના ઉપયોગથી પાક વધારે જિતરે છે તે માન્યતા ભૂલ ભરેલી છે.

મોરારજીભાઈ ને એવા કરાર કેમ કરવા પડ્યા ?

ઈ. સ. ૧૯૬૮માં શ્રી મોરારજી દેસાઈએ તેમના ગુજરાતના પ્રવાસ દરમિયાન જણાવ્યું હતું કે તેઓ બ્યારે નાના હતા અને ટ્રેક્ટર કે ફર્ટિલાઈઝરનું નામ પણ નહોતું સાંભળ્યું ત્યારે તેઓ એક એકરે ૬૦૦૦ પાઉન્ડ (આશરે ૪૪૧૦ કિલો) ડાંગરનો પાક છાણિયાં ખાતરની મદદ વડે લેતા હતા, જે ફર્ટિલાઈઝર વાપરતા કોઈ પણ દેશના પાકથી ઘણો વધારે હતો. માત્ર ૫૦ વર્ષમાં દેશનું અન્ન ઉત્પાદન એકરદીઠ ૮૭૦ કિલો જેટલું નીચું કેમ પડી ગયું ? એક જ કારણ કે ગૌહત્યાની નીતિને કારણે ખેડ માટે બળદોની અને ખાતર માટે છાણની તીવ્ર અછત. આ અછત દૂર કરવા સંપૂર્ણ પશુહત્યાખંધી કરવાને બદલે કોઈ અકળ કારણોએ શ્રી મોરારજીભાઈએ ગુજરાતથી દિલ્લી પહોંચીને દર વર્સે એથી અઢી અબજ રૂપિયાનું ફર્ટિલાઈઝર અમેરિકાથી આયાત કરવાના કરાર કરી નાખ્યા. આ કરારો જેટલા આશ્ચર્ય જન્માવનારા છે; તેટલા જ તેમાં કોઈ દેશી વિદેશી હિતો મોટો ભાગ ભજવી ગયાં હોય એવી શંકા જન્માવનારા પણ છે.

તેલન ખેરી કુર્મના પ્રયોગો શું બતાવે છે ?

માત્ર છાણિયા ખાતરનો જ ઉપયોગ કરીને ઉત્તરોત્તર દર વર્સે વધુ પાક લેવાનો સક્ષમ અખતરો સરકારના તેલન ખેરી કુર્મ ઉપર

પશુઓ રાખીને કરવામાં આવ્યો હતો. જેના પરિણામો નીચે આપેલ છે. પરંતુ આ પરિણામોનાં આંકડા કાઢી ચડાંવીને ફર્ટિલાઈઝરની આયાત, તેના ઉત્પાદન અને પ્રચાર માટે યુદ્ધના ધોરણે કામ લઈને પોતાના ખૂબ જ ખોટા અને અનાર્થિક કૃત્યને વાજળી ઠરાવવાનો પ્રયત્ન આજે પણ ચાલુ છે.

તેલન ખેરી ડેરી ફાર્મ

વરસ	ફાર્મ ઉપર ઘાસનું ઉત્પાદન મણમાં	અનાજનો ઉતાર મણમાં
૧૯૩૨-૩૩	૧૨૫૯૫ મણ	૨૧૬ મણ
૧૯૩૩-૩૪	૧૨૬૨૪ „	૫૦૬ „
૧૯૩૪-૩૫	૧૮૨૦૨ „	૩૫૦ „
૧૯૩૫-૩૬	૧૫૧૪૩ „	૫૨૯ „
૧૯૩૬-૩૭	૧૮૨૭૨ „	૬૨૪ „
૧૯૩૭-૩૮	૧૯૦૨૪ „	૪૩૩ „
૧૯૩૮-૩૯	૧૯૪૭૩ „	૬૧૦ „

છાણિયાં ખાતર વડે તેલન ખેરી ફાર્મ ઉપર લેવાયેલા પાકના આંકડા દેખાડે છે કે ફર્ટિલાઈઝરની મદદ વિના માત્ર છાણિયાં ખાતર વડે ફર્ટિલાઈઝરની મદદ વડે મળતા પાક કરતાં ઘણા વધારે પાક લઈ શકાય છે, તેમ ઉત્પાદનખર્ચ ઘણો જ ઓછો આવે છે.

નિષ્ણાતોનો અભિપ્રાય

ફર્ટિલાઈઝર ખેતી માટે ખરેખર જ જરૂરનું છે? કે માત્ર શોષણ કરવાનું એક પ્રબળ સાધન છે તે બાણવા મેં સરકારી કૃષિ સંશોધન ખાતાને, ભૂમિ વિજ્ઞાનના એક નિષ્ણાતને અને કૃષિ વિદ્યા-પીઠના એક અધિકારીને સવાલો પૂછ્યા હતા, જેના જવાબો મને નીચે સુજબ મળ્યા હતા.

“જમીનમાં છાણિયું ખાતર કે કોમ્પસ્ટ (છાણ અને પાંદડાં, વગેરેના મિશ્રણથી બનેલું ખાતર) નાખ્યા વિના એકલું ફર્ટિલાઈઝર

નાખીને ખેતી કરવી સલાહ ભરેલું નથી. કારણ કે તેમ કરવાથી જમીનની ફળદ્રુપતા નાશ પામે છે.”

“ફર્ટિલાઈઝરનો ઉપયોગ કરવાથી છોડનાં મૂળ જમીનમાં ઊંડા જાય છે અને તેથી જમીન સખત બની જાય છે.”

“ખારી જમીનમાં અને રસકસહીન વેરાન બની ગયેલી જમીનમાં બહુ મોટા જથ્થામાં છાણિયું ખાતર નાખવું જોઈએ. વેરાન જમીનને સુધારવા માટે મોટા જથ્થામાં છાણિયું ખાતર નાખવું એ ઉત્તમ ઉપાય છે.”

“જે વધુ પ્રમાણમાં પાક લેવો હોય તો દર એકરે ૬૦ ટન છાણિયું ખાતર નાખવું જોઈએ. જે એટલા પ્રમાણમાં ખાતર નાખવામાં ન આવે તો જમીન તેની ફળદ્રુપતા ગુમાવે છે. કારણ કે ચરિયાણો અને જંગલોનાં નાશથી તેમ જ યોગ્ય ખેડાણ અને પૂરતા ખાતરના અભાવે જમીનનું ધોવાણ થયા કરે છે.” (ખાતર નાખવાનું પ્રમાણ જમીન તેમ જ જે ભતનો પાક લેવો હોય તેની ભત ઉપર આધાર રાખે છે.)

એક તરફથી આપણે ખેડાણ નીચેની જમીનનો વિસ્તાર વધારતા જઈએ છીએ. અને એ રીતે યોગ્ય ખેડાણ અને યોગ્ય ખાતર માટે બળદો અને છાણની જરૂર વધારતા જઈએ છીએ. બીજી તરફથી કતલ દ્વારા બળદોની અને ખાતરની ખેંચ વધારતા જઈએ છીએ. પરિણામે જમીન રસકસહીન થતી જાય છે.

પૂર્વયોજિત કાવતરું હશે ?

આ બધું જાણે કે પૂર્વયોજિત કાવતરું હોય એમ માનવતાને કારણ મળે છે. પશુઓની કતલ દ્વારા ખાતરની ખેંચ જીલ્લી કરીને ફર્ટિલાઈઝર વાપરવાની ફરજ પાડવી, તેના ઉપયોગથી જમીન સખત બને અને બળદો તેને ખેડી ન શકે એટલે ટ્રેક્ટરો વાપરવાની જરૂર પડે. ફર્ટિલાઈઝર અને ટ્રેક્ટરોનો આધુનિક ખેતીના નામે સરકારી મદદથી જોરદાર પ્રચાર; ખેડૂતો તે વાપરવા લલચાય માટે તે બંને

ચીજી ઉપર ખેડો દ્વારા ધિરાણની વ્યવસ્થા; પશુહત્યા દ્વારા બળદોની પશુ ઇરાદાપૂર્વક ખેંચ પેદા કરીને અને તેમના ભાવ વધવા દર્દને સરકારી પ્રધાનો દ્વારા ટ્રેક્ટર ખરીદવા ખેડૂતોની સહકારી મંડળીઓ રચવા થતો પ્રચાર; ફર્ટિલાઈઝર વાપરો એટલે ખેતરમાં પાકનો નાશ કરનારી જીવાત અચૂક પડે છે, એટલે જીવાતનો નાશ કરવા જંતુ નાશક દવાઓ છાંટવાની વ્યવસ્થા, આ બધું બાણે કે અમુક ચોક્કસ ઔદ્યોગિક એકમો અને આરબ રાજ્યોને ખટાવવાની સરકારી ચાલ હોય એમ નથી લાગતું?

કશું જ ડહાપણ નથી

અભણ અને અણસમજુ ખેડૂતને પ્રચારના સપાટામાં લઈ તે ટ્રેક્ટર, ફર્ટિલાઈઝર, જંતુનાશક દવાઓ વાપરતો થાય, માટે તેને લોન ધીરીને, દેવાદાર બનાવવો. ઉપરની વસ્તુઓના ઉપયોગથી ખેતીનો ઉત્પાદનખર્ચ વધારી અનાજ તેમ જ ઔદ્યોગિક ચીજોના ભાવ વધારવા, ગાયોની કતલ દ્વારા દૂધ, ઘીનો ડુકાળ પેદા કરીને પરદેશી ડેરીઓને ભારતનાં દૂધ, ઘીનાં બજારો હાથ કરવાની સગવડ કરી આપવી. દેશમાં દૂધ, ઘીની અછત પેદા કરી અપોષણના રોગો ફેલાવી પરદેશી સહકારમાં ચાલતી ફાર્મસીઓને લોકોનું શોષણ કરવાની તક આપવી. સમગ્ર પ્રજાને મોંઘવારી, અછત, અપોષણનાં દરદો અને માનસિક તેમજ આર્થિક તાણમાં ભીંસાવા દેવી, આ બધું બાણે કે અમુક એક અતિશય નાના વર્ગના (જે કદાચ સમુદ્રમાંના જળબિંદુ જેટલો જ નાનો હશે) અને પરદેશીઓના હિતમાં બની રહ્યું હોય એમ લોકો માનતા થાય તો તેમાં તેઓ વાજબી હશે. આવાં પ્રભદ્રોહી કાર્યો કરવા પાછળ કોઈ જ જાતનું આર્થિક કે વૈજ્ઞાનિક ડહાપણ સરકાર પક્ષે હોય એ માની શકતું નથી.

ફર્ટિલાઈઝરના ઉપયોગના પ્રત્યાઘાતો

હવે આપણે ફરીથી ફર્ટિલાઈઝર વાપરવાના નવા પ્રત્યાઘાતો તપાસીએ. જ્યારે જમીનનું વધુ પડતું શોષણ થાય છે, અને જે રસકસ

તેમાંથી ચૂસી લેવામાં આવે છે, તેના પ્રમાણમાં તેને છાણિયા ખાતરરૂપી પોષણ મળતું નથી, ત્યારે તેમાં ઉગાડેલાં અનાજ, ઘાસચારો, શાક-ભાજી, ફળફૂલ વગેરે તેમનું સત્ત્વ એટલે કે તેમની પોષક શક્તિ, સ્વાદ અને સુગંધ બધું ગુમાવે છે.

આવેા સત્ત્વહીન ખોરાક જે મનુષ્યો, પશુઓ અને પક્ષીઓ ખાય છે, તેઓ પેઢી દર પેઢી નબળાં પડતાં જાય છે. જે હિંસક પશુઓ આવાં નબળાં પડી ગયેલાં પશુઓ જેવાં કે હરણાં, નીલગાય, સાબર, ઘેટાં, બકરાં કે ગાય, ભેંસ મારીને તેમનાં માંસ ઉપર જીવે છે તેઓ પણ નબળાં પડે છે; કારણ કે પેલાં વનસ્પતિહારી પશુઓ સત્ત્વહીન અનાજ કે ઘાસ ખાઈને જીવતાં હોવાથી તેમના માંસમાં પણ પૂરું પોષણ આપવાની શક્તિ હોતી નથી.

સત્ત્વહીન દેહિયાળ અનાજ અને ઘાસચારો ખાઈને મનુષ્યો, પશુઓ શક્તિ, સ્વાસ્થ્ય અને રોગો સામે પ્રતિકાર કરવાની શક્તિ ગુમાવે છે. તેમનું માંસ લાઈને હિંસક પશુઓ અને પક્ષીઓ પણ શક્તિ, સ્વાસ્થ્ય અને રોગો સામે પ્રતિકાર કરવાની શક્તિ ગુમાવે છે. તેથી ધીમે ધીમે પશુઓ અને સૃષ્ટિનો નાશ થતો જાય છે.

દોષનો ટોપલો શિકારીઓ ઉપર

પોતાના આ કૃત્યથી નિર્દોષ તેમ જ હિંસક પશુપક્ષીઓનું નિકંદન નીકળી ગયું છે. પરંતુ સરકાર આ નિકંદનના દોષનો ટોપલો શિકારીઓ ઉપર ઢેગે છે. પરંતુ આ પોકળ અને નિરાધાર બચાવ છે. શિકાર તો પરાપૂર્વથી યુગોથી થતો આવ્યો છે. હવે તો હથિયાર-બંધીનો કાયદો હોવાથી શિકારની માત્રા ઘટી છે. શિકાર છૂટથી થતો ત્યારે સિંહ, વાઘ, દીપડા, ચિત્તા, વરૂ વગેરે લાખોની સંખ્યામાં હતાં, અને હરણાં, સાબર વગેરે કરોડોની સંખ્યામાં હતાં. પરંતુ જંગલોનું અને ચરિયાણું નિકંદન, જલાશયોનું નિકંદન, જમીનની ફળદ્રુપતા નાશ પામવી વગેરે કારણોથી આ કરોડો પશુઓ ખોરાક, પાણી અને રહેઠાણ વિના નાશ પામ્યાં. તેમના નાશનું કારણ દૂર કરવાને બદલે

“ ખાતર ઉપર દીવો ” કહેવન પ્રમાણે કરોડો રૂપિયાને ખરચે તેમના માટે અભયારણ્ય શરૂ કરવામાં આવે છે. આવાં અભયારણ્યો ઊભાં કરવા પાછળ આર્થિક, વૈજ્ઞાનિક કે સામાન્ય બુદ્ધિનો પણ અંશ નથી. આ તમામ હિંસક અને અહિંસક પશુપક્ષીઓને બચાવી લેવાં હોય તો સંપૂર્ણ પશુહત્યા બંધ કરી, નાશ પામી ચૂકેલાં અથવા ઇરાદાપૂર્વક નાશ કરાયેલાં જંગલો, ચરિયાણો અને જળાશયોને ફરીથી પુનર્જીવન આપવું જોઈએ.

શક્તિ ઘટી રહી છે

આપણી ગાયો દિન-પ્રતિદિન દૂધ આપવાની શક્તિ ગુમાવી રહી છે. બળદો શ્રમશક્તિ ગુમાવી રહ્યા છે. અકબરના જમાનામાં ગાયો રોજ ૬૪ શેર (૬૪ લિટર) દૂધ આપતી અને બળદો રોજ ૧૨૦ માઈલ બોલે ખેંચી જતા. ૫૦ વરસ પહેલાં ૬૦ માઈલ ચાલનારા બળદો અને રોજ ૩૦ શેર (૩૦ લિટર) દૂધ આપનારી ગાયો અપવાદરૂપે મળી આવતાં. આજે હવે રોજ ૨૦ માઈલ મજલ કાપીને બળદ થાકી જાય છે. ગાય ભાગ્યે જ રોજનું બે થી ત્રણ લિટર દૂધ આપે છે. આમ થવાનાં કારણોમાં જમીનમાં રસકસ ખૂટ્યાં છે એ મુખ્ય કારણ છે. જમીનમાં રસકસ ઘટવાનાં કારણો છે ગોહત્યા અને વનાવનાશ, ચરિયાણોના નિકંદનની નીતિ. આ બધું અભણતાં બન્યું નથી, પૂર્વાધ્યાજિત કાવતરાનાં આ પરિણામો છે.

છાણિયા ખાતરનું ઉત્પાદન વધારો

જમીનને યોગ્ય અને પૂરતું પોષણ અને રક્ષણ આપવું જોઈએ, એ વિશ્વમાન્ય હકીકત છે. અને છાણિયું ખાતર એ જ શ્રેષ્ઠ પોષણ છે, એ ભારત તેમ જ વિશ્વભરના કૃષિનિષ્ણાતો કબૂલ કરે છે. છતાં એ એક આશ્ચર્યજનક હકીકત છે કે એક પણ આયોજન પંચે કે એક પણ રાજ્યના કૃષિખાતાએ છાણિયા ખાતરનું ઉત્પાદન વધારવાની વિચારણા સરખી પણ કરી હોય. તેને બદલે પ્લાનિંગ કમિશનોએ માત્ર ફર્ટિલાઈઝર આયાત કરવાની અને અહીં પેદા કરવાની અબજો

રૂપિયાની યોજનાઓ કરીને ભારતીય તેમ જ પરદેશી સ્થાપિત હિંદોના ખેડૂતવર્ગને એ વર્ગની દયા ઉપર ફેંકી દીધો છે.

ફર્ટિલાઈઝરનો ઉપયોગ અનાર્થિક અને અવહેવારુ છે

હવે ફર્ટિલાઈઝરનાં આર્થિક અને વ્યવહારુ પાસાં જોઈએ : ભારતમાં દર વરસે ૪૦ કરોડ ૯૭ લાખ, ૫૦ હજાર એકર જમીન ઉપર ખેતી થાય છે. તેમાંથી માત્ર ૭ કરોડ, ૫૭ લાખ, ૫૦ હજાર એકર જમીનને સિંચાઈની સગવડ છે. (ઈન્ડિયા ૧૯૭૪, પાનાં ૧૭૨, ૧૭૩) (આ સગવડ માત્ર કાગળ ઉપર જ છે. કારણ કે મોટા ભાગના કૂવા, તળાવો, નદીઓ સુકાઈ ગયાં છે અને વરસાદ ઓછો હોય ત્યારે નહેરો પણ સુકાઈ ગયેલી હોય છે.)

સિંચાઈની સગવડ વિનાની અને માત્ર ચોમાસાના વરસાદ ઉપર જ આધાર રાખતી ખાકીની ૩૩ કરોડ, ૪૦ લાખ એકર જમીન ઉપર ફર્ટિલાઈઝર વાપરવામાં જોખમ છે. કારણ કે તે વાપર્યા પછી પાકને પાણી વધારે પ્રમાણમાં જોઈએ. અને અમુક ચોક્કસ સમયના અંતરે જ જોઈએ. જો પૂરતું પાણી ચોક્કસ નિર્ધારિત સમયે ન મળે તો પાક ખૂબી જાય. આ ૩૩ કરોડ, ૯૦ લાખ એકર જમીન માટે છાલિયું ખાતર જ આર્થિક તેમજ વહેવારુ દૃષ્ટિએ યોગ્ય છે. તેને માટે ૩૦ વરસમાં કશો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો નથી. જ્યારે માત્ર ૭ કરોડ ૫૭ લાખ એકર જમીનમાં ફર્ટિલાઈઝર નાખવા અખજો રૂપિયા વેડફી નાખવામાં આવ્યા છે.

તપાસપત્ર નીચે

આશ્ચર્યની વાત એ છે કે ફર્ટિલાઈઝર નાખ્યા પહેલાં પણ જમીનમાં છાલિયું અથવા કોમ્પોસ્ટ ખાતર નાખવું જ પડે છે. એ પાયાની બાબતને અભરાઈએ ચડાવીને બીજા તબક્કાના ફર્ટિલાઈઝર પાછળ શા માટે અખજો રૂપિયા વેડફી મારવામાં આવ્યા ? તેની તપાસ કરવી જોઈએ. જરૂર એની પાછળ ભારતીય અને પરદેશી હિંત ધરાવનારી વ્યક્તિઓનો હાથ હોવો જોઈએ.

સૂકી જમીનની છાણિયા ખાતરની જરૂરિયાત તરફ આંખો મીંચી રાખીને અને પશુહત્યાને વધુ વિસ્તૃત બનાવતા રહીને દેશને આર્થિક રીતે ગંભીર નુકસાન પહોંચાડવામાં આવ્યું છે. અગત્યે રૂપિયાની મૂકી ફર્ટિલાઈઝરમાં વેડફી નાખીને પ્રજાની રહેઠાણો જેવી જરૂરિયાતોને પહોંચી વળવાનું અશક્ય બનાવ્યું છે. આમાં દૂરદેશીપણું તો શું પણ વહેવારુ બુદ્ધિનું પણ દેવાળું કાઢવામાં આવ્યું છે.

સરકારી પ્રચારનો ભોગ બનીને અને સરકારી લોનોથી લલચાઈને અથવા ચોક્કસ પગલાં દ્વારા દબાઈને સૂકી જમીનના માલિકો ફર્ટિલાઈઝર વાપરે અને જો ચોમાસું નિષ્ફળ બન્ય તો ખેડૂતોનો પાક નાશ પામે. તેઓ કરજનાં નાણાં ભરપાઈ કરી શકે નહિ. તેમને બીજે વરસે નહું કરજ કરવું પડે. ચોમાસું નિષ્ફળ બન્ય કે અનિયમિત હોય કે વરસાદ નિયમ કરતાં ઓછો પડે તો નુકસાન ખેડૂતને અને લાભ માત્ર સરકારી કે બિનસરકારી ફર્ટિલાઈઝર ફેક્ટરીઓને છે.

આટલાં વરસમાં સરકારના અને સરકારી ખેતકોના કેટલા કરોડ રૂપિયા ફર્ટિલાઈઝરની લોનોમાં સલવાયા છે? તે બાબત મળતું નથી. માત્ર ઓરિસ્સાની સરકારના ફર્ટિલાઈઝર ઉપર ધીરેલા ૬ કરોડ રૂપિયા વસૂલ થઈ શક્યા ન હતા, એ હકીકત બહાર પડી ગઈ હતી. તેમ છતાં ફર્ટિલાઈઝર માટે ખેડૂતોને ધિરાણ કરવાનું ચાલુ રાખવામાં આવ્યું છે.

ઇકોનોમિક ટાઇમ્સના તા. ૧૧-૧૦-૬૯ના અંકમાં ઠેન્દ્ર સરકારના અન્નપ્રધાનનું એક નિવેદન છપાયું હતું કે આગલે વરસે ભારતમાં ૭ લાખ, ૫૬ હજાર ૮૮૫ ફર્ટિલાઈઝર વપરાયું હતું અને હવે આગામી વરસમાં ૧૫ લાખ ૧૫ હજાર ૮૮૫ ફર્ટિલાઈઝર વપરવાનું નક્કી કરાયું હતું. છતાં માત્ર ૮૫૨૦૦ ટન ખાતરનો જ ઉકાવ થયો. ફર્ટિલાઈઝરના વપરાશમાં ૬ લાખ, ૭૦ હજાર ૮૮૫નો રાક્ષસી ઘટાડો થયા છતાં અન્ન ઉત્પાદન ઘટવાને બદલે વધ્યું હતું, એ નક્કર હકીકત પણ ફર્ટિલાઈઝરની નિરર્થકતા સાબિત કરે છે. વપરાશનો આ ઘટાડો એ પણ સાબિત કરે છે કે ખેડૂતો ફર્ટિલાઈઝરનાં પરિણામોથી આકર્ષાયા નથી પરંતુ તેનાથી થતાં નુકસાનથી ચેતી ગયા છે. સંભવ છે કે આડકતરા

દબાણને વશ થઈને પણ એ લોકો આ નુકસાનકારક વસ્તુ ખરીદતા હોય, ફર્ટિલાઈઝર બહાર ક્ષેત્રના ઉદ્યોગ બનાવીને સરકાર પોતે જ આમાં હિત ધરાવતી થઈ ગઈ છે. એટલે ખેડૂતોના, ખેતીના અને સમગ્ર રાષ્ટ્રના હિતના ભોગે ફર્ટિલાઈઝરના પ્રચારને વગળી રહી છે.

સરકારે ફર્ટિલાઈઝરનો ઉઠાવ ઘટવા માટે એલું કારણ આપ્યું હતું કે તેનાથી ઉત્પાદન વધતું જતું હોવાથી ખેડૂતને ભય છે કે ભાવો ઘટી જશે, અને તેથી તેમણે ફર્ટિલાઈઝરનો એછો ઉપયોગ કર્યો હતો. આવી દલીલ અર્થહીન છે. કારણ કે વધુ પાકને કારણે અનાજના ભાવ ઘટે તેથી ખેડૂતને નુકસાન થતું નથી, સરવાળે લાભ થાય છે, અને સમગ્ર રાષ્ટ્રને પણ ફાયદો થાય છે.

ઉત્પાદન વધ્યું નથી પણ ઉત્પાદનખર્ચ વધ્યો છે

અનાજ વધુ પેદા થાય અને તેના ભાવ ઘટે એ તો સમગ્ર રાષ્ટ્રના હિતની વાત છે. પરંતુ હકીકત એ છે કે ફર્ટિલાઈઝરના વપરાશથી ઉત્પાદન વધ્યું નથી, ઉત્પાદનખર્ચ વધ્યો છે. ખર્ચ વધવાથી અનાજના ઊંચા ભાવોએ ઔદ્યોગિક વસ્તુઓના ભાવો પણ ઊંચા રાખવાની ફરજ પાડી છે. પરિણામે મોંઘવારી ભથ્થાં, કર વધારો અને બ્રાટ્યાર, કુગાવાનું વિષયક વિસ્તૃત થતું ભય છે.

જે રીતે અત્યારે પશુનાશ થયો છે તે જોતાં એમ લાગે છે કે ગણતરીનાં વરસોમાં છાણિયું ખાતર મળતું બંધ થઈ જશે અને સમગ્ર ખેતી ફર્ટિલાઈઝરથી કરવાની ફરજ પડશે. એ ગણતરીથી જ પશુઓની ઝડપી કતલ, ઝડપી નિકાસ અને ફર્ટિલાઈઝર ફેક્ટરીઓના અબજો રૂપિયાના ખાતન તૈયાર થયા છે.

આવી પરિસ્થિતિ જિલ્લી થશે તો ભારે અચ્ચવસ્થા ફેલાઈ જશે. એક તફથી છાણિયા ખાતરવિહીન બનેલી આપણી જમીન અપાટબંધ વેરાન બની જશે. ખેડૂત સંપૂર્ણ રીતે ફર્ટિલાઈઝર ફેક્ટરી માલિકોની દયા ઉપર સુકાઈ જશે. આપણા નિર્બળ રેલવે-વાહનવ્યવહાર ઉપર એછામાં એછો ચાર કરોડ ટન ફર્ટિલાઈઝરનો વધારાનો ખાતલો લઈ જવાની જવાબદારી આવી પડશે.

ફર્ટિલાઈઝર ગામડે ગામડે પહોંચાડવાની
વાહનવ્યવહારની સગવડ છે ?

ફર્ટિલાઈઝર અમુક ચોક્કસ સમયમાં ખેતરમાં પહોંચી જવું જ
બેઠકે. હાલ એવો સમય છે જ્યારે રેલવેએ કપાસ, તેલીબિયાં, તેલ,
અનાજ, કૌલસો, ખાંડ વગેરે કરોડો ટન માલની ચોક્કસ સમયમાં
હેરફેર કરવી પડતી હોય છે. રેલવે આ બધો માલ સમયસર હેરફેર
કરી શકતી નથી જેથી હબરો ટન માલ નાશ પામે છે, અથવા કાર-
ખાનાંઓમાં સમયસર ન પહોંચવાને કારણે ઉદ્યોગોને સહન કરવું પડે
છે. કારખાનાં ચલાવવા રોજની જરૂરિયાતોનો કૌલસો પણ નિયમિત
પહોંચી શકતો નથી. આવી ભારે દબાણવાળી રેલવે એક કે બે
મહિનાની અંદર વધારાનો ચાર કરોડ ટન માલ દેશના દૂર દૂરના
ખૂણે કઈ રીતે પહોંચાડશે ?

રેલવે પાસે ૭૦૬૦ સ્ટેશનો છે. જેના દ્વારા તેણે છ લાખ
ગામડાંઓને અમુક ચોક્કસ સમયમાં માલ પહોંચાડવાનો રહેશે. રેલવે
પાસે કુલ ૩૮૨૦૦૦ વેગનો છે. જેમાંથી ૧૭૦૦૦ વેગન તો પેટ્રોલની
હેરફેર માટે જુદાં રખાયાં છે. આ તમામ વેગનો આખા વરસમાં ૨૦
કરોડ ટન માલની હેરફેર કરે છે. એટલે કે દર મહિને લગભગ પોણા
બે કરોડ ટન માલ લઈ જઈ શકે છે. આ પરિસ્થિતિમાં બે મહિનાની
અંદર ચાર કરોડ ટન ફર્ટિલાઈઝર નાનામાં નાના સ્ટેશને પહોંચાડવું
અને એ નાના સ્ટેશનેથી સેંકડો ટન માલ દૂર દૂરનાં ખેતરોમાં પહોં-
ચાડવો એ મહાસુશ્કેલ, અઘ્યવહારુ અને અનાર્થિક કાર્ય છે.

ઉપરાંત જ્યારે કરોડો મનુષ્યો બેધર હાલતમાં શહેરોની કૂટપાયો
ઉપર પડ્યા છે, ત્યારે તેમના માટે મકાનો બાંધવાને બદલે દર વરસે
૧૨૦ અબજ રૂપિયાની કિંમતનું ખાતર ફેંકી દેવું અને વરસે ખેતી
ઉપર માત્ર ફર્ટિલાઈઝરનો જ રૂપિયા ૧૨૦ અબજનો બોલો વધારવો
એ કઈ ભતનું ડહાપણ હશે ? ફર્ટિલાઈઝરની પાછળ ટ્રેક્ટરના, જંતુ-
નાશક દવાઓના, ટ્રેક્ટર ચલાવવા ડીઝલ વગેરેના ખર્ચા ચડે એ તો

ગુદા. પછી લોકો સસ્તું, સારું અને પેટપૂરતું અનાજ ખાવાની આશા કઈ રીતે રાખે ?

પશુહત્યા સંપૂર્ણ રીતે બંધ થાય તો જ ખેતી ઉપરનો આ તમામ બોલો ઓછો થઈને લોકો મોંઘારત, અછત, કુગાવો અને જાણીતો નામચૂંદમાંથી મુક્ત બની શકે.

હડતાલ પડે તો ?

ફર્ટિલાઈઝર ફેક્ટરીમાં હડતાલ પડે, તેને વખતસર કાચો માલ ન મળે, કે બળતણ ન મળે, અથવા વખતસર વેગનો ન મળે, કે રેલવેમાં જ હડતાલ પડે, તો આવા કોઈ પણ કારણસર સમગ્ર રાષ્ટ્ર દુકાળના લીધે પંબમાં સપડાઈ જાય.

આરોગ્ય ઉપર થતી વિપરીત અસર

ફર્ટિલાઈઝરનાં વ્યવહારુ અને આર્થિક પાસાં તપાસ્યા પછી તેની આરોગ્ય ઉપર થતી અસર પણ સમજાવી જોઈએ. કારણ કે પશુઓ અને મનુષ્યો ખોરાક ખાય છે. બળવાન અને નિરોગી રહેવા માટે પશુઓ ઉપર ફર્ટિલાઈઝરની મદદ વડે ઉગાડાતા ચારાની કેવી માઠી અસર થાય છે તે નીચેના દાખલાથી જણાય છે.

પશ્ચિમી નિષ્ણાતનો અભિપ્રાય

સર આલ્બર્ટ હાવર્ડ કૃષિ અર્થશાસ્ત્રના નિષ્ણાત તરીકે ઈ. સ. ૧૯૦૫માં ભારતમાં આવ્યા હતા. તેમણે લખેલું પુસ્તક “એગ્રીકલ્ચર ટેસ્ટામેન્ટ”માં તેઓ લખે છે કે, છાણિયા ખાતરની મદદથી ઉગડેલાં અનાજ અને પશુઓનો ચારો વધુ પૌષ્ટિક છે, અને રોગો સામે પ્રતિકાર કરવાની શરીરમાં શક્તિ પેદા કરે છે.

“પરંતુ જેવા તમે ફર્ટિલાઈઝર ખેતરમાં નાખો કે તરત જ શ્વાસચારાની શક્તિ અને સ્વાદ નાશ પામે છે. અને જમીન તેમજ પાકને રોગ લાગુ પડે છે. ફર્ટિલાઈઝર વડે ઉગાડાયેલાં અનાજ, શ્વાસ-ચારો આ રોગો સામે પ્રતિકાર કરી શકતાં નથી.”

એક પ્રયોગ

ડૉ. હાવડે એક ખેતરમાં માત્ર છાણિયા ખાતર વડે ચારો ઉગાડ્યો અને બાકીના ખેતરમાં માત્ર ફર્ટિલાઈઝર નાખીને ચારો ઉગાડ્યો. જે ખેતરની વચ્ચે તારની વાડ હતી. વાડની બન્ને બાજુ પશુઓ બાંધ્યાં. આ પશુઓ એકબીજાની સામે બાંધેલાં હતાં. અને એકબીજાના શરીરને ચાંખ્યા કરતાં હતાં. જે ખેતરમાં છાણિયા ખાતર વડે ચારો ઉગાડેલો હતો, તે ખેતરમાં બાંધેલા પશુઓને તે જ ચારો ખવડાવવામાં આવતો. જે ખેતરમાં ફર્ટિલાઈઝર નાખીને ચારો ઉગાડેલો હતો તે ખેતરમાં બાંધેલા પશુઓને તે જ ચારો ખાવા આપતા. થોડા સમય પછી ફર્ટિલાઈઝરવાળા ખેતરમાં બાંધેલાં ઢોરોમાં રોગચાળો આવ્યો. પશુઓમાં મોંઢાના અને ખરીના રોગ બહુ થેપી અને અસાધ્ય ગણાય છે. તે એવા થેપી છે કે યુરોપ-અમેરિકામાં કોઈ પણ સ્થળે આ દરદ જોવામાં આવે તો આસપાસના અમુક વિસ્તારના તમામ તંદુરસ્ત પશુઓને પણ મારી નાખવામાં આવે છે, જેથી રોગ આગળ ન ફેલાય.

થોડાં વરસ પહેલાં ઈંગ્લેન્ડમાં આવા રોગને કારણે ત્રણ હજાર નિરોગી ઘેટાંઓને ગોળીથી ઠાર કરવામાં આવ્યાં હતાં. પેલા ફર્ટિલાઈઝર વડે ઉગાડેલો ચારો ખાનારાં તમામ પશુઓ રોગનો ભોગ બનીને મરી ગયાં. છતાં છાણિયા ખાતર વડે ઉગાડેલો ચારો ખાઈને રહેલાં પશુઓ રોગી પશુઓના સીધા સંપર્કમાં રહેવા છતાં તેમનો થેપ પણ લાગ્યો નહિ.

આ અગતરથી છાણિયા ખાતર વડે ઉગાડાયેલાં અનાજ અને ઘાસચારામાં કેટલી શક્તિ રહેલી છે અને ફર્ટિલાઈઝર વડે ઉગાડાયેલાં અનાજ અને ઘાસચારા કેટલા સત્વહીન છે? તેની બાબુકારી મળે છે. માનવી પશુ કરતાં વધુ નબળો છે, એટલે તો તે ફર્ટિલાઈઝર વડે ઉગાડાયેલાં અનાજ ખાઈને જલદીથી નબળો અને રોગનો પ્રતિકાર કરવા માટે અસમર્થ બની જશે. ભારતમાં ઈ. સ. ૧૯૬૨થી ૧૯૬૬નાં પાંચ જ વરસમાં ફાર્મસી ઉદ્યોગમાં રોકેલી મૂડીમાં ૧૯૮

ટકાનો અને ઈ. સ. ૧૯૪૭ થી ૧૯૬૬ સુધીનાં વીસ વરસનાં ગાળામાં દવાનાં ઉત્પાદનમાં ૧૬૫૦ ટકાનો જંગી વધારો થયો છે. સ્વતંત્ર ભારતમાં કદાચ સહુથી વધુ ઉત્પાદન-વધારો દવાનો થયો છે.

દવાનો ઉત્પાદન-વધારો શું સૂચવે છે ?

દવાનો આ શક્તિશી ઉત્પાદન વધારો દેશની આર્થિક, સામાજિક કે ઔદ્યોગિક પ્રગતિ નથી દેખાડતો, પણ પ્રભાવ આરોગ્ય કેટલું કયળી ગયું છે તે બતાવે છે. દવાનો મુખ્ય વપરાશ મોટાં શહેરોમાં જ થાય છે. ગામડાંમાં દવા પૂરી પહોંચતી નથી. ગામડાંમાં માણસો પાસે દવા ખરીદવાના પૈસા પણ નથી. શહેરોમાં પણ લાખો મધ્યમ વર્ગના માણસો આસ કરીને ગુમાસ્તા, ફરિયા અથવા નાના વેપારીઓ પૈસાના અને સમયના અભાવે દવા વિના માંદગીની યાતના સહન કરતા હોય છે, જો આ તમામ રોગીઓને દવા આપવી હોય તો બે અબજ રૂપિયાથી વધુ કિંમતની પેદા થતી દવા પૂરી પડે નહિ.

જમીનમાં ફટિલાર્થક નાખવાથી છોડનાં મૂળ વધુ જિંડાં બાય છે અને વધુ વિસ્તારમાં ફેલાય છે. આથી જમીન સખત થઈ બાય છે અને તેને ખેડવામાં બળદને બહુ મહેનત પડે છે. ગભા ઉપરાંતની મહેનત કરવાથી બળદ નબળો પડી બાય છે. ભરગુવાનીમાં જ તેને બદલી નાખવો પડે છે. આમ ખેડૂતને આઠથી દસ વરસને બદલે આર-પાંચ વરસમાં જ બળદ બદલી નાખવો પડે છે. તેથી મોટું આર્થિક નુકસાન વેઠવું પડે છે. જ્યારે વરસોવરસ ફટિલાર્થક નાખવું પડે ત્યારે આખરે જમીન એટલી બધી સખત થઈ બાય છે કે બળદ તેને ખેડી શકતો જ નથી. તેથી ટ્રેક્ટર વડે જમીન તોડવી અને ખેડવી પડે છે. ઉપરાંત તેમાં ઉગાડાયેલાં અનાજના છોડના સાંકા એવા બાકા થાય છે કે પશુઓ તે ખાઈ શકતાં નથી. એટલે તેમને માટે જુદો ચારો જિગાડવો હોય તો ખેડૂતને વધારાનો ખર્ચ ભોગવવો પડે છે. ફટિલાર્થક વાપરવાથી જમીનને, છોડને, બળદને, ખેડૂતને, પાકની જાતને અને તે ખાનારને શું નુકસાન થાય છે તેની બજાકારી

‘વિના કટારલેખકો ફર્ટિલાઈઝરની પ્રશસ્તિ, વિશે છાપાઓનાં પાનાં ભરી નાખે છે. રાજ્ય સરકાર, કેન્દ્ર સરકાર તેમ જ આયોજન પંચ પણ બધી બાબતો તરફ આંખ બંધ રાખીને ફર્ટિલાઈઝરનો જ પ્રચાર કર્યા કરે છે અને દેશનું અઢળક નાણું તેમાં ખરબાદ કરે છે.

ગાય ‘મદદીપરપઝ મીની ફેક્ટરી’ છે !

ફર્ટિલાઈઝર અને ટ્રેક્ટરનું હિત નજર સામે રાખીને તેમની જખખર હરીફ ગાયનાં તમામ ઉપયોગી પાસાંઓ ઉપર પડદો પાડી દઈને તેને માત્ર દૂધ આપનારા પ્રાણી તરીકે પ્રજા સામે મૂકવામાં આવે છે; પરંતુ ભારતમાં ગાય એ માત્ર દૂધ આપનારા પ્રાણી (Dairy Animal) નથી. એ દૂધ, ઘી તો આપે જ છે, પણ ટ્રેક્ટરની સામે આર્થિક રીતે સફળ હરીફાઈ કરનાર બળદ એ મીની ટ્રેક્ટર છે. જે ધીઝલ વિના ચાલે છે. ઉપરાંત ગાય એ મફત ખાતર આપનારી મીની ફેક્ટરી છે. વળી તે રહેઠાણો, ખાંધવા માટે છાણુ આપનારી મીની સિમેન્ટ ફેક્ટરી પણ છે. લોકોને માંદા ન પડવા દેનારી મીની ફર્મસી ફેક્ટરી પણ છે. મફત બળતણ આપનારી મીની ફ્યુઅલ ફેક્ટરી પણ છે.

પ્રખ્યાત પશુશાસ્ત્રી ડૉ. બી. પી. લેન્ડર કહે છે કે પુખ્ત ઉંમરની અને સારી રીતે રાખેલી ગાય એક વરસમાં ચાર ટન છાણુ અને ૩૨૪૭ પાઉન્ડ (આશરે દોઢ ટન) મૂતર આપે છે. જે એક એકર જમીન માટે પૂરતું ખાતર છે. એટલા ખાતરમાં ૧૭૦ કિલો નાઇટ્રોજન ફોસ્ફોઈડ અને પોટેશિયમ હોય છે. આવી દસ લાખ ગાયો હોય તો આજની કિંમતે કરોડ રૂપિયાની ૧૦ લાખ મીની મેન્યેર ફેક્ટરી ૧ લાખ ૭૦ હજાર ટન ખાતર આપે. ઉપરાંત ૫૦ હજાર માણસોને (પશુપાલકો અને શુદ્ધ ઘી ઉત્પાદકોને) રોજી આપે. અને ૧૮૦ કરોડ રૂપિયાની કિંમતનું દર વરસે શુદ્ધ ઘી આપે. સંપૂર્ણ ગોવધ બંધ કરાવી એ મીની ફેક્ટરી રૂપી ગાયોની કિંમત ૧૦૦ કરોડમાંથી ૧૦ કરોડ જેટલી કરી શકાય.

૧૦૦ કરોડ રૂપિયાની મૂડીમાં ફર્ટિલાઈઝરની ફેક્ટરી માત્ર ૧૦૦ માણસોને જ રોજી આપી શકે. એટલી મૂડીમાંથી પણ ૧૦ લાખ

આયોજના છાણમાંથી મળે તેટલું જ ખાતર મળે. વળી તે જમીનને અને પાકને બગાડે એ વધારામાં અને તેમાંથી દૂધ કે શુદ્ધ ઘી તો ન મળે પણ બીજી ઘણી મુશ્કેલીઓ પેદા કરે. આયોજન પ'ચો અને પ્રધાનમંડળે આ બધી આર્થિક વહેવારુ અને આરોગ્યને લગતી બાબતોનો વિચાર કર્યા વિના જ માત્ર ફર્ટિલાઈઝરના કારખાનાં સ્થાપ્યે જવાના નિર્ણયો લીધા કરે ત્યારે તેની પાછળ કોઈ સખત હિત ધરાવનારા હાથ કામ કરતા હોય, પછી તે ભારતીય હોય, પરદેશી હોય, કે બન્ને હોય, તેવી શંકા પેદા થાય એ સ્વાભાવિક છે. આવા નિર્ણયો રાજ્ય રાજ્ય વચ્ચે પોતાના રાજ્યમાં જ એ કારખાનું પડવું, ભેઈએ, તેવા આગ્રહથી અંદરોઅંદર ઈર્ષ્યા પેદા કરે છે. ઝઘડા પેદા કરે છે, અને દેશની ભાવાત્મક એકતામાં સુરંગ મારે છે.

ખેતી નફો કરવાનું સાધન નથી

ખેતી એ પ્રજાના સ્વાસ્થ્ય, સમૃદ્ધિ અને સંસ્કૃતિનો પાયો છે. આપણે તેને તાત્કાલિક નફો કરવાનું સાધન બનાવાય ત્યારે ખેતી એ એક પ્રકારની લૂંટ બની જાય છે. આજના કૃષિ સંશોધને ખેડૂતને સારું, સ્વાદિષ્ટ અને પૌષ્ટિક અનાજ વધુ કેમ ઉત્પન્ન કરવું એ શીખવવાને બદલે માત્ર નિષ્ણાત શોષણખોર કેમ થવું તે શીખવ્યું છે. પ્રજાના તમામ વર્ગોની અવગણના કરીને પોતે કેમ વધુ નફો મેળવી લેવો તે આજના ખેડૂતને શીખવવામાં આવે છે. અને તેમ કરવા તેમને ઈશ્વરવામાં પણ આવે છે.

એ આપણે ખેતીનાં યાંત્રીકરણની પાછળ દોડ્યું તો આર્થિક અને વહેવારુ કારણે આપણને તેમાં સંપૂર્ણ નિષ્ફળ બનાવશે. પરિણામે ખેડૂત અને બિનખેડૂત પ્રજા વચ્ચે એકબીજાનું શોષણ કરવાના કાવા-દાવા ખેલાશે : આજે પણ એ ખેલાવાની શરૂઆત થઈ ગઈ છે, જે કદાચ અછત, દુકાળ અને વર્ષોવિગ્રહમાં પરિણમશે.

ખેતી એ દેશના અર્થતંત્રનું એક પાયાનું અંગ છે. અને ખેતીમાં ફેરફાર અર્થતંત્ર જે અતનું હોય તે જાતની છાયા દેખાય છે.

બે અર્થવ્યવસ્થા

વિશ્વમાં બે પ્રકારની અર્થવ્યવસ્થા છે : (૧) યંત્રના આધારે વિકસેલી પશ્ચિમની શોષણ અને હિંસક અર્થવ્યવસ્થા.

શોષણ અને હિંસા એ જ પશ્ચિમી અર્થવ્યવસ્થાની જીવાદોરી છે. બે બે વિશ્વયુદ્ધો, બસો વરસ સુધી પશ્ચિમનાં રાજ્યોએ જીતીને પોતાનાં સંસ્થાનો બનાવી લીધેલાં, એશિયાઈ, આફ્રિકન રાજ્યોનું શોષણ, બીજા વિશ્વયુદ્ધ પછી નવોદિત રાજ્યો વચ્ચે ખેલાતાં યુદ્ધો, આંતર-વિથહો, બળવા, જીવનઝડપિયાતની ચીજવસ્તુઓની અછત, કાળાબજાર, બ્રષ્ટાચાર એ તમામ પેલી શોષક અર્થવ્યવસ્થાનો પરિપાક છે. એ અર્થવ્યવસ્થામાં બે વિભાગો છે. મૂડીવાદ અને સામ્યવાદ. બન્નેનું ધ્યેય તો એક જ છે, શોષણ કરવાનું. કારણ કે શોષણ વિના તેમની હસ્તી જ રહે નહિ. બન્ને વચ્ચે ઝઘડો માત્ર શોષણ કરવાના અધિકારનો છે. મૂડીવાદમાં વ્યક્તિ કે વ્યક્તિઓ રાજ્યની સહાય અને રક્ષણ મેળવીને શોષણ કરે છે. જ્યારે સામ્યવાદમાં રાજસત્તા પોતે જ શોષણ કરે છે. એ શોષણ અર્થવ્યવસ્થા ટકાવી રાખવા માટે જ મૂડીવાદ અને સામ્યવાદી અર્થતંત્રને વરેલી મહાસત્તાઓ નવોદિત રાષ્ટ્રોને આર્થિક સહાયના નામે ફરીથી આર્થિક ગુલામીમાં સપડાવી તેમનું શોષણ કરવા પ્રયત્નો કરે છે.

બે દેશે આવી શોષક, અર્થવ્યવસ્થા સ્વીકારી હોય તે દેશની ખેતી પણ શોષણ ઉપર નભતી બની જાય છે. તે વગર પ્રયત્ને જ નફાખોર અને સ્વાર્થવૃત્તિની બની જાય છે.

આપણે શોષક, હિંસક યાંત્રિક અર્થવ્યવસ્થા સ્વીકારી અને બન્ને વચ્ચેનું ધર્ષણ ટાળવા મિશ્ર અર્થતંત્ર બનાવી મૂડીવાદ અને સામ્યવાદ (ખાનગીક્ષેત્રે અને જાહેરક્ષેત્રે) બન્નેને શોષણની લીલી ઝંડી આપી હતી. પરિણામે ખેતીની ગુણવત્તા ઘટતી જાય છે, સ્વાર્થવૃત્તિ અને નફાખોરી વધતી જાય છે, અને સમગ્ર ખેતી ધીમે ધીમે ચોક્કસ ઉઘોગો અને હીઝલ વેચતા આરબ દેશોના સકંજામાં સપડાતી જાય છે.

(૨) બીજી અર્થવ્યવસ્થા એ ભારતીય અર્થવ્યવસ્થા છે. આ અર્થવ્યવસ્થા ગૌરક્ષા, વનરક્ષા, ભૂરક્ષા અને જલરક્ષા કરવાના સિદ્ધાન્ત ઉપર ઘડાયેલી છે. તેની પાછળની ભાવના જીવમાત્રનું રક્ષણ અને પોષણ કરવાની છે. માટે તો ભારતની ખેતીને એક પ્રકારનો યજ્ઞ ગણવામાં આવતો.

ભારતની અર્થવ્યવસ્થામાં દરેક ગામ સ્વાવલંબી એકમ હતું અને પશુધન તેમજ ચરખો એ એની કરોડરજ્જુ હતો. દરેક ગામડું એક સ્વતંત્ર પ્રજાસત્તાક જેવું હતું. આ જ કારણે હજારો વરસ સુધી ભારત પરદેશી આક્રમણખોરો સામે ટકી શક્યું.

બ્રિટીશરોએ આપણું આ સુદૃઢ માળખું તોડવા ગાયોની કતલ અને ચરખાનો નાશ કર્યો. એ રીતે આપણને પરાધીન બનાવ્યા હતા. મહાત્મા ગાંધીએ ગોહત્યા બંધ કરીને ચરખાની પુનઃસ્થાપના કરી ફરીથી દેશમાં ભારતીય અર્થવ્યવસ્થા સ્થાપવા જીવનભર પ્રયત્નો કર્યા. પરંતુ તેમના મૃત્યુ બાદ આપણે એમનાં કાર્યો ઉપર પાણી ફેરવ્યું, અને ચરખાને અવગણીને અને ગાયોની કતલને મોટા પાયા ઉપર વિસ્તારીને આપણી પવિત્ર અર્થવ્યવસ્થાને હુકરાવી પશ્ચિમની શોષક અને હિંસક અર્થવ્યવસ્થા અપનાવી દીધી; જેથી ગામડાંઓ ભાંગીને શહેરોનાં ઓશિંગણ બની ગયાં અને ખેતી દેશી તથા પરદેશી સ્થાપિત હિંતોના સકંભમાં આવી.

ખેતી એ ગામડાંઓની સમૃદ્ધિનો આધાર છે. પરંતુ તેને જ ટ્રેક્ટર, ફિટ્ લાઈઝર, જંતુનાશક દવાઓ, મોટરખંપો, મોટર લોરીઓ વગેરે ઉદ્યોગોની ગુલામ બનાવી દેવાનું ગંભીર કાવતરું ઘડાઈ ગયું છે. પરિણામે વર્ગવિચ્છેદ આવશે અને ભયાનક અછત, કાળા બજાર, બ્રષ્ટાચાર, કુગાવો અને પરદેશી દેવું વધશે.

આપણે શોષણ અને હિંસક અર્થવ્યવસ્થા સ્વીકારી હોવાથી તેની છાપ સમગ્ર પ્રજા માનસ ઉપર ઉપસી રહી છે. હિંસા દ્વારા વધુ ધન કમાવાની અને એકબીજાનું શોષણ કરવાની વૃત્તિ વિકસતી જાય છે.

હિંસા અને શોષણ બંને કે જીવન જીવવાની એક જ સહજ ક્રિયા હોય એવી ભાવના પ્રજામાં ફેલાતી બાંધ છે.

બળદ વિરુદ્ધ ટ્રેક્ટર

નિકંદન કાઢનારો ત્રિવેણી સંગમ

જો ગંગા, યમુના, સરસ્વતીનો ત્રિવેણી સંગમ ભારતની ભૂમિને પવિત્ર બનાવે છે, તો ટ્રેક્ટર, ફટિંલાઈઝર અને ઇન્સેક્ટિસાઇડ્ઝ (જંતુનાશક દવાઓ)ના અપવિત્ર સંગમથી ભારતના સાંસ્કૃતિક, આર્થિક અને સામાજિક માળખાનું નિકંદન નીકળી રહ્યું છે.

જો ફટિંલાઈઝર વડે ખેતી કરો તો તરત જ જંતુનાશક દવાઓ ખેતરોમાં જંતુઓની સંહારલીલા શરૂ કરે છે, અને જમીન ધીમે ધીમે સખત બનતી જઈને આખરે તે ખેડવા માટે ટ્રેક્ટરની મદદ લેવી પડે છે.

સગી બહેનો!

જો ટ્રેક્ટરથી જ ખેતીની શરૂઆત કરીએ તો તરત જ ફટિંલાઈઝર લાવવું પડે છે; કારણ કે ટ્રેક્ટર ખાતર આપતું નથી. બળદોની માફક મનુષ્યોને નિરુપયોગી એવા અનાજના સાંઠા ખાઈને ચાલતું નથી, અને ડીઝલ સિવાય કામ આપી શકતું નથી. એટલે ટ્રેક્ટર, ફટિંલાઈઝર અને જંતુનાશક દવાઓ સાથે જ ખેતર ઉપર આવે છે. ઉત્પાદન-ખર્ચનો ગુવાળ ચઢાવે છે. ખેતરમાં જંતુઓના સંહારનું તાંડવ ખેલે છે. ને પ્રજાના શરીરમાં અનાજ ઉપર છંટાણેલી દવાઓ દ્વારા ઝેર દેડવાનું શરૂ કરીને વિવિધ રોગોનો ફેલાવો કરીને પરદેશી હિતવાળી ફાર્મસીઓ માટે શોષણના દરવાજા ખુલ્લા કરી આપે છે.

વિશ્વનાથન કહે છે કે...

ઇન્ડિયન કાઉન્સિલ ઓફ એગ્રિકલ્ચર રિયસના પ્રખ્યાત કૃષિશાસ્ત્રી શ્રી વિશ્વનાથન કહે છે કે, “ટ્રેક્ટર વાપરવાથી પાક વધારે ઊતરે છે, એ સાબિત થયું નથી.” પાકના સારા ઉતાર માટે જમીન ટ્રેક્ટર વડે જ ખેડવાની જરૂર નથી. પરંતુ યોગ્ય રીતે એટલે કે ત્રણ વખત ઊંચી-આડી અને ફરીથી ઊંચી એવી રીતે ખેડવી જોઈએ. પછી

તે ટ્રેક્ટર વડે ખેડો કે બળદ ખેંચતા હળ વડે ખેડો, તેથી કાંઈ ફેર પડતો નથી. જો ટ્રેક્ટર વડે જમીન એક જ વખત ખેડી હોય અને બાગુના જ ખેતરની જમીન હળ વડે ત્રણ વખત ખેડી હોય તો બળદ વડે ત્રણ વખત ખેડાયેલી જમીનમાં વધુ પાક ઊતરે છે.

ટ્રેક્ટરનાં આર્થિક અને વહેવારુ પાસાં

ટ્રેક્ટરને પણ આર્થિક અને વહેવારુ પાસાં છે. સહુ પ્રથમ તો જે કાર્ય ૧૦ કિલો વજનના લોઢાના હળથી થઈ શકે છે, તે જ કાર્ય માટે પાંચ ટન લોઢાનું ટ્રેક્ટર વાપરવું એ રાષ્ટ્રની સંપત્તિનો બેજવાબદાર રીતે દુર્વ્યય કરવા જેવું છે. લોખંડ અને બીજાં ખનીજો કુદરતે રાષ્ટ્રને આપેલી એવી સંપત્તિ છે, જેનો સદુપયોગ કરવાને બદલે વગર વિચારે અને પ્રજાનાં એક અતિશય નાના વર્ગના હિત માટે બિન-જરૂરી રીતે વાપરવામાં આવે, અને એ રીતે તેનો દુર્વ્યય કરવામાં આવે તો તે સંપત્તિ કાયમ માટે નાશ પામે છે. તે ફરીથી પેદા કરી શકાતી નથી.

છાણ : અખૂટ સંપત્તિ

છાણ એક એવી સંપત્તિ છે કે તમે જેટલું વાપર્યા કરો તેટલું બીજું છાણ પશુસંવર્ધન દ્વારા ચોવીસ કલાકમાં જ, અને જ્યાં તેની જરૂર હોય ત્યાં જ બીજું ઉત્પન્ન કરી શકો. તમે તેને ખેતરમાં ખાતર તરીકે નાખો, ઘરમાં રસોઈ કરવા બળતણ તરીકે વાપરો કે કસોડો બેઘર બનેલાઓ માટે રહેઠાણ બાંધવા વાપરો; પણ જેટલું તમે વાપરી શકો તેટલું ચોવીસ કલાકમાં પાછું મેળવી શકો છો.

લાકડાં જેટલાં બાળવામાં કે મકાનો બાંધવામાં કે ઘરનું ફર્નિચર બનાવવામાં વાપરો તે ફરીથી પેદા કરી શકો છો, પણ તે પેદા કરતાં વીસ વરસ લાગે છે માટે તેનો ઉપયોગ તે ગણતરી મુજબ જ કરવો જોઈએ.

ભા. ૨-૧૭

ખનીજ પદાર્થોના અમર્યાદ ઉપયોગ એ માનવદ્રોહ છે

પરંતુ કોલસા, લોહું, પેટ્રૉલ અને ખીજી તમામ ખનીજ ધાતુઓ કે ચીજો જેટલી વાપરીએ છીએ તેટલો તેનો જથ્થો ઓછો થતો જાય છે, તે ચીજો ખીજી પેદા કરી શકાતી નથી. માટે રાષ્ટ્રની એ કુદરતી સંપત્તિનો અમુક એક અતિશય નાનો વર્ગ તેના ઉપર કબજો જમાવે, અને તે વડે સમગ્ર પ્રજાનું શોષણ કરે. એ માનવજાતના દ્રોહનું કાર્ય છે. એને ચલાવી લેવું જોઈએ નહિ. એટલે ખેતીમાં હળને બદલે ટ્રેક્ટર વાપરવું, ૧૦ કિલો લોખંડને બદલે પાંચ ટન લોખંડનો દુર્વ્યય કરવો એ રાષ્ટ્રની અમૂલ્ય સંપત્તિના નાશનું, અને સમગ્ર ખેતીને ટ્રેક્ટર, ફર્ટિલાઈઝર અને જંતુનાશક દવાઓના ઉત્પાદકોની દયા ઉપર અને આખરે આપણી સાથે સહીઓથી દુશ્મનાવટ ધરાવતી પ્રજાઓની દયા ઉપર છોડી દેવાનું એક જબરજસ્ત રાષ્ટ્રદ્રોહી પગલું છે. આપણે ડીઝલ પરદેશો પાસેથી લઈએ છીએ. તેના બદલામાં તેઓ જે માગે તે ચીજવસ્તુઓ આપવી પડે છે. છતાં તેઓ ધારે ત્યારે આપણને ડીઝલ આપવું બંધ કરીને આપણું ગળું દબાવી શકે છે. આપણને તેમના ઘુંટણીએ પાડી શકે છે.

છેતરામણી દલીલો

ટ્રેક્ટર વાપરવાની તરફેણમાં માત્ર એક જ દલીલ છે કે તે ઝડપથી જમીન ખેડે છે. આ દલીલ આધારહીન અને છેતરામણી છે. ટ્રેક્ટર આખા મહિનામાં ૩૦ એકર જમીન ઉપર યોગ્ય ખેડાણ કરી શકે.

એટલી જ જમીન ઉપર યોગ્ય ખેડાણ કરવા માટે ત્રણ જોડી બળદ જોઈએ. એક ટ્રેક્ટર ૬૫ હજાર રૂપિયાનું થાય. ત્રણ જોડી બળદના આજની અભૂતપૂર્વ ભીંચી કિંમતે ૧૨ થી ૧૫ હજાર રૂપિયા થાય પરંતુ સંપૂર્ણ ગોવંશહત્યાબંધી કરીને તેની કિંમતે છસો રૂપિયા સુધી ઉતારી શકાય.

બળદની કિંમતમાં વધારો કેમ થયો

અંગ્રેજોએ ગોવંશની કતલ શરૂ કરી તે પહેલાં બળદની એક જોડીના છ થી બાર રૂપિયા હતા. કતલ વધતી ગઈ તેમ તેમની કિંમત વધતી ગઈ. બીજા વિશ્વયુદ્ધ વખતે એટલે કે ઈ. સ. ૧૯૪૦-૪૫માં ભારતમાં આવેલાં ગોરા લશ્કરો માટે પશુઓની જે અબૂતપૂર્વ કતલ થઈ તેથી બળદની જોડના ભાવ રૂ. ૨૦૦ થી ૪૦૦ સુધી થઈ ગયા. અને સ્વાધીન ભારતમાં નહેરુ સરકારે નાનાં વાછડાં અને ગાયો ઉપર જે વિનાશ વેર્યો તેથી તેમની સંખ્યા એટલી ઓછી થઈ ગઈ કે બળદની જોડના ૧૫૦૦ થી ૨૦૦૦ રૂપિયા થઈ ગયા. અને પશુ-વિનાશનો એ ક્રમ નહેરુની અનુગામી સરકારોએ વધુ ઝડપથી ચલાવ્યો. એટલે આજે બળદની જોડની કિંમત ચારથી પાંચ હજારની થઈ ગઈ છે.

બળદો મળી જ ન શકે તેવી સરકારી ચાલ

સરકારના કૃત્યો ઉપરથી એમ માનવાને કારણ મળે છે કે તે એવી સ્થિતિ પેદા કરવા માગે છે કે બળદો ગમે તેટલા વધુ ભાવે પણ મળી શકે જ નહિ, અને ખેડૂનોને ફરજિયાત ટ્રેક્ટરો, ફર્ટિલાઈઝર અને જંતુનાશક દવાઓનો ઉપયોગ કરવો જ પડે. ફર્ટિલાઈઝર અને જંતુનાશક દવાઓમાં તો સરકારોએ પોતે જ પોતાનાં ઊંડા હિત પેદા કર્યાં છે.

આજે તો ખેડૂનો ૬૫ હજારનું ટ્રેક્ટર ખરીદવા કરતાં પણ ૧૫ હજારની બળદની જોડી લેવાનું પસંદ કરે પણ તે તેમને મળે જ નહિ. માટે ગાયોની, વાછડાંઓની, બળદોની એક યા બીજા કારણે કતલ થવા દઈને અને તેમની સંખ્યા ઝડપથી ઓછી કરવા જીવતા પશુઓની પણ નાપાયાદાર વાહિયાત કારણો બતાવી નિકાસ કરી નાખવાની ક્રિયા ચાલુ છે. તો બીજી તરફથી ટ્રેક્ટરો, ફર્ટિલાઈઝર અને જંતુનાશક દવાઓ માટે ધિરાણ કરવાની નીતિ પણ અમલમાં છે, અને ટ્રેક્ટરોની આયાત ઉપરની આયાત-જકાત ઘટાડીને તેને સસ્તાં બનાવવાનો પણ પ્રયત્ન થયો છે.

પ્રજા ઇચ્છે છે કે તેને સસ્તુ અને સારું અનાજ મળે; પણ લોકોના મનમાં એક દૃઢ માન્યતા ઘર કરી ગઈ છે કે હવે અનાજ સસ્તું થઈ શકે નહિ. આ માન્યતાને કારણે વધતા ભાવો સામેનો તેમનો વિરોધ તીવ્ર થવાને બદલે તેઓ લાચાર બની ગયા છે.

ટ્રેક્ટરથી ખેતીના ઉત્પાદનખર્ચ કેટલા વધે છે ?

તમે ૧૫ હજારના બળદને બદલે ૬૫ હજારનું ટ્રેક્ટર લાવ્યા એટલે ૫૦ હજારનું વધુ મૂડીરોકાણ થયું. એટલો વ્યાજનો ખર્ચ વધ્યો, પરંતુ જો બળદો લાવે તો આતર માટે છાણ મફત મળે, અને તેમને ખવડાવવાનો ખર્ચ ન થાય. અનાજના સાંઠા ખાઈને તેઓ કામ આપે. પરંતુ ટ્રેક્ટર લાવ્યા કે તરત જ ડીઝલ લાવે, પછી જ તે ચાલે. એટલે ડીઝલનો ખર્ચ વધ્યો, પછી ફર્ટિલાઈઝર લાવવું પડે. ૩૦ એકરે ઓછામાં ઓછું ૧૨ હજાર રૂપિયાનું ફર્ટિલાઈઝર જોઈએ. આમ આ ૧૨ હજાર રૂપિયા અને તેના વ્યાજનો ખર્ચ વધે. પછી જંતુનાશક દવાઓનો, અને તે છાંટવાની મશીનોનો ખર્ચ ચડે. આ તમામ બિન-જરૂરી ખર્ચ છે. અને અમુક ચોક્કસ વર્ગને ખટાવી આપવાની દૃષ્ટિએ તે કરવાની ફરજ પાડીને સરકાર પોતે પણ એ નિર્દય શોષણમાં પોતાનું હિત પ્રસારી રહી છે.

પ્રજાને સસ્તું અનાજ આપવું છે ? આ રહ્યા ઉપાયો

આ બધાં બિનજરૂરી અને ચોક્કસ હિતોને લાભ કરાવી આપવાની દૃષ્ટિએ કરાતો ખર્ચો બંધ કરવામાં આવે, અને સંપૂર્ણ ગોવશલ્કતા બંધ કરવામાં આવે તો બીજા વિશ્વયુદ્ધ પહેલાનાં ભાવે એટલે કે દોઢથી બે રૂપિયે વીસ કિલો અનાજ સહેલાઈથી મળી શકે. તેમ થાય તો ઔદ્યોગિક ચીજવસ્તુઓના ભાવ પણ નીચા આવે. અને મોંઘવારી ભથ્થાઓ આપવાની પણ જરૂર ન રહે. પરંતુ સરકાર પોતે જ ભાવો નીચા આવે તેમ ઇચ્છતી નથી. કારણ કે ઔદ્યોગિક ચીજોના ભાવ જેમ જિંદગી તેમ તેના ઉપર વેપારીઓનો નફો વધારે, કારણ કે જિંદગી ભાવે તેમનું મૂડીરોકાણ વધારે થાય. નફો વધારે તેમ ઇન્કમટેક્સ અને

વેચાણુવેરો વધારે. આમ ગરીબ પ્રજાનું ગળું ઘૂંટીને સરકારનો આ વધુ આવક મેળવવાનો હુકમ પ્રયાસ છે.

ખેડૂતોને ફસાવાય છે

એક તરફ સરકાર ખેતીને યાંત્રીકરણ તરફ હંડસેલતી જઈને ઉત્પાદનખર્ચ વધારે છે તો બીજી તરફ ખેડૂતોને યોગ્ય વળતર મળવું જોઈએ, ભાવો નીચા જાય તો ખેડૂતોને નુકસાન થાય, વગેરે પ્રચાર કરીને ખેડૂતોને ઉર્કેરવામાં આવે છે. અમુક ચોક્કસ પગલાં દ્વારા અનાજના ભાવ જિંચા રાખવામાં આવે છે, જેથી ખેડૂતો ખેતીના યાંત્રીકરણના ફાંસલામાં ફસતા જાય છે.

ખેડૂતોને જો યોગ્ય વળતર મળે એમ સરકાર પ્રામાણિકપણે ઇચ્છતી હોય તો અનાજભાવ જિંચા રાખવાનું માનવદ્રોહી પગલું લેવાને બદલે, અનાજનો ઉત્પાદનખર્ચ ઘટાડવો જોઈએ. ઉત્પાદનખર્ચ ઘટાડવાનો એક જ ઉપાય છે. ખેતીક્ષેત્રે યાંત્રીકરણની ક્રિયા અટકાવી દઈને, સંપૂર્ણ ગોવધબંધી કરીને, ખેતી સાથે માનવ, પશુ અને જીવસૃષ્ટિના હિતનું સંકલન કરવું.

સ્વતંત્ર ખેડૂતને યંત્રનો આશિંગણ ન બનાવો

બળદ વડે ખેતી કરતો ખેડૂત સ્વતંત્ર છે. તે કોઈનો આશિંગણ નથી બનતો. પરંતુ ટ્રેક્ટર લાવ્યો એટલે ટ્રેક્ટર માટે ધિરાણ કરનાર સરકારી ખાતાની, ડીઝલ, ફર્ટિલાઈઝર, જંતુનાશક દવાઓના ઉત્પાદકો અને વેપારીઓ બન્નેની, ટ્રેક્ટર બગડે ત્યારે મિકેનિકની દયા ઉપર તેને જીવવું પડે છે.

ટ્રેક્ટરથી ખેતી કરવી એ નહું ગાંડપણ છે

વળી ટ્રેક્ટરથી જમીન ખેડવા પછી જો તે સિંચાઈવાળી જમીન ન હોય, અને સૂકી જમીન હોય તો વળી એક વધુ મુશ્કેલી આવી પડે છે. જો બળદ વડે જમીન ખેડી હોય તો ૨૫ થી ૫૦ મિલિમીટર વરસાદ પડે કે તરત વાવણી થઈ શકે, પરંતુ જો ટ્રેક્ટર વડે ખેતર ખેડેલું હોય, તો એક સાથે ૧૨૫ મિલિમીટર વરસાદ ન પડે ત્યાં સુધી વાવણી થઈ શકે નહિ. કારણ કે જમીન જાંડી ખોદાઈ ગયેલી હોવાથી

તેની અંદરનો લેજ નાશ પામે છે. થોડો વરસાદ પડે તે પાણી નીચે જતરી જાય છે, અને ફર્ટિલાઈઝર પાણીને શોષી લે છે.

એવું પણ બને કે બાજુ બાજુનાં બે ખેતરોમાં એકમાં હળ વડે અને બીજામાં ટ્રેક્ટર વડે જમીન ખેડેલી હોય અને વરસાદ એક સાથે ૧૨૫ મિલિમીટર ન પડતાં દસ-બાર દિવસના આંતરે ૫૦ મિલિમીટર પડ્યા કરે તો હળ વડે ખેડાયેલાં ખેતરમાં પાક જીગીને એક એક ફૂટ જાંચો થઈ ગયો હોય, ત્યારે બાજુના ટ્રેક્ટરવાળાં ખેતરમાં વાવણી ન થઈ હોય અથવા થઈ હોય તો પાક જોર પકડતો ન હોય.

અહીં એવે! સવાલ ઉઠાવવામાં આવે કે પશ્ચિમના દેશો ટ્રેક્ટર વડે ખેતી કરે છે, તેમને એાછા વરસાદની મુશ્કેલી નથી નડતી ?

એ માન્યતા ખોટી છે

એનો જવાબ એ છે કે પશ્ચિમના દેશોમાં ટ્રેક્ટર અને ફર્ટિલાઈઝર વડે જ ખેતી થાય છે. એ માન્યતા ખોટી છે. ત્યાં મોટા ભાગની ખેતી ઘોડા વડે થાય છે. ઘોડોને ઠંડી સામે રક્ષણ જોઈએ અને ગરમ કપડાં જોઈએ માટે મોટા પ્રમાણમાં ઘેટાં ઉછેરે છે. જેની લીંડી ખાતર તરીકે વાપરે છે, અને જીનની સ્થાનિક માંગને પૂરી કર્યા પછી તેની નિકાસ કરે છે. આમ ઘેટાં દ્વારા તેઓ દૂધ, ખાતર અને ગરમ કપડાં ત્રણે મેળવે છે. કાપડની નિકાસ કરીને હૂંડિયામણ પણ મેળવે છે. જ્યારે આપણે ઘેટાં કાપીને દૂધ, ખાતર અને જીન ત્રણે ગુમાવીએ છીએ તથા ૧૪ કરોડ રૂપિયાનું ગરમ કાપડ આયાત કરીએ છીએ. આ કાપડ અપૂરતું અને મોંઘું હોવાથી માણસો ઠંડીથી માંદા પડે છે.

સમગ્ર રશિયામાં ઘોડા વડે ખેતી થાય છે અને ઘોડા તેમના વાહનવ્યવહારની જીવાદોરી છે. આપણા વાહનવ્યવહારની જીવાદોરી બળદ છે. તેમ જ્યાં સિંચાઈની સગવડ હોય ત્યાં અમુક અમુક સ્થળે ટ્રેક્ટર વપરાય છે. અમેરિકા અને કેનેડામાં ખેતીનું સંપૂર્ણ યાંત્રીકરણ છે. ત્યાં તેમને અને યુરોપના દેશોને પણ મુશ્કેલ નથી નડતી, કારણ કે ત્યાં શિયાળામાં ખૂબ બરફ પડે છે અને બરફ પીગળે ત્યારે

તમામ ખેતરો જળમય થઈ જાય છે. ઉપરાંત જે ચોમાસું સારું ન હોય તો નદીઓ, તળાવો અને નહેરોમાંથી પાણી મેળવી લે છે.

શું નદીઓ સુકાઈ ગઈ છે ?

આપણે આપણી મોટા ભાગની નદીઓ સુકાઈ જવા દીધી છે. સાબરમતી જેવી ગુજરાતની મહાનદીમાં પણ ૩૦-૩૦ ફૂટ રેતી ભરાઈને સુકાઈ ગઈ ત્યાં સુધી ન તો સરકારનું કે ન તો પ્રજાનું રૂંવાડું ફરકયું. સંભવ છે કે નર્મદાનો કેમ બંધાઈ જશે ત્યારે નર્મદા પણ સુકાઈ ગઈ હશે. જ્યારે યુરોપ અને અમેરિકામાં નદીઓ પુરાઈને સુકાઈ ન જાય તેની કાળજી રખાય છે. મોટી નદીઓમાંથી પણ અસુક અસુક સમયે ગાળ કાઢી લેવાય છે. હજી આઠ-દસ વરસ પહેલાં જ સમગ્ર ફ્રાન્સની તમામ નદીઓનો ગાળ કાઢવામાં આવ્યો હતો. મિસિસિપી જેવી મોટી નદીમાંથી ગાળ કાઢવાની ૧૨ વરસની અબજે રૂપિયાની યોજના હાલમાં અમલમાં છે.

આપણે ત્યાં બ્રિટિશશાસન પહેલાં તમામ નદીઓનો ગાળ કાઢવામાં આવતો, પરંતુ બ્રિટિશશાસન શરૂ થતાં એ કાર્ય બંધ થયું. નદીઓ પુરાઈને સુકાઈ જાય તેવાં ચોક્કસ પગલાંને ઉત્તેજન આપવામાં આવ્યું. તેથી પશુસૃષ્ટિનો ઝડપથી નાશ શક્ય બને.

માત્ર ચંત્ર-ઉત્પાદકોને લાભ થયો

અમેરિકામાં અને કેનેડામાં ખેતીનું સંપૂર્ણ યાંત્રીકરણ છે તે વાત સાચી; પરંતુ તેથી તેમના ખેડૂતોને કશો લાભ થયો નથી. માત્ર ચંત્ર-ઉત્પાદકોને લાભ થયો છે. હવે લડાઈનાં હથિયારોનો ઉદ્યોગ અને ખેતી અમેરિકાનાં અર્થતંત્રની કરોડરજીુ બની ગયાં છે. એટલે પરદેશોમાં અનાજની નિકાસ કરીને મોટો નફો કરવો હોય તો યાંત્રીકરણ હટાવી લેવું જોઈએ, અને અમેરિકા તે દિશામાં આગળ વધી રહ્યું છે. આપણું અન્નઉત્પાદન મોંઘું હોય તો પોતાનું સસ્તું અનાજ આપણા ગળામાં પહેરાવી શકે, માટે આપણને યાંત્રીકરણ તરફ ધકેલવા અને અનાજની ખેંચ પડે માટે પાણીની ખોટી યોજના માટે અને ઝડપી પશુવિનાશ

માટે કતલખાનાં માટે, મોટી 'લોનો' આપવા પાછળ બહુ મોટા પ્રમાણમાં અને ઘણા મોંઘા ભાવે દૂધનો પાઉડર અને બટરઓઈલ આપણે ખરીદીએ એવી અણુલખી શરત પણ હોય.

આવાં ટ્રેક્ટર બનાવવાની આપણી ગુંબજશ છે ખરી ?

આપણા બળદો સંપૂર્ણપણે નાશ પામે પછી આપણને ૧ કરોડ ૩૦ લાખ ટ્રેક્ટરની જરૂર પડે, જેની કિંમત આજના ભાવે ૮૪ હજાર કરોડ રૂપિયા થાય. 'હાલમાં આપણે ત્યાં ૭ કરોડ બળદો છે' એવો સરકારી ખાતાઓનો દાવો છે. આ આંકડો ખૂબ જ શંકાસ્પદ છે. છતાં દલીલ ખાતર તે સ્વીકારી લઈએ તો તે ૧૦ હજાર કરોડ રૂપિયાની રાષ્ટ્રીય અસ્કયામત થઈ. રાષ્ટ્રની આ ગંભીર મૂડીનો નાશ કરીને ૮૪ હજાર કરોડ રૂપિયા ટ્રેક્ટરોમાં રોકવા અને પાંચ કરોડ ટન સ્ટીલનો દુર્વ્યય કરવો અને તેની પાછળ અબજો રૂપિયાના બિન-જરૂરી ખર્ચો વધારવા, તેમાં કઈ ભતતું આર્થિક કે વૈજ્ઞાનિક હડાપણ હશે તે તો આપણા પ્રધાનો જ કહી શકે.

આવડી ગંભીર મૂડી રોકવાની કે આટલાં ટ્રેક્ટરો બનાવવાની આપણી ગુંબજશ નથી. રશિયા પણ એટલાં ટ્રેક્ટર બનાવી શકતું નથી. પેટ્રોલનો બચાવ કરવા અને ઉત્પાદનખર્ચ નીચું રાખવા તે ખેતી અને વાહનવ્યવહાર બંનેમાં ઘોડાનો ઉપયોગ કરે છે, અને જ્યારે અમેરિકા પોતાના ખેતી ક્ષેત્રમાંથી યાંત્રીકરણ હઠાવી લેશે ત્યારે જૂના ટ્રેક્ટરો આપણા ગળામાં ઘણાં ભિંચા ભાવે પી. એલ. ૪૮૦ નીચે પહેરાવી દેશે. ફર્ટિલાઈઝરનો પોતાનો જઠથો તો તેણે આપણને દર વરસે અઢી અબજ રૂપિયાની કિંમતે આપી દીધો છે જ.

પછી શું આપણે ?

અત્યારે તો આપણે ડીઝલનાં બદલામાં ઘઉં, ચોખા, કઠોળ, પશુઓનું માંસ, ખાંડ વગેરે આપીએ છીએ; પરંતુ જ્યારે થોડાં જ વરસમાં તમામ પશુઓનું નિકંદન નીકળી જશે ત્યારે પછી શું આપણું ? વળી ખેતીના યાંત્રીકરણથી અનાજનું ઉત્પાદન મોંઘું થશે

ત્યારે પણ ડીઝલના બહલામાં તો તે ડીઝલ આપનારા દેશો માગે તે બાવે જ આપવું પડશે, અને તે ખોટ પૂરી કરવા અહીંના બજારમાં તેના ભાવ ખૂબ વધારવા પડશે. જેમ ખાંડ આપણે પરદેશોને ખૂબ આપે છે બાવે વેચીને સ્થાનિક બજારમાં ૪ થી ૫ રૂપિયે વેચી તેમ.

ટ્રેક્ટર કરોડો રૂપિયાની સંપત્તિને કચડે છે

એક ટ્રેક્ટર લાવીએ ત્યારે છ બળદો નકામા પડે, તેની કતલ કરવી પડે. પછી ટ્રેક્ટર અથવા કોઈ પેટ્રોલથી ચાલતું વાહન એક વરસ ચલાવીએ, તેના એક વરસના પેટ્રોલ કે ડીઝલ માટે ૭૦ પશુઓની કતલ કરીને તેના માંસની નિકાસ કરવી પડે છે. કારણ કે ડીઝલ વેચનારા આરબ દેશો ડીઝલના બહલામાં માંસ માગે છે. ૭૦ પશુઓની કતલ કરો એટલે સરેરાશ ૭૦ હજાર રૂપિયાની રાષ્ટ્રીય મૂડીની કતલ કરી કહેવાય. તેમના દૂધ, ખાતર કે બિનમાંથી ૧૨ વરસે મળતી ખીજ લાખો રૂપિયાની વાર્ષિક આવક ગુમાવીએ છીએ. આમ જમીન ઉપર ધડધડાટી કરતું ટ્રેક્ટર પોતાની નીચે કરોડો રૂપિયાની સંપત્તિને કચડતું આગળ ચાલે છે.

ફરી યુરોપિયનો કબજે જમાવશે

આજે તો ખેડૂતોને લાભ કરી આપવાની લાલચ આપીને તેમના મત વડે સરકાર ખુરશી ટકાવી રાખવા ફાંફાં મારે છે, પણ ડીઝલની આયાત સામે, કેરોસીન અને ટ્રેક્ટરની આયાત સામે આપવા માટે આપણી પાસે કશું નહિ હોય ત્યારે ૧૫૦ વરસ પહેલાં સહાયની મદદલાખ આપીને અંગ્રેજોએ આ દેશનો કબજો લઈ લીધો તેમ આપેલી સહાય વસૂલ કરવા વિશ્વબેંકની શેરહોલ્ડર સત્તાઓ લેણું વસૂલ કરવા આ દેશનાં મહત્વનાં સ્થળો અને ટ્રોન્કોનો કબજો લઈ લે તો તેમાં આશ્ચર્ય પામવા જેવું નહિ હોય.

ગોળીઓનો વરસાદ વરસશે

વળી સંપૂર્ણ યાંત્રીકરણ કરવા માટે આજે જે અઢીથી પાંચ એકર જમીન ધરાવતા ૮૦ ટકા ખેડૂતો છે તેમને દૂર કરવા પડશે.

આર્થિક ઉત્કર્ષના નામે હરિજનો અને આદિવાસીઓને અઢી એકર જમીન આપવામાં આવે છે, તેમની પાસેથી પણ 'તમે નિષ્ફળ ગયા છો,' કહીને અને રાષ્ટ્રીય જરૂરિયાતના બહાના નીચે એ જમીનો પાછી આંચકી લઈ તેમને મોટાં વિશાળ જોતરોમાં મજૂરી કરવાની ફરજ પાડવામાં આવે તો નવાઈ પામવા જેવું નથી. રશિયામાં અને ચીનમાં આમ જ બન્યું છે. સમગ્ર પ્રજા ઉપર ગુલામી ઠોકી બેસાડવામાં આવી હતી, અને તેમ કરવા જતાં રશિયામાં એક કરોડ જોડૂતોને (મેમ્બર્શિપર ચોક્ક વોર ચર્ચિલ) અને ચીનમાં ત્રણ કરોડ જોડૂતોને (કોમ્યુનિસ્ટ ચાર્મના, લે. ચંદ્રશેખર) ગોળીથી મારવામાં આવ્યા હતા. જે જોડૂતો આજે જોડૂતોના હિતનો ઝંડો લઈને ફરતા સ્વાર્થી રાજદારીઓના હાથનાં પ્યાદાં બનીને ભાવે વધારવાની, રોકડિયા પાકો ઉગાડવાની, જોતપેદાશ નિકાસ કરવાની માગણીઓ કરી રેલીઓ ચોળે છે, તેમને તેમની સામે ભવિષ્યમાં લશ્કરની ગોળીઓનો વરસાદ વરસવાનો છે તેની કલ્પના પણ નહિ હોય.

વિનાશક આંધી આવી રહી છે

૨૦ વરસમાં આપણે ૨૯૪૦ રેલવે એન્જિનો, ૧૬૨૦૧ ઉતારુઓ માટેના ડબ્બા (આમાં ઘણા તો આયાત કરેલા છે) અને ૧૭૬૮૪૬ વેગન બનાવી શક્યા છીએ. (ઇન્ડિયા ૧૯૭૪, પાનું ૨૮૫) ત્યારે એક કરોડ ટ્રેક્ટરો બનાવતાં કેટલાં વરસ લાગે? આપણી પાસે એટલી મૂડી પણ નથી, એટલું સ્ટીલ પણ નથી, એટલે આપણે તે આયાત કરવા સિવાય છૂટકો જ નથી. સરકાર આવું આપઘાતક પગલું લઈ રહી છે. પ્રજાને પોતાની રોજબરોજની ચાતનાઓની પીડામાંથી આ આ બધું સમજવાની સૂઝ નથી. એક મહાન વિનાશક વિશાળ આંધી આપણને ગળી જવા આગળ વધી રહી છે, તેનું પરિણામ શું આવશે? પ્રજાના વિનાશ? કે આ દુષ્કૃત્યો કરનારા અસુરોનો વિનાશ, તે કહેવું મુશ્કેલ છે.

પરંતુ આપણા ધર્મશાસ્ત્રોમાં આપણને વિશ્વાસ હોય, આપણા લાખો વરસના ઇતિહાસમાં આપણને વિશ્વાસ હોય તો આપણે છાતી ઠોકીને કહી શકીએ કે આખરે વિનાશ અસુરોનો જ થાય છે.

આ મહાન આર્યપ્રજ્ઞની આસપાસ વિનાશનું જે તાંડવ ફરી વળ્યું છે, તેનાથી હતાશ ન થવું અને એકાન્તે ભોક્ષલક્ષી ધર્મનું જ શરણ લેવું.

આર્યભૂમિ કદી પણ સંતોવિહીન બની નથી, બનશે નહિ અને આ મહાન આર્યપ્રજ્ઞ સાચા સંછોનો આશીર્વાદ પામીને જરૂર આવી રહેલી આંધીને ચીરી નાખશે.

કેવા છે; આજના ધનપતિઓ અને પુરશીપતિઓ ! કચેડો લોકો ભૂખ્યા મરે છે; ઉકરકામાં પડેલી માનવ-વિષ્કામાંથી અનાજના કણો એકઠા કરીને ખીચડી બનાવે છે ત્યારે ફૂર લોકો ફાઈવ સ્ટાર હોટલોની એક થાળીના સીત્તેરથી દોઢસો રૂપિયાનું બિલ ચૂકવે છે ! કેવા નફૂફટ અને નિર્લજ્જ !

લોગના તીવ્ર રસો આથી પણ ખૂબ ખરાબ છે કે તેથી જીવમાત્ર પ્રત્યે આવી ક્રૂરતા જન્મ પામે છે.

આર્યાવર્તની સંસ્કૃતિની રક્ષા કાળે બલિદાનો - પુરુષોનાં કેસરિયાં અને સ્ત્રીઓનાં બેહુર - દઈને જે આદર્શોનાં આ ધરતી ઉપર મંડાણ થયાં છે એને મારી નાંખીને વ્યક્તિગત લોગસુખો મેળવીને જીવવાનો આ પ્રબળ લગીરે અધિકાર નથી.

કોઈ કોલેજ-કન્યા પ્રેમમાં પડીને કોઈ યુવાન સાથે 'લવ-મેરેજ' કરીને સીતા અને પદ્મિનીનાં બલિદાનો જો નિષ્કળ બનાવે તો કદાચ એનું જ સુખી જીવન જીતેલી પડીને જ રહે.

એ કરતાં તો બહેતર છે કે આદર્શોને જીવંત રાખવા માટે વ્યક્તિએ મરી જવું.

*

*

*

કોઈ માણસના ગુણો ઉપર તમે આક્રીન પુકારી બાંધો તેથી ત્યાં ને ત્યાં તેની પ્રશંસા કરવા લાગી પડશે નહિ.

આ દુનિયા ઈર્ષ્યાથી ઊભરાઈ ગઈ છે ! કદાચ તમારી પ્રશંસા જ તે માણસની પ્રગતિમાં પેલા ઈર્ષ્યાળુઓને પથ્થર બનાવીને ગોઠવીને અવરોધો ઊભાં કરી દેવામાં નિમિત્ત બની બાંધ !

જેના અંગે લુગડાં જ નથી એવાને 'ખોવાનું' ચ શું ? અને લૂંટાવાનું ચ શું ? પશ્ચિમ પાસે કોઈ સંસ્કૃતિ જેવી વસ્તુ જ નથી ! નગ્ન થઈને રખડે કે લાજવાળ જીવન જીવે તો ચ તેને તેમાં 'ખોવાનું' શું ?

—૫. શ્રી ચન્દ્રશેખરવિજયજી

પૂ. પં. શ્રી ચન્દ્રશેખરવિજયજીના પુસ્તકો

આખો સેટ ઘરઘરમાં આજે જ વસાવી લો

બાળકો, કિશોરો, બહેનો માટેરાંઓ સહુને પ્રિય સાહિત્ય

આજ સુધી આ પુસ્તકોએ સેંકડો યુવાનોના અને બહેનોના
જીવન-પરિવર્તન કર્યા છે. આપના ઘરમાં આ સેટ પડ્યો હશે તો
ક્યારેક કોઈકનું પણ જીવન પ્રકાશ....પ્રકાશ....ની ખૂંમો પાડતું
અધિકારમાંથી સદા માટે છૂટકારો પામી જશે.

નાનકડું મૂલ્ય અને જીવન-પરિવર્તનનો અમૂલ્ય લાભ

આર્યાવર્ત્તની મોક્ષપ્રધાન સંસ્કૃતિની જ્યોત ઘર ઘરમાં
પ્રગટાવવા મથતું માસિક.....

મુક્તિદૂત

ચિન્તક :

પં. શ્રી ચન્દ્રશેખરવિજયજી

સંપાદક :

ગુણવંત શાહ

સહસંપાદક

ભદ્રેશ શાહ

આજે જ ગ્રાહક બનો

ત્રિવાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩૦/-

આજીવન સભ્ય રૂ. ૧૫૦/-

મૂલ્ય : રૂ. ૧૫-૦૦